

HANDBOEK TNRC ZWERFKATTEN

TRAP – NEUTER - RETURN/RELOCATIE - CARE:
VANGEN – NEUTRALISEREN – TERUGPLAATSEN OF
HERPLAATSEN - MONITORING

CARIEN RADSTAKE

Handboek TNRC Zwerfkatten

Eerste druk © 2021 Carien Radstake

ISBN: 978-94-6403-126-3

Illustraties en logo: Andrea Kruis

Productie BoekXpress Soest
www.boekxpress.nl

Uitgave in eigen beheer

© Gehele of gedeeltelijke overname, plaatsing op andere websites, verveelvoudiging op welke wijze dan ook en/of commercieel gebruik van deze informatie is toegestaan, mits met bronvermelding van auteur (s).
Stichting Zwerfkatten Nederland en de auteur(s) kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade die ontstaat door het gebruik van de inhoud van dit TNRC-handboek.
Aan de informatie en adviezen in dit handboek kunnen geen rechten worden ontleend.
Feedback en vragen kunnen aan de auteur gemaild worden op het mailadres: carienradstake@stichtingzn.nl

CARIEN RADSTAKE

**STICHTING
ZWERFKATTEN
NEDERLAND**

**HANDBOEK TNRC
ZWERFKATTEN**

Inhoud

1. INLEIDING DEEL I: THEORETISCH KADER, ORGANISATIE EN HUISVESTING	21
2. WETTELIJK KADER	23
2.1. RIJKSOVERHEID	23
2.1.1. DE WET NATUURBESCHERMING	23
2.1.2. DE WET DIEREN	24
2.1.3. BURGERLIJK WETBOEK & VERLOREN EN GEVONDEN ZWERFDIEREN	25
2.1.4. REGELGEVING RONDONOM VERWILDERDE ZWERFKATTEN	26
2.2. PROVINCIES	26
2.2.1. VANGEN	27
2.2.2. TERUGZETTEN	28
2.2.3. DODEN	29
2.3. GEMEENTEN	31
3. FEITEN, CIJFERS EN THEORIE	33
3.1. WILDE KATTEN, ZWERFKATTEN EN SCHUURKATTEN	33
3.1.1. WILDE KATTEN	33
3.1.2. ZWERFKATTEN	33
3.1.3. SCHUURKATTEN	34
3.2. KOLONIES ZWERFKATTEN	35
3.2.1. CARRYING CAPACITY	35
3.2.2. VACUÛMEFFECT	36
3.2.3. CIJFERS IN NEDERLAND	36
3.3. GEHANTEERDE DEFINITIES	38
3.4. TNRC	39
3.5. ZONDER HUISKAT GEEN ZWERFKAT	44
3.6. WEGHALEN VAN ZWERFKATTEN UIT EEN GEBIED OF NIET MEER VOEREN	47
3.7. BEZWAREN EN DISCUSSIEPUNTEN RONDONOM TNRC	48
3.8. WANNEER EEN ZWERFKAT NIET TERUGZETTEN OP DE VANGPLEK?	55
4. BETROKKEN PARTIJEN & BELANGHEBBENDEN TNRC-PROJECT	57
4.1. LOKALE GEMEENTEN EN POLITIEKE PARTIJEN	58
4.2. DIERENASIELEN OF OPVANGCENTRA VOOR ZWERFKATTEN EN –KITTENS	59
4.3. DIERENARTSEN	62
4.4. DIERENAMBULANCES	63
4.5. VRIJWILLIGERS	63
4.6. AMIVEDI EN ANDERE INSTANTIES DIE GEVONDEN EN VERLOREN KATTEN REGISTEREN	66
4.7. HET PUBLIEK	68
4.8. LOKALE WILDBEHEERENHEDEN (WBE) EN LOKALE TERREINBEHEERDERS	68
5. DE ZWERFKATTENOPVANG	69
5.1. DE REGELGEVING	69
5.2. BEDRIJFSMATIGE OPVANG	69

5.3. DE INRICHTING	71
5.3.1. LUCHTAFVOER	71
5.3.2. COMPARTIMENTERING	72
5.3.3. VERPLICHTE RUIMTEN IN DE KATTENOPVANG	72
5.4. DE KATTENVERBLIJVEN	73
5.4.1. INDELING KATTENVERBLIJF	73
5.4.2. VERVOERSBOX IN KATTENVERBLIJF	73
5.4.3. INRICHTING KATTENVERBLIJF	73
5.5. GEPROTOCOLLEERD WERKEN	75
5.6. ADMINISTRATIE	75
5.6.1. INTERNE ADMINISTRATIE	75
5.6.2. EXTERNE ADMINISTRATIE	75
6. INLEIDING DEEL II: DE PRAKTIJK VAN TNRC	81
<hr/>	
7. SOCIAAL OF VERWILDERD OF WILD – WAT TE DOEN?	83
7.1. DOELSTELLING EN WERKWIJZE TNRC-PROJECT	83
7.2. SOCIAAL OF WILD OF VERWILDERD?	84
7.2.1. WILDE ZWERFKAT	84
7.2.2. VERWILDERDE ZWERFKAT	85
7.2.3. SOCIALE ZWERFKAT	86
8. ORGANISATIE, HUISVESTING EN MATERIALEN	87
<hr/>	
8.1. ORGANISEREN TNRC-ACTIE	87
8.1.1. VOORBEREIDING EN OVERLEG	87
8.1.2. TAKEN EN ROLVERDELING	88
8.1.3. BENODIGDE VRIJWILLIGERS	89
8.2. VANGKOOIEN	89
8.3. VERVOERSBOXEN	93
8.4. OPDUWKOOIEN	94
8.5. SCHUILHOKKEN	95
9. VOEDING EN WATER VOOR DE ZWERFKATTEN	97
<hr/>	
9.1. ALGEMEEN	97
9.2. VOEDERSTATIONS	98
9.3. KWALITEIT KATTENVOER	99
9.4. WATER	100
10. VERVOER, HULPMIDDELEN EN MATERIALEN	101
<hr/>	
10.1. VERVOER	101
10.2. BENODIGDHEDEN VOOR IN DE AUTO OF DIERENAMBULANCE	101
10.2.1. VANGKOOIEN EN VERVOERSBOXEN	102
10.2.2. GROTE DOEKEN VOOR OVER DE VANGKOOI	102
10.2.3. ADMINISTRATIE VANGPLEK EN KAT	102
10.2.4. VANGVOER	103
10.2.5. SCHOONMAAKMIDDELEN EN WATER	103
10.2.6. VERVOERSBOXEN	104

11. UITVOERING VAN DE VANGACTIE	107
11.1. INLEIDING	107
11.2. BUURTONDERZOEK	108
11.3. CONTACT MAKEN MET ZWERFKATTEN	109
11.3.1. HET LOKKEN VAN ZWERFKATTEN	109
11.3.2. VANGKOOIEN ONBEHEERD NEERZETTEN	110
11.3.3. GENEUTRALISEERD OF NIET?	111
11.3.4. SYSTEMATIEK VAN VANGEN OP WIJKNIVEAU	112
11.3.5. EDUCATIE VAN HET PUBLIEK	113
11.3.6. CONTACT MAKEN MET MENSEN DIE VOEREN	113
11.4. ALGEMENE VANGTIPS	114
11.5. VANGEN MET DE VERVOERSBOX	119
11.6. VANGEN MET DE VANGKOOI	121
11.6.1. DE VANGKOOI	121
11.6.2. VANGMETHODE MET DE VANGKOOI	122
11.6.3. ZWERFPOES MET KITTENS VANGEN	127
11.6.4. VANGEN MET DE OVERZET-DRUKKOOI, VANGNET EN HANDDOEK	129
11.6.5. VANGSTOK	129
11.6.6. EDUCATIE	129
11.7. OVERZETTEN VAN VANGKOOI NAAR VERVOERSBOX	130
11.8. OVERZETTEN VAN VANGKOOI NAAR OPDUWKOOI	133
11.9. DE ONTSNAPTE SCHUWE ZWERFKAT IN HUIS	133
12. VERZORGING KATTEN	135
12.1. INLEIDING OPVANG	135
12.2. AANDACHT VOOR HET WELZIJN VAN DE ZWERFKAT	135
12.3. VERZORGING IN EEN ZWERFKATTENOPVANG	137
12.3.1. VERBLIJVEN	137
12.3.2. VERBLIJFSSTATUS	138
12.3.3. VERZORGING	139
12.3.4. HYGIËNE	140
12.4. VERZORGING IN EEN VANGKOOI	141
12.5. ZIEKTEVERSCHEIJNSELEN IN HET KATTENVERBLIJF	142
12.6. MOCHT DE ZWERFKAT TOCH ONTSNAPPEN....	142
13. UITZETTEN KATTEN OF ADOPTIEPROCÉS STARTEN	143
13.1. UITZETTEN ZWERFKATTEN	143
13.2. UITZETTEN VAN DE WILDE EN VERWILDERDE ZWERFKAT	144
13.3. ADOPTIEPROCÉS VAN DE SOCIALE ZWERFKAT	145
14. PERMANENTE MONITORING KOLONIE KATTEN	147
15. COMMUNICATIE	149
15.1. CONTACT HOUDEN MET MELDERS	149
15.2. (SOCIAL) MEDIA	150
16. RESOCIALISEREN VOLWASSEN KATTEN	151

16.1. INLEIDING RESOCIALISEREN KATTEN	151
16.2. OPVANG & RESOCIALISEREN VOLWASSEN ZWERFKATTEN	152
16.2.1. INRICHTING SOCIALISATIEVERBLIJFKOOI	154
16.2.2. STRESSREDUCTIE	155
16.2.3. HET RESOCIALISATIEPROCES	156
16.3. HERPLAATSEN SCHUWE ZWERFKAT: DE BUITENPLEK-KAT	157
16.3.1. WAAROM HERPLAATSEN?	157
16.3.2. BUITENPLEKKEN EN BUITENREN	158
17. SOCIALISEREN KITTENS MET EN ZONDER MOEDERPOES	159
17.1. OPVANG MOEDERPOES MET KITTENS	159
17.1.1. BIJ ELKAAR LATEN MOEDERPOES EN KITTENS	159
17.1.2. SOCIALISEREN KITTENS – TOT WELKE LEEFTIJD MOGELIJK?	159
17.1.3. SOCIALISATIE KITTENS MET MOEDERPOES	161
17.1.4. VERZORGEN EN WEGEN PASGEBOREN KITTENS	162
17.1.5. ABORTEREN DRACHTIGE POEZEN	163
17.2. OPVANG EN SOCIALISATIE SCHUWE KITTENS ZONDER MOEDERPOES	164
17.2.1. INRICHTING SOCIALISATIEVERBLIJF	164
17.2.2. RONDON SOCIALISATIE	165
17.2.3. HET SOCIALISATIEPROCES VAN SCHUWE KITTENS	165
17.2.4. HET SOCIALISATIEPROCES IN FASEN	166
17.2.5. VETERINAIRE VERZORGING KITTENS	169
17.3. MOEDERLOZE KITTENS	170
17.3.1. PLEEGMOEDER?	171
17.3.2. FLESSEN	172
17.3.3. WARM HOUDEN KITTENS	173
17.3.4. LEEFTIJD SCHATTEN	175
18. INLEIDING VETERINAIR	183
19. BIOSECURITY EN INFECTIEPREVENTIE	185
19.1. INLEIDING	185
19.2. TERMINOLOGIE VAN REINIGING, DESINFECTIE EN STERILISATIE	186
19.2.1. DEFINITIE REINIGING	186
19.2.2. DEFINITIE DESINFECTIE	186
19.2.3. DEFINITIE STERILISATIE	188
19.3. INFECTIEPREVENTIE PROTOCOLLEN	188
19.4. METHODISCH HANDELEN	188
19.5. HET REINIGEN EN DESINFECTEREN VAN RUIMTEN EN MEUBILAIR	189
19.5.1. FREQUENTIE VAN REINIGING	189
19.5.2. METHODE VAN REINIGING	190
19.5.3. DESINFECTIE	190
19.5.4. ONDERHOUD VAN HET REINIGINGS- EN DESINFECTIEMATERIAAL	190
19.5.5. REINIGING EN DESINFECTIE VAN VOORWERPEN	190
19.6. REINIGING EN STERILISEREN VAN INSTRUMENTEN	190
19.6.1. ONDERSCHIED INSTRUMENTARIUM	191
19.6.2. BEWAREN IN AFWACHTING VAN REINIGING	191
19.6.3. REINIGING	191
19.6.4. STERILISATIE	191
19.7. PERSOONLIJKE HYGIËNE	191

19.8. BESCHERMENDE MAATREGELEN	191
19.9. HANDHYGIËNE	192
19.9.1. INLEIDING	192
19.9.2. REINIGING, DESINFECTIE EN VERZORGING VAN HANDEN	192
20. LOGISTIEK EN ROUTING DIERENKLINIEK	195
20.1. ALGEMEEN	195
20.2. LOGISTIEK EN ROUTING: EFFICIËNTE INZET VAN MENSEN EN MIDDELEN	195
20.3. DE DIERENKLINIEK	196
20.4. KATOPIA, DE MOBIELE OPERATIEKAMER	197
20.5. VEILIG WERKEN	198
21. VROEGNEUTRALISATIE	199
21.1. TERMINOLOGIE	199
21.2. DISCUSSIE VROEGNEUTRALISATIE	199
21.3. WETTELIJKE KADERS	200
21.4. STANDPUNTEN	200
21.4.1. KNMvD	200
21.4.2. HET PLATFORM VERANTWOORD HUISDIERENBEZIT	200
21.4.3. HET LICG	201
21.4.4. NEDERLANDSE DIERENARTSEN	201
21.4.5. BUITENLANDSE ORGANISATIES	201
21.5. DISCUSSIEPUNTEN VROEGNEUTRALISATIE	202
21.5.1. ANESTHESIE RISICO	202
21.5.2. HYPOTHERMIE	202
21.5.3. HYPOGLYCEMIE	203
21.5.4. OVERGEWICHT	203
21.5.5. FRACTUREN EN GROEISCHIJVEN	203
21.5.6. VERHOOGD RISICO OP INFECTIEZIEKTEN	204
21.5.7. URINEWEGPROBLEMEN	204
21.5.8. GEDRAGSPROBLEMEN	204
21.6. VOORDELEN NEUTRALISATIE	205
21.6.1. VERLAGEN RISICO OP MAMMATUMOREN	205
21.6.2. VERLAGEN RISICO OP FELINE IMMUNODEFICIENCY VIRUS	205
21.6.3. VERLAGEN RISICO OP FELINE LEUKAEMIA VIRUS	205
21.7. VOORDELEN VROEGNEUTRALISATIE	205
21.7.1. GEEN VOORTPLANTING MEER MOGELIJK NA ADOPTIE	206
21.7.2. SNELLERE OPERATIETECHNIEK	206
21.7.3. VLOTTERE RECOVERY	206
21.7.4. MINDER POSTOPERATIEVE COMPLICATIES	207
21.8. SLOTOPMERKING	207
22. ANESTHESIOLOGISCHE TECHNIEK EN PROCEDURES	209
22.1. ALGEMEEN	209
22.2. ALGEMENE ANESTHESIE	209
22.2.1. PREOPERATIEF INSCHATTEN ANESTHESIERISICO	210
22.2.2. PREOPERATIEVE VOORBEREIDING	210
22.2.3. PREMEDICATIE	211
22.2.4. INDUCTIE EN ANESTHESIE TECHNIEKEN VERGELEKEN	211

22.2.5. ONDERHOUDEN VAN DE ANESTHESIE	212
22.2.6. RECOVERY	213
22.2.7. POSTOPERATIEVE ZORG	214
22.3. OPERATIEVE AANDACHTSPUNTEN VROEGNEUTRALISATIE	214
22.3.1. OVERDOSERING MEDICATIE	214
22.3.2. EXTRA ZUURSTOF	214
22.3.3. AFKOELING	215
22.3.4. ANTAGONEREN NARCOSE	215
22.3.5. POSTOPERATIEF	215
23. PREOPERATIEVE ZORG	216
23.1. DE VOORBEREIDINGSRUIMTE	216
23.2. DE OPERATIEKAMER	217
23.3. START NARCOSE	217
23.4. PEROPERATIEVE FIXATIE EN POSITIONERING	217
23.5. PREOPERATIEVE ONTHARING	218
23.6. HUIDREINIGING	218
23.7. HUIDDESINFECTIE EN AFDEKKEN	218
24. CHIRURGISCHE TECHNIEK EN PROCEDURES	221
24.1. OPERATIE OMSTANDIGHEDEN	221
24.2. HECHTMATERIAAL EN HECHTMETHODIEK	222
24.3. CHIRURGISCH INSTRUMENTARIUM	222
24.4. ANATOMIE GESLACHTSAPPARAAT POES	223
24.5. INCISIE	223
24.5.1. MEDIANE INCISIE	223
24.5.2. LATERALE INCISIE	223
24.6. ANATOMIE GESLACHTSAPPARAAT KATER	223
24.6.1. CRYPTORCHIDIE	224
24.7. NEUTRALISATIE VAN DE KATER	224
24.8. ONDERZOEK MET VERGELIJKING OPERATIETECHNIEKEN	225
25. POSTOPERATIEVE ZORG	227
25.1. ADEQUATE PIJNBESTRIJDING EN MONITORING	227
25.2. BESTRIJDEN HYPOTHERMIE	228
25.3. STRESS MINIMALISEREN	228
25.4. ONTSLAGINDICATIES	229
26. VACCINATIE	230
26.1. INLEIDING	230
26.2. VACCINATIE ALGEMEEN	230
26.3. VOLWASSEN KATTEN	231
26.4. MOEDERPOEZEN	232
26.5. KITTENS	232
26.5.1. KITTENS ALGEMEEN	232
26.5.2. VACCINATIE EN VROEGNEUTRALISATIE	233
26.5.3. VACCINATIE TIJDENS NARCOSE	233

27. IDENTIFICATIE: EARTIPPEN & CHIPPEN	235
27.1. INLEIDING	235
27.2. HET EARTIP EN/OF (MICRO)CHIP DILEMMA	236
27.3. WERKWIJZE EARTIPPEN	237
27.4. WERKWIJZE CHIPPEN	240
28. ANTIBIOTICABELEID	243
28.1. RICHTLIJNEN	243
28.2. GEBRUIK FORMULARIUM & PROFYLACTISCH ANTIBIOTICAGEBRUIK	243
28.3. AANDACHTSPUNTEN BIJ TOEPASSING VAN ANTIBIOTICA BIJ ZWERFKATTEN	243
28.4. WERKWIJZE ANTIBIOTICA GEBRUIK IN DE ZWERFKATTENOPVANG	244
29. NEUTRALISATIE & DRACHT; VOORKOMEN FOETAAL LIJDEN	245
29.1. BELEID DRACHTIGE POEZEN	245
29.2. FOETAAL LIJDEN	245
30. VETERINAIRE MOGELIJKHEDEN BIJ AANDOENINGEN BIJ ZWERFKATTEN	247
30.1. INLEIDING	247
30.2. LUIZEN	247
30.3. OORMIJT	249
30.4. ENDO- EN ECTOPARASieten	250
30.5. LONGWORM	251
30.5.1. DIAGNOSTIEK	251
30.5.2. BEHANDELING	252
30.5.3. PREVENTIE	253
30.6. TEKEN	253
30.7. SABBELGEDRAG BIJ KITTENS	253
30.7.1. SABBELGEDRAG HERKENNEN	254
30.8. KLITTEN EN/OF VERVILTE VACHT	255
30.9. AANDOENINGEN VAN HET GEBIT	255
30.10. ABCESEN EN VECHTWONDEN	256
30.11. NIESZIEKTE	257
30.11.1. VERSCHIJNSELEN	258
30.11.2. DIAGNOSTIEK	259
30.11.3. ZWERFKATTEN	259
30.11.4. BEHANDELING	260
30.11.5. ONDERSTEUNING	261
30.12. FELINE IMMUNODEFICIENCY VIRUS (FIV)	261
30.12.1. DIAGNOSTIEK	262
30.12.2. DIAGNOSTIEK BIJ KITTENS VAN EEN POSITIEVE MOEDERPOES	262
30.12.3. BEVESTIGDE FIV-POSITIEVE KATTEN	263
30.13. FELINE LEUKEMIE VIRUS (FELV) OF LEUKOSE	264
30.13.1. DIAGNOSTIEK	265
30.13.2. AFWEGINGEN RONDON FELV	265
30.14. FELINE INFECTIEUZE PERITONITIS (FIP)	266
30.15. FELINE PANLEUKOPENIE VIRUS (FPLV)	267
30.15.1. VERSCHIJNSELEN	267

30.15.2.	DIAGNOSTIEK	268
30.15.3.	BEHANDELING	269
30.15.4.	PREVENTIE	269
30.15.5.	PREVENTIE VERSPREIDING UITBRAAK FPV (IN EEN KATTENOPVANG)	269
30.15.6.	RICHTLIJN BIJ UITBRAAK INFECTIEUZE ZIEKTE VOLGENS HURLEY	270
30.16.	SCHIMMEL	274
30.16.1.	ZIEKTEVERLOOP	274
30.16.2.	DIAGNOSTIEK	275
30.16.3.	BEHANDELING	276
31.	EUTHANASIEBELEID	278
31.1.	CRITERIA VOOR EUTHANASIE	278
31.2.	MEDICATIE	279
BIJLAGE 1	FUNCTIEBESCHRIJVINGEN	281
BIJLAGE 2	FORMULIEREN, BRIEVEN EN FLYERS	295
BIJLAGE 3	ALLE FACETTEN VANGACTIE IN FOTO'S	311
BIJLAGE 4:	FOTOREEKS KITTENS 1E TOT EN MET 10E LEVENSWEEK	316
BIJLAGE 5:	TECHNIEK HANDENREINIGING MET WATER EN ZEEP	322
BIJLAGE 6:	VOORBEELD CHECKLIST TNRC-ACTIE	323
DEFINITIES		325
LITERATUURLIJST		333

Inleiding en leeswijzer

TNRC staat voor Trap (vangen), Neuter (neutraliseren oftewel castreren van katers en poezen), Return (terugplaatsen) OF Relocate (herplaatsen) & Care (monitoren). TNRC is een katvriendelijke manier om het aantal zwerfkatten te verminderen. Met dit handboek geeft Stichting Zwerfkatten Nederland een zo compleet mogelijk overzicht van wat er tijdens en rondom TNRC-projecten in Nederland van belang is. Het handboek is een naslagwerk waarin kennis, praktijkervaringen, 'best practices' van organisaties en de specifieke veterinaire informatie bij elkaar zijn gebracht. Dit handboek is tot stand gekomen door verschillende kennisbronnen te combineren. Er is gebruik gemaakt van:

1. beschikbare (wetenschappelijke) literatuur uit binnen- en buitenland;
2. opgedane praktijkkennis in Nederland en in het buitenland;
3. kennis van zwerfkattenorganisaties, (gespecialiseerde) gedragsdeskundigen, dierenartsen, paraveterinair en wetenschappers;
4. overige beschikbare informatie over alles wat met zwerfkatten samenhangt.

Vier jaar na het verschijnen van het eerste Nederlandse handboek TNR van zwerfkatten in 2017¹ verschijnt dit TNRC-handboek als hernieuwde opvolger omdat:

1. Stichting Zwerfkatten Nederland (opgericht in april 2018) zich uitsluitend bezig houdt met de (verwilderde) Nederlandse zwerfkat met de inzichten dat:
 - a. TNRC het welzijn van zwerfkatten verbeterd boven het TNR-principe;
 - b. de R van de afkorting in TNRC niet alleen het oorspronkelijke 'return' betekent, maar ook wordt gehanteerd als 'relocate' als de zwerfkat om velerlei redenen niet meer terug kan naar de vangplek met als basisprincipe: return als het kan en relocate als het moet;
 - c. de C van 'care' een vast onderdeel is van elke vangactie zodat elke vangactie opvolging heeft opdat nieuwkomers (die nog geneutraliseerd worden) en zieke katten (die veterinaire hulp behoeven) behandeld worden en zwerfkatten voorzien worden van voedsel en schuilplekken;
 - d. zwerfkatten niet in de (beschermde) Nederlandse natuur thuishoren.
2. De regelgeving op provinciaal en gemeentelijk niveau ingrijpend gewijzigd is.

Dit TNRC-handboek is een handreiking van verzamelde informatie uit de praktijk en theorie en bedoeld om de lezer te informeren in TNRC-werkwijzen en methodieken. Alle gebruikte literatuur is terug te vinden in de literatuurlijst. Qua theorie zijn voor dit handboek onder andere Engelstalige TNR-handboeken als bron gebruikt, zoals van:

- the Humane Society of the United States² (Kortis, 2007)
- PetSmart Charities (Kortis³, 2014)
- Neighborhood Cats TNR Handbook 2nd edition (Kortis⁴, 2013)
- International Companion Animal Management Coalition⁵ (ICAM) (2011)
- The Humane Society of the United States & PetSmart Charities (Volin⁶) (2015) en
- het 'Return to Field' handboek van NeighborhoodCats, The Humane Society of the United States en Alley Cat Advocates⁷ (2019).

¹ Handboek TNR Zwerfkatten (2017) Radstake, C.J.

² Kortis, B. (2007) Implementing a community Trap-Neuter-Return Program

³ Kortis, B. (2014) Community TNR, Tactics and Tools

⁴ Kortis, B. (2013) Neighborhood Cats TNR Handbook 2nd edition – The guide to trap-neuter-return for the feral cat caretaker

⁵ International Companion Animal Management Coalition (ICAM) (2011) Humane cat population management guide.

⁶ Volin, A. (2015) Rescue Group Best Practices Guide. The Humane Society of the United States & PetSmart Charities.

⁷ Bays, D., Kortis, B., Little, K. & Richmond, S. (2019) The Return-to-Field Handbook.

Het handboek heeft de doelstelling een hulpmiddel te zijn voor vrijwilligers en professionals van stakeholders om enerzijds theoretische kennis tot zich te nemen en anderzijds weloverwogen keuzen in beleid en uitvoering te kunnen maken vanuit de lokale situatie. Zwerfkattenorganisaties worden aangemoedigd om beleid en werkwijzen vast te leggen in protocollen en procedurebeschrijvingen. In dit handboek zijn bewust geen kant en klare protocollen te vinden, omdat iedere organisatie keuzen moet maken in de gehanteerde werkwijzen en het vast te stellen beleid. Inhoudelijke kennis om beleid te kunnen verankeren in protocollen en procedures worden volop aangereikt in dit handboek.

Om het handboek leesbaar te houden, zijn diverse methoden en werkwijzen met een zekere stelligheid beschreven. Deze stelligheid is beschrijvend en niet dicterend bedoeld, waarbij in een specifieke situatie de beschrijving van de 'best practices' niet persé de best practice hoeft te zijn in een andere situatie. In dit handboek is zo goed mogelijk geprobeerd om de mogelijke methoden en werkwijzen zo volledig mogelijk te beschrijven, zonder de pretentie te hebben volledig te zijn.

De auteur houdt zich van harte aanbevolen voor feedback (positief, negatief en aanvullend) via het emailadres: carienradstake@stichtingzn.nl.

Het handboek bestaat uit drie delen, die afzonderlijk gelezen kunnen worden.

Deel I betreft het theoretisch kader, de organisatie en huisvesting van de zwerfkattenopvang en is bedoeld voor iedereen die zich wil verdiepen in de theoretische achtergronden en/of van start wil met een zwerfkattenorganisatie.

Deel II is geschreven voor iedereen die aan de slag wil met de praktijk van de TNRC. Dit deel van het handboek omvat de procesonderdelen van TNRC en kan als leesstof worden aangeboden aan nieuwe vrijwilligers in de praktijk van vangacties en verzorging. Dit deel omvat de trucs en trics van het (op)vangen van de schuwe zwerfkat.

Deel III is geschreven voor de dierenarts, student diergeneeskunde, voor de leidinggevendenden en verzorgers van zwerfkatten in een kattenopvang en een ieder die zich veterinair wil verdiepen. De inhoud van dit deel van het handboek is gericht geschreven op de specifiek voorkomende situaties en ziektebeelden van de verwilderde zwerfkat.

Een brede maatschappelijke verantwoordelijkheid van betrokkenen op het gebied van zwerfkatten, is onontbeerlijk om het aantal zwerfkatten in Nederland te verminderen. Het verantwoord eigenaarschap van de huiskattenbezitter door zijn kat zowel te chippen/registreren als te neutraliseren is de sleutel om te voorkomen dat een huiskat een zwerfkat wordt. De combinatie van het oplossen van het zwerfkattenoverschot (de TNRC-projecten) en preventie aan de voorkant (voorkomen dat de huiskat een zwerfkat wordt) maakt de missie van Stichting Zwerfkatten Nederland om 'Nederland diervriendelijk zwerfkattenvrij' te maken mogelijk. Als de vele stakeholders en organisaties in een goede onderlinge samenwerking bijdragen aan oplossingen voor het zwerfkattenprobleem in samenwerking met politici van landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau, zal het zwerfkattenoverschot hanteerbaar worden met het resultaat: elke kat heeft een thuis!

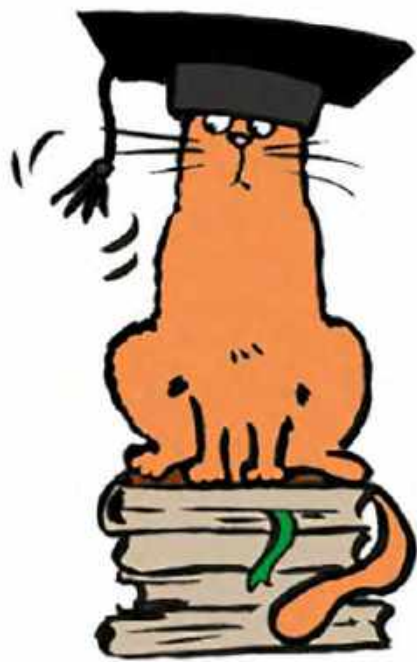
De foto's die in dit handboek te vinden zijn, zijn door Radstake gemaakt, tenzij onder de foto een andere fotograaf of organisatie vermeld staat. De vele fotografen die hun foto's met ons wilden delen, bedanken we heel hartelijk.

Als besluit van deze inleiding en leeswijzer wil ik in het bijzonder Michelle van Leeuwen (dierenarts, o.a. verbonden aan Stichting Zwerfkatten Nederland en Shelter Medicine) enorm bedanken voor haar onvermoeibare inspanningen om het handboek te corrigeren, aan te vullen en het veterinaire deel te herschrijven en verbeteren.

Deel I: theoretisch kader, organisatie en huisvesting

Stichting
Zwerfkatten
Nederland

1. Inleiding deel I: theoretisch kader, organisatie en huisvesting

Stichting Zwerfkatten Nederland verstaat onder TNRC (Trap – Neuter – Return/Relocate – Care): het neutraliseren (castreren) van zwerfkatten, het onder controle houden van zwerfkattenpopulaties en het verbeteren van het welzijn van zwerfkatten.

De onderdelen van TNRC volgens Stichting Zwerfkatten Nederland zijn:

1. Het vangen, neutraliseren, terug- of herplaatsen en permanent monitoren van de behandelde kolonie verwilderde zwerfkatten;
2. Het identificeren en registreren van de zwerfkat door het chippen & registreren en het eartippen van de kat;
3. Het uitvoeren van welzijnsverbeterende handelingen zoals het vaccineren, behandelen van endo- en ectoparasieten van de zwerfkat en het nakijken van het gebit en oren.

In deel I wordt in hoofdstuk 2 het speelveld geschetst waarbinnen schuwe (verwilderde en wilde) zwerfkatten en TNRC-projecten zich afspeelt. Dit speelveld omvat een wettelijk kader met regelgeving vanuit de overheid – zowel op landelijk als provinciaal als gemeentelijk niveau. Die regelgeving treft zowel de opvang, als het vangen op beheerd gebied, als het uitzetten van zwerfkatten op de vangplek.

Hoofdstuk 3 geeft een beeld van de typen (zwerf) katten. Relevante onderdelen van populatiemanagement van kolonies katten worden beschreven alsmede de cijfers rondom (zwerf)katten in Nederland. In dit hoofdstuk worden de definities geformuleerd opdat de lezer hetzelfde verstaat onder de terminologie als bedoeld door Stichting Zwerfkatten Nederland. Tot slot van dit hoofdstuk wordt aangegeven waar de zwerfkat vandaan komt en wat wel en niet werkt om het aantal zwerfkatten en daarmee het zwerfkattenleed te verminderen.

Bij zwerfkatten zijn tal van belanghebbenden (stakeholders) betrokken – wie dat allemaal zijn, wat hun rol is en waarom hun betrokkenheid bij het TNRC-project zo belangrijk is, wordt beschreven in hoofdstuk 4.

Tot slot van deel I van het TNRC-handboek wordt in hoofdstuk 5 beschreven waar een professionele zwerfkattenopvang aan dient te voldoen qua wet- en regelgeving. Deze wet- en regelgeving is aan verandering onderhevig en is bijgevolg een beschrijving van de wet- en regelgeving op het moment van het uitbrengen van deze versie van het TNRC-handboek.

2. Wettelijk kader

De overheid⁸ heeft primair een kader stellende regierol rondom dieren en dierenwelzijn. De overheid bepaalt:

- Welke dieren gehouden mogen worden
- Welke (minimum)eisen er gelden voor voeding, verzorging en huisvesting en
- Welke ingrepen er bij dieren gedaan mogen worden.

Als een eigenaar zijn of haar verantwoordelijkheid niet kan of wil nakomen en het welzijn van het dier in gevaar komt, wordt de regelgeving van de overheid van toepassing. Het beleid rondom (zwerf)katten heeft vanuit de drie niveaus van besturen een verschillende insteek;

1. Nationaal niveau betreft de volksgezondheid (landelijke politiek zoals de Eerste en Tweede Kamer - zie onder 2.1)
2. Provinciaal niveau betreft faunabeheer en biodiversiteit (Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten - zie onder 2.2)
3. Gemeentelijk niveau betreft klachten van burgers en dierenwelzijn vanuit de dierenwelzijnsnota (gemeenteraad, burgemeester en wethouders - zie onder 2.3).

2.1. Rijksoverheid

De Rijksoverheid regelt op landelijk niveau de belangrijkste wettelijke kaders voor dierenwelzijn met de Wet natuurbescherming⁹ en de Wet dieren¹⁰. Uit deze wetten vloeien bevoegdheden in de voorwaardenscheppende sfeer voort aan provincies en gemeenten. De Rijksoverheid laat zich adviseren door de Raad voor Dierenaangelegenheden en krijgt gevraagd en ongevraagd advies. Er verschijnen jaarlijks enkele startdocumenten en zienswijzen. In 2016 verscheen een adviesrapport over de zwerfkatt, genaamd 'Vat op de Zwerfkatt. Het terugdringen van de gezondheidsrisico's voor mens en dier'¹¹.

2.1.1. De Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming¹² beschermt natuurgebieden, planten- en diersoorten. De Wet geldt sinds 1 januari 2017 en vervangt drie wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet. Deze Wet natuurbescherming bestaat uit minder regels en is overzichtelijker dan de drie voormalige aparte wetten. De uitvoering van de Wet natuurbescherming ligt grotendeels in handen van de provincies. De decentralisatie van deze bevoegdheid naar de provincies maakt dat er per provincies verschillend beleid voor de zwerfkatt wordt gehanteerd omdat de wet op verschillende wijze geïnterpreteerd wordt. Iedereen in Nederland heeft een zorgplicht waarbij nadelige gevolgen voor planten of dieren moeten worden voorkomen. De details zijn geregeld in een groot aantal algemene maatregelen van bestuur, ministeriele en Provinciale regelingen - zie onder 2.2. Provincies.

De Wet natuurbescherming gaat naar de huidige planning (februari 2021) in januari 2022 ingetrokken worden en als aanvullingswet Natuur^{13,14} in de nieuwe Omgevingswet verder.

⁸ Raad voor Dierenaangelegenheden (2009) Zienswijze 'Verantwoord houden'; Wie is verantwoordelijk voor het welzijn en de gezondheid van gehouden dieren in Nederland?

⁹ Wet natuurbescherming, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2020-01-01>, geraadpleegd februari 2021

¹⁰ Wet dieren, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0030250/2020-01-01>, geraadpleegd februari 2021

¹¹ Raad voor Dierenaangelegenheden (2016) Vat op de Zwerfkatt. Het terugdringen van de gezondheidsrisico's voor mens en dier.

¹² Wet natuurbescherming, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2020-01-01>, geraadpleegd februari 2021

¹³ https://www.eerstekamer.nl/id/vkt1mlo1r6o4/overzicht/stand_van_zaken_wet_en_regelgeving, geraadpleegd februari 2021

¹⁴ <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/regelgeving/stelsel-omgevingswet/omgevingswet-in-ontwikkeling/hoofdlijnen-invoeringswet/wetten-omgevingswet/>, geraadpleegd februari 2021

De Omgevingswet bundelt de wetgeving en de regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Daarmee vormt de wet de basis voor de samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving. Het gaat om de balans tussen beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving met het oog op een duurzame ontwikkeling. De ontwikkeling van de nieuwe Omgevingswet heeft de achterliggende gedachte dat door de bundeling van wetgeving er minder regels nodig zijn, waardoor de wetgeving duidelijker en overzichtelijker wordt opgeschreven. De verbeterdoelen van de Omgevingswet zijn:

1. De inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak vergroten van het omgevingsrecht;
2. De fysieke leefomgeving samenhangend benaderen;
3. De bestuurlijke afwegingsruimte voor de fysieke leefomgeving vergroten;
4. De besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving versnellen en verbeteren.

2.1.2. De Wet dieren

De Wet dieren is een kaderwet die in 2013 in werking is getreden en de hoofdlijnen van de regelgeving beschrijft. In 2021 is er een op handen zijnde wijziging van de Wet dieren in verband met de uitvoering van de herziene Europese diergezondheidswetgeving. De Wet erkent de intrinsieke waarde van dieren en beschrijft in artikel 3 onder lid 2 en 3: 'Onder erkenning van de intrinsieke waarde als bedoeld in het eerste lid wordt verstaan erkenning van de eigen waarde van dieren, zijnde wezens met gevoel. Bij het stellen van regels bij of krachtens deze wet, en het nemen van op die regels gebaseerde besluiten, wordt ten volle rekening gehouden met de gevolgen die deze regels of besluiten hebben voor deze intrinsieke waarde van het dier, onverminderd andere gerechtvaardigde belangen. Daarbij wordt er in elk geval in voorzien dat de inbreuk op de integriteit of het welzijn van dieren, verder dan redelijkerwijs noodzakelijk, wordt voorkomen en dat de zorg die de dieren redelijkerwijs behoeven is verzekerd.' Voor de toepassing van het tweede lid wordt tot de zorg die dieren redelijkerwijs behoeven in elk geval gerekend dat dieren zijn gevrijwaard van:

- a. dorst, honger en onjuiste voeding;
- b. fysiek en fysiologisch ongerief;
- c. pijn, verwonding en ziektes;
- d. angst en chronische stress;
- e. beperking van hun natuurlijk gedrag;

voor zover zulks redelijkerwijs kan worden verlangd. Hiermee heeft de Wet dieren de vijf vrijheden van Brambell¹⁵ integraal overgenomen.

De Wet dieren heeft als uitgangspunt dat het verboden is om dieren onnodig pijn te doen, letsel te veroorzaken, de gezondheid of het welzijn te beschadigen, de nodige zorg te onthouden, te doden of het dier als prijs, gift of beloning uit te reiken. De algemene zorgplicht voor dieren in nood is onderdeel van de Wet dieren en houdt in dat iedereen verplicht is om aan gewonde dieren en dieren in noodhulp te bieden als dat redelijkerwijs mogelijk en zinvol is. De verplichting tot het bieden van hulp wordt overgedragen aan een opvangende instantie als het meldnummer 144 of een dierenambulance gebeld wordt of het dier naar een opvangcentrum gebracht wordt.

De handhaving van de Wet dieren wordt door inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) en de Nederlands Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) uitgevoerd. Daarbij is de politie aangewezen als toezichthouder. De politie gaat af op meldingen van 144 over gezelschapsdieren. De LID maakt rapport op waarna het Openbaar Ministerie (O.M.) respectievelijk de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland

¹⁵ Leenstra, F.R. en Neijenhuis, F. (2009) Indicatoren voor Dierenwelzijn en Diergezondheid

(RVO) in mandaat, besluiten neemt over beslag of bewaring. De Buitengewoon Opsporingsambtenaar (BOA) is bevoegd om proces-verbaal op te maken en zo nodig dieren in beslag te nemen¹⁶.

2.1.3. Burgerlijk Wetboek & verloren en gevonden zwerfdieren

Dieren vallen in Nederland onder het Burgerlijk recht. Het Burgerlijk Wetboek zegt in boek 3¹⁷, artikel 2a: 'Dieren zijn geen zaken' en: 'Bepalingen met betrekking tot zaken zijn op dieren van toepassing, met inachtneming van de op wettelijke voorschriften en regels van ongeschreven recht gegronde beperkingen, verplichtingen en rechtsbeginselen, alsmede de openbare orde en de goede zeden'. Praktisch houdt dit in volgens het LICG¹⁸ dat het dier als 'zaak' gezien wordt, waarop eigendom, bezit en houderschap van toepassing is. Juridisch gezien wordt een dier beschouwd als een niet-levend eigendom. In het Burgerlijk Wetboek 5, artikel 5 tot en met 12 staat in artikel 8, lid 3¹⁹: 'Indien een dier wordt gevonden, is de burgemeester na verloop van twee weken, nadat het dier door de gemeente in bewaring is genomen, bevoegd het zo mogelijk tegen betaling van een koopprijs, en anders om niet, aan een derde in eigendom over te dragen.' Een zwervend huisdier wordt beschouwd als een dier met een vermoedelijke eigenaar – reden om de bewaarplicht van twee weken van gevonden voorwerpen in werking te stellen. Als katten onbeheerd worden achtergelaten, heeft de gemeente eveneens de verantwoordelijkheid voor opvang, vergelijkbaar met verloren zwerfkatten. Ook dan heeft een eigenaar twee weken de kans om zich te melden. De eigenaar moet de kosten voor de opvang vergoeden. Na deze twee weken wordt het dier ter plaatsing aan het dierenasiel of zwerfkattenopvang overgedragen.

De eigenaar van tamme dieren verliest daarvan het eigendom, wanneer zij, nadat zij uit zijn macht zijn gekomen, zijn verwilderd (Burgerlijk Wetboek 5, artikel 19²⁰). Als een eigenaar niet zo snel mogelijk na constatering van vermissing van zijn huisdier, hiervan melding maakt en pogingen doet het dier terug te vinden, dan verliest de eigenaar het recht op eigendom: 'De eigenaar van andere dieren verliest daarvan de eigendom, wanneer zij de vrijheid verkrijgen en de eigenaar niet terstond beproeft ze weder te vangen of zijn pogingen daartoe staakt.' Melden kan bij instanties als de politie, dierenambulance, dierenasielen en organisaties die vermissingen van huisdieren registreren, zoals Amivedi, mijndieriszoek.nl etc.

De vinder van het dier of het dierenopvangcentrum moet moeite doen om de eigenaar van het dier op te sporen en is officieel verplicht aangifte te doen. Een eerste actie is om te controleren of de kat gechipt en geregistreerd is. Als de zwerfkat een chip met registratie heeft, dan is de vinder verplicht om contact op te nemen met de eigenaar. Als dat niet gebeurt, kan de vinder worden beschuldigd van diefstal. Naast het controleren van de zwerfkat op chip & registratie, wordt het gevonden dier met een foto en beschrijving van het uiterlijk en de vindplaats aangemeld op Amivedi (www.amivedi.nl) en andere lokale websites voor gevonden/verloren dieren, de plaatselijke dierenopvangcentra & zwerfkatten-organisaties en op een buurtapp of vergelijkbare (social) media kanalen. Als de eigenaar zich meldt, dienen de opvangkosten vergoed te worden aan de vinder.

Een particulier vinder kan in plaats van de zwerfkat aan een dierenopvangcentrum te overhandigen, de zwerfkat ook zelf opvangen en verzorgen. Als een particulier het dier zelf opvangt en aangifte heeft gedaan, wordt overdracht van eigendom na een jaar van

¹⁶ Lammeren, J. van, (2015) Nota Amsterdams Dierenwelzijnsbeleid

¹⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005291/2020-01-01>, geraadpleegd februari 2021

¹⁸ LICG, <http://www.licg.nl/22s/praktisch/wetgeving/wetgeving/vermiste-gevonden-of-achtergelaten-dieren-wetgeving.html>, geraadpleegd februari 2021

¹⁹ Burgerlijk Wetboek 5, https://wetten.overheid.nl/BWBR0005288/2018-09-19#Boek5_Titeldeel2_Artikel_8, geraadpleegd februari 2021

²⁰ Burgerlijk Wetboek 5, https://wetten.overheid.nl/BWBR0005288/2018-09-19#Boek5_Titeldeel2_Artikel_19, geraadpleegd februari 2021

toepassing. Binnen dat jaar kan een eigenaar zijn dier wat door een particulier is verzorgd, opeisen tegen betaling van de gemaakte opvangkosten. Een nieuwe eigenaar die de kat ondertussen geadopteerd heeft, moet kunnen bewijzen dat hij de zwerfkat rechtmatig heeft verkregen door een aankoopbewijs te kunnen overhandigen met de garantie dat de nieuwe eigenaar geen enkel vermoeden had (kunnen hebben) van het kopen van een zwerfkat met eigenaar. De nieuwe eigenaar kan worden beschuldigd van heling als het vermoeden van het hebben van een eigenaar er wel was.

2.1.4. Regelgeving rondom verwilderde zwerfkatten

Met de Wet dieren, het Burgerlijk wetboek en de Wet natuurbescherming zijn de wetten rondom de opvang van zwerfkatten gereguleerd. Discussiepunt hierin is de juridische vraag welke regels gelden voor de verwilderde zwerfkat. Een verwilderde zwerfkat is een dier zonder vermoedelijke eigenaar, maar als een burger een verwilderde zwerfkat vindt, maakt de wet geen onderscheid in het wel of niet verwilderd zijn van een gevonden voorwerp. Voor gemeenten is 'het hebben van een vermoedelijke eigenaar' reden om dierenasielen met tamme zwerfkatten financieel te compenseren voor de opvang van zwerfkatten en kattenopvangcentra voor verwilderde zwerfkatten niet. Het is de vraag of dit onderscheid juridisch houdbaar is – er bestaat (februari 2021) geen jurisprudentie over. Vaak wordt voor het weghalen van zwerfkatten in beschermde natuurgebieden aangevoerd dat de verwilderde zwerfkat een invasieve exoot is. Echter, een zwerfkat past op geen enkele wijze in de definitie van (invasieve) exoot. De NVWA definieert een exoot²¹ als: 'een plant, dier, of een ander organisme, dat van nature niet in Nederland voorkomt. Deze exoten komen door menselijk handelen in ons land terecht. Het gaat hierbij niet om soorten die elders in Europa inheems zijn en door klimaatsverandering oprukken naar Nederland. Een klein deel van de exoten voelt zich prima thuis in zijn nieuwe omgeving. Deze soorten kunnen zich vestigen in onze natuur en zich snel vermeerderen. Dit zijn de zogenaamde invasieve exoten.' De RVO²² vermeldt op de website: 'Een exoot is een plant, dier of ander organisme dat van nature niet in Nederland voorkomt. Als een soort schadelijk is voor de natuur noemen we ze invasieve exoten. Sinds 3 augustus 2016 is er een Europees verbod op bezit, handel, kweek, transport en import van schadelijke exotische planten en dieren. De schade die invasieve exoten veroorzaken, is een Europees probleem. Om dit probleem zo effectief mogelijk aan te pakken is een Europese verordening ontwikkeld. Hierin staan een aantal ge- en verboden om schade in de Europese Unie zoveel mogelijk te voorkomen. Onderdeel van de verordening is de Unielijst. Hierop staan soorten die al in delen van de Europese Unie voorkomen en schade toebrengen of dit in de toekomst waarschijnlijk gaan doen.' De unielijst is voor het laatst aangevuld op 15 augustus 2019. Alhoewel velen menen dat de zwerfkat een invasieve exoot is, komt de (zwerf)kat niet op de unielijst voor. Naar de letter van de definitie exoot en invasieve exoot is dat logisch: de kat (schuurkat, zwerfkat) komt al vele eeuwen overal in Nederland voor, ook in de beschermde natuurgebieden.

2.2. Provincies

Provincies hebben met de Wet natuurbescherming bevoegdheden gekregen rondom het verlenen van ontheffing voor het vangen en terugzetten van verwilderde zwerfkatten. Daar waar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) tot 31 december 2016 landelijke ontheffingen kon verlenen voor het uitzetten van verwilderde zwerfkatten, is dat sinds 1 januari 2017 voorbehouden aan de (omgevingsdiensten van de) 12 provincies. Elke

²¹ <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten>, geraadpleegd februari 2021

²² <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/invasieve-exoten>, geraadpleegd februari 2021

provincie hanteert daarbij eigen beleidsregels rond het al dan niet verlenen van deze ontheffingen op basis van de Wet natuurbescherming artikel 3, lid 34²³. De provinciale bevoegdheid centreert zich bij de verwilderde zwerfkatt rond het vangen (2.2.1), het uitzetten (2.2.2.) en het doden (2.2.3.) via een jachtvergunning. Provinciale Staten heeft invloed op het zwerfkattenbeleid door het faunabeheerplan wat op provinciaal niveau goedgekeurd wordt. In het algemeen worden deze faunabeheerplannen gemaakt door faunabeheereenheden wat samenwerkingsverbanden zijn van stakeholders. De in 2021 vertegenwoordigde organisaties zijn: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Landschappen, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, de Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondgebruik, de Federatie Particulier Grondbezit, de Land- en tuinbouw organisaties en vertegenwoordigers namens maatschappelijke organisaties zoals gemeenten, Rijksvastgoedbedrijf, Dierenbescherming, provinciale milieufederaties en andere regionale vertegenwoordigers.

Stichting Zwerfkatten Nederland investeert veel tijd in de landelijke en provinciale lobby om afschot van zwerfkatten te stoppen en TNRC- beleid te ontwikkelen. Hierin wordt nauw samengewerkt met Stichting DierenLot.

2.2.1. Vangen

In de Wet natuurbescherming²⁴ is in artikel 3, lid 5, vastgelegd: 'Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrictlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.' De verwilderde zwerfkatt is echter geen in het wild levende diersoort (in tegenstelling tot de wilde katt), maar een verwilderd huisdier. Vanuit de Wet natuurbescherming (Wnb) artikel 3.5, lid 1 of 3.10, lid 1 sub a is vastgesteld dat de verwilderde zwerfkatt niet is aangewezen als beschermde diersoort en bijgevolg mag de zwerfkatt zonder ontheffing gevangen worden. Dit wordt bevestigd door de tekst van verleende ontheffingen van provincies aan Stichting Zwerfkatten Nederland dat er geen ontheffing nodig is om zwerfkatten te mogen vangen gezien de status van de zwerfkatt.

In artikel 3.24 lid 2 van de Wet natuurbescherming²⁵ is vastgelegd: 'Het is verboden zich buiten gebouwen te bevinden met bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen die geschikt zijn voor het doden of vangen van dieren, of met materialen ter onmiddellijke vervaardiging van die middelen of van de krachtens het eerste lid aangewezen middelen, indien redelijkerwijs moet worden aangenomen dat die middelen of materialen voor het doden of vangen van dieren zullen worden gebruikt voor het doden of vangen van dieren.' In artikel 3.10, onder c en e van het Besluit natuurbescherming²⁶ worden de middelen geduid die bedoeld worden in artikel 3 lid 24 van de Wet natuurbescherming:

- vallen, met uitzondering van kastvallen;
- vangkooien, met uitzondering van vangkooien geschikt en bestemd voor het vangen van verwilderde katten en verwilderde duiven binnen de bebouwde kom.

Merkwaardigerwijs bestaat er geen uniforme definitie van de woorden kastvallen en vangkooien. Vanuit de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging wordt gemeld dat een vangkooi voor vogels bestemd is en een kastval voor (o.a.) verwilderde zwerfkatten. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Verburg antwoord in kamervragen van M. Thieme (PvdD) dat verwilderde zwerfkatten met kastvallen kunnen worden gevangen.

²³ Wet natuurbescherming, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2020-01-01#Hoofdstuk3>, geraadpleegd februari 2021

²⁴ Wet natuurbescherming, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2020-01-01#Hoofdstuk3>, geraadpleegd februari 2021

²⁵ Wet natuurbescherming, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2020-01-01#Hoofdstuk3>, geraadpleegd februari 2021

²⁶ Wet natuurbescherming, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0038662/2020-01-01#Hoofdstuk3>, geraadpleegd februari 2021

Alhoewel de volksmond in het algemeen spreekt van vangkooien, lijkt kastvallen juridisch gezien een correctere term om te gebruiken door stakeholders.

2.2.2. Terugzetten

In de Wet natuurbescherming (Wnb) artikel 3.5, lid 1 of 3.10, lid 1 sub a staat:

1. Het is verboden dieren of eieren van dieren uit te zetten.
2. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, geldt niet voor het uitzetten van dieren van soorten die op grond van artikel 1, tweede lid, van de Visserijwet 1963 zijn aangewezen als «vis», of voor het uitzetten van hun eieren.
3. Gedeputeerde Staten kunnen ontheffing en Provinciale Staten kunnen vrijstelling verlenen van het verbod, bedoeld in het eerste lid.
4. Het is verboden exoten behorende tot bij algemene maatregel van bestuur aangewezen plantensoorten te planten of te zaaien.
5. Onze Minister kan, in zoverre in afwijking van het derde lid, ontheffing of vrijstelling verlenen van de verboden, bedoeld in het eerste en vierde lid, ten behoeve van de herintroductie van soorten, of voor het uitzetten, planten of zaaien van exoten. Onze Minister verleent een ontheffing of vrijstelling als bedoeld in de vorige volzin in overeenstemming met Gedeputeerde Staten van de provincie waar de herintroductie of uitzetting plaatsvindt.

Het eerste lid is van toepassing op de zwerfkatt, waarmee het in de meeste provincies nodig is om ontheffing aan te vragen voor het mogen terugzetten van de zwerfkatt op de vangplek, voor zover de vangplek gelokaliseerd is op openbaar terrein. In lid 3 is te lezen dat het mogelijk is om ontheffing aan te vragen voor het uitzetverbod, met een provinciale of een plaatselijke (gemeente, stad) dekking bij de Provinciale Besturen. Het aanvragen van een ontheffing kan bij de omgevingsdienst die zich met ontheffingen en faunabeleid bezig houdt van de betreffende provincie waar ontheffing op het terugzetten van zwerfkatten wordt aangevraagd. De voorwaarden voor het verlenen van een ontheffing op het uitzetten van verwilderde zwerfkatten verschilt per provincie. Er zijn contrasten tussen de provincies:

- of er een ontheffing nodig is of de ontheffing wel of niet wordt afgegeven;
- waar katten teruggezet mogen worden waarbij sommige provincies gedetailleerde kaarten afgeven met of zonder specifiek genoemde uitzonderingen voor de Natura 2000 gebieden, stilte-, weidevogelgebieden of andere kwetsbare natuurgebieden;
- bepalingen hoelang voer in verband met bijvoeren mag blijven staan en
- welke veterinaire controles op toxoplasmose en toxocara uitgevoerd dienen te worden.

Het is afhankelijk van wie er als ambtenaren bij de provincie (Gedeputeerde, Provinciale Statenleden, omgevingsdienst en beleidsmedewerkers) werken hoe een besluit rondom een ontheffing op het mogen terugzetten van verwilderde zwerfkatten binnen de provinciegrenzen uitvalt. De Provincie Noord-Holland ziet het terugplaatsen van de verwilderde kat niet als een verboden handeling. De geneutraliseerde (gecastreerde) zwerfkatten worden binnen een tot vier dagen teruggeplaatst op de vanglocatie, waarmee het uitzetten van dieren zoals verboden ingevolge artikel 3.34, lid 1 van de Wnb niet aan de orde is. De Provincie Gelderland wil helemaal geen zwerfkatten uitgezet hebben omdat er geen zwerfkatten gewenst zijn in de provincie – reden om geen ontheffing af te geven om zwerfkatten uit te zetten op de vangplek. In de Provincie Utrecht mogen volgens de ontheffing gevangen zwerfkatten alleen binnen de bebouwde kom worden teruggeplaatst – wat voor verwilderde zwerfkatten uit een buitengebied een behoorlijk onleefbare habitat betekent. Het lijkt immers niet in het belang van het welzijn van de verwilderde zwerfkatt om in een buitengebied gevangen te zijn en dan binnen de bebouwde kom in steden of dorpen uitgezet te worden.

Mogelijk (en hopelijk) geeft de nieuwe Omgevingswet hier straks landelijke eenduidigheid in. Het is bijzonder en eigenlijk merkwaardig hoe interpretaties op basis van dezelfde wet- en regelgeving zulke grote verschillen in de besluitvorming rondom zwerfkatten effectueren.

Er zijn drie specifieke gebieden die genoemd worden voor het terugzetten van zwerfkatten:

1. Binnen de bebouwde kom in de zin van artikel 201 van de Wegenverkeerswet 1994;
2. Buiten de bebouwde kom, binnen een locatie waarbij minimaal tien woningen dicht bij elkaar staan en
3. Op campings, bungalowparken en vakantie-accommodaties.

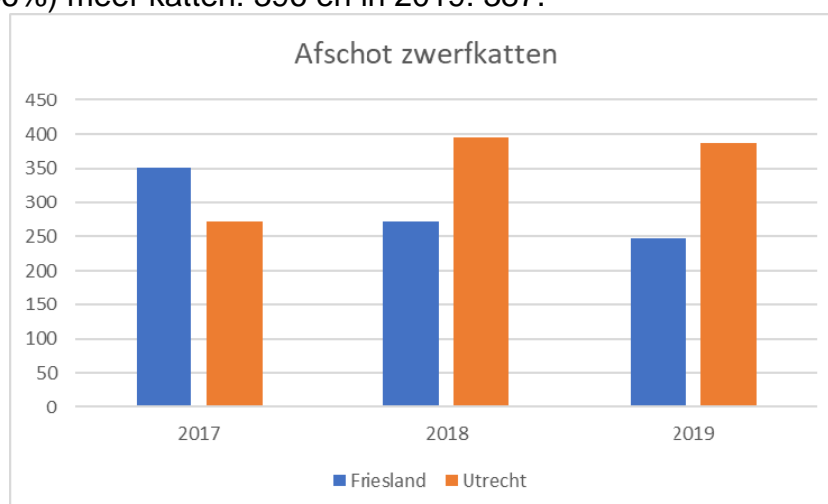
2.2.3. Doden

In artikel 3.7, lid 3 van de Wet natuurbescherming is te lezen: 'Bij de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in het eerste lid, kan, na overleg met Provinciale Staten van de provincies, worden bepaald dat Provinciale Staten regels als bedoeld in dat lid vaststellen of vrijstelling van die regels kunnen verlenen, of dat Gedeputeerde Staten met de verlening van ontheffing van die regels of met de uitvoering van die regels zijn belast.' Bij de provinciale besturen is bijgevolg ontheffing aan te vragen om zwerfkatten te mogen doden in het kader van bestrijden van schade en overlast – ondanks de in 2013 aangenomen motie van de Partij voor de Dieren om geen katten meer te schieten.

Voor het gebruik van het jachtgeweer is een jachtvergunning nodig die wordt afgegeven door de politie onder bepaalde voorwaarden. Jaarlijks wordt het aantal afgeschoten katten gerapporteerd door de Fauna Beheer Eenheid (FBE) per provincie. Deze cijfers zijn openbaar en worden vermeld in het jaarverslag.

Alleen in de provincie Friesland mogen zwerfkatten na specifiek verleende vergunningen, afgeschoten worden (voorjaar 2021). De Provinciale Staten van de provincie Limburg besloot (november 2020) afschot als allerlaatste mogelijkheid te behouden als alle andere maatregelen niet werken.

In 2017 zijn in de provincie Friesland 351 zwerfkatten afgeschoten, waarvan alleen op Ameland al 141. In 2018 zijn in de provincie Friesland 271 zwerfkatten afgeschoten en in 2019 in totaal 247. In 2017 zijn in de provincie Utrecht 271 katten afgeschoten, in 2018 bijna de helft (46%) meer katten: 396 en in 2019: 387.

De provincie Limburg telt de waarnemingen van zwerfkatten: 445 in 2017, 295 in 2018 en 375 in 2019. De provincie Utrecht telt de waarnemingen van verwilderde zwerfkatten jaarlijks: 505 in 2017, 486 in 2018 en meer dan 800 in 2019. Eind 2020 heeft de

Provinciale Staten van de provincie Utrecht bij motie besloten het afschot van verwilderde zwerfkatten te willen vervangen door flankerend beleid van TNRC. Stichting Zwerfkatten Nederland heeft, in samenwerking met Stichting DierenLot (voorjaar 2021) het projectplan geschreven wat ten grondslag ligt aan het in de commissie geagendeerde Conceptprojectplan. De provincie heeft daarbij besloten om de vergunning op beheer van verwilderde zwerfkatten door afschot per 2 april 2021 in te trekken. Dat maakt dat er alleen in de provincie Friesland nog beheer door afschot van verwilderde zwerfkatten plaatsvindt.

Mits juist uitgevoerd, merkt Dean²⁷ op dat TNR (Trap Neuter Return) effectiever is dan massaal afschot of herplaatsen.

Het verdient aanbeveling als zwerfkattenorganisatie om met de lokale Wild Beheer Eenheid (WBE) afspraken te maken over gesignaleerde zwerfkatten opdat die gevangen kunnen worden door de zwerfkattenorganisaties. Als een kat als bijvangst gevangen wordt (bijvoorbeeld bij de jacht op vossen met vangkooien) kunnen afspraken gemaakt worden om die gevangen kat te overhandigen aan een zwerfkattenorganisatie of dierenopvangcentrum. Vaak zijn jagers blij met de optie om verwilderde zwerfkatten en -kittens te kunnen overhandigen aan een zwerfkattenorganisatie.

NH Nieuws heeft in oktober 2018 afschot een peiling gedaan naar de publieke opinie rondom het afschieten van verwilderde zwerfkatten. Op 11 april 2019 zijn er 46.269 stemmen uitgebracht, waarvan 33.506 stemmen (72,42%) tegen afschot van zwerfkatten is. Hulst²⁸ concludeert: 'Het afschieten van zwerfkatten wordt in zijn algemeenheid door het Nederlandse publiek als wreed gezien'. Getuige de tientallen meldingen van het afschieten van huiskatten, kan op afstand niet beoordeeld worden of een kat een huiskat is die een ommetje maakt of een verwilderde zwerfkatt. Dat wordt bevestigd door gerenommeerde kattenorganisaties vanuit de Verenigde Staten, zoals Fear Free Shelter Programs²⁹.

²⁷ Dean, R., Roberts, M., & Stavisky, J. (2018) BSAVA Manual of Canine and Feline Shelter Medicine Principles of Health and Welfare in a Multi-animal Environment

²⁸ Hulst, K.J. van der (2019) A cat's a cat and that's that?

²⁹ <https://fearfreeshelters.com/>, geraadpleegd februari 2021

2.3. Gemeenten

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het zwervkattenprobleem binnen de gemeentegrenzen vanuit de Gemeentewet en de verantwoordelijkheid voor de 'algemene huishouding' binnen hun grondgebied, voor zover die verantwoordelijkheid niet bij wet beperkt of aan derden is toegewezen. Een (verwilderde) zwervkat heeft de juridische status van een 'gevonden voorwerp' en valt in die zin onder de wettelijke verantwoordelijkheid van een gemeente. Gemeenten besteden deze wettelijke taak van opvang van gevonden katten uit aan asielen en dierenambulances. Dan gaat het voornamelijk om tamme zwerv- en huiskatten en zelden over verwilderde zwervkatten. Over het werkgebied wordt per asiel een afspraak gemaakt. De gemeente is vervolgens wettelijk verplicht de onkosten voor de opvang van het zwervdier voor veertien dagen aan het asiel te vergoeden. Een gemeente stelt voor de opvang van gevonden katten vaak een contract af, waarbij de financiële compensatie per dag of per hoofd van de bevolking geregeld wordt. De vergoedingen voor de opvang verschillen hierdoor per gemeente. De verantwoording vanuit de dierenopvangcentra verschilt ook variërend van een standaardbedrag per jaar zonder verantwoording van het aantal opgevangen dieren naar een afrekening per opgevangen dier. Stichting Zwervkatten Nederland pleit niet voor een vast bedrag per jaar omdat dit geen stimulans geeft om zoveel mogelijk zwervkatten te helpen. Immers, als het bedrag vast ligt, kan een opvang ervoor kiezen zo weinig mogelijk zwervkatten te helpen opdat de kostenkant zo laag mogelijk blijft. Dat komt het welzijn van de zwervkatten in het algemeen niet ten goede.

Gemeenten hebben invloed op dierenwelzijn door beleid vast te leggen zoals in een Dierenwelzijnsnota. Helaas zijn de gemeenten met een dierenwelzijnsnota anno 2021 in de minderheid. En van de gemeenten die een dierenwelzijnsnota hebben, wordt zelden beleid t.a.v. de verwilderde zwervkat genoemd. In de nota Amsterdams Dierenwelzijnsbeleid (2015) is te lezen: degene die een huisdier houdt, is de eerstverantwoordelijke voor het welzijn en de gezondheid van het dier. De eigenaar moet het dier op de juiste manier voeden, zorgen voor geschikte huisvesting en correct verzorgen als het dier ziek is³⁰.

Op 14 november 2018 heeft Minister Schouten in het Algemeen Overleg Dierenwelzijn³¹ aangegeven: 'De gemeenten kunnen beleid vaststellen ter voorkoming van overlast door zwervkatten. Het natuurbeleid in het algemeen ligt bij de provincies. Dus het is aan de gemeenten om beleid vast te stellen rondom de voorkoming van overlast van zwervkatten'. Gemeenten hebben invloed op dierenwelzijn door regelgeving in de Algemene Plaatselijke Verordeningen (APV), kapvergunningen, bestemmingsplannen en verkeersmaatregelen. Zo kan een gemeente een APV instellen voor verplicht chippen en registreren, maar ook voor verplichte neutralisatie, mits daar een juridische grond voor is. In Nederland is er (voorjaar 2021) geen enkele gemeente die een APV voor deze onderwerpen heeft ingesteld, omdat een APV zonder juridische grond geen mogelijkheid lijkt.

Een chip- & registratieplicht voor katten zou een aanzienlijk hoger percentage verloren katten kunnen terugbrengen bij hun eigenaar. Dit vermindert niet alleen het leed bij eigenaar en kat, maar zorgt ook voor lagere aantallen katten in opvangdagen voor het kattenopvangcentrum. Bovendien zijn de kosten voor opvang van een gechipte kat te verhalen op de eigenaar, waardoor de gemeente minder geld hoeft te besteden aan de opvang van zwervkatten.

³⁰ Lammeren, J. van, (2015) Nota Amsterdams Dierenwelzijnsbeleid

³¹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2018Z01860&did=2018D55350>, geraadpleegd maart 2019

Minister Schouten heeft in het najaar van 2019 aangegeven te onderzoeken wat gemeenten belemmerd om een chipplicht in te kunnen stellen opdat belemmeringen weggenomen kunnen worden. In 2020 is hiertoe een werkgroep ingesteld waar Stichting Zwerfkatten Nederland aan deelneemt om het ministerie van LNV hierin te adviseren. In 2021 heeft minister Schouten bekend gemaakt dat de gemeenten Amsterdam en Alphen aan de Rijn deelnemen aan de pilot chipplicht katten.

Gemeenten hebben een belangrijke rol in de informatievoorziening naar hun burgers rondom onderwerpen als verantwoord eigenaarschap en het maatregelen nemen die voorkomen dat een huiskat een zwerfkat wordt. Gemeenten hebben vanuit hun rol naast de insteek van openbare orde en klachten van burgers het dierenwelzijn als uitgangspunt.

3. Feiten, cijfers en theorie

3.1. Wilde katten, zwerfkatten en schuurkatten

Naast huiskatten leven er in Nederland zwerfkatten. Er bestaan verschillende definities van een zwerfkat. Al deze definities hebben gemeen dat een zwerfkat een kat is die buiten leeft en verblijft. De zwerfkat kan tam of verwilderd of wild zijn, waarbij er gradaties bestaan in het verwilderd zijn, de zogenaamde wildfactor.

3.1.1. Wilde katten

De kat is een van de eerste huisdieren van de mens. De oudste vondst van een gedomesticeerde huiskat is uit Cyprus van circa 9.500 jaar geleden. De wilde kat (*Felis silvestris*) is een roofdier uit de katachtigen-familie (Felidae). Er zijn vijf ondersoorten van de wilde kat wetenschappelijk erkend:

1. De Europese wilde kat³² (de *Felis silvestris silvestris*) voorkomend in Centraal-Europa, Schotland, Pyreneeën, de Karpaten, Balkan, Anatolië en het westen van de Kaukasus
2. De Afrikaanse wilde kat of Nubische kat (*Felis silvestris lybica*) die in Afrika, Centraal-Azië en Europees Rusland voorkomt (een voorvader van onze huiskat)
3. De Aziatische steppenkat (de *Felis silvestris ornata*) die in Centraal-Azië, tot het westen van India en China en het zuiden van Mongolië voorkomt
4. De Chinese bergkat (de *Felis silvestris bieti*) die in Noord-China voorkomt
5. De Zuid-Afrikaanse wilde kat (de *Felis silvestris cafra*) die in Zuidelijk Afrika voorkomt.

Vergelijkend bottenonderzoek³³ heeft uitgewezen dat de huiskat banden heeft met ten minste twee ondersoorten van de Afrikaanse wilde kat (*Felis silvestris libyca*), nubische of gele kat (*Felis silvestris libyca*) en de Chinese Bergkat (*Felis silvestris bieti*).

De wilde kat is een inheemse diersoort, vermeld op de lijst in bijlage IV van de Habitatrictlijn en geniet strikte bescherming. Vanuit Klein-Azië werd de kat al heel vroeg meegenomen door reizigers en emigranten naar Europa. De wilde kat is sinds de eerste eeuw na Christus in Nederland verdwenen door ontbossing en klimaatsverandering. Uit onderzoek³⁴ blijkt dat de wilde kat vanuit de Duitse Eifel en Belgische Ardennen zijn weg heeft teruggevonden in het Limburgse Heuvelland. Sinds 1999 zijn er enkele meldingen in Limburg gedaan van de Europese wilde kat. In 2014 zijn er twee jonge in Nederland geboren Europese wilde katten gesignaleerd, wat de rentree van de wilde kat in Nederland bevestigd. Anno 2017 blijkt dat er in zuidoost Limburg verspreid over minstens drie bossen, minimaal 9 (sub) adulte en 5 juveniele wilde katten voorkomen.

3.1.2. Zwerfkatten

Een wilde zwerfkat is in de natuur geboren, is niet ingeprent op mensen en weet in die zin niet anders dan dat hij voor zichzelf moet zorgen. De wilde zwerfkat is niet afhankelijk van mensen om te voorzien in zijn of haar voedsel³⁵. Een wilde zwerfkat die in het open veld of weiland moet leven, heeft een hard bestaan. De praktijk leert dat het merendeel van de kittens die in het wild zijn geboren, de volwassen leeftijd niet bereiken maar eerder door ontbering en ziekte zijn doodgegaan.

³² Neijenhuis, F. & Niekerk van, T. (2015) Als de kat van huis is ...zwerfkatten in Nederland: een inventarisatie.

³³ Leenstra e.a. (2010) Ongerief bij gezelschapsdieren

³⁴ Kuipers, L (2017) De wilde kat anno 2017, Ontwikkeling van de wilde katpopulatie in Zuid-Limburg

³⁵ Neijenhuis F. & Niekerk van, T. (2015) Als de kat van huis is ... Zwerfkatten in Nederland: een inventarisatie.

De verwilderde zwervkat is de kat die wel is ingeprent op mensen, maar op afstand blijft van mensen. Een verwilderde zwervkat kan ook een achtergelaten huiskat zijn die verwilderd is geraakt door slechte ervaringen met mensen. Verwilderde zwervkatten lopen het risico om onvoldoende (goed) voedsel en water te kunnen krijgen, om ziektes op te lopen die niet behandeld worden en om last te hebben van parasieten zoals wormen en vlooien. Zwervkatten kunnen bij onvoldoende voedsel en schuilplaatsen vaker aan ziektes lijden door afgenomen weerstand door de slechte leefomstandigheden en onbehandelde ziekten. Veel kittens sterven aan ziektes van virale of bacteriële oorsprong. Het welzijn van katten wordt naast bovenstaande factoren ook bedreigd door andere diersoorten die op ze jagen (honden, vossen) of door de mens die de kat kan vergiftigen, mishandelen of doodschieten. Katten kunnen ook slachtoffer zijn in het verkeer. Hierbij zijn de van oorsprong sociale verwilderde zwervkatten dubbel in het nadeel, omdat zij een eigenaar hadden en nu voor zichzelf dienen te zorgen, zonder dat ze daarop voorbereid zijn.

3.1.3. Schuurkatten

Een 'tussengroep' zwervkatten zijn de zogenaamde schuur- of boerderijkatten. Deze katten leven op boerderijen, maneges, tuinderijen en dergelijke omgevingen. De taak van deze katten is om het aantal kleine knaagdieren als muizen en ratten in toom te houden en zo de voedselvoorraden te beschermen. Deze schuurkatten hebben een eigenaar en zijn gewend aan mensen voor hun voedselvoorziening. Tegelijk zijn deze schuurkatten niet gewend om geaaid of opgepakt te worden en in die zin gaat het om verwilderde katten. Lammertsma³⁶ concludeert: 'boerderijen zijn plekken waar verwilderde katten zich graag ophouden'.

³⁶ Lammertsma, D.R., Janssen, R., Hout, van der J., & Jansman, H.A.H. (2011) Huiskatten in natuurgebieden

Schuurkatten zijn bijna nooit geneutraliseerd. Alhoewel de eigenaar ook voor zijn groep katten verantwoordelijk is qua zorgplicht, is er binnen deze kolonies frequent sprake van onbehandelde ziekten als niesziekte en ziekten ten gevolge van inteelt binnen de kolonie en is er zelden sprake van handhaving op de zorgplicht. Er is geen eenduidigheid in wie er voor deze nuttige schuurkatten verantwoordelijk is. Gemeenten en provincies verwijzen naar de boer als eigenaar. De boer heeft in het algemeen geen financiële middelen (over) om de schuurkatten te laten helpen en kan de schuurkatten in de regel niet aanraken, laat staan oppakken. Het zou zinvol zijn als de provincie regelgeving combineert in de subsidie vanuit het weidevogelbeleid: de boerenbedrijven die gesubsidieerd worden voor de genomen maatregelen om de weidevogelstand te verhogen door laat te maaien en bloemen- en kruidenstroken langs de akkers aan te leggen, zouden als aanvullende voorwaarde moeten voldoen aan het geneutraliseerd hebben van hun schuurkatten. Het is immers water naar de zee dragen als vanuit het erf per poes jaarlijks drie tot zes jonge katten het weiland ingejaagd worden omdat de kattenkolonie op het boerenbedrijf de maximale capaciteit heeft bereikt terwijl dezelfde boer subsidies krijgt voor het nemen van weidevogelmaatregelen. Frequent lopen er op een boerenbedrijf zo'n 10 tot 30 schuurkatten waarvan minimaal de helft poes is. Door de katten te neutraliseren, blijven ze beter op het boeren erf. Naast het effectieve van TNRC verbetert het kattenwelzijn op het erf enorm als bij de neutralisatie de schuurkatten ook gevaccineerd worden.

3.2. Kolonies zwerfkatten

Katten (huis- en zwerfkatten) die zich kunnen voortplanten, zorgen voor ongecontroleerde groepen verwilderde en wilde zwerfkatten, die overlast veroorzaken (geluidsoverlast bij ruzie of nachtelijke serenades, stank van 'volle' urine, psychisch leed door de aanblik van zieke kittens & katten en predatie (bejaging) van inheemse fauna).

3.2.1. Carrying capacity

De natuur kent een evenwicht in de omvang van het aantal dieren wat in een bepaald

gebied kan leven gezien de leefomstandigheden. Dit evenwicht wordt draagkracht of bevolkings-optimum genoemd, waarbij de Engelse term carrying capacity³⁷ vaak wordt gebruikt voor dierenpopulaties. De leefomstandigheden worden bepaald door de hoeveelheid voedsel, de hoeveelheid water en de beschikbare leefruimte (o.a. om te schuilen, maar ook om voort te planten en de kittens groot te brengen). In dichtbevolkte gebieden van mensen, zorgt de mens vaak ongemerkt voor gunstige leefomstandigheden voor zwervkatten. Mensen creëren schuilmogelijkheden voor katten en mensen produceren voedingsafval waar veel dieren van profiteren. Het gaat dan niet alleen om situaties waar het afval op straat ligt, maar ook om stedelijke situaties met afvalcontainers zonder of met open deksels zoals vaak te vinden in de omgeving van fast food restaurants. In de meer stedelijke gebieden zijn mensen te vinden die de zwervkatten uit medelijden om hun bestaan, uit sympathie en liefde zijn gaan voeren. Levy³⁸ vond dat mensen die verwilderde en wilde zwervkatten voeren, een sterke band hebben met deze groep katten.

3.2.2. Vacuümeffect

Het vacuümeffect is voor het eerst beschreven door Roger Tabor in zijn in 1983 uitgebrachte boek 'The Wild Life of the Domestic Cat'. Een kattenpopulatie leeft in evenwicht in een bepaald gebied en houdt zo andere katten buiten de kolonie. Tabor meende als eerste wetenschapper dat het weghalen van katten uit een kattenkolonie op de langere termijn geen zin heeft omdat de leeggevallen plek wordt ingevuld door een nieuwe kat. Voorwaarde voor het vacuümeffect is het beschikbaar zijn van een nieuwe kat die tot de kolonie kan toetreden. Op een eiland of in een afgesloten stadstuin zal de plek van een weggevangen zwervkat niet ingevuld worden door een nieuwe zwervkat, tenzij iemand zijn huiskat binnen de besloten tuin achterlaat. Als consequent en structureel TNRC (met permanente monitoring) wordt aangehouden, dan geldt het vacuümeffect ook niet omdat de kolonie zwervkatten geneutraliseerd is en blijft.

3.2.3. Cijfers in Nederland

Nederland heeft veel huiskatten waarvan de meeste leven in gezinnen met kinderen in steden. Het rapport 'Feiten en Cijfers Gezelschapsdierensector 2015'³⁹ schat dat er in 2014 zo'n 2,6 miljoen katten verdeeld over 23% van de Nederlandse huisgezinnen leeft. De gemiddelde leeftijdsverwachting van de geneutraliseerde kat is 15,1 jaar. Met de schatting van het aantal huiskatten van 2,6 miljoen is de jaarlijkse aanwas van katten ruim 172.185⁴⁰. Van deze jaarlijkse aanwas is nog geen 3% afkomstig van een fokker. De overige 97% zijn katten afkomstig van particuliere nestjes. Recent onderzoek door Dibevo⁴¹ geeft aan dat er 2,9 miljoen huiskatten in Nederland zijn, verdeeld over 23,4% van de huishoudens.

Onderzoek op 448.000 katten van Banfield⁴² in de Verenigde Staten heeft onderzocht dat niet-geneutraliseerde katers 4,5 jaar oud worden en geneutraliseerde katers 11,8 jaar. Geneutraliseerde poezen blijken in hetzelfde onderzoek gemiddeld 13,1 jaar te worden en niet-geneutraliseerde poezen 8,0 jaar.

De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging schat dat er 165.000 wilde zwervkatten in

³⁷ Gerber, J.F. <http://www.ejolt.org/2013/01/carrying-capacity-2/>, geraadpleegd maart 2019

³⁸ Levy, J.K., Woods, J.E. Turick, S.L & Etheridge, D.L.. (2003) Number of unowned free-roaming cats in a college community in the southern United States and characteristics of community residents who feed them.

³⁹ Heijst, B.A.C. van et al. (2015) Rapport Feiten en cijfers Gezelschapsdierensector 2015

⁴⁰ Radstake, C.J. (2020) Onderzoek naar chippen katten, Stichting Zwervkatten Nederland

⁴¹ <https://dibevo.nl/nieuws/nieuwe-cijfers-meer-dan-27-miljoen-huisdieren-in-nederland>, geraadpleegd februari 2021

⁴² Banfield (2013) Banfield state of pet health 2013 report.

de buitengebieden van Nederland zijn⁴³. Het aantal zwervkatten (zowel de sociale, als de schuwe) ligt via extrapolatie uit de literatuur tussen 135.590 en 1.207.331⁴⁴. Deze schatting kent zo'n bandbreedte dat er maar één conclusie is: we weten niet hoeveel zwervkatten er in Nederland zijn omdat er simpelweg geen exacte cijfers van zwervkatten bijgehouden worden. Op Europees niveau wijst onderzoek van Tasker⁴⁵ uit dat geen enkel land de cijfers van de aantallen zwervkatten inzichtelijk heeft en genoemde aantallen blijven steken op schattingen. Onderzoek⁴⁶ in de VS toont aan dat 80% van de katten buiten geboren worden en 20% van de katten binnenshuis.

Jaarlijks worden door de vrijwilligersorganisatie Amivedi⁴⁷ cijfers gepubliceerd die het aantal vermiste en gevonden huisdieren weergeven in Nederland. Mensen die hun huisdier als vermist opgeven, willen hun huisdier weer terugvinden. Van de gevonden dieren wil niet elke eigenaar zijn huisdier terug hebben. Uit jaarcijfers vanaf 2016 tot en met 2019 blijken jaarlijks ruim 40.000 katten hun eigenaar kwijt te raken waarbij deze katten in een opvang worden verzorgd. Drs. Ruth van der Leij stelt dat 'het aantal binnenkomende zwervkatten in de asielen lijkt te stabiliseren'⁴⁸ en 'dat het goed lijkt te gaan met het herplaatsen van de katten: plaatsgebrek is vrijwel nergens meer een reden om katten te euthanaseren'. De corona-pandemie die in 2020 een aanvang nam, heeft een fikse toename van het aantal geadopteerde katten veroorzaakt. Het Dierenopvangcentrum Amsterdam schat in oktober 2020 zo'n 20% minder asielkatten te hebben zitten dan in oktober 2019.

Eigenaren van de bij Amivedi opgegeven vermiste katten zijn actief op zoek naar hun kat, waarbij in 70,1% (28.078 katten) het herenigen met de eigenaar gelukt is. Van deze katten is de termijn van vermissing gemiddeld 14 dagen. De percentages van de als vermist opgegeven en met hun eigenaar herenigde honden ligt 23,7% hoger dan bij katten: 93,8%. Van de gevonden huiskatten wordt in 2019 nog geen 30% van de katten herenigd met zijn eigenaar, tegenover bijna 82% herenigingen met gevonden honden. Vanaf 2016 is de trend dat er jaarlijks hogere percentages gevonden honden herenigd worden met hun baasjes – van 77% (2016) naar 81% (2019). Bij katten blijft het aantal herenigingen van gevonden katten sinds 2016 hangen op 30 (2016, 2019) en 31% (2017, 2018).

In 2017 is een inventarisatie gedaan bij Nederlandse dieren/kattenopvangcentra en hoeveel zwervkatten er (op)gevangen zijn waar deze zwervkatten gebleven zijn. De resultaten van deze inventarisatie:

- 36% is kitten (katten jonger dan zes maanden);
- 42% is retour gegaan naar de vanglocatie;
- 7% van de katten ingeslapen is vanwege onbehandelbare of ongeneeslijke ziekten;
- van de overige 51% herplaatste katten:
 - 10% retour gegaan is naar de eigenaar (veelal dankzij de chip);
 - 50% van de herplaatste katten kittens zijn die een thuis hebben gekregen
 - 40% van de volwassen katten geresocialiseerd zijn of verwilderd herplaatst in een (alternatief) thuis (niet in een beschermd natuurgebied).

Deze cijfers tonen aan dat van de gevangen zwervkatten per direct 58% niet meer terug gaat naar de vangplek. Van de zwervkatten die wel op de vangplek worden teruggezet, wordt het overgrote deel binnen de bebouwde kom teruggezet, met monitoring en

⁴³ <https://www.jagersvereniging.nl/downloads/promotiemateriaal/factsheet-verwilderde-katten/>, februari 2021

⁴⁴ Neijenhuis, F. & Niekerk van, T. (2015) Als de kat van huis is ...Zwervkatten in Nederland: een inventarisatie.

⁴⁵ Tasker, L. (2007) An investigation of stray dog and cat population control practices across Europe

⁴⁶ Levy, J.K., & Crawford, P.C. (2004) Humane strategies for controlling feral cat populations.

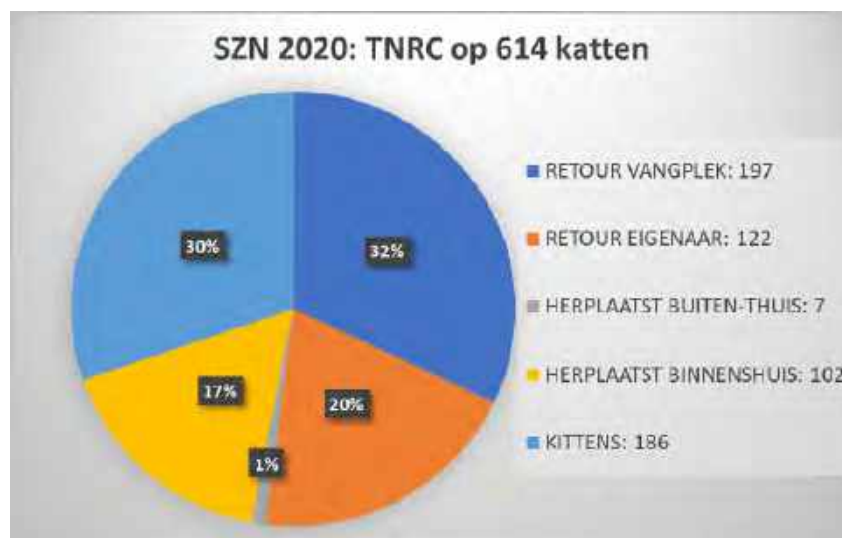
⁴⁷ <https://www.amivedi.nl/>, januari 2020

⁴⁸ Leij, R. van der, (2019) vakblad Dierenhulpverlening # samenvoordieren.

verzorging door bewoners. Het grootste deel van de zwervkattenorganisaties plaatsen geen katten terug in (beschermde) buiten- of natuurgebieden. De cijfers verschillen per provincie wat betreft het aantal teruggezette katten op de vangplek.

Stichting Zwervkatten Nederland heeft in 2020 de mobiele operatiekamer Katopia in gebruik genomen. Katopia is ongeveer zes maanden gedeeltelijk actief geweest voor TNRC-acties. De TNRC-jaarcijfers wijzen op de verdeling zoals in onderstaande tabel vermeld staan:

3.3. Gehanteerde definities

Stichting Zwervkatten Nederland hanteert de volgende definities voor zwervkat en TNRC:

definitie van een zwervkat:

een kat die meerdere malen buiten gezien is en na omgevingsonderzoek geen aanwijsbare tekenen van een eigenaar heeft

definitie van TNRC:

het vangen, neutraliseren (castreren), terug- of herplaatsen en monitoren van zwervkatten met het doel om de zwervkattenpopulatie – en daarmee het zwervkattenleed – te verminderen

De bepaling of een buiten lopende kat een zwerfkat is, hangt samen met het daarmee gepaard gaande omgevingsonderzoek of de kat een eigenaar heeft of niet. Bij voorkeur wordt bij het eerste contact met de zwerfkat gecontroleerd of de kat gechipt en geregistreerd is. Indien er geen chipreader beschikbaar is, wordt op beschrijving en een foto geïnformeerd bij de lokale dierenwelzijnsorganisatie of de kat als vermist geregistreerd staat. Vervolgens wordt gekeken bij regionale en landelijke databanken voor verloren en gevonden katten of de kat daar geregistreerd is als vermist. Vervolgens wordt het omgevingsonderzoek uitgevoerd door het uitvragen van buurtbewoners en grondeigenaren iedereen in de omgeving van de gesignaleerde kat. In bijlage 2 is een voorbeeld te lezen van een vragenlijst van een omgevingsonderzoek. Het vastleggen van de antwoorden is belangrijk, ook om mensen geïnventariseerd te krijgen die na de TNRC-actie bereid zijn de kat te monitoren.

Als een buiten lopende kat na omgevingsonderzoek als zwerfkat wordt aangemerkt, wordt de kat opgenomen in de zwerfkattenopvang. Als er nog geen chipcontrole heeft plaatsgevonden, wordt dat in de opvang als een van de eerste dingen uitgevoerd. Als de kat inderdaad een chip heeft, wordt direct uitgezocht te worden of de chip geregistreerd staat en de adresgegevens van de eigenaar actueel zijn. Helaas komt het frequent voor dat de gegevens van de eigenaar niet up to date zijn en er zo alsnog geen eigenaar te vinden is⁴⁹.

3.4. TNRC

Het terugdringen van de aantallen zwerfkatten door de Trap Neuter Return/Relocate Care (TNRC) methode, zorgt voor een diervriendelijke vermindering van het zwerfkattenleed. Hiervoor is structurele TNRC nodig en geen incidentele acties. De zwerfkatten worden gevangen, geneutraliseerd, terug- of herplaatst en daarna levenslang gemonitord. Overbevolking van zwerfkatten is te voorkomen door neutralisatie, waarbij overlast door secundair seksueel gedrag (vechten, territoriaal gedrag zoals het uitzetten van geurvlaggen van urine (markeren) en krabben), vermindert. Bij structurele TNRC worden geneutraliseerde kolonies door omwonenden bijgevoerd en wordt contact gehouden met de om/bewoners die melden als er iets in de kolonie is gewijzigd (nieuwe aanwas of zieke katten).

De term TNRC (trap – neuter – return/relocate – care) houdt in:

- T van trap, het vangen met een voor de zwerfkat geschikte kastval (vangkooi)
- N van neuter wat castreren betekent. Castreren heeft een veterinaire betekenis van het weghalen van (een deel van) het geslachtsapparaat bij zowel mannelijke als vrouwelijke dieren. De term castreren heeft in de volksmond echter de betekenis van het onvruchtbaar maken of weghalen van de testikels van mannelijke dieren. In de volksmond wordt de term steriliseren gebruikt voor het onvruchtbaar maken of weghalen van de baarmoeder en eierstokken van vrouwelijke dieren. De medische of veterinaire term steriliseren betekent echter slechts het onvruchtbaar maken door onderbreking van de zaadleiders of eileiders van mens of dier. Hierbij blijven alle tekenen van de voortplantingscyclus intact (krols worden, sproeien, vechtgedrag van katers om de poezen etc.). Daarom wordt de term neutraliseren (letterlijk vertaald uit het Engels: to neuter) gehanteerd om deze spraakverwarring te voorkomen. Met de term neutraliseren en geneutraliseerd worden in dit TNRC-handboek zowel gecastreerde katers als poezen bedoeld.

⁴⁹ Lord, L., (2009) Microchips Result In Higher Rate Of Return Of Shelter Animals To Owners

- R van relocate of return. Relocate houdt in dat de zwervkat na neutralisatie wordt herplaatst op een andere geschikte woonplek en niet wordt uitgezet op de vangplek. Dit kan zowel vanuit het welzijn van de zwervkat besloten worden als voor het welzijn van de fauna op de vangplek (weidevogels en andere kwetsbare diersoorten). Redenen vanuit het welzijn van de kat zijn bijvoorbeeld het afbreken van de bebouwing van het leefgebied of het volbouwen van een braakliggend industrieterrein of het bedreigd worden van de kat door bejaging, vergiftiging of verdrinking of het gebrek aan mogelijkheden om veterinaire zorg te bieden. Return houdt in dat er sprake is van het in de gaten blijven houden van de kat of kattenkolonie – het zogenaamde monitoren. Release is een term die vroeger gebruikt werd als uitleg van de R van TRN, maar in Nederland wordt deze term amper gebruikt. Release houdt in dat de zwervkat letterlijk vertaald na neutralisatie wordt losgelaten en daarmee is het proces beëindigd en moet de zwervkat het verder alleen zien te roeien.
- C van permanente monitoring van een behandelde kolonie op zowel nieuwe aanwas van zwervkatten (die dan geneutraliseerd moeten worden) als op zieke katten die veterinaire zorg nodig hebben. Onder Care valt ook het (beperkt) bijvoeren en het verzorgen van schuilplekken. Het beperkt bijvoeren zorgt ervoor dat de zwervkatten niet of minder op jacht hoeven vanuit een hongergevoel. Het verzorgen van schuilplekken verbetert het welzijn van de zwervkatten aanzienlijk.

Sinds 1950 werd TNR uitgevoerd in Engeland⁵⁰. Pas in 1960 slaagde Celia Hammond erin om publiciteit te geven aan TNR. In 1980 toonde Hammond met gedetailleerde registratie van geneutraliseerde kolonies katten in de praktijk aan dat TNR goedkoper, efficiënter, humaner en geaccepteerder door het publiek was dan euthanasie. In Londen werd in 2004 door de Universities Federation for Animal Welfare (UFAW) een conferentie gehouden, die baanbrekend is geweest in het humaan beschouwen van de wilde en verwilderde zwervkat⁵¹. Sinds dit congres zijn vele publicaties rondom verschillende aspecten van TNR(C) verschenen. Vele internationale⁵² en nationale dierenorganisaties (zoals Stichting Zwervkatten Nederland, Stichting Zwervdieren Welzijn, Stichting DierenLot, Koningin Sophia-Vereeniging tot Bescherming van Dieren, Dierenbescherming) zijn overtuigd van de enige katvriendelijke manier om zwervkattenpopulaties structureel te verkleinen en daarmee het zwervkattenleed te verminderen: door TNR(C). Alhoewel wereldwijd nog onvoldoende standaardisatie bestaat in het structureel bijhouden van TNR(C)-cijfers, bestaat voldoende wetenschappelijk bewijs dat TNRC daadwerkelijk kolonies verwilderde en wilde zwervkatten verminderd ^{53,54,55,56}.

Stichting Zwervkatten Nederland (SZN) verstaat onder TNRC het neutraliseren van zwervkatten en het onder controle houden van zwervkattenpopulaties en het verbeteren van het welzijn van zwervkatten. TNRC houdt voor Stichting Zwervkatten Nederland in:

⁵⁰ Remfrey, J. (2001) *Ruth Plant: a Pioneer in Animal Welfare*

⁵¹ Berkely, E.P. (2004) TNR Past, Present and Future

⁵² Alley Cat Allies, ASPCA (the American Society for the prevention of cruelty to animals), the Humane Society of the United States, Humane Society International, IFAW (International Fund for Animal Welfare), RSPCA (Royal Society for the Protection of Cruelty to Animals), Alliance for Rabbits Control, WSAVA (World Small Animal Veterinary Association), WAP (World Animal Protection, former WSPA) and Best Friends – Save them All.

⁵³ Stoskopf, M.K. & Nutter, F.B. (2004) Analysing approaches to feral cat management – ‘One size does not fit all.’

⁵⁴ Levy, J.K., Gale, D.W. & Gale L.A. (2003) Evaluation of the effect of a long-term trap-neuter-return and adoption program on a free-roaming cat population.

⁵⁵ Spehar, D.D. & Wolf, P.J. (2017) An examination of an iconic Trap-Neuter-Return program: the Newburyport, Massachusetts Case Study.

⁵⁶ Spehar, D.D., & Wolf, P.J. (2018) A case study in citizen science: the effectiveness of a Trap-Neuter-Return program in a Chicago Neighbourhood.

1. Het vangen, neutraliseren, terug- of herplaatsen en permanent monitoren
2. Het ontwormen en ontvlooiën door druppels in de nek
3. Het identificeren van de zwervkat door chippen & registreren
4. Het eartippen van de kat
5. Het verbeteren van de gezondheid van de zwervkat door algehele gezondheidscontrole en waar mogelijk behandeling (oormijt, gebitsproblemen ed.).

Voor SZN hoort het geven van een welzijn verbeterende behandeling bij TNRC en is zo onlosmakelijk verbonden met TNRC, vaak het geven van een 'APK' genoemd.

Ad 1; Bij het opnemen van katten die nog een beetje (verwilderde zwervkat) of volledig sociaal gedrag (sociale zwervkat) vertonen geldt dat ook deze zwervkatten gebaat zijn bij neutralisatie en herplaatsing. Immers, als deze katten op straat blijven, treedt verdere verwildering vroeg of laat op. Indien tussentijds geen neutralisatie plaatsvindt zorgen deze katten net zo goed als de verwilderde katten voor nieuwe kolonies zwervkatten.

Om TNRC te laten slagen is het essentieel om de permanente monitoring te benoemen. De geneutraliseerde kattenpopulatie wordt gemonitord op de komst van nieuwe nog niet geneutraliseerde katten en op zieke dieren die veterinaire hulp nodig hebben. De nieuwkomers worden geneutraliseerd en na herstel teruggezet.

Voor het welzijn van de groep geneutraliseerde katten verdient het aanbeveling om de katten te voeren, ook om het jagen vanuit honger te minimaliseren en de predatie zo te verminderen. Daarnaast is het voermoment een goede mogelijkheid om de kolonie katten te monitoren. Om een zwervkattenpopulatie te beschermen tegen weersomstandigheden, kunnen schuilplaatsen neergezet worden, zoals houten, plastic of kartonnen dozen. Isolatiemateriaal waarin warme maaltijden voor mensen worden vervoerd zijn snel geschikt te maken met wat hooi en stro. Probeer een hoek te maken in het schuilverblijf om zo een plek te creëren waar de wind en regen niet kan komen.

Ad 2; Mocht een zwervkat een niveau van vlooiënlast hebben dat bedreigend is voor de gezondheid van de kat, dan zou een andere ziekteoorzaak kunnen meespelen en dient de zwervkat nader veterinair onderzocht worden. Daarnaast kan de kat behandeld worden tegen spoelworm, opdat deze ziekten minder de kans krijgen mensen te besmetten. Er zijn breedspectrum antiparasitaire middelen in de handel die zowel tegen wormen, vlooiën, teken, luizen, oormijt en schurft werken. Zie hoofdstuk 30 van deel III.

Ad 3; Het is belangrijk om de zwervkat tijdens de neutralisatie te chippen en de chip op de naam en telefoonnummer te zetten van de zwervkattenorganisatie die de zwervkat heeft geneutraliseerd en op het adres waar de kat gevangen is (het registreren). Dit maakt dat een zwervkat herleid kan worden in geval de kat nog een keer gevangen wordt of overleden is.

Ad 4; Om op afstand te kunnen zien of een kat geneutraliseerd is, wordt een eartip aangebracht. Bij een eartip wordt het puntje van het oor afgeknipt of gesneden of wordt een V-stukje uit de zijkant van het oor gehaald. In Nederland wordt vooral een stukje van de oorpunt afgehaald omdat een V-stukje uit het oor ook na een gevecht tussen katten onderling zou kunnen zijn ontstaan. Met een eartip is op grotere afstand en zonder gevangen te worden een kat herkenbaar als geneutraliseerd. Er is geen consensus of het rechteroor of het linkeroor ge-eartipt dient te worden. De ene organisatie hanteert een links/rechtsverschil bij de geslachten, de andere organisatie eartipt altijd dezelfde oorzijde (links of rechts) en sommige organisaties eartippen helemaal niet uit angst dat jagers juist de ge-eartipte katten afschieten omdat die van niemand zijn. Stichting Zwervkatten

Nederland eartipt alle katten aan **het rechteroor**. Ingrepen als eartippen zijn in principe wettelijk niet toegestaan, maar voor eartippen van zwervkatten bestaat een uitzondering. Het is toegestaan om maximaal twee identificaties aan te brengen – zie hoofdstuk 27.

Ad 5; Om de gezondheid van de geneutraliseerde dieren te bevorderen, is het zinvol om de zwervkatten die onder narcose zijn voor hun neutralisatie, ook een vaccinatiecocktail (kattenziekte, niesziekte) te geven. De vaccinatiecocktail beschermt de katten voor enige tijd tegen de genoemde ziektes en gaat een besmetting binnen de kattenpopulatie tegen. De zwervkat wordt nagekeken op gezondheid en eventuele ziekten als oormijt of gebitsproblemen. Voor zover mogelijk worden ziekten behandeld om het welzijn van de zwervkat te verbeteren – zie hoofdstuk 30.

Een landelijke aanpak van zwervkattenpopulaties met TNRC werkt omdat:

- TNRC het aantal niet-geneutraliseerde katten reduceert, waardoor minder nesten kittens geproduceerd worden
- de meeste zwervkatten niet alleen gevangen worden, maar 58% niet meer teruggezet wordt blijkt uit cijfers van 2017 van 3.500 gevangen zwervkatten (zie hoofdstuk 3.2.3)
- het publiek een humane aanpak van zwervkatten niet alleen steunt, maar ook vele vrijwilligers genereert die actief willen meehelpen met TNRC-acties en/of het monitoren van geneutraliseerde kattengroepen door voeren en/of in de gaten houden op nieuwe katten of het opmerken van zieke katten
- klachten van overlast van zwervkatten verminderen doordat het aantal zwervkatten op de langere termijn zal verminderen
- moederpoezen met kittens van straat gehaald worden, de kittens gesocialiseerd worden en een thuis krijgen, terwijl de moederkat met TNRC wordt behandeld
- geneutraliseerde katten minder lawaaioverlast geven, omdat de secundaire verschijnselen van vechtende katers zal verminderen
- geneutraliseerde katten geen stankoverlast meer geven van volle (en daardoor sterk geurende) katerurine die als markering wordt afgezet als onderdeel van het territoriumgedrag
- de psychische belasting van de aanblik van zieke katten verminderd, omdat katten door de tijdens de neutralisatie gegeven vaccinatie minder vaak ziek zijn, de geneutraliseerde poezen geen nesten met zieke kittens meer krijgen en de monitoring ervoor zorgt dat zieke katten veterinaire hulp krijgen.

TNRC-projecten kunnen zodanig worden ingericht, dat ze voor het publiek bijkomende voordelen hebben. Door nauwkeurig meldingen bij te houden op postcode, wordt het gemakkelijk om specifieke gebieden te monitoren op de zwervkattenproblematiek. Bewoners van de postcodegebieden moeten op eenvoudige wijze meldingen kunnen doen over nieuw bijgekomen katten en zieke katten in de zwervkatpopulatie in hun woonomgeving. Daarnaast dienen niet alleen niet-geneutraliseerde zwervkatten met TNRC behandeld worden, maar ook huiskatten die niet geneutraliseerd buiten lopen. Immers, niet de sociale vaardigheid van de kat veroorzaakt ongecontroleerde zwervkattenpopulaties, maar de voortplantingsmogelijkheden van de buiten lopende kat. Het aanspreken van eigenaren van niet-geneutraliseerde katten en het aanbieden van gereduceerde tarieven voor neutralisatie, helpt het aantal geneutraliseerde huiskatten te verhogen en daarmee de potentiële aanwas van nieuwe zwervkatten te verlagen. Onderzoek⁵⁷ wijst uit dat het aanbieden van vouchers met een gereduceerd tarief voor

⁵⁷ Kass, P.H., Johnson, K.L., & Weng, H.Y. (2013) Evaluation of animal control measures on pet demographics in Santa Clara County, California, 1993 – 2006.

neutralisatie van huiskatten een verlaging van het aantal opgenomen zwervkatten in opvangcentra tot gevolg heeft. In België is het sinds enkele jaren verplicht om niet alleen je huiskat gechipt en geregistreerd te hebben, maar ook geneutraliseerd⁵⁸. Het aantal zwervkatten wat in Belgische asielen is aangeboden is sindsdien met 30% gereduceerd⁵⁹. Onderzoek in de U.S.A.⁶⁰ toont aan dat bij een driejarig programma, waarbij 71.311 zwervkatten geneutraliseerd, gevaccineerd en teruggezet of geadopteerd zijn in zes verschillende kattenasielen een afname van het aantal binnengekomen katten met 32% en een afname van euthanasie met 83% bewerkstelligd is.

Het is zinvol om zich te realiseren, dat een goed TNRC-project niet begint en niet eindigt met het vangen van verwilderde zwervkatten. Een TNRC-project begint bij het opbouwen van goede relaties, zorgvuldige planning en voorbereiding. De laatste stap van een TNRC-project is de permanente monitoring en zorg voor de kolonie geneutraliseerde katten.

Een zwervkattenorganisatie dient helder te hebben waar de focus van de organisatie ligt. Keuzen in beleid bepaalt waar de beschikbare tijd en geld naartoe gaat. Immers, tijd en geld en daarmee capaciteit zullen in het algemeen de limiterende factoren zijn binnen elk TNRC-project. De focus binnen een TNRC-project kan liggen op:

- het maximaal aantal katten neutraliseren op grote schaal qua neutralisaties;
- een maximaal welzijn per individuele zwervkat;
- zwervkattenpopulaties en hun overlast te verminderen door resocialiseren en herplaatsen en zo zwervkatten van straat te halen;
- het in kaart brengen van besmettelijke ziektes in bepaalde populaties en woongebieden (met een mogelijke link naar ziektes bij huiskatten) en/of
- het gezond krijgen en houden van zwervkattenkolonies door zieke dieren te behandelen en/of te euthanaseren.

Veel organisaties verstaan net iets anders onder TNR en TNRC. In dit handboek wordt de term TNRC gebezigd omdat Stichting Zwervkatten Nederland vangacties inclusief monitoring en zorg als enige structurele optie ziet. In het buitenland wordt onderscheid

⁵⁸ http://www.etaamb.be/nl/besluit-van-de-vlaamse-regering-van-23-februari-2018_n2018011263.html, geraadpleegd februari 2020

⁵⁹ <https://www.trouw.nl/nieuws/belgische-dierenasielen-lopen-leeg-door-verplichte-kattensterilisatie~bd10cef8/>, geraadpleegd juni 2019

⁶⁰ Spehar, D. & Wolf, P. (2019) Integrated Return-To-Field and Targeted Trap-Neuter-Vaccinate-Return programs result in reductions of feline intake and euthanasia at six municipal animal Shelters.

gemaakt in de terminologie door de diverse elementen toe te voegen:

- a. TN-A – in geval een zwerfkat een tam en sociaal blijkt en geadopteerd kan worden (in het geval van volledig tam en sociaal in een thuis en in geval van een beetje tam en sociaal als buitenkat op een boerderij of camping of buitenplaats)
- b. TNR-C – met de toevoeging Care van het verzorgen van zwerfkatten door het geven van voedsel en schuilplekken
- c. TNR-F – met de toevoeging Feed van het voeren van zwerfkatten

Sinds enkele jaren wordt in de Verenigde Staten als alternatief tegen het massale euthanaseren van verwilderde en wilde zwerfkatten het shelter-neuter-return (SNR) en return-to-field (RTF) programma gehanteerd. Met SNR en RTF worden gezonde maar niet te adopteren zwerfkatten binnen de asielsetting geneutraliseerd, gevaccineerd, gechipt en teruggezet op de vangplek. Deze programma's zijn ontwikkeld omdat euthanasie van niet-adopteerbare zwerfkatten niet leidt tot vermindering van het aantal zwerfkatten. Met name als RTF gecombineerd wordt met gerichte TNR, worden zwerfkattenpopulatie kleiner. De uitvoerder van de RTF en SNR-projecten is tevens degene die het publiek informeert. In 2019 is het handboek 'Return to Field'⁶¹ uitgebracht door Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States en Alley Cat Advocates. Een studie van Johnson & Cicerelli⁶² wees uit dat in ruim vier jaar een intensief TNR-project waarbij 10.080 zwerfkatten geneutraliseerd zijn, opname van zwerfkatten en zwerfkittens met 29,1% afnam, euthanasie percentages van 70% daalde naar 23% en het van de weg halen van overleden katten met 20% afnam.

De Dierenbescherming is van mening⁶³ dat verwilderde katten in de natuur met rust gelaten moeten worden. De Dierenbescherming vindt de TNR-methode geen effectieve methode om aantallen te reguleren in het buitengebied of de rand van de natuur, omdat daar de instroom niet goed te beperken valt. De Dierenbescherming is voor Trap-Neuter-Return voor het zwerfkattenprobleem binnen de bebouwde kom.

3.5. Zonder huiskat geen zwerfkat

Voor het ontstaan van zwerfkattenpopulaties is de mens met zijn onverantwoord eigenaarschap de oorzaak. Zonder huiskat is er geen zwerfkat. De term verantwoord eigenaarschap⁶⁴ wordt door de Royal Society for the Prevention of Cruelty of Animals (RSPCA) uitgelegd in de volgende verantwoordelijkheden voor de diereneigenaar:

1. registratie van het dier (chippen, tatoeëren, oormerken)
2. veterinaire verzorging om ziekten te voorkomen en behandelen
3. zorgdragen voor het steriliseren of castreren
4. alertheid op gezondheidsrisico's
5. gezelschap van mens en andere dieren.

Katten zijn gedomesticeerde dieren in onze huidige maatschappij. Huiskatten die (gedeeltelijk) buiten leven - wat in Nederland gangbaar is -, kunnen in niet-geneutraliseerde staat voor zwerfkattenpopulaties zorgen. Verwilderde zwerfkatten hebben moeten leren om zonder verzorging van de mens te leven en zelf voor hun voedsel, water en schuilplekken te zorgen. Een zwerfkat die gevangen wordt, kan zowel een buiten lopende huiskat blijken te zijn, een verlaten huiskat (en dus een tot zwerfkat verworpen huiskat), een verwilderde zwerfkat (een langdurig buiten zwervende huiskat)

⁶¹ Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley cat Advocates (2019) Return-to-Field Handbook.

⁶² Johnson, K.L. & Cicerelli, J. (2014) Study of the effect on shelter cat intakes and euthanasia from a shelter neuter return project of 10.080 cats from March 2010 to June 2014

⁶³ https://www.dierenbescherming.nl/userfiles/pdf/Factsheets/2020_03_17_Factsheet_Zwerfkatten.pdf

⁶⁴ Radstake C.J. (2012) Zwerfdieren – Het ontstaan van zwerfdierenpopulaties

als een wilde zwerfkat (een kat die buiten geboren is en de eerste vier maanden van zijn leven geen contact heeft gehad met mensen).

Voor het ontstaan van zwerfkattenpopulaties maakt het niet uit of een buiten lopende kat een huiskat of een (verwilderde) zwerfkat is, want cruciaal voor het ontstaan van zwerfkattenpopulaties is het vermogen tot voortplanting. Voor een effectieve controle van een zwerfkattenpopulatie is het dus net zo goed van belang om een loslopende niet-geneutraliseerde huiskat te neutraliseren als een zwerfkat.

Er zijn allerlei redenen dat een huiskat een zwerfkat wordt:

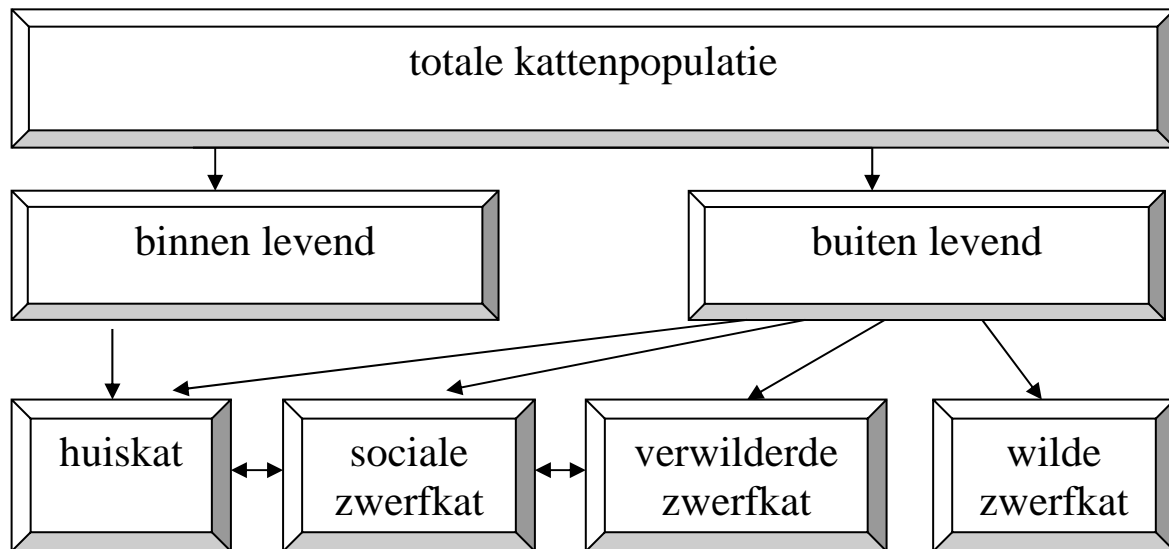
- de kat is niet gechipt en kan uit huis ontsnapt en/of verdwaald zijn
- de kat is niet meer gewenst of is bij een verhuizing achtergelaten
- de moederkat wordt ingeruild voor een kitten en op straat achtergelaten
- mensen blijken allergisch te zijn voor hun kat en laten de kat op straat achter
- eigenaren hebben geen tijd meer voor hun kat
- financiële redenen zoals geen geld meer (over) voor de verzorging, het dier is ziek en de dierenarts kan niet betaald worden of wordt te duur gevonden, het kost geld om de kat af te geven aan het asiel bij afstand
- eigenaren willen de kattenbak niet meer verschonen
- de kinderen vinden de kat niet leuk meer of zijn er bang voor
- de vrouw des huizes wil zwanger worden en is bang voor toxoplasmose
- de kat is onzindelijk geworden
- de eigenaar is overleden en niemand heeft de zorg voor de kat overgenomen
- een huiskat heeft kittens die buiten zijn groot geworden
- et cetera.

Een kat vertoont verwilderd gedrag op basis van een combinatie van vier factoren:

1. de leeftijd waarop een kitten voor het eerst in aanraking komt met mensen
2. aantal generaties dat de kat met haar nakomelingen wild/verwilderd zijn
3. hoeveelheid contact met mensen (bijvoorbeeld mensen die eten geven)
4. karakter van de individuele kat.

Een gevangen verwilderde kat kan een vroegere huiskat zijn die verwilderd is geraakt. Mits een verwilderde geworden huiskat enkele dagen tot weken de tijd krijgt, kan zo'n zwerfkat weer sociaal gedrag gaan vertonen. De Engelse term voor dit type verwilderde zwerfkat is 'stray cat'. De term stray cat verwijst naar de eigenschappen van de kat in

gradaties van sociaal gedrag naar mensen toe. In het Engels bestaat nog een term voor een zwerfkat: de wilde zwerfkat, 'feral cat' genoemd. De feral cat is een wilde zwerfkat die zonder mensen is opgegroeid en nooit sociaal gedrag naar de mens kan gaan vertonen. Dit type wilde kat die gedwongen wordt in de nabijheid van mensen te moeten leven is een zeer gestreste kat. Deze wilde zwerfkatten zijn dan ook veel beter af als ze geneutraliseerd teruggezet worden op de plek waar ze gevangen zijn. Naast bovenstaande Engelse terminologie wordt ook de term 'free-roaming cat' gebruikt. Met free-roaming cat wordt een kat bedoeld die meestentijds zonder toezicht buiten rondloopt, maar wel sociaal gedrag vertoont.

In de Engelse terminologie is er naast de indeling van de zwerfkat op sociaal gedrag (stray cat en feral cat) ook een indeling op het hebben van een eigenaar:

1. een huiskat met een eigenaar (de owned cat)
2. een zwerfkat die van 'niemand' is en die sociaal gedrag vertoont naar mensen (de semi-owned cat of community cat) en
3. een wilde zwerfkat die geen sociaal gedrag vertoont naar mensen (de unowned cat).

Als een niet-geneutraliseerde huispoes zich ongehinderd kan voortplanten, worden er volgens een Amerikaans wetenschappelijk onderzoek gemiddeld 1,4 nesten per jaar met 3,1 levende kittens per nest voortgebracht⁶⁵. De vraag is in hoeverre dit onderzoek vertaalbaar is naar de Nederlandse situatie. De praktijk wijst uit dat moederpoezen soms wel drie nesten per jaar krijgen als de leefomstandigheden gunstig zijn. De mortaliteit van de kittens is echter hoog; het aantal kittens wat drie maanden oud wordt is 52% en het aantal kittens wat zes maanden oud wordt is slechts 25%. Driekwart van de populatie geboren kittens sterft voordat ze een volwassen poes of kater zijn geworden.

Als er voldoende voedsel is blijven de moeder en kittens als groep bij elkaar. In geval er genoeg voedsel is voor grotere kolonies, dan blijven er meerdere moeders (die familiair gerelateerd zijn aan elkaar) als groep bij elkaar⁶⁶. Om de overlevingskansen van hun kittens te vergroten, helpen de moeders elkaar met zogen van de worp. Deze groep of kolonie verdedigt zijn leefterritorium vrij sterk. Binnen een kolonie gaan katten sociaal met elkaar om: vreemden worden niet gemakkelijk opgenomen in de groep. Als er

⁶⁵ Nutter, F. e.a. (2004) Reproductive capacity of free-roaming domestic cats and kitten survival rate.

⁶⁶ Rochlitz, I. (2005) The Welfare of Cats

onvoldoende voedsel beschikbaar is, verlaten de kittens hun moeder zodra ze zelfstandig kunnen jagen. Bij voldoende voedsel zijn de katers nauw geassocieerd met de groep. Bij minder aanwezig voedsel overlappen de leefgebieden van de katers diverse kolonies⁶⁷.

Bij de navolgende foto: deze kittens zijn met drie weken verschil geboren. De moederpoezen zijn twee zussen, die spontaan hun kittens bij elkaar gelegd hebben om ze gezamenlijk te zogen en verzorgen. Bij de achterste moederpoe is een aanzienlijk kleiner kitten te zien die uit de latere worp afkomstig is. De voorste kittens op de foto zijn enkele weken ouder.

foto de Boer

3.6. Weghalen van zwerfkatten uit een gebied of niet meer voeren

Wat niet werkt om het aantal zwerfkatten of het zwerfkattenleed te verminderen is:

1. Het vangen en in asielen plaatsen van wilde/verwilderde zwerfkatten en
2. Het niet meer voeren van zwerfkatten alsof het aantal zwerfkatten dan zou verminderen.

Ad 1; Vangen en in asielen plaatsen van zwerfkatten

Er zijn twee redenen waarom de schijnbaar humane oplossing van het vangen van wilde zwerfkatten & opvangen in asielen niet structureel effectief is om het zwerfkattenleed te verminderen:

- a. Katten worden uit een populatie weggevangen, waardoor andere katten de kans krijgen toe te treden tot deze kattenkolonie. Immers, een populatie katten is door de carrying capacity (zie 3.2.1) zo groot als factoren van eten, drinken en schuilplaatsen het toe laten. Door het door Roger Tabor⁶⁸ beschreven vacuüm-effect worden de uit de zwerfkattenpopulatie weggevangen en in het asiel geplaatste katten aangevuld met niet geneutraliseerde katten uit nabijgelegen kattenkolonies, mits deze katten beschikbaar zijn. Het argument van carrying capacity en vacuüm effect gaan niet op als er structureel TNRC-vangacties worden uitgevoerd, waarbij alle katten in bijvoorbeeld een natuurgebied worden gevangen en elders herplaatst worden. Dan is het zaak om steeds weer terug te

⁶⁷ Slater, M.R. (2004) Understanding issues and solutions for unowned, free-roaming cat populations.

⁶⁸ Tabor, R. (1983) The Wild Life of the Domestic Cat

gaan naar het gebied waar alle katten zijn gevangen, opdat nieuwkomers ook met TNRC behandeld worden.

- b. Een wild zwervkitten wat ouder is dan vier a zes maanden kan nog maar moeilijk gesocialiseerd worden naar mensen⁶⁹. Een opgroeiende kat heeft tot acht weken zijn sociale inprentingsperiode. In deze inprentingsperiode is het wennen aan mensen voor een verwilderde kitten het gemakkelijkst. Als een opgroeiende kat geen mensen ontmoet heeft, dan zal deze kat in de directe omgeving van een mens in het algemeen chronisch gestrest zijn – op een zeldzame uitzondering na - verzorging van een dergelijke wilde zwervkat in een asielerverblijf is door de nabijheid van de mens bij voeren en schoonmaken, voor dit dier puur dierenleed. Een wilde zwervkat dient dan ook (bijna) altijd teruggezet of herplaatst te worden op een geschikte andere plek.

Voor de verwilderde zwervkat die ooit wel mensen gewend was, kan een resocialisatieperiode in de opvang ervoor zorgen dat de sociale knop omgaat en het verwilderde zwervdier een geschikte huiskat wordt die meer of minder contact zoekt met mensen. Als de verwilderde kat binnen een twee tot drietal weken tekenen van een resocialisatie toont, kan de kat verder geresocialiseerd worden. Als enig teken van resocialisatie in deze periode niet heeft plaatsgevonden, is de verwachting dat de zwervkat verwilderd blijft reëel en dient de zwervkat teruggezet te worden om verder dierenleed te voorkomen. Signalen van langdurige stress zijn reden om de kat niet verder te (re)socialiseren omdat chronische stress de zwervkat ziek maakt. Zie hoofdstuk 16 voor het resocialiseren van volwassen katten. Het opvangen van deze schuwe katten in een opvang is geen kattenwelzijn.

Ad 2; Niet meer voeren van zwervkatten

De achterliggende gedachte van het niet meer voeren van zwervkatten is dat zonder dit voer, de zwervkatten 'vanzelf' weggaan. Echter, een kat – en ook een al dan niet verwilderde zwervkat – is gehecht aan zijn woonomgeving en blijft in de buurt. Een andere gedachte is dat een kat in slechte voedingsstaat minder kittens ter wereld zal brengen. Het niet voeren is niet diervriendelijk, omdat een kat die zichtbaar contact zoekt, uitgehongerd wordt. De mens heeft ervoor gezorgd dat de zwervkat ontstaan is – veelal door het achterlaten van zijn huiskat. In plaats van verder zoeken buiten de bewoonde gebieden zal een hongerige zwervkat juist dichterbij mensen naar zijn voedsel zoeken en 'brutaler' worden in het vinden van voedsel om in zijn primaire levensbehoefte te voorzien. Dit gedrag kan meer overlast tot gevolg hebben. De zorgplicht voor een dier maakt dat dit advies geen juist advies is. Daarnaast is het niet mogelijk om mensen die begaan zijn met het leed van zwervkatten te verbieden om zwervkatten te voeren.

3.7. Bezwaren en discussiepunten rondom TNRC

Er bestaan bezwaren en discussiepunten rondom TNRC. Hieronder worden de meest gehoorde discussiepunten en hun tegenargumenten op een rijtje gezet.

1. TNRC is kostbaar

Het is juist dat TNRC de nodige kosten met zich meebrengt – waaronder de kosten van de logistiek van het vangen en terugzetten, de gegeven vaccinatie, ontworming, vlooiënbehandeling, chippen & registratie en neutralisatiekosten (dierenarts- en materiaalkosten). Bij berekening van een TNRC-actie op de gemiddelde kat inclusief kosten van personeel (w.o. coördinatie), materiaal en middelen, komt uit op ongeveer € 300,- levenslang. Echter, vaak kunnen vrijwilligers ingezet worden voor de vang- en

⁶⁹ <http://www.alleycat.org/page.aspx?pid=292>, geraadpleegd februari 2019

terugzetacties en veel dierenartsen zijn bereid tegen gereduceerd tarief de zwerfkatt te vaccineren en te neutraliseren.

Ter vergelijking: de Leeuwarder Courant heeft in maart 2017 berekend dat voor 48.000 koppels grutto's de Nederlandse belastingbetaler eenmalig 35 tot 89 miljoen euro investeert en jaarlijks € 322,92 per koppel⁷⁰. Met een gemiddelde leeftijd van 11 jaar voor een gruttokoppel, zijn de kosten levenslang € 3.552,08 per koppel oftewel € 1.776,04 per grutto. Dit bedrag is exclusief de eenmalige investering van 35 tot 89 miljoen euro om het leefgebied geschikt te maken voor de grutto. In de gemeente Kampen is in 2011 berekend door SAB adviseurs in ruimtelijke ontwikkeling⁷¹ dat een grutto broedpaar binnen de zoekgebieden met effectief beheer per jaar € 1.681,- kost en een grutto broedpaar buiten zoekgebieden (beheercontracten agrariërs) per jaar zelfs € 3.177,- kost.

2. Met het terugzetten van TNRC-katten, blijft aanvankelijk het aantal katten gelijk – met de bijbehorende overlast

Door de neutralisatie neemt secundair seksueel gedrag zoals vechten van katers af, evenals het lawaai wat hierbij gepaard gaat en het geroep van krolse poezen⁷². Het testosteronniveau van een geneutraliseerde kater is tot nul gereduceerd, waardoor de urine van de kater niet meer ruikt. Geneutraliseerde katten zwerven minder ver en worden daardoor minder zichtbaar dan niet geneutraliseerde katten⁷³. Door monitoring en het voeren van de groep zwerfkatten na neutralisatie, neemt de overlast in de omgeving af. Meestal zijn discussies en ruzies rondom zwerfkatten tussen burens op te lossen door met elkaar in gesprek te gaan boven het verwijderen van de zwerfkatten zelf. Als zwerfkatten in een tuin niet gewenst zijn, is het afsluiten van vuilnisbakken en het zorgen dat er geen schuilplaatsen of voedsel te vinden is vaak afdoende. Als deze maatregelen onvoldoende helpen, zijn er middelen in de handel die ongewenste katten uit de tuin houden, alhoewel het effect van die middelen omstreden is. Het afschermen van de tuin met gaas werkt praktisch het beste, maar vergt wel een tijds- en financiële investering.

3. Het terugzetten van geneutraliseerde katten is illegaal

Om te voorkomen dat er rondom een TNRC-project discussie komt over mogelijk illegale aspecten, is het handig om voordat tot actie wordt overgegaan uit te zoeken wat wel en niet is toegestaan. Daarbij is leidend waar de zwerfkatten gevangen gaan worden: op openbare grond of grond van een eigenaar. In het eerste geval is een ontheffing of machtiging op de ontheffing nodig om de zwerfkatten terug te mogen zetten van de provincie. Dit betreft een aanvraag die enkele weken tot maanden kan duren en met voorwaarden omkleed wel of niet afgegeven wordt. In het tweede geval (grond van een eigenaar) is (schriftelijke) toestemming nodig van de grondeigenaar om de zwerfkatten terug te mogen zetten. Ook in provincies waar geen ontheffing is afgegeven of met een beperkte reikwijdte (bijvoorbeeld alleen binnen de bebouwde kom) is het mogelijk om met toestemming van de huiseigenaar in diens tuin zwerfkatten uit te zetten.

Aan een verleende ontheffing worden voorwaarden verbonden die vanuit het Provinciaal Bestuur zijn vastgelegd en alleen de openbare grond betreffen. De regelgeving en de voorwaarden waarop een ontheffing wordt verleend, zijn per provincie bijzonder verschillend.

⁷⁰https://www.lc.nl/friesland/Kosten-om-grutto-te-redden-lopen-op-tot-90-miljoen-22078630.html?harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

⁷¹ SAB memo juli 2011 https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0166.00991013-VB01/tb_NL.IMRO.0166.00991013-VB01_26.pdf

⁷² Finkler H., Gunther I. & Terkel J. (2011) Behavioral differences between urban feeding groups of neutered and sexually intact free-ranging cats following a trap-neuter-return procedure.

⁷³ Scott K.C., Levy J.K., & Gorman S.P. (2002) Body condition of feral cats and the effect of neutering.

Zonder provinciale ontheffing op het uitzetten van zwerfkatten op hun vangplek is het toegestaan om een geneutraliseerde kat op particulier terrein terug te zetten als de eigenaar van dat terrein (schriftelijk) toestemming verleent. Een voorbeeld van een toestemmingsformulier op terugzetten van zwerfkatten is te vinden in bijlage 2. Als een groep zwerfkatten zich op een campingterrein bevindt en de eigenaar van de camping geeft (schriftelijk) toestemming om de groep zwerfkatten met TNRC te behandelen en vervolgens terug te zetten, dan is het terugzetten op de vangplek toegestaan.

4. Het welzijn van de zwerfkate is in het geding

Geneutraliseerde katten zijn bewezen gezonder⁷⁴ en hebben een betere werking van hun immuunsysteem⁷⁵. Door hun neutralisatie en de daarbij behorende vaccinaties en parasietbehandeling brengen de zwerfkatten geen ziekten meer naar elkaar over bij het paren of door secundair paargedrag als vechten van katers onderling. In een studie van Lee e.a.⁷⁶ wordt aangetoond dat groepen zwerfkatten die met TNRC werden behandeld, geen hogere FeLV infectie en FIV-antilichamen hadden dan huiskatten. Door het voeren van zwerfkattenpopulaties en het monitoren van de groep op ziekte of ondervoeding, verbetert het welzijn van de zwerfkate. Daarnaast vervult het verzorgen van zwerfkatten een maatschappelijke rol voor degenen die deze taak uitvoeren, doordat de kate deel uitmaakt van het leven van de verzorger. Het is dan ook van belang om in de besluitvorming rondom zwerfkatten dit aspect mee te wegen, ook als het gaat om de volksgezondheid⁷⁷.

⁷⁴ Scott K.C., Levy J.K. & Gorman S.P. (2002) Body condition of feral cats and the effect of neutering.

⁷⁵ Fischer S.M., Quest C.M., Dubovi E.J., Davis R.D., Tucker S.J., Friary J.A., Crawford P.C., Ricke T.A. & Levy J.K. (2007) Response of feral cats to vaccination at the time of neutering.

⁷⁶ Lee I.T., Levy J.K., Gorman S.P., Crawford P.C. & Slater M.R. (2002) Prevalence of feline leukemia virus infection and serum antibodies against feline immunodeficiency virus in unowned free-roaming cats.

⁷⁷ ISFM Guidelines on Population Management and Welfare of Unowned Domestic Cats (*Felis catus*) (2013)

5. Het welzijn van vogels en knaagdieren waar de kat op jaagt is in het geding

De meningen van kattenliefhebbers en vogel- en wildleven-liefhebbers staat meestal haaks op elkaar⁷⁸. De kat is een jager op knaagdieren en vogels. Of de kat een wilde of verwilderde zwerfkate is of een goed gevoede huiskate, alle katten jagen als ze de kans krijgen en vrij buiten kunnen lopen. Echter, ondanks talloze elkaar vaak tegensprekende onderzoeken, is er geen feitelijk wetenschappelijk bewijs gevonden dat katten een serieuze dreiging zijn voor het voortbestaan van bepaalde diersoorten in hun omgeving⁷⁹, tenzij er sprake is van een gebied met bedreigde diersoorten of gebieden als eilanden^{80,81}. Veel onderzoek naar mortaliteit door predatie van de kat is of niet wetenschappelijk onderlegd of gebaseerd op extrapolatie van resultaten van een enkele studie⁸². Wat de onderzoeken in het algemeen hebben opgeleverd zijn de volgende bevindingen:

- Huiskatten met eigenaar jagen als ze vrij mogen rondlopen met het gevolg dat 8 tot 60% van het volume eten uit de jacht voortkomt^{83,84};
- Het aantal gevangen prooien varieert enorm per kat^{85,86};
- Katten bejagen vooral kleine zoogdieren zoals knaagdieren^{87,88};
- De gevangen vogels waren verzwakt, gewond of dood⁸⁹.

De Koninklijke organisatie ter bescherming van vogels uit Engeland (The Royal Society for Protection of Birds⁹⁰ (RSPB) meldt dat er geen wetenschappelijk bewijs is dat de jacht van huiskatten op vogels enige impact heeft op de stand van vogels. De RSPB geeft aan dat vele miljoenen vogels op natuurlijke wijze sterven, voornamelijk door verhongering en ziekte. Er is bewijs⁹¹ dat katten vooral de zwakke en zieke vogels bejagen. Deze vogels waren, als ze niet gedood waren door de kat, zeer waarschijnlijk voor het volgende broedseizoen op natuurlijke wijze gestorven. Bovendien concludeert Steen⁹²: 'Het is niet mogelijk om door middel van aantallen prooidieren in te schatten wat de ecologische impact van katten in Nederland is.'

Studies die verricht zijn op het welzijn van vogels en knaagdieren en de invloed van het jachtgedrag van de kat op de populatie, zijn vaak gericht op een specifiek gebied en niet bestudeerd in het geheel van een gezond ecosysteem. De rol van andere jagers als vossen en grotere roofvogels wordt vaak niet benoemd en gedifferentieerd op hun invloed op de populatie wildleven. En de mens, als vermoedelijk de grootste beïnvloeder met zijn effect op het sensitieve ecosysteem en het verdwijnen van diersoorten, wordt buiten beeld

⁷⁸ LaCroix, A.E. (2006) Detailed Discussion of Feral Cat Population Control

⁷⁹ Tschanz, B., Hegglin, D., Gloor, S. & Bontadina, F. (2011) Hunters and non-hunters: skewed predation rate by domestic cats in a rural village.

⁸⁰ Medina, F. M. et al. (2011) A global review of the impacts of invasive cats on island endangered vertebrates.

⁸¹ Jessup, D. A. 2004. The welfare of feral cats and wildlife

⁸² Dauphine N. & Cooper R.J. (2009) Impacts of free-ranging domestic cats (*Felis catus*) on birds in the United States: a review of recent research with conservation and management recommendations.

⁸³ Fougere, B. (2000) Cats and wildlife in the urban environment-a review.

⁸⁴ Rearch Research Pty. Ltd. (1994) The Metropolitan Domestic Cat: A survey of the population characteristics and hunting behavior of the domestic cat in Australia.

⁸⁵ Barrat, D.G. (1997) Predation by house cats, *Felis catus* (L.) in Canberra, Australia. Prey Composition and preference.

⁸⁶ Barrat, D.G. (1998) Predation by house cats, *Felis catus* (L.) in Canberra, Australia II Factors affecting the amount of prey caught and estimates of the impact on wildlife.

⁸⁷ Berkely, E. P. (2001) Maverick Cats: Encounters with Feral Cats.

⁸⁸ Fitzgerald, B.M. (1988) Diet of domestic cats and their impact on prey population. In *The domestic cat: The biology of its behavior*. eds. D.C. Turner and P. Bateson.

⁸⁹ Berkely, E. P. (2001) Maverick Cats: Encounters with Feral Cats.

⁹⁰ Royal Society for the Protection of Birds, <https://www.rspb.org.uk/birds-and-wildlife/advice/gardening-for-wildlife/animal-deterrents/cats-and-garden-birds/are-cats-causing-bird-declines/>, geraadpleegd februari 2020

⁹¹ Møller, A. P. & Erritzøe, J. (2000) Predation against Birds with Low Immunocompetence.

⁹² Steen, A. (2016) Katten in de Nederlandse natuur.

van deze onderzoeken gehouden⁹³.

Afhankelijk van of een kat gevoerd wordt, verschilt het voedingspatroon van de stadskat en plattelandskat van elkaar. De plattelandskat eet meer zelf gevangen prooien dan de stadskat, maar dat patroon wijzigt enorm als de kat gevoerd wordt⁹⁴. Diverse onderzoeksrapporten spreken tegen dat zwerfkatten veel weidevogels eten. Reiniers⁹⁵: 'De kat wordt in slechts 12,5% van wetenschappelijk onderzoek genoemd als predator' en 'de meerderheid van de katten vangt geen prooien'. Van Den Berge⁹⁶ concludeert na literatuuronderzoek: 'Katten, in het algemeen, gaan hun dieet in min of meerdere mate aanvullen met zelf gevangen prooien. Kleine zoogdieren (vnl. woelmuizen en konijnen) krijgen hierbij de absolute voorkeur en vogels zijn hierbij als voedselbron duidelijk ondergeschikt'.

Het Sovon-rapport 2018/31⁹⁷ geeft een update van de predatiekennis sinds het laatste literatuuronderzoek uit 2011 door Oosterveld. In dit Sovon-rapport wordt de kat niet genoemd als landbouwvogelpredator. Wel blijkt dat:

- a. 40% van de gepredeerde kuikens 's nachts door zoogdieren worden gedood
- b. de overige 60% overdag wordt gedood, waarvan
 - i. 13% door zoogdieren
 - ii. 59% door vogels en
 - iii. 28% door onbekende daders.

In onderzoek van Oosterveld e.a.⁹⁸ met cameravastlegging van de predator, komt de (zwerf)kat als predator bij onderzoek van 254 nesten van de Kievit, Grutto en Wulp niet voor.

De Vogelbescherming heeft als standpunt predatie weidevogels: 'De achteruitgang van weidevogels wordt vaak geweten aan predatie. Predatie (...) is niet de belangrijkste oorzaak van de teruggang van weidevogels blijkt uit tal van wetenschappelijke studies, dat is het verdwijnen van geschikt leefgebied door het steeds intensievere gebruik van boerenland'. De Vogelbescherming⁹⁹ is niet voor de jacht als methode om weidevogels te beschermen.

Het wel of niet voeren van wilde of verwilderde zwerfkatten is controversieel. Aan de ene kant kan voldoende voedsel voor meer zwerfkatten zorgen, simpelweg omdat voedsel katten aantrekt en er meer zwerfkatten overleven. Juist bij een geneutraliseerde kolonie is dit niet het geval. Door wilde en verwilderde katten te voeren, wordt het leefgebied van deze katten kleiner en de concentratie katten per leefgebied groter. Deze verhoogde concentratie katten zorgt voor een toename van predatie¹⁰⁰ en pleit tegen bijvoeren. Echter, het effect van bijgevoerde zwerfkatten op het verminderen van het jachtgedrag is wetenschappelijk aangetoond door een onderzoek van Silva-Rodriguez¹⁰¹. Het voeren van een kolonie zwerfkatten zorgt voor enig sociaal gedrag naar mensen en maakt het kunnen

⁹³ Goldstein, L.D. & O'Keefe (2003) Feral Cat Predation and Its Effects on Wildlife- Searching for the Truth

⁹⁴ Tabor, R. (1983) The wildlife of the domestic cat

⁹⁵ Reiniers, J., Kattenpredatie

⁹⁶ Van Den Berge (2009) Populatieregeling verwilderde katten na 2010: beknopt literatuuronderzoek met het oog op bepaling van de verdere strategie – Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

⁹⁷ Wal, van der, J & Teunissen, W (2018) Boerenlandvogels en predatie: een update van de huidige kennis

⁹⁸ Oosterveld, E.B., Mulder, J., Hoop de P. & Davids, L. (2017) Altenburg, en Wyminga rapport 2236 Predatie en predatoren bij weidevogels in Noordwest-Overijssel

⁹⁹ <https://www.vogelbescherming.nl/over-ons/standpunten/standpunt-predatie-weidevogels>, geraadpleegd februari 2020

¹⁰⁰ Schmidt, P.M., Pierce, B.L. & R.R. Lopez. (2007) Estimating free-roaming cat densities in urban areas: Comparison of markresight and distance sampling.

¹⁰¹ Silva-Rodriguez E. & Sieving, K. (2011) Influence of care of domestic carnivores on their predation of vertebrates.

monitoren op bijvoorbeeld nieuwe niet-geneutraliseerde katten, zieke dieren en het socialiseren van nieuwe kittens in de groep, mogelijk.

Het gemeenschappelijke doel van Stichting Zwerfkatten Nederland en faunaorganisaties is dat zwerfkatten niet thuishoren in de Nederlandse natuur. De reden waarom verschilt van het welzijn voor de zwerfkatt (Stichting Zwerfkatten Nederland) tot het voorkomen dat vogels gepredeerd worden (faunaorganisaties). Door te focussen op dit gemeenschappelijk doel, kan een zinvolle discussie bijdragen aan het sneller bereiken van het preserven van het klein wild en de vogels^{102,103}. Soms is het een oplossing om een kleine zwerfkattenpopulatie te verplaatsen weg van een plek waar beschermde diersoorten leven. Soms kan het een oplossing zijn om katteneigenaren te bewegen hun huiskatt in het vogelbroed-seizoen binnen te houden. Ook is het van belang dat mensen die zwerfkatten voeren, geen extra wildleven aantrekken door het 's nachts buiten laten staan van voedsel. Het gecontroleerd en beperkt voeren van geneutraliseerde zwerfkatten maakt dat de katten minder jagen omdat ze niet hoeven te jagen vanuit honger. De aanwezigheid van de zwerfkatten maakt dat muizen- en rattenpopulaties beter gecontroleerd kunnen worden.

foto Koolman

¹⁰² Wald D.M., Jacobson S.K. & Levy J.K. (2013) Outdoor Cats: identifying differences between stakeholder beliefs, perceived impacts, risk and management.

¹⁰³ Peterson M.N., Hartis B., Rodriguez S. & Green M. & Lepczyk C.A. (2012) Opinions from the front lines of cat colony management conflict.

6. De zwurfkatten brengen ziekten over naar de mens

Zwurfkatten kunnen een gevaar vormen voor de volksgezondheid door het verspreiden van zoönosen als toxocara (spoolworm), toxoplasmose¹⁰⁴ en schimmels.

6.1. Toxocara is een intestinale parasiet die bij 21% van de zwurfkatten voorkomt. Onderzoek wijst uit dat 50% van de openbare zandbakken besmet is met toxocara¹⁰⁵. Besmetting met Toxocara gaat vaak onopgemerkt voorbij, maar soms treden milde klachten op. Door de kat preventief te ontwormen, wordt de spoolworm effectief bestreden en verbetert de volksgezondheid.

6.2. De grootste oorzaak van toxoplasmose bij de mens is het eten van rauw vlees (1), ongewassen groenten (2), reizen in het buitenland (3) en pas daarna besmetting via katten (4)¹⁰⁶. Toxoplasmose is een algemeen voorkomende infectieziekte die veroorzaakt wordt door een parasiet. Mensen kunnen onder andere besmet raken door kattenontlasting van de kattenbak of het in de tuin werken zonder handschoenen. Kinderen raken besmet door het spelen in een zandbak waar katten komen. Ook een infectie door Toxoplasmose blijft meestal onopgemerkt, tenzij de mens een verminderde afweer heeft. Vroeg in de zwangerschap leidt een toxoplasmose infectie tot ernstige afwijkingen met mogelijk abortus tot gevolg. Van de zwangere vrouwen is 45% besmet met Toxoplasmose, waarvan overdracht van de parasiet naar het ongeboren kind in 40% plaats vindt, wat een besmettingsgraad van 18% geeft. Door het dragen van handschoenen bij het verschonen van de kattenbak en het werken in de tuin, wordt het risico tot een minimum beperkt. Toxoplasmose wordt door besmette katten normaal gesproken eenmalig uitgescheiden met de oöcysten. Katten die een verlaagde weerstand hebben of ondervoed zijn, zijn vatbaarder voor ziekten en kunnen oöcysten uitscheiden als ze opnieuw besmet worden.

6.3. Daarnaast is een mogelijke zoönose schimmels, maar die kunnen slechts worden overgebracht van de kat op de mens bij intensief contact, zoals aaien. Katten kunnen besmet zijn met schimmelinfecties zonder dat dit zichtbaar is. Bij de mens ontstaan bij besmetting typerende ronde plekken – reden waarom deze schimmel ringworm wordt genoemd. Een schimmel kan worden overgebracht door intensief contact¹⁰⁷. Het contact met een wilde of verwilderde zwurfkat zal in de regel afwezig zijn omdat deze schuwe katten niet aibaar zijn. Zie ook hoofdstuk 30.16.

Bij een TNRC-project zou in een land waar rabiës voorkomt, standaard een rabiës-vaccinatie gegeven moeten worden. De kans op het krijgen van rabiës na contact met een kat is minimaal en is in Nederland nog nooit gerapporteerd¹⁰⁸. De slachtoffers van rabiës in Nederland zijn veroorzaakt door een hond of vleermuis.

Zwurfkatten binnen een gecontroleerde kolonie (geneutraliseerd en gevaccineerd) hebben dezelfde prevalentie graad van infecties (FeLV (kattenleukemie), FIV (katten-aids) en FIP (buikvliesontsteking)) als huiskatten^{109,110}. FeLV, FIV en FIP tasten het immuunsysteem aan, waardoor de kat voor allerlei infecties en parasieten bevattelijk is. Deze ziekten zijn alleen besmettelijk voor katten onderling en niet overdraagbaar op mensen (dus geen zoönose).

¹⁰⁴ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, <https://www.rivm.nl/toxoplasmose>, geraadpleegd februari 2020

¹⁰⁵ Jansen, J., F. van Knapen, M. Schreurs & T. van Wijngaarden. (1993) Toxocara ova in parks and sand-boxes in the city of Utrecht.

¹⁰⁶ Levy, J.K., & P.C. Crawford. (2004) Humane strategies for controlling feral cat populations.

¹⁰⁷ https://www.licg.nl/media/1263/kat_bijsluiter5_5.pdf, geraadpleegd maart 2021

¹⁰⁸ <https://lci.rivm.nl/richtlijnen/rabies#epidemiologie>, geraadpleegd februari 2020

¹⁰⁹ Luria e.a. (2004) Prevalence of infectious diseases in feral cats in Northern Florida.

¹¹⁰ Kelly, D. (2012) Aanpak zwurfkattenproblematiek: een review.

3.8. Wanneer een zwerfkat niet terugzetten op de vangplek?

Het is volgens Stichting Zwerfkatten Nederland beter om een gevangen zwerfkat niet terug te zetten op de vangplek als:

1. De zwerfkat sociaal blijkt te zijn;
2. De zwerfkat ziek blijkt te zijn;
3. De zwerfkat op een voor de kat onveilige plek is gevangen of
4. De zwerfkat in een natuur-, stilte- of Natura 2000 of vergelijkbaar beschermd natuurgebied is gevangen.

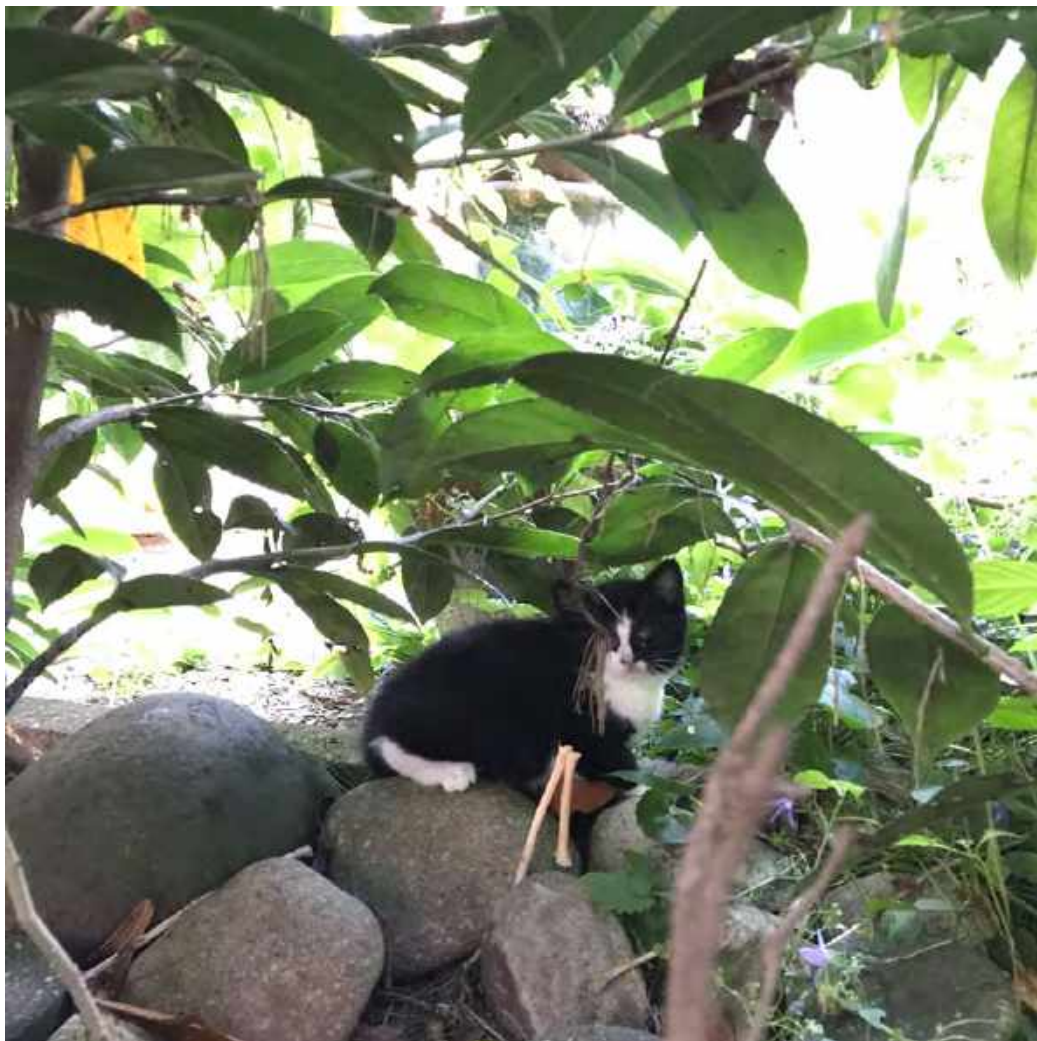
Ad 1. Als de gevangen kat sociaal blijkt te zijn, behoort de zwerfkat op weg te gaan naar een nieuw thuis. Voor een vangactie is het nodig om eerst in de omgeving na te gaan of de te vangen zwerfkat echt geen eigenaar heeft. Dit voorkomt zoveel mogelijk het vangen van huiskatten met eigenaar. Het komt echter toch voor dat een kat sociaal blijkt te zijn. Dat kan blijken in geval een kat miauwt en contact zoekt met vangmedewerker of verzorger. De kat wordt zo snel mogelijk gecontroleerd te worden op de aanwezigheid en registratie van een chip, opdat de eigenaar benaderd kan worden. Indien een zwerfkat een chip heeft, kan - afhankelijk van het bepaalde beleid -, een niet geneutraliseerde kat de wettelijk bepaalde twee weken opgevangen worden om de eigenaar de kans te geven zijn kat te komen halen. De sociale kat kan herplaatst worden via een dierenasiel of –opvang.

Ad 2. De gevangen kat blijkt ziek te zijn waardoor de neutralisatie een te groot veterinair risico is en de kat een kattenpopulatie kan besmetten. Voor deze zieke katten is het belangrijk om tevoren een beleid geprotocolleerd te hebben – zie deel III van dit handboek (veterinaire aandoeningen en euthanasie). Als er voldoende opvangplekken zijn en de te verwachten behandelperiode is te overzien, dan kan dit dier behandeld worden. Eenmaal genezen kan het zwerfdier alsnog geneutraliseerd worden en teruggezet op de vangplek. Het is van belang hierbij te realiseren dat in geval van een verwilderde of wilde zwerfkat

het opgesloten zijn voor de veterinaire behandeling een zeer stressvolle situatie is. Deze stress beïnvloedt het genezingsproces negatief. De te verwachten mate van stress dient meegenomen te worden in het gaan behandelen van de zieke zwervkat.

Ad 3. De zwervkat kan niet teruggezet worden op de plek van vangen omdat de omgeving niet veilig is doordat bijvoorbeeld huizen worden afgebroken of katten in deze buurt mishandeld en/of vergiftigd worden. Doorgaans is het moeilijk om nieuwe geschikte plekken te vinden waar een individuele zwervkat kan worden uitgezet, laat staan een groep zwervkatten. Een verwilderde zwervkat kan nog weleens een plekje krijgen als schuurkat en zo toch onder de hoede van een verzorger vallen. Het verdient aanbeveling om altijd op zoek te zijn naar deze plekken en die alvast te inventariseren in geval de plek nodig is.

Ad 4. De zwervkat bevindt zich in een natuur- stiltegebied of Natura 2000 of anderszins beschermd faunagebied. Wettelijk mag een dier uit de vrije natuur in Nederland niet teruggezet worden en degene die eigenaar is van een zwervkat die faunaschade aanricht, is strafbaar. Het probleem bij deze strafbaarheid is het bewijs, waardoor in de praktijk niemand strafbaar gesteld zal worden. De faunagebieden zijn vaak de terreinen die beheerd worden door boswachters (van Staatsbosbeheer en Vereniging Natuurmonumenten). Als dat zo is, verdient het aanbeveling om in overleg te gaan met de betrokken boswachters. Want ook al zijn de methoden verschillend, er is een gemeenschappelijk doel: het voorkomen dat zwervkatten in natuurgebieden leven.

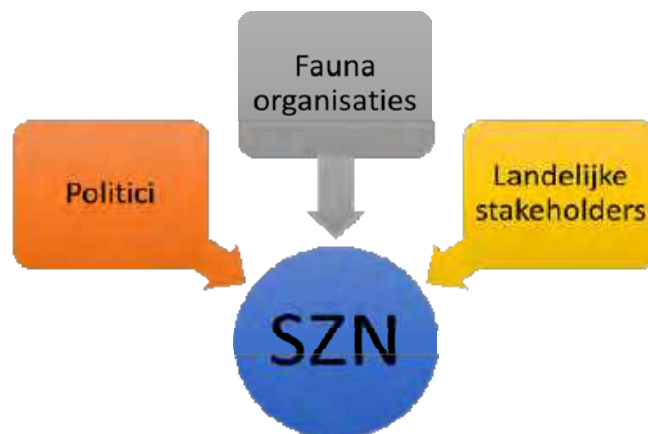

4. Betrokken partijen & belanghebbenden TNRC-project

Bij het uitvoeren van een TNRC-project komt heel wat voorbereiding kijken en het vergt een forse investering in (overleg)tijd en middelen om een TNRC-project tot een goed einde te brengen. Op landelijk niveau betreft het overlegpartijen als de landelijke overheid en politieke partijen, Provinciale Besturen en nationale belangengroepen zoals:

1. Overheid: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) i.v.m. welzijn vanuit de Wet dieren en Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport i.v.m. de volksgezondheid (o.a. zoonosen) en plaagdierbestrijding door zwerfkatten.
2. Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en Omgevingsdiensten i.v.m. de ontheffingsvergunning voor uitzetten van zwerfkatten en het faunabeleid
3. Staatsbosbeheer
4. Vereniging Natuurmonumenten
5. 12 Landschappen
6. Land en Tuinbouw Organisatie (LTO)
7. BoerenNatuur (43 coöperaties van boerenbedrijven)
8. Jagersverenigingen
9. Et cetera.

Stichting Zwerfkatten Nederland lobbyt en overlegt met al deze nationale stakeholders en maakt landelijke afspraken rondom de (aanpak van de) zwerfkattenproblematiek.

Ook al zijn er landelijke samenwerkingsafspraken, voor een specifiek TNRC-project is het zinvol om met de lokale belanghebbenden te overleggen. Op lokaal niveau zijn betrokken partijen stakeholders rondom een TNRC-project:

1. Gemeenten en lokale politieke partijen
2. Dierenasielen of dierenopvangcentra voor zwerfkatten en -kittens
3. Dierenartsen
4. Dierenambulances
5. Vrijwilligers
6. Lokale afdeling Amivedi en andere instanties die gevonden en verloren katten registeren
7. Bewoners rondom de zwerfkattenkolonie
8. Publiek
9. Wildbeheereenheden (WBE) en lokale terreinbeheerders.

Overleg vindt plaats afhankelijk van de gewenste betrokkenheid van genoemde stakeholders. Het verdient aanbeveling om voordat er enige actie plaatsvindt, duidelijkheid te hebben wie er welke rol speelt gedurende het zwerfkatten TNRC-project en – niet

onbelangrijk – wie wat financiert. Ook al lijken afspraken voor de hand te liggen, spreek de verwachtingen uit en zorg het over hetzelfde te hebben en het eens te worden met elkaar.

4.1. Lokale gemeenten en politieke partijen

Door een actieve lobby met de juiste sleutelfiguren zal participatie van de gemeente aan een TNRC-project gerealiseerd kunnen worden. Voor het neerzetten van een actieve lobby is een solide onderbouwing en argumentatie voor de zwervkattenproblematiek met de oplossingen, nodig. Hierbij is het van belang om de win-win in het oog te houden en uit te gaan van een wederzijds belang. Het belang van de gemeente is de wettelijke verantwoordelijkheid voor zwervkatten vanuit dierenwelzijn, de leefbaarheid voor de burgers en de handhaving van de openbare orde in de zin van het verminderen van overlast van zwervkatten. Een gemeente kan zich bij participatie aan TNRC positief profileren en een bijdrage leveren aan het lokale dierenwelzijn. Het geven van succesvolle voorbeelden in andere steden en gemeenten werkt doorgaans overtuigend. Door goed overleg met de intentie samen een probleem op te willen lossen – en dat vergt doorgaans tijd – ontstaat een goede samenwerking met de gemeente. Voor het slagen van een structurele TNRC-aanpak werkt openlijke steun vanuit de gemeente bevorderlijk. De gemeente is voor de burger immers het centrale aanspreekpunt voor alles wat zich op straat afspeelt en ondersteuning van de gemeente biedt PR-kansen voor het TNRC-project in de vorm van educatie van het publiek, PR voor het TNRC-project en opties voor een meldingspunt bij de gemeente bij klachten van overlast van zwervkatten. Het werkt doorgaans gunstig om vanuit het TNRC-project de bereidheid om klachten van overlast van zwervkatten te willen oplossen.

In het samenwerken met de lokale overheden is het voor een effectieve lobby handig om te beseffen dat voor een gemeente meestal de bewoners centraal staan en niet persé het welzijn van de zwervkatten – uitzonderingen daargelaten. In geval een gemeente nog geen eigen Dierenwelzijnsnota heeft is aan te bevelen om Dierenwelzijnsnota's van andere gemeenten te gebruiken. Ook kan gebruik gemaakt worden van de aanbevelingen gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren¹¹¹. Het tijd besteden aan een oriëntatie wat de argumenten zijn voor een gemeente om een (financiële) bijdrage te leveren aan het project alvorens het overleg in te gaan is in het algemeen efficiënt. Daarbij geldt voor een gemeente vaak dat het verminderen van overlast van zwervkatten (klachten van bewoners) zwaar telt.

Een actieve lobby in de praktijk houdt in dat tevoren niet alleen onderzocht is wie de verantwoordelijk ambtenaar is, maar ook hoe de verhoudingen in de lokale politiek zijn. Het eerste aanspreekpunt is de verantwoordelijk ambtenaar om de zwervkattenproblematiek met de oplossingen uit te leggen. Er is veel onbekendheid rondom het gedrag en de problematiek van zwervkatten. Zorg dat de lobby inhoudelijk aansluit bij de kennis en ervaring van de gesprekspartner. Een inhoudelijke presentatie over het zwervkattenprobleem, de volksgezondheid en TNRC kan onderdeel uitmaken van een eerste kennismakingsgesprek. Zorg ervoor om een informatiepakket achter te laten (schriftelijke informatie, de presentatie op USB-stick, een notitie met links naar voorlichtingsfilms of informatie-sites), zodat de gesprekspartner en afwezigen de informatie kunnen nalezen en bekijken. Kies het uitgangspunt om samen te willen werken en voorkom een houding van eisen stellen. Geef voorbeelden van gemeenten (bij voorkeur de grootste succesgemeenten) waar de TNRC succesvol functioneert en geef contactnamen van betrokken collega-ambtenaren. Als de verantwoordelijk ambtenaar niet

¹¹¹ Fieggen, P. (2018) Gemeenten en Dieren 2018 - 2021

mee te krijgen is in het TNRC-project, dan is de wethouder de eerstvolgende aangewezen overlegpartner. Als de wethouder niet mee te krijgen is, dan kunnen de lokale politieke partijen benaderd worden.

Neem in de gemeentelijke lobby de lokale politici mee. Veel politici zijn begaan met het lot van zwerfdieren. Er is ook bij politici veel onbekend rondom zwerfkatten. Het informeren van politieke partijen en het overleggen over mogelijke vormen van participatie in de oplossing van het zwerfkattenprobleem zorgt vaak voor een positieve samenwerking. Dat kan verschillen van het agenderen op de politieke agenda binnen het bestuur van de gemeente tot het zich positief uitlaten over het TNRC-project binnen de lokale nieuwsbladen en websites. Binnen de gemeenteraad mogen bewoners en lokale organisaties zich uitspreken over de zwerfkatt als een aan de zwerfkatt gerelateerd onderwerp geagendeerd staat. Een aanleiding om als burger of organisatie in te spreken is het bespreken van het concept dierenwelzijnsnota of het natuur- of faunabeleid of vergelijkbare terminologieën. Altijd kunnen vragen gesteld worden aan politici in de hoop/verwachting dat de politici in de raadsvergadering vragen stellen aan de verantwoordelijk wethouder en/of burgemeester.

Een win-win kan zijn dat de gemeente een meldpunt op de website van de gemeente plaats, die direct verwijst naar de zwerfkattenorganisatie die de melding oppakt. Een samenwerking die op deze wijze is ingericht (klachten komen bij de gemeente binnen en de TNRC-groep lost de klachten op) biedt de ingang om een financiële bijdrage te regelen met de gemeente, minimaal voor de vergoeding bij opvang maar beter voor TNRC-projecten. Hou rekening met het opstellen van de begroting van de gemeente (aanvragen voor het navolgende jaar dienen soms al voor 1 april van het huidige jaar ingediend te zijn) en begin zo vroeg mogelijk in het jaar te overleggen, opdat opname van financiële middelen ten behoeve van het TNRC-project in de begroting terecht komen.

Het strekt tot aanbeveling om met alle betrokken organisaties (specifieke TNRC-opvang, dierenasiel, dierenartsen, vrijwilligers) de samenwerking met de gemeente op te zetten. Als een gemeente ziet dat er al een samenwerking van betrokken partijen bestaat, vergemakkelijkt dat het instappen van de gemeente. Besef dat in elk overleg er bereidheid moet zijn om de eigen belangen iets opzij te zetten om tot het gemeenschappelijk hoofddoel TNRC te komen. Dat geldt voor samenwerken met de betrokken partijen, maar ook voor samenwerking met de lokale gemeente. Ook hierbij geldt dat het opstellen van een meerjarenplan effectiever is op basis van discussie dan op basis van een eisenpakket.

4.2. Dierenasielen of opvangcentra voor zwerfkatten en –kittens

Voordat een TNRC-project van start kan gaan, is overleg met het lokale asiel aan te bevelen. Ten eerste dient men te weten te komen of de medewerkers of vrijwilligers van het asiel willen participeren in het TNRC-project. Als dat het geval is, dan is het nodig om te verkennen hoeveel ervaring de medewerkers en vrijwilligers in het asiel hebben met de opvang van verwilderde katten. Ook dient de logistiek van de opvang geschikt te zijn voor TNRC-projecten en mogen de katten van het TNRC-project niet gemengd worden met de asielkatten die op hetzelfde moment in het asiel verblijven. Ten tweede is overleg met de medewerkers van het asiel nodig om afspraken te maken over de samenwerking rondom het TNRC-project. Immers, ook al willen/kunnen medewerkers van een asiel niet participeren in een TNRC-project, er wordt in hetzelfde werkgebied geacteerd. Wellicht kunnen er afspraken gemaakt worden om de gevangen sociale katten via het dierenasiel te herplaatsen. Het herplaatsen van sociale katten zorgt voor een directe reductie in het aantal zwerfkatten. Het aldus samenwerken werkt positief en kan een concurrentiepositie ten opzichte van de acterende organisaties voorkomen. Mogelijk kunnen via de dierenarts

van het asiel en het personeel van het asiel ook afspraken gemaakt worden om gewonde dieren te verzorgen.

De logistiek en de uitvoering van een TNRC-project is specialistisch werk. Vaak is een dierenasiel of dierenopvangcentrum ingericht op het opvangen van gesocialiseerde dieren, die weliswaar gedragsproblemen kunnen hebben, maar wel (enigszins) gewend zijn aan mensen. De schuwe zwerfkat vraagt een andere benadering. Zo is het opvangen van schuwe katten in de standaard kattenkooi met slechts een deur niet praktisch; er is een schuifwand nodig met een kleine opening die af te dekken is, zodat de schuwe kat gesepareerd kan worden van de te openen deur (zie hoofdstuk 5). Als een dierenasiel participeert in een TNRC-project met schuwe katten, dient dit in te zetten gedeelte van de kattenopvang totaal gescheiden te zijn van de opvang van de overige asielkatten in verband met besmettingsgevaar van de katten onderling. Ruimte om te participeren in een TNRC-project zal vaak niet mogelijk zijn omdat de meeste dierenopvangcentra al hun ruimten nodig hebben voor de asielkatten.

Dankzij o.a. Stichting Shelter Medicine¹¹² is er meer aandacht voor dierenwelzijn in de dierenopvangcentra zoals maatregelen van inrichting en logistiek om de katten in een asiel zo comfortabel mogelijk te huisvesten. Shelter Medicine¹¹³ is een relatief nieuwe tak van de diergeneeskunde met de focus op de populatie zwerfdieren. Shelter Medicine omvat gezondheids- en welzijnsaspecten van de zwerfdieren en staat voor een manier van denken in de klinische setting van zwerfdierenopvang en vergelijkbare omgeving. Zo is het voor een kat onprettig om in een asiel geluiden van natuurlijke vijanden (o.a. de hond) te horen, met name als de zwerfkat geen veilig heenkomen kan zoeken omdat de kat opgesloten zit in een verblijfsruimte. Ook dit is een belangrijke reden om de zwerfkattenopvang apart van een asiel, dat in het algemeen zowel honden als katten opvangt, te organiseren.

Bij voorkeur wordt voor de vangactie bekeken of er zwerfkatten bij de populatie zitten, die geresocialiseerd kunnen worden. Als die voorscreening niet gelukt is, moet de verwilderde zwerfkat in de korte tijd in de opvang bekeken worden op resocialisatiekansen. Of een gevangen kat een verwilderde huiskat is of een wilde zwerfkat kan onmogelijk vanuit de vangkooi beoordeeld worden. De meest ervaren kattengedragsdeskundigen achten het onmogelijk om aan het gedrag van een kat in een vangkooi te kunnen zien of de kat sociaal, verwilderd of wild is. Sonja van Leeuwen, gedragstherapeute en eigenaresse van de Kattenacademie¹¹⁴: 'Een wilde zwerfkat kan zo geïntimideerd zijn door het vangproces

¹¹² <https://www.sheltermedicine.nl/onze-visie>

¹¹³ Dean, R. Roberts, M. Stavisky, J. (2018) BSAVA Manual of Canine and Feline Shelter Medicine. Principles of Health and Welfare in a Multi-animal Environment

¹¹⁴ <https://kattenacademie.nl/over-ons/>, geraadpleegd januari 2020

en het opgesloten zitten, dat de zwerfkat heel rustig en kalm lijkt. Een gedomesticeerde huiskat kan door stress en angst zich als verwilderd gedragen in de vangkooi.' (zie ook hoofdstuk 16).

Een eenmaal gevangen zwerfkat wordt opgevangen in een rustige en het liefst een donkere ruimte. In de kooi is een drinkbak en een kattenbak aanwezig. Bij voorkeur is het liggedeelte ingericht met de drink- en etensbak en bevindt zich de kattenbak in een afgescheiden gedeelte. Als de zwerfkat tekenen van wildheid vertoont en:

- zich zo plat mogelijk maakt
- het liefst achter de kattenbak schuilt
- zich in de verste hoek van zijn verblijf probeert op te houden
- geen mensen aankijkt en zijn kop afwendt om elk menselijk contact te vermijden
- via het plafond van de kooi probeert te ontsnappen en
- alleen 's nachts eet

dan is het zeker dat we te maken hebben met een schuwe zwerfkat. Deze kat dient zo spoedig mogelijk geneutraliseerd en uitgezet te worden op de vangplek of herplaatst op een geschikte nieuwe plek. Een snelle procedure zorgt er niet alleen voor dat het welzijn van de wilde zwerfkat zo min mogelijk wordt aangetast, maar zorgt er ook voor dat het risico van besmetting tussen de katten onderling in de opvang zo laag mogelijk blijft. Om besmettingen tussen zwerfkatten onderling voor te zijn, heeft het de voorkeur om per verblijfsruimte alleen dieren uit dezelfde omgeving/straat op te vangen.

Een van de aandachtspunten bij een TNRC-project is dat de vrijwilligers zich niet alleen met de schuwe TNRC-katten bezig houden, maar ook met de sociale katten die op straat leven. Als het redden van deze sociale katten acuut is, kan TNRC worden verschoven naar een later tijdstip. Pas hiermee op, want voordat de organisatie het in de gaten heeft wordt alle beschikbare tijd besteed aan de sociale katten. Ook hierom is het zinvol om nauw met een asiel of kattenopvang samen te werken, zodat het asiel het opvangwerk van deze sociale katten kan doen en de vrijwilligers van het TNRC-project zich vooral op het TNRC-project storten. Ook als er geen back-up is voor het reddingswerk, dan is het van belang om de focus van de vrijwilligers op het TNRC-werk te houden.

4.3. Dierenartsen

Veel dierenartsen dragen TNRC op verwilderde en wilde katten een warm hart toe. De landelijke vereniging van dierenartsen, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) spreekt zich uit voor TNRC op zwervkatten¹¹⁵. Afgezien van te bespreken opties als gereduceerd tarief voor het neutraliseren en vaccineren van zwervkatten met de individuele dierenarts, is het zaak om een goede logistiek af te spreken. Immers, de gevangen schuwe zwervkatten dienen zo snel mogelijk geneutraliseerd te worden en zo kort mogelijk vastgehouden te worden in vangkooi, vervoersbak of opvangverblijf. Als er 's avonds gevangen wordt, verdient het de voorkeur om daags na de vangactie de neutralisatie uit te voeren. Als er 's ochtends gevangen wordt, is het logistiek handig om eind van de middag of 's avonds te neutraliseren. Nadat de schuwe zwervkat is bijgekomen van de operatie, dient het dier zo snel mogelijk in een rustige omgeving bij te komen. Katers en poezen kunnen doorgaans binnen 24 uur worden teruggezet naar de vangplek of herplaatst naar een nieuw thuis volgens de nieuwste inzichten op TNRC¹¹⁶ – afhankelijk van de veterinaire conditie van het dier, inclusief het eventueel drachtig zijn. Bij een grote operatiewond bij neutralisatie in een gevorderd stadium van drachtig zijn, kan de postoperatieve opvang uitlopen tot enkele dagen – ook afhankelijk van het ontstaan van eventuele complicaties.

Met de mobiele operatiewagen Katopia van Stichting Zwervkatten Nederland worden kolonies zwervkatten ter plaatse in de leefomgeving van de zwervkatten met TNRC behandeld. Dit bespaart de kolonie zwervkatten de stress van het vervoer en verblijf bij de dierenarts en opvang. Juist bij de schuwere zwervkatten blijkt dat het zo kort mogelijk opgesloten zijn (ook in een vangkooi of vervoersbox) gunstiger werkt dan een langer verblijf met blootstelling aan langdurigere stress. Belangrijk is dat de geopereerde zwervkat gedurende het wakker worden uit de narcose voldoende warm gehouden wordt. Als de narcosestoffen zijn uitgewasemd en de kat kan zich op temperatuur houden, is een spoedige terugkeer in de vertrouwde omgeving het minst stressvol – zie hoofdstuk 13.

SZN-dierenartsen Michelle van Leeuwen (l) en Kim van Houten (r)

¹¹⁵ <https://www.knmvd.nl/verminderen-aantal-zwervkatten-door-castratie-zwervkatten-en-chipplicht-alle-katten/>, geraadpleegd januari 2021

¹¹⁶ Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley cat Advocates. (2019) Return-to-Field Handbook

4.4. Dierenambulances

Bij alle TNRC-acties is vervoer nodig. Bij elk vervoer is het handig om alle voorkomende dingen bij de hand te hebben – zie hoofdstuk 10 – die in een goed ingerichte dierenambulance te vinden zijn. Als de zwerfkattenorganisatie geen eigen ambulance heeft, kan samengewerkt worden met een lokale dierenambulance. Capaciteit en kwaliteit van dierenambulance-personeel is verschillend en het is handig om tevoren de gewenste inzet te bespreken. Ook in deze samenwerking is het verstandig om tevoren helder te zijn over de financiën. Is de dierenambulance bereid om de ritten gratis uit te voeren of tegen vergoeding van brandstof of worden ritkosten berekend per kilometer? In een samenwerking met de dierenambulance is het opnieuw van belang om een goede logistiek af te spreken over alle vervoersonderdelen met heldere afspraken wie wat doet:

1. het uitzetten van vangkooien
2. het ophalen van vangkooien met zwerfkatten en het vervoer naar de opvang
3. het vervoer naar de dierenarts voor de neutralisatie
4. het ophalen van de zwerfkat na de neutralisatie en terugbrengen naar de opvang en
5. het uitzetten van de geneutraliseerde zwerfkat op de vangplek na herstel van de neutralisatie.

In geval dat gebruik gemaakt wordt van de mobiele operatiewagen Katopia (**Kat Opereren In Auto**) van Stichting Zwerfkatten Nederland vervallen de onderdelen 2, 3 en 4.

4.5. Vrijwilligers

Vrijwilligers zijn vaak bereid mee te helpen aan het welzijn van zwerfkatten binnen TNRC-projecten, mits het principe van TNRC goed is uitgelegd. Voor gerichte wijkacties kunnen vrijwilligers geworven worden op lokaal niveau bij lokale dierenwelzijnsinstellingen en organisaties. Daarbuiten kunnen vrijwilligers geworden worden bij:

- vrijwilligersorganisaties of buurthuizen en dergelijke
- gemeente of UWV voor mensen die op weg naar vast werk tijdelijk ingezet kunnen worden (mits betrokkene grote affiniteit heeft met katten)
- diergeneeskundige studenten en mensen in opleiding voor dierenartsassistent of paraveterinair
- scholen met dierverzorgingsopleidingen.

Van belang is dat deze vrijwilligers genoeg expertise in huis hebben om actief bij te dragen aan een TNRC-project of dat zij als melder of controleur van een vangkooi worden ingezet. Het is noodzaak om nieuwe of onbekende vrijwilligers theoretisch op te leiden en in te zetten met een met TNRC-bekende en ervaren vrijwilliger voor de praktische scholing.

Het werven van vrijwilligers kan zowel passief als actief op vele manieren plaatsvinden:

- Passief:
 - advertenties in lokale nieuwsbladen en kranten

- posts op websites, inclusief die van de gemeente
 - radiospotjes op lokale radiozenders
 - social media als Facebook, Instagram, Twitter
 - billboards aan de kant van de weg
 - posters op lokale centrale plekken en ook bij dierenartsenklinieken
 - flyers die huis aan huis verspreid worden
 - advertenties op lokaal openbaar vervoer.
- Actief:
- langs huizen gaan en aanbellen
 - persoonlijk uitdelen van flyers in winkelcentra en drukke publieke plekken
 - presentaties geven en informatiebijeenkomsten organiseren
 - in wachtkamers van dierenartsen mensen aanspreken
 - bij dierenasielen en opvangcentra mensen aanspreken.

Met behulp van door de zwerfkattenorganisatie gemaakte protocollen en werkbeschrijvingen en onderdelen van dit handboek, wordt de nieuwe vrijwilliger in theoretische kennis geschoold. Als de vrijwilliger de praktijk in gaat, geldt dat supervisie, feedback (op een positieve toon en manier) en evaluatie van functioneren erbij horen en noodzakelijk is. Functioneringsgesprekken zorgen ervoor dat de iedereen goed op de hoogte blijven van elkaars kennis en kunde, wel en wee en de voortgang van het project. Om een zwerfkatten TNRC-project te laten slagen, is het van belang vrijwilligers aan te trekken met de juiste instelling, juiste vaardigheden en juiste mentaliteit. Het is in de praktijk handiger om met enkele maar goede en gemotiveerde vrijwilligers te werken, dan met veel vrijwilligers die niet helemaal aansluiten bij de doelen van het TNRC-project. Sommige dierenliefhebbers hebben een hekel aan mensen opgelopen, wat de effectiviteit in contact met het publiek niet ten goede komt. Het is aan te bevelen om bij elke nieuwe vrijwilliger niet alleen een kennismakingsgesprek te houden, maar ook een sollicitatiegesprek waarbij de instelling, vaardigheden en mentaliteit getoetst worden. Daarbij is het ook van belang dat een nieuwe vrijwilliger in de groep vrijwilligers past. Inspraak van de groep vrijwilligers, bijvoorbeeld door deelname aan het sollicitatiegesprek, verstrekt tot aanbeveling. In bijlage 1 zijn functiebeschrijvingen te vinden die als leidraad kunnen dienen bij het uitkiezen van nieuwe vrijwilligers. Er zijn diverse taken die vrijwilligers uitvoeren, die ook gecombineerd uitgevoerd kunnen worden. Voor een TNRC-project zijn vrijwilligers nodig die:

- vangacties voorbereiden door het informeren van de buurtbewoners, het ophangen van posters, uitdelen van flyers, bezorgen van brieven en navragen of de gesignaleerde katten inderdaad geen eigenaar hebben
- chauffeur zijn bij vangacties voor vervoer naar de kattenopvang, maar ook naar en van dierenartsen rondom de neutralisatie en tot slot het weer uitzetten van de verwilderde zwerfkatten op de plaats van vangen (zorg voor een parkeeronthefing)
- zwerfkatten vangen (proces van vangkooien opzetten, zwerfkat vangen en in de auto of ambulance zetten) en het publiek te woord staan in geval van vragen
- zwerfkatten verzorgen in de opvang (schoon maken verblijven, eten en drinken geven, in geval van verwilderde kittens: socialiseren)
- zwerfkatten monitoren in hun leefgebied (vaak bewoners in de buurt)
- de administratie verzorgen zoals ingevulde formulieren digitaal verwerken, telefoon aannemen, statistieken maken
- PR-activiteiten ondersteunen
- fondswerving doen voor de benodigde financiële middelen.

Ongeacht de wijze waarop een TNRC-project wordt uitgevoerd, dient er op toezeggingen van vrijwilligers gerekend te kunnen worden zodat een geplande vangactie ook

daadwerkelijk door kan gaan (uitgezonderd uiteraard ziekte of bijzondere omstandigheden). Dit is het eenvoudigst te bereiken door vrijwilligers te screenen op beschikbaarheid op vaste dagdelen of dagen per week. In geval er af en toe vangacties worden gehouden, kan ook per vangactie geïnventariseerd worden wie er wanneer mee kan doen. Plan altijd eerst de beschikbare mensen (inclusief de dierenarts) en regel dan pas de overige logistieke zaken. Om een vangactie te coördineren zijn deskundige mensen nodig die ervaring hebben met de aanpak van een TNRC-actie na melding of bij systematische TNRC-projecten. In geval een opvangcentrum fulltime opvangt, is een (vrijwillige) fondswerver onmisbaar om aan de benodigde financiële middelen te komen om het TNRC-werk te kunnen doen.

Tijdens het vrijwilligerswerk kan een vrijwilliger schade oplopen of schade berokkenen. Als (vrijwilligers-) werkgever is het verstandig om afspraken in een vrijwilligerscontract vast te leggen opdat wederzijdse verwachtingen vastgelegd worden. In het vrijwilligerscontract – zie voor een voorbeeld bijlage 1 – wordt de omgang met vertrouwelijke persoonsgegevens en de geheimhoudingsplicht conform de wet Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) vastgelegd. Via de vestigingsgemeente van de zwerfkattenorganisatie worden alle vrijwilligers verzekerd gedurende het uitvoeren van het vrijwilligerswerk. De overheid stelt financiën beschikbaar aan de gemeenten om de vele vrijwilligers in Nederland te verzekeren tijdens de uitoefening van het vrijwilligerswerk. De meeste gemeenten hebben een verzekering hiertoe afgesproken bij Centraal Beheer. Er zijn echter enkele gemeenten die dat deze overheidsregeling niet bij deze verzekering hebben ondergebracht. Zorg als organisatie dat de vrijwilligersverzekering geregeld is, alvorens een vrijwilliger op pad te sturen. Het verzekeren van de vrijwilligers moet ook geregeld worden voor het vervoer (voor chauffeur & inzittenden) via de autoverzekering.

Omdat met verwilderde en wilde zwerfkatten omgegaan wordt, dienen vrijwilligers gewezen te worden op het risico van het besmet raken met tetanus, kattenkrabziekte en

ontstekingen door krab- of bijtwonden. Alhoewel een zorgvuldige en protocollaire omgang met verwilderde en wilde katten niet gauw zal leiden tot een bijt- of krabincident, is het noodzakelijk dat als een vrijwilliger onverhoopt wordt gebeten of gekrabd, hij of zij een voldoende tetanustiter heeft. Een tetanusvaccinatie is tien jaar geldig. Indien een vrijwilliger een onvoldoende tetanustiter denkt te hebben, is vaccinatie nodig. Het is verstandig om hier afspraken over te maken als een vrijwilliger tot de organisatie toetreedt, zodat problemen rondom vaccinaties voorkomen worden. Maak tevoren ook afspraken over een eventuele kostenvergoeding indien vaccinaties noodzakelijk zijn.

Naast vrijwilligers zijn lokale bedrijven te betrekken bij grotere TNRC-projecten – denk daarbij aan bedrijven voor wie het aantrekkelijk is om met wat publiciteit te helpen bij TNRC-acties. Dat kan zowel bestaan uit inzet van personeel als een financiële bijdrage. Ook het inzetten van lokale bedrijven die van pas komen bij een TNRC-project zoals een drukker voor het drukken van flyers en informatieve folders en bewonersbrieven kunnen met hun logo hun betrokkenheid laten zien. Bedrijven zoals fastfoodketens willen wel over de brug komen als helder is dat zij het zwervkatten-probleem mede veroorzaken doordat er voedsel beschikbaar is voor de zwervkatten. Woningbouworganisaties willen de klachten over zwervkatten van hun huurders vaak helpen oplossen. Een financiële bijdrage geeft blijk van hun betrokkenheid en goede wil om het probleem op te lossen. Bedrijven komen zo positief in het nieuws en laten hun maatschappelijke betrokkenheid bij de zwervkattenproblematiek zien.

4.6. Amivedi en andere instanties die gevonden en verloren katten registreren

Er zijn meerdere organisaties die verloren en gevonden (zwerv)dieren registreren:

1. Amivedi; Amivedi registreert bijna heel Nederland, is opgedeeld in regio's met vrijwilligers en heeft een centrale databank – www.amivedi.nl
2. De lokale dierenopvang/-asiel, dierenambulance en dierenartspraktijk;
3. Lokale organisatie die gevonden en verloren dieren registreren; voorbeelden van lokale organisaties zijn Dierencentrale Nederland, 'mijndieriszoek' of huisdierenmeldpunt.
4. Lokale (social) media zoals buurtapp's en Facebook, advertenties op prikborden van supermarkten en dergelijke.

De meeste katten die zwerven, zijn helaas niet gechipt en geregistreerd, waardoor de eigenaren op beschrijving en foto van de zwervkat gezocht dienen te worden.

Vergeet bij de buurtbewoners ook de klagende bewoner of katten'hater' niet. Deze klagers kunnen waardevolle informatie geven over (de overlast van) de groep zwervkatten. Of een melding van een kattenliefhebber of kattenhater komt, het gaat om de verkregen informatie. Het meekrijgen van de kattenklagers in een buurt kan het resultaat van de TNRC-vangactie positief beïnvloeden. Immers, het is ook in het belang van de kattenklagers dat het aantal zwervkatten in hun omgeving vermindert.

Informeer mensen die last hebben van zwervkatten in hun tuin over de mogelijkheden om de tuin zwervkatarm te houden. Die mogelijkheden zijn:

- Sproeiers die reageren op beweging (de kat hoeft dit maar eenmaal mee te maken en die specifieke tuin wordt voortaan vermeden);
- Ultrasonische apparatuur die een infrarood veld opwekt die bij betreding van de kat in dit gebied, een hoogfrequent signaal afgeeft wat onprettig is voor de zwervkat;
- Geur verspreidende middelen die katten afschrikken zoals bepaalde soorten onkruid of het verspreiden van sinaasappelsap, grapefruitsap, citroensap, koffiedrab, pijptabak, lavendelolie, pepermunt of eucalyptus of mosterdolie;
- Middelen die tegenhouden dat katten gaan graven zoals plastic matten of stenen;

- Het beschikbaar stellen van een kattenbak buiten, zodat er minder/niet in de aarde gepoept wordt;
- Afzettingen rondom de tuin waar een kat niet overheen komt.

Sommige mensen zijn dermate anti-kat – ook in de vorm van bedreigingen om katten te mishandelen of erger – dat het te veel tijd en energie kost om deze mensen mee te krijgen. Negeer deze mensen zoveel mogelijk en zorg ervoor dat de bejegening naar hen niets te wensen overlaat. Immers, boze buurtbewoners met wie ruzie is ontstaan, zijn geen goede ambassadeurs van welk TNRC-project dan ook.

Het organiseren van lokale informatiebijeenkomsten is effectief om te luisteren naar de bewoners, informatie te geven en om draagvlak te creëren voor de te houden vangactie(s). Organiseer deze informatiebijeenkomsten in lokale gebouwen zoals een kerk, buurthuis of stadhuis. Probeer op een informatiebijeenkomst sleutelpersonen uit de wijk uit te nodigen om bijvoorbeeld deel te nemen aan het panel van een forum of als discussieleider of dagvoorzitter. Deel flyers of brieven uit om alle buurtbewoners te informeren over de vangactie. Zie bijlage 2 voor voorbeeldbrieven en flyers.

Op campings en vakantie- of bungalowparken komen ook zwervkatten voor. Met name op semipermanent bewoonde locaties komen grotere kolonies katten voor, die redelijk sociaal kunnen zijn. Mensen uit het buitenland die tijdelijk hier werken, wonen soms op dit soort parken. Voor de gezelligheid worden er nogal eens katten genomen. Als mensen teruggaan naar hun geboorteland, worden de katten vaak niet-geneutraliseerd achtergelaten. In die gevallen kunnen bijvoorbeeld campingeigenaren of vaste vakantiegangers op campings of vakantieparken ingezet worden om omgevingsonderzoek uit te voeren. Het is noodzakelijk om toestemming te hebben van de eigenaar van het vakantiepark of camping om de zwervkatten te vangen, neutraliseren en terug te zetten – mits het park of camping niet in natuurgebieden gelegen is – of te herplaatsen. Zorg ervoor dat iemand op het vakantiepark of de camping de monitoring na de vangactie kan

verzorgen en een seintje geeft als nieuwe zwervkatten zichtbaar zijn zodat ook de nieuwe katten geneutraliseerd kunnen worden.

4.7. Het publiek

Een goed contact met publiek (educatie op straat) is noodzakelijk om het TNRC-project te doen slagen. Zorg tevoren dat er niets aan het toeval is overgelaten wat betreft de PR rondom het TNRC-project, inclusief de vangacties en vergeet niet de vrijwilligers op te leiden voor deze informatieve PR-taak. Informeer via lokale kranten, websites (bij voorkeur ook van de gemeente), pamfletten en flyers of brieven zoveel mogelijk bewoners in de buurt geïnformeerd. Bij contacten met het publiek is soms veel geduld, een open houding en een positieve instelling van belang. Als de contactmomenten het succes van de vangacties tegenwerkt, vraag dan om een telefoonnummer of emailadres om de betrokkene(n) later alsnog te informeren. Het succes van de vangactie kent daarnaast meerdere kritieke momenten, waarop vrijwilligers vriendelijk maar beslist aan het publiek moeten vragen om zich te verwijderen of stil te zijn of dat wat nodig is om de vangactie tot een succes te maken.

Om het publiek mee te krijgen om de huiskatten te neutraliseren is het handig om voordelige neutralisaties beschikbaar te stellen voor de eigen (zwerf)katten. Dit kan door het beschikbaar stellen van kortingen op de neutralisatiekosten of zelfs gratis neutralisatie-acties.

4.8. Lokale wildbeheereenheden (WBE) en lokale terreinbeheerders

Uiteraard leven er ook zwervkatten buiten door mensen bewoonde gebieden. Ook dan dient omgevingsonderzoek gedaan te worden. De uitvoering ervan is afhankelijk van wat er zich in die omgeving voordoet. In natuurgebieden zijn de terreinbeheerders (boswachters van bijvoorbeeld Staatsbosbeheer en Vereniging Natuurmonumenten) de aangewezen personen om uitspraken te doen over de aanwezige zwervkatten, eventueel aangevuld met mensen van faunabeheer of van Wild Beheer Eenheden. Aangezien juist de boswachters en jagers de ogen en oren in het veld hebben, is het handig om afspraken te maken als een vangkooi op scherp staat, om de vangkooien te controleren op vangsten.

5. De zwerfkattenopvang

5.1. De regelgeving

Afhankelijk van de hoeveelheid op te vangen zwerfkatten met een grens bij ongeveer twintig katten, dient een opvang professioneel en efficiënt te zijn ingericht, inclusief de benodigde vergunningen en officiële stukken op basis van:

1. bedrijfsmatige opvang en asiolvergunning (vestiging)
 - a. inschrijving Identificatie en Registratie voor UBN (uniek bedrijfsnummer).
 - b. Vakbekwaamheidsdiploma Besluit houders voor dieren van de beheerder
 - c. regels van huisvesting en verzorging
 - d. milieuvergunning
2. inschrijving Kamer van Koophandel
3. werken conform Besluit houders van dieren¹¹⁷ als onderdeel van de Wet dieren (als opvolger van het Honden en Kattenbesluit - HKB)

Het Besluit houders van dieren (van kracht sinds 1 juli 2014) zijn 'middel'voorschriften van het voormalig Honden- en Kattenbesluit (hoe wordt het doel bereikt) zoveel mogelijk vervangen door 'doel'voorschriften (wat dient er te worden bereikt). Daarbij is belangrijk dat het welzijn en de gezondheid van de kat voldoende en op elk moment is gewaarborgd door zelfregulering. Dat houdt in dat de houders zelf regels opstellen, uitvoeren en handhaven waarbij de verantwoordelijkheid door de sector zelf genomen wordt.

5.2. Bedrijfsmatige opvang¹¹⁸

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) beschrijft op de website aan welke voorwaarden dient te worden voldaan in geval een zwerfkattenopvang bedrijfsmatig bezig is (<https://mijn.rvo.nl/bedrijfsmatig-huisdieren-houden>). Er gelden regels voor huisvesting, dierenwelzijn en vakbekwaamheid. De term bedrijfsmatig bezig zijn met huisdieren wordt gedefinieerd als 'u de activiteiten met huisdieren met een zekere omvang en regelmaat uitoefent'. Voor honden en katten geldt in eerste instantie een getalsmatige indicatie: als er in een aaneengesloten periode van 12 maanden meer dan 20 honden of katten zijn verkocht, afgeleverd, opgevangen of gefokt, dan is er sprake van bedrijfsmatig huisdieren houden. Deze getalsmatige indicatie is, net zoals onder het Honden- en Katten-besluit, een richtlijn. Beoordeling of sprake is van bedrijfsmatigheid gebeurt in twijfelgevallen, dat wil zeggen bij minder dan 20 honden en/of katten op jaarbasis. Bij controle dient men bij de inspecteur aannemelijk te maken dat er geen sprake is van bedrijfsmatig handelen. De indicaties om te beoordelen of een zwerfkattenopvang als bedrijfsmatig dient te worden beschouwd zijn:

- U fokt niet om de dieren zelf te houden of voor uw familie en vrienden;
- U verkoopt of levert de dieren af aan anderen dan familie en vrienden;
- U vangt de dieren op tegen een vergoeding en u plaatst hiervoor advertenties;
- U heeft ruimtes speciaal ingericht voor de opvang, handel of het fokken van de dieren;
- U bent geregistreerd bij de Kamer van koophandel of u heeft een BTW nummer;
- U adverteert;
- U oefent de activiteiten uit om winst te maken.

Random schuwe zwerfkatten (zonder eigenaar en dus geen huiskat) is het de vraag hoe de opvang gezien wordt. De RVO definieert huisdieren als: 'Huisdieren zijn dieren die

¹¹⁷ Wet Besluit Houders van Dieren, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2018-07-01>, geraadpleegd februari 2020

¹¹⁸ RVO.nl, Bedrijfsmatig huisdieren houden, beschikbaar via <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden>, geraadpleegd februari 2021

worden gehouden voor de liefhebberij of als gezelschap' – en daar is geen sprake van bij verwilderde zwervkatten. De wilde kittens die gesocialiseerd worden en als huiskat geplaatst worden, vallen onder de bedrijfsmatige activiteit – ook als kittens in gastgezinnen worden opgevangen. Bedrijfsmatig gezien vallen de gastgezinnen onder de hoofdlocatie en dienen ook te voldoen aan alle eisen die aan een zwervkattenopvang worden gesteld. In geval een zwervkattenopvang als bedrijfsmatig wordt beschouwd, vloeien er vanuit de regelgeving de volgende verplichtingen uit voort:

1. Het registreren van de persoonsgegevens en enkele inrichtingsaspecten van de opvanglocatie. Deze locatie krijgt een Uniek Bedrijfsnummer (UBN). De kosten voor een UBN zijn een enkele tientjes per jaar (2021: € 19,-¹¹⁹).
2. De beheerder van de zwervkattenopvang die de dagelijkse leiding geeft, dient een bewijs van vakbekwaamheid Besluit houders voor katten te hebben omdat er volgens de overheid sprake is van bedrijfsmatige activiteit met huisdieren¹²⁰. Het bewijs van vakbekwaamheid dient geregistreerd te worden bij de RVO. In geval een zwervkattenopvang via een dierenziekenhuis of dierenarts plaatsvindt, geldt dat dierenartsen met een dierenartsdiploma vrijstelling hebben voor het bewijs van vakbekwaamheid als het gaat om katten. Certificaten en diploma's gericht op het bewijs van vakbekwaamheid worden op basis van de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB) alleen uitgegeven door erkende onderwijsinstellingen. Op het diploma en/of de cijferlijst wordt vermeld voor welke diersoorten het bewijs van vakbekwaamheid is uitgegeven om geldig te zijn - in geval van het beheer van de opvang van zwervkatten dient het bewijs van vakbekwaamheid gericht te zijn op de kat. Op de site van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland wordt voor erkende opleidingen verwezen naar de site van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daar wordt gemeld (voorjaar 2021) dat contact moet worden opgenomen met dit ministerie voor erkende opleidingen. Dierenartsen met een dierenartsdiploma hebben vrijstelling voor het bewijs van vakbekwaamheid als het katten betreft. Gastgezinnen vallen onder de verantwoordelijkheid van de opvang waar ze kittens of katten voor opvangen. De beheerder of dierenarts geeft ook leiding aan de gastgezinnen, zodat ook decentraal de kwaliteit van de gastgezinnen geborgd is.
3. De zwervkattenopvang dient zich te houden aan de regels voor huisvesting en verzorging. De beheerder is verantwoordelijk voor de gezondheid en het welzijn van de zwervkatten, wat inhoudt dat de katten goed verzorgd worden, niet mishandeld of verwaarloosd worden. De algemene zorgplicht is hierbij van toepassing. De voorwaarden voor een goede verzorging zijn:
 1. De dieren hebben voldoende bewegingsvrijheid.
 2. De dieren zijn beschermd tegen slechte weersomstandigheden als ze buiten worden gehouden.
 3. De dieren kunnen hun natuurlijk gedrag vertonen.
 4. De dieren worden verzorgd door iemand die daarvoor de juiste kennis en vaardigheden heeft.
 5. Zieke en gewonde dieren worden direct verzorgd.
 6. Dieren krijgen voldoende gezond en voor hun soort geschikt voer en water. Dit verschilt per diersoort.

De voorwaarden voor een goede huisvesting zijn:

¹¹⁹ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/identificatie-en-registratie-dieren/dierlocatie-ubn-registreren-en-wijzigen>

¹²⁰ RVO.nl, Bedrijfsmatig huisdieren houden, beschikbaar via <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden>, geraadpleegd februari 2021

1. In de ruimtes zijn geen schadelijke materialen, scherpe randen, uitsteeksels of andere voorwerpen waardoor de kat gewond kan raken.
2. De ruimte moet gemakkelijk schoon te maken en te ontsmetten zijn.
3. De ruimte en de materialen zijn aangepast aan de behoeften die het dier van nature heeft. Dit zijn fysiologische en ethologische behoeften. Denk bijvoorbeeld aan het dag- en nachtritme van het dier.
4. Een drachtig of zogend dier heeft voldoende en geschikte nesträume.
5. In een verblijf is het aantal dieren en de samenstelling van de diersoorten zodanig dat het de gezondheid en het welzijn van het dier niet benadeelt.

Naast deze algemene regels voor huisvesting en verzorging dienen de katten zo gehuisvest te zijn dat ze geen onnodige angst en stress ondervinden. Tijdens de periode waarin een kitten ontvankelijk is voor socialisatie, dient ervoor gezorgd te worden dat de kat went aan de omgang met de mens, relevante diersoorten, aan de huisvestingssituatie en in voldoende mate in de gelegenheid is tot het leren en tonen van soorteigen gedrag.

4. Mogelijk vereist de gemeente een aanvullende milieuvergunning. Overleg dit op tijd bij de gemeente waarin de zwervkattenopvang wordt gevestigd.

Bedrijfsmatig geregistreerde zwervkattenorganisaties hebben voor het samenwerken de voorkeur, vanwege het mogen werken met grotere aantallen zwervkatten per jaar.

5.3. De inrichting

5.3.1. Luchtafvoer

De opvang van schuwe (verwilderde en wilde) zwervkatten vergt een andere logistiek dan de opvang van sociale zwervkatten. Het hier beschreven onderdeel is de ideale situatie van een zwervkattenopvang in geval er honderden zwervkatten per jaar worden opgevangen. Indien mogelijk - en financieel haalbaar - is het optimale

luchtbehandelingssysteem er één van onderdruk in de kamers met kattenverblijven met in de centrale gang een relatieve overdruk. Dit systeem van onderdruk zorgt ervoor dat er geen ziektekiemen uit de kamers met de zwerfkatten de centrale gang in kunnen komen. Een onderdrukstelsel is aan te leggen door een hoge afzuigcapaciteit in de kattenkamers aan te brengen, met afvoer van de afgezogen lucht naar de buitenlucht. Het is ook mogelijk om een luchtventilatiesysteem aan te leggen, waarbij de lucht gezuiverd wordt, vergelijkbaar met luchtventilatiesystemen op operatiekamers van ziekenhuizen. Dit zijn echter kostbare systemen en in de praktijk is een luchtafzuigstelsel veel minder duur en net zo effectief om verspreiding van ziektekiemen voor te zijn. De eisen voor een ventilatie in de dierenopvang kunnen minder streng zijn dan die voor humane operatiekamers omdat de meeste ziektekiemen van de katten niet overdraagbaar zijn naar mensen.

5.3.2. Compartimentering

De kattenopvang is idealiter ingedeeld in verschillende compartimenten. Het is beter om veel afgesloten kleinere ruimten te hebben dan minder en veel grotere ruimten in verband met besmettingsgevaar van de katten onderling. In geval er een ziekte heerst in één van de kattenkamers, dan is de kans op besmetting op andere zwerfkatten minimaal als iedere kamer behandeld wordt als een apart quarantaineverblijf.

Per kamer of compartiment is verlichting aanwezig, wat bij voorkeur zoveel mogelijk uitgedaan wordt. Een schuwe zwerfkattje ondervindt minder stress van het opgesloten zitten, als hij of zij zich in het donker bevindt en naar een verlichte ruimte kan kijken. Zo kan de kat zijn omgeving goed in de gaten houden en dat vermindert de stress iets.

In geval een kolonie katten in één keer geneutraliseerd wordt, zijn vaak meerdere vangacties nodig om alle gesignaleerde katten te kunnen vangen. Om per kamer een minimale besmettingsgraad te bereiken, is het zinvol om per kamer zwerfkatten op te vangen die uit dezelfde locatie/vangactie afkomstig zijn. Het is aan te bevelen om de katten uit eenzelfde groep of gebied gelijktijdig terug te zetten. Hierdoor wordt voorkomen dat geneutraliseerde en niet geneutraliseerde katten uit hetzelfde gebied zich mengen. Soms is het logistiek niet mogelijk om alle katten in een keer te vangen en is de door de dierenarts aangebrachte eartip de enige mogelijkheid om bij volgende vangacties duidelijk te hebben wie van de katten wel of nog niet geneutraliseerd zijn.

5.3.3. Verplichte ruimten in de kattenopvang

Katten worden individueel afgezonderd gehuisvest, tenzij de katten uit dezelfde groep komen en elkaar goed kennen en accepteren. Vanuit de regelgeving Wet dieren¹²¹ heeft een inrichting ten minste drie afzonderlijke ruimtes om ziek, of van ziekte verdachte dieren, te huisvesten en te verzorgen of de mogelijkheid dit zo in te richten zodra dat nodig is. Vanaf 1 juli 2017 moeten alle dierenopvangen hieraan voldoen, geldend zowel voor nieuwe inrichtingen als voor inrichtingen die onder de werking van het HKB vielen van voor 1 juli 2017.

De drie afzonderlijk in te richten ruimtes zijn:

1. Een quarantaine ruimte voor dieren, waarvan bij binnenkomst de gezondheidsstatus onbekend is (wat van toepassing zal zijn op alle binnen gebrachte wilde of verwilderde zwerfkatten)
2. Een isolatieruimte voor katten die verdacht zijn van een besmettelijke ziekte of verschijnselen hebben van een besmettelijke ziekte

¹²¹ RVO.nl, Regels voor bedrijfsmatig huisdieren houden – Huisvesting en verzorging, beschikbaar via <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden>, geraadpleegd februari 2021

3. Een ruimte voor dieren die ziek zijn, maar geen besmettelijke ziekte hebben of daarvan verdacht worden.

De quarantaine- en de isolatieruimte moeten volledig afgescheiden zijn van de rest van de inrichting met een aparte toegang. De ruimte voor dieren met een niet-besmettelijke ziekte kan een deel van het binnenverblijf zijn dat van de rest van het binnenverblijf kan worden afgescheiden. Praktisch houdt dat voor een zwervkattenverblijf in dat alle zwervkatten gecompartmenteerd worden gehouden. Hierbij kunnen voor katten uit dezelfde kolonie meerdere hokken in een kattenkamer gemaakt worden. Om onderlinge infecties te voorkomen dienen zwervkatten uit verschillende kolonies in aparte verblijven of kamers verzorgd te worden.

5.4. De kattenverblijven

5.4.1. Indeling kattenverblijf

Het individuele kattenverblijf bestaat uit twee delen, die van elkaar te scheiden zijn met een van buitenaf bedienbare schuifdeur. Het verblijf van de schuwe zwervkat is het eenvoudigst te maken door een dubbele verblijfskooi in te richten als een deelbare kooi. Zo kan het verblijf worden schoongemaakt, zonder dat er kans is dat de schuwe zwervkat ontsnapt. Alle betrokkenen die een schuwe zwervkat helpen, dienen de intentie te hebben om de kat zo min mogelijk aan te kijken en al helemaal niet aan te raken. Als werkzaamheden rondom de schuwe zwervkat verricht moeten worden, wordt de kat zoveel mogelijk vanuit de ooghoeken in de gaten gehouden. Door het verblijf in tweeën te delen en alleen bezig te zijn waar de wilde zwervkat zich niet bevindt, wordt de wilde zwervkat zoveel mogelijk met rust gelaten.

5.4.2. Vervoersbox in kattenverblijf

De vervoersmand waar de zwervkat in gevangen is, dient in het kattenverblijf te passen qua hoogte en breedte, waarbij het front (bij voorkeur een schuifdeur) van de vervoersmand verwijderd kan worden. Als de zwervkat vanuit de vervoersmand wordt overgezet naar het kattenverblijf, dient de opening of schuif van de tussenwand passend te zijn voor het kunnen overlopen naar het kattenverblijf zonder ontsnappingsgevaar. Als de kat uit de vervoersmand is gelopen, wordt de schuif voor de tussenopening gedaan en kan de vervoersmand veilig verwijderd worden zonder dat de zwervkat kan ontsnappen.

5.4.3. Inrichting kattenverblijf

In het kattenverblijf is een kattenbak met een kleine hoeveelheid grit aanwezig, alsmede een handdoek of matje om op te liggen. Vanuit hygiënische overwegingen verdient het de voorkeur om handdoeken dagelijks of bij zichtbare vervuiling te wassen. Als het wisselen van handdoeken echter stress geeft bij een wilde of verwilderde zwervkat is het vanuit het kattenbelang een verstandigere keuze om de handdoek niet te wisselen tot de kat weer uitgezet wordt. Bedenk ook dat het gebruik van handdoeken een belasting betekent voor de hoeveelheid dagelijkse was. Aan de andere kant vindt een kat het prettig om op een zachte ondergrond te liggen. Een oplossing voor het werk wat het wassen van de handdoeken inhoudt, is te zorgen dat er zoveel oude handdoeken gedoneerd worden, dat de gebruikte handdoeken weggegooid kunnen worden. Een oproep of Facebook of andere social media of een advertentie in het lokale krantje, zorgt vaak voor vuilniszakken vol oude handdoeken.

Bij voorkeur is in de verblijfsruimte een plank halverwege het verblijf bevestigd, zodat de kat iets hoger kan zitten wat het welzijn ten goede komt. Een sterk verwilderde of wilde zwervkat zal dat overigens in aanwezigheid van mensen niet doen. Een schuwe zwervkat

duikt liever weg achter de (hoge) kattenbak of in de verst mogelijke uithoek van het verblijf en drukt zich zo plat mogelijk tegen de grond met de boodschap naar de verzorger toe: 'ik ben er niet'.

De eet- en drinkbak bevinden zich in een houder, die van buitenaf te vullen is door een draaimechanisme van de houder. De slaapplek en het drink- & eetgedeelte bevinden zich in de andere helft van het verblijf dan het gedeelte met de kattenbak. Het is wetenschappelijk onderzocht¹²² dat elke kat deze scheiding in de vrije natuur instinctmatig volgt. Het helpt de zwerfkat door ook in de opvang deze indeling te hanteren, waarmee de natuur van de kat gevolgd wordt. Het strekt tot aanbeveling om het water dagelijks te verversen. Indien mogelijk is het voor de kat nog beter om het water- en voedselbakje uit elkaar te zetten.

De temperatuur in de kattenopvang is met name belangrijk als de katten geneutraliseerd zijn. Een zwerfkat onder en na de narcose heeft moeite om zijn lichaamstemperatuur op peil te houden omdat de spieren de kat op het moment van in narcose zijn, niet warm houden. De ruimte waar de geopereerde kat zich in bevindt, dient dan comfortabel warm te zijn: tussen de 18 en 21 graden.

¹²² Rochlitz, I., (2005) The Welfare of Cats

5.5. Geprotocolleerd werken

In de inrichting waar bedrijfsmatig huisdieren worden opgevangen, wordt gebruik gemaakt van een verzorgingsprotocol¹²³. Uit dit protocol moet blijken dat de gezondheid van de katten dagelijks wordt gecontroleerd en dat er maatregelen worden genomen om ziekten te voorkomen. Daarnaast is een passende verzorging van zieke katten aanwezig en wordt een dierenarts geraadpleegd als de verzorging niet of onvoldoende verbetering geeft. Zie hoofdstuk 12 voor een inhoudelijke uitleg van de kattenverzorging.

5.6. Administratie

5.6.1. Interne administratie

In een zwervkattenopvang dient een sluitend administratief systeem te functioneren omdat meerdere medewerkers en vrijwilligers de activiteiten van elkaar overnemen. Naast de administratie voor de verzorgers binnen de zwervkattenopvang, zijn formulieren nodig om administratie vast te leggen in de volgende situaties:

- bij elke vangactie door de chauffeur/vanger (het vangformulier)
- in geval een eigenaar afstand wil doen van zijn (verwilderde) kat (afstandsverklaring)
- in geval een niet bij de zwervkatten organisatie behorende dierenarts een zwervkat onderzoekt/behandelt en/of neutraliseert (behandelingsformulier dierenarts)
- in geval een kat of kitten geplaatst wordt (plaatsingscontract)
- in geval een zwervkat overgeplaatst wordt naar een andere organisatie (overdrachtsformulier).

In bijlage 2 zijn voorbeelden te vinden van genoemde formulieren.

5.6.2. Externe administratie

Als een gesocialiseerd kitten of herplaatsbare zwervkat geplaatst wordt, is het verplicht om aan de nieuwe eigenaar schriftelijke informatie mee te geven hoe de kat zo goed mogelijk verzorgd wordt¹²⁴. Een websiteverwijzing (via mail of kaartje) alleen is onvoldoende. De huisdierenbijsluiter Kat van het LICG¹²⁵ is hiervoor te gebruiken evenals een door de zwervkattenorganisatie zelf gemaakte beschrijving. Bij de plaatsing wordt informatie overgedragen over de gezondheidsstatus van de kat, waaronder het bewijs van inenting.

Het is verboden om katten te verkopen aan mensen jonger dan 16 jaar.

Voor de bedrijfsmatige opvang is het noodzakelijk om een administratie¹²⁶ bij te houden, waarbij het verplicht is om het bewijs van inenting (schriftelijk of digitaal) minimaal twee jaar te bewaren. Op het bewijs van inenting staan de volgende gegevens:

- naam en praktijkadres dierenarts
- inentingsdatum, het herhalingsinterval en voor zover van toepassing de hiervan gemotiveerde afwijkingen
- geslacht van de kat
- kleur van de kat
- voor zover bekend, ras van de kat
- voor zover bekend, geboortedatum van de kat
- indien aangebracht: het identificatienummer van de chip.

¹²³ RVO.nl, Regels voor bedrijfsmatig huisdieren houden – Huisvesting en verzorging, beschikbaar via <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden>, geraadpleegd februari 2021

¹²⁴ RVO.nl, <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden/regels/verkoop-en-aflevering>, geraadpleegd februari 2021

¹²⁵ https://www.licg.nl/media/1263/kat_bijsluiter5_5.pdf, geraadpleegd maart 2021

¹²⁶ RVO.nl, <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden/regels/administratie>, geraadpleegd februari 2021

Foto Mandy van Houten

Deel 2: de praktijk

Stichting
Zwerfkatten
Nederland

6. Inleiding Deel II: de Praktijk van TNRC

Stichting Zwerfkatten Nederland ziet TNRC als dé nationale oplossing voor de zwerfkatten in Nederland. Stichting Zwerfkatten Nederland hanteert de uitleg van de R uit TNRC: Return waar mogelijk en Relocate waar nodig. Stichting Zwerfkatten Nederland ziet de C van 'Care' als vast onderdeel van elk project: de permanente monitoring op aanwas van nieuwe zwerfkatten, op de noodzaak van veterinaire zorg bij zieke dieren, het bieden van schuilplekken tegen alle weersomstandigheden en het beschikbaar stellen van water en voedsel wat het welzijn van de zwerfkatten verbetert.

Vangacties kunnen verschillen in omvang van een incidentele zwerfkatt tot een TNRC-project voor een straat, wijk, dorp, stad(sdeel), boerderij, camping, vakantie- of bungalowpark. Bij elke TNRC-actie verschillen de omstandigheden, de beschikbare mensen en middelen, de stakeholders, de leefsituatie van de katten wat maakt dat elke TNRC-actie anders is. Daardoor is elk TNRC-project uitdagend om het zo te organiseren dat de vangactie voor deze zwerfkatten succesvol wordt. Geen enkele TNRC-actie begint of eindigt met het daadwerkelijke vangen zelf, maar altijd met overleg met betrokkenen. Een grotere vangactie kan pas ongecompliceerd verlopen na een zorgvuldige planning, coördinatie en voorbereiding. Stichting Zwerfkatten Nederland pleit voor structurele TNRC-projecten, waarbij systematisch gebieden met zwerfkatten met TNRC worden behandeld. Pas bij zo'n aanpak wordt bereikt dat het aantal zwerfkatten structureel daalt, waarbij het permanent monitoren essentieel is.

Basaal omvat elke TNRC-vangactie dezelfde organisatorische elementen, zoals beschreven in deel I. Ter controle of alles geregeld is kan een checklist handig zijn;

1. Het overleg met alle betrokken partijen heeft heldere praktijkafspraken opgeleverd in de zin van: wie, wat, waar en hoe;
2. De financiële kaders zijn duidelijk;
3. Het publiek is ingelicht;
4. De verzorger of eigenaar van de te vangen zwerfkatten is voorbereid op de actie;
5. PR (indien gewenst) draait op volle toeren;
6. De huisvesting is geregeld en op orde – inclusief alle benodigde vergunningen (zie hoofdstuk 3) en er is capaciteit om de verwachte aantallen katten te behandelen;
7. Brieven en formulieren liggen klaar om, waar nodig, te gebruiken (zie bijlage 2) en de database om digitaal de zwerfkatten te registreren is ingericht;
8. Vrijwilligers (chauffeurs, vangmedewerkers en verzorgers) en professionals (dierenartsen en paraveterinair) zijn beschikbaar (zie hoofdstuk 4);
9. In geval er zwerfkatten op de vangplek worden teruggezet, is (de machtiging op) de ontheffing beschikbaar en/of de schriftelijke toestemming van de grondeigenaar;
10. In geval er zwerfkatten gevangen worden op grond wat beheerd wordt door een derde partij (Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, 12Landschappen en dergelijke) zijn vangtoestemmingen beschikbaar voor de vangmedewerkers.

De praktijk van een TNRC-project bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Het regelen en organiseren van de benodigde mensen en middelen (dierenartsen, vrijwilligers, ruimte, auto(s), vangbenodigdheden) – (zie hoofdstuk 8)
2. Het maken van schuilplaatsen voor zowel de vangactie als voor de permanente verzorging van de kolonie zwerfkatten (zie hoofdstuk 8)
3. Het zorgen voor een vast voedingspatroon, opdat de zwerfkatten wennen aan vaste voedertijden (dat maakt het vangen gemakkelijker) (zie hoofdstuk 9)

4. De inzet van Katopia, de mobiele operatiewagen van SZN (zie hoofdstuk 20.4) of het vervoer naar en van de vangactie, de dierenarts en/of opvang (zie hoofdstuk 10)

5. De uitvoering van de vangactie (zie hoofdstuk 11)
6. (het neutraliseren door de dierenarts wordt behandeld in deel III)
7. Het verzorgen van de katten pre- en postoperatief (zie hoofdstuk 12)
8. Het terug- of herplaatsen van de katten of starten van het adoptieproces (zie hoofdstuk 13)
9. Het permanent monitoren van de kolonie katten door buurtbewoners en/of vrijwilligers met de mogelijkheid van melding van nieuwe of zieke katten (zie hoofdstuk 14)
10. Het belang van communicatie wordt beschreven (zie hoofdstuk 15)
11. Het regelen de opvang van wilde en verwilderde zwerfkatten en –kittens en eventueel (re)socialisatie (zie hoofdstuk 16 en 17).

In de volgende hoofdstukken 7 tot en met 17 worden deze onderdelen toegelicht.

7. Sociaal of verwilderd of wild – wat te doen?

7.1. Doelstelling en werkwijze TNRC-project

Voordat een TNRC-project van start gaat, dient voor iedereen helder te zijn waar de beschikbare mensen en middelen voor worden ingezet. Niet zelden verschuift een TNRC-project van het neutraliseren naar het reddings- en verzorgingswerk van op te vangen katten. Op zich is dit uiteraard ook zinvol, maar als al de mensen en middelen opgaan aan het redden en verzorgen, komt er van TNRC-acties op verwilderde zwerfkatten niet veel meer terecht. Immers, de meeste TNRC-projecten omvatten:

1. wilde zwerfkatten (niet te verwarren met wilde katten)
2. verwilderde zwerfkatten
3. wilde moeders met te socialiseren kittens
4. verwilderde moeders met te socialiseren kittens en
5. sociale katten.

Elk TNRC-project staat en valt met duidelijkheid over wie er wat gaat doen en wie de (eind)coördinatie heeft. Hebben alle vrijwilligers hetzelfde voor ogen, ook in de gehanteerde definities van zwerfkatten? Naast commitment van de vrijwilligers aan de werkwijze, is informatievoorziening aan de vrijwilligers over risico's van belang.

Belangrijke uitgangspunten van elke organisatie met TNRC-trajecten is om tevoren afspraken te maken en te communiceren aan alle betrokkenen zijn:

1. Welke vorm van TNRC hanteren we?
 - a. **TNRC** met de R van Return of Relocate of een mix?
 - b. **TNRC** met afspraken ter plaatse wie de permanente monitoring kan doen, het voeren verzorgd en de schuilplekken plaatst? (de C)
 - c. **TN-A** met adoptie van sociale en/of verwilderde zwerfkatten via asielen?
2. Als er sprake is van TNRC-A (adoptie) voor verwilderde en sociale katten:
 - a. Hoeveel plek is er voor de sociale zwerfkatten in naburige dierenopvangcentra?
 - b. Hoeveel resocialisatieplekken zijn beschikbaar in gastgezinnen of asielen voor de enigszins verwilderde zwerfkatten?
 - c. Wordt er gekozen voor alleen adoptie van sociale katten of ook voor verwilderde katten met een buitenplek?
 - d. Zijn adoptieprotocollen en plaatsingscontracten beschikbaar, inclusief de verplichte documentatie die een nieuwe eigenaar behoort te krijgen?
 - e. Zijn er voldoende geschikte buitenplekken beschikbaar (buitenplaatsen of boerderijkatten) in geval er zwerfkatten half verwilderd blijven en/of is er plaats in een (tijdelijke) verwilderde zwerfkattenren?
3. Als we kiezen voor TN-A voor wilde zwerfkittens:
 - a. Hoeveel capaciteit zijn er in de gastgezinnen om de kittens te socialiseren?
 - b. Is er deskundige begeleiding beschikbaar voor de gastgezinnen?
 - c. Zijn er socialisatie- en hygiëneprotocollen beschikbaar?
 - d. Zijn er plaatsingscontracten en -voorwaarden beschikbaar, inclusief de kitteninformatie bij plaatsing?

Voor alle katten en kittens die naar een gastgezin gaan geldt dat zij eerst een gezondheidscheck (en als het kan ook een vaccinatie, chip, ontworming en ontvlooiing) krijgen bij de dierenarts om besmettingen in de gastgezinnen voor te zijn.

7.2. Sociaal of wild of verwilderd?

Zwerfkatten die net gevangen zijn, vertonen gedrag wat niet beoordeeld kan worden op wild, verwilderd of sociaal zwerfkattengedrag^{127,128}. Een wilde of verwilderde zwerfkat kan totaal geïntimideerd zijn door het gevangen zijn en timide gedrag vertonen. Omgekeerd kan een sociale kat door het opgesloten zijn, gedrag vertonen van een verwilderde kat. Een zwerfkat heeft drie tot vier dagen¹²⁹ tijd nodig om zichzelf te worden, om dan geobserveerd en beoordeeld te worden om welk type zwerfkat het gaat. Het heeft de voorkeur om al voor het vangproces in te schatten door inventarisatie met omwonenden met welk 'type' zwerfkat men te maken heeft, omdat de werkwijze en omgang fundamenteel verschilt. Een wilde zwerfkat is niet te socialiseren en zal zo snel mogelijk teruggezet of herplaatst dienen te worden na herstel van de neutralisatie. De enigszins verwilderde zwerfkat kan geresocialiseerd worden, opdat daarna (afhankelijk van de graad van verwildering) dit type katten geadopteerd kan worden.

Een kat vertoont drie stress-gedragingen: 'freeze, flight & fight'¹³⁰. Bij een 'freeze'-reactie verstijft de kat en beweegt amper tot niet. Een 'flight'-reactie betekent dat de kat probeert te vluchten en daardoor wilde sprongen in de vangkooi of verblijf maakt, in een poging eruit te kunnen breken. Een 'fight'-reactie houdt in dat de kat aanvalt in een ultieme poging aan de stress te ontkomen. Dat kan gevaarlijk zijn voor de vrijwilliger of medewerker.

De praktijk van TNRC in Nederland toont aan dat de meeste gevangen zwerfkatten sociaal of verwilderd blijken te zijn. Slechts de minderheid van de gevangen zwerfkatten zijn wild – naar schatting op praktijkervaring zo'n 1 tot 5% - afhankelijk van het gebied waar gevangen wordt.

7.2.1. Wilde zwerfkat

Een wilde zwerfkat is in zijn inprentingsperioden niet met mensen in contact geweest en vertoont geen sociaal gedrag naar mensen. De echt wilde volwassen zwerfkatten ('feral cats') kunnen daarom nooit gesocialiseerd worden omdat ze dit sociaal gedrag naar mensen na hun inprentingsperioden niet meer leren. Het proberen te socialiseren en opsluiten van deze wilde zwerfkatten geeft ernstige chronische (en daardoor ziekmakende) stress. Er zijn wilde zwerfkatten die nog enigszins wennen aan een leven rondom de mens, maar dat vergt heel veel tijd en ruimte en vooral geen enkele druk op de kat door opgesloten te zijn.

De wilde zwerfkat zal alles in het werk stellen om zo ongezien mogelijk te blijven en de kat zal zich daarbij zo min mogelijk bewegen. Als een wilde zwerfkat in een kattenverblijf zit, dan zal de kat zich zo plat mogelijk maken en zich zo onzichtbaar mogelijk verschuilen achter alles wat zich in de verblijfskooi bevindt onder het motto: als ik jou niet zie, zie jij mij ook niet. Een wilde zwerfkat zal grote pupillen hebben in de ogen (meestal grote ogen genoemd) door de angst.

Elke interactie met de mens zal de wilde zwerfkat proberen te vermijden. Daar is één uitzondering op: als de wilde zwerfkat een ontsnappingsmogelijkheid ziet of voelt (luchtstroom), dan springt hij desnoods via de mens (over, langs, 'door') naar zijn vrijheid. Een wilde zwerfkat zal geen geluid maken, om zijn aanwezigheid niet te verraden. Als dit gedrag enkele dagen aanhoudt, is het zeker dat het om een wilde zwerfkat gaat en moeten pogingen tot resocialisatie gestaakt worden: een wilde zwerfkat is niet te socialiseren omdat dit gedrag naar mensen simpelweg nooit is ingeprint of aangeleerd.

¹²⁷ <https://kattenacademie.nl/over-ons/>, geraadpleegd januari 2021

¹²⁸ Griffin B. Scaredy Cat or Feral Cat? (2009) Animal Sheltering

¹²⁹ Griffin B. Scaredy Cat or Feral Cat? (2009) Animal Sheltering

¹³⁰ <https://www.battersea.org.uk/pet-advice/cat-advice/cat-anxiety>

schuwe katten met grote pupillen (angst)

7.2.2. Verwilderde zwerfkat

Een verwilderde kat is een kat, die om wat voor oorzaak dan ook op straat heeft moeten leren leven, maar enigszins is ingeprint op mensen. Dit kan zijn omdat de zwerfkat een voormalige huiskat was, maar ook een zwerfkat die in een gebied is opgegroeid waar mensen leven. Deze katten kunnen zowel volledig sociaal gedrag naar mensen vertonen (de sociale zwerfkat), als minder sociaal gedrag naar mensen vertonen (de verwilderde zwerfkat). De achtergelaten huiskatten hebben het als zwerfkat zwaar; ze waren een verzorgd en letterlijk een huiselijk leven gewend en omdat de eigenaar de huiskat tot een zwerfkat gemaakt heeft, moeten deze katten opeens voor zichzelf zorgen. Een in het wild geboren wilde zwerfkat weet niet beter dan dat het eten, drinken en schuilplaats zelf moet zoeken en heeft dat aangeleerd. De verlaten huiskatten zijn destijds gedwongen om op straat te moeten leren samenleven met andere zwerfkatten, missen vaak het menselijk contact en moeten hun eigen kostje bij elkaar zien te scharrelen.

De verwilderde zwerfkat is ingeprint op mensen en dus 'ooit' mensen gewend geweest. Bij resocialisatie is het de poging om de zwerfkat weer vertrouwd te laten zijn met mensen door de herinneringen van een thuis langzaam terug te laten keren. Deze verwilderde katten zijn in een daartoe gespecialiseerd opvang enigszins tot volledig te resocialiseren. Een verwilderde zwerfkat laat zich horen (in tegenstelling tot een wilde zwerfkat) en zoekt contact met mensen, al is het maar om te laten weten dat hij niets van mensen moet hebben. Na een afwachtende tijd waarin letterlijk de kat uit de boom gekeken wordt, kunnen deze voorheen sociale zwerfkatten zich de voordelen van menselijk contact (aanvankelijk voornamelijk in de vorm van voedselvoorziening) weer voor de geest te halen – alsof er een knop wordt omgezet. Bij benadering van een verzorger kan de verwilderde zwerfkat gaan 'spugen' of blazen of aanvallen – als teken dat de mens te dichtbij komt. Een tamme of verwilderde kat kan in deze situaties aanvallen.

Als de kat gaat 'praten' is zeker dat de verwilderde kat mensen gewend is geweest. Bij het naar mensen toekomen bij het geven van voedsel, het kopjes geven aan de tralies als er voer gegeven wordt zijn tekenen dat de zwerfkat aan het resocialiseren is. Het helpt als de verzorger beide ogen een paar keer dichtdoet (knipogen met beide ogen), wat in kattentaal zoveel betekent als: ik heb geen kwaad in de zin. Als de kat terug knipoogt met beide ogen, is er alle hoop op een voorspoedige resocialisatie.

De geresocialiseerde katten kunnen via een dierenopvang herplaatst worden. Ook zijn er dierenopvangcentra die willen participeren in het resocialisatieproces. Voor deze katten neemt het welzijn enorm toe, als het lukt om de kat te resocialiseren en een leven aan te

bieden als huiskat. Eén van de doelstellingen van een TNRC-project is om het zwerfkattenleed te verminderen. Een resocialisatie draagt in die zin bij aan het verminderen van het zwerfkattenleed. Tegelijkertijd dient het welzijn van de kat voorop te staan en dat kan inhouden dat een verwilderde kat bij weinig progressie in de socialisatie, wordt terug uitgezet op de vangplek - indien de vangplek dat toelaat.

Een bijzondere categorie katten zijn de schuurkatten. Deze katten wonen op een erf, worden vaak (beperkt) gevoerd maar zijn in het algemeen niet aaibaar of socialiseerbaar. De schuurkatten zitten qua gedrag in tussen de wilde en verwilderde zwerfkate.

schuwe kat met grote pupillen (angst)

7.2.3. Sociale zwerfkate

De sociale zwerfkate is de kat die nog niet zolang op straat leeft en bijgevolg sociaal is naar mensen. Hopelijk is deze zwerfkate gechipt en geregistreerd, zodat de zwerfkate snel verenigd kan worden met zijn eigenaar. Verreweg de meeste zwerfkatten zijn helaas niet gechipt of wel gechipt maar niet op het juiste adres geregistreerd.

Een gevonden zwerfkate wordt beschouwd als een gevonden voorwerp, wat door de vinder aangegeven moet worden bij de Burgemeester ter bewaring. De Burgemeester dient het gevonden voorwerp twee weken in bewaring te nemen. Een niet gechipte sociale zwerfkate zal twee weken in bewaring moeten worden genomen. Gemeenten hebben deze taak uitbesteed aan een dierenopvangcentrum of asiel door een contract af te spreken, waarin ook de vergoeding vanuit de gemeente voor deze twee weken bewaring op te nemen.

Als een zwerfkate gevonden wordt, volgt bij binnenkomst in de opvang een controle op een chip. Als de kat gechipt is, wordt via de databank waar de chip is geregistreerd, contact opgenomen met de eigenaar. Als een kat niet gechipt is, dan wordt deze zo spoedig mogelijk na binnenkomst gemeld bij een site voor verloren en gevonden katten met een zo gedetailleerd mogelijke beschrijving en een of meerdere foto's. De grootste site is Amivedi (www.amivedi.nl) maar lokaal kunnen ook andere sites actief zijn.

Omdat sociale katten die niet gechipt zijn twee weken in bewaring moeten worden genomen, kan een zwerfkattenopvang snel 'verstopt' raken met tamme zwerfkatten. Een verwilderde zwerfkattenopvang doet er dan ook goed aan om duidelijke afspraken te

maken met nabij gelegen asielen die sociale zwerfkatten overnemen. Dit maakt dat een TNRC-zwerfkatten organisatie zich kan focussen op de wilde en verwilderde zwerfkatten.

8. Organisatie, huisvesting en materialen

8.1. Organiseren TNRC-actie

8.1.1. Voorbereiding en overleg

In gebieden met overlast van zwerfkatten en/of waar mensen het lot van zwerfkatten willen verbeteren, kunnen vele stakeholders het initiatief nemen om het probleem aan te pakken. Voordat een actie opgezet wordt, is het zinvol om met de betrokken stakeholders te overleggen. Elke woongemeenschap is anders en voor een goede samenwerking is een lokale 'fit' nodig van betrokkenen. Belangrijk voor een samenwerking die werkt is het maken van afspraken met elkaar over het 'wie, wat, waar, hoe en waarom'. Soms is een samenwerking in het verleden door tal van factoren (vaak emotionele) ineffectief gebleken. Dan kan het nodig zijn om eerst met deze spelers rond de tafel te gaan zitten om het verleden af te sluiten en het gemeenschappelijke doel voor ogen te houden: het verminderen van het zwerfkattenleed. Het kan verstandig zijn om hiervoor een bemiddelende partij te betrekken om de samenwerking vlot getrokken te krijgen.

Alvorens te gaan overleggen met stakeholders in het TNRC-veld, is het handig om enthousiasmerend te spreken over de voor- en nadelen van TNRC. Het is niet echt effectief om vanuit een negatief uitgangspunt of op gefrustreerde toon allerlei eisen te stellen aan de gesprekspartner. In het overleg is het de kunst om het gezamenlijke belang te definiëren en vervolgens de wil uit te spreken om samen een (deel) probleem te willen oplossen. Hou voor ogen dat het kalm reageren op vijandigheid of agressie belangrijk is voor een constructief overleg. De sleutel om kalm te blijven is gelegen in het niet persoonlijk opvatten van alles wat er gezegd wordt en het inleven in dat wat de ander zegt. Het zorgvuldig luisteren naar de ander en het empathie tonen voor wat de ander zegt en voor wat er tussen de regels door gezegd wordt. Vaak kalmeren de gemoederen als iemand ervaart dat er oprecht geluisterd wordt. Dat is het moment dat het probleemoplossend constructief overleg kan plaats vinden: hoe gaan we het zwerfkattenprobleem hier oplossen.

Voordat gestart kan worden met een specifiek TNRC-project is het nodig om goed op de hoogte te zijn van de situatie. Als geacteerd wordt op incidentele meldingen, dan kan uitvragen van de melder¹³¹ voldoende zijn. Als een TNRC-project in een specifiek geografisch gebied opgestart wordt zoals een wijk of stad(sdeel) of dorp, dan zal het nodig zijn om de geschiedenis van de te behandelen kattenkolonies in kaart te brengen. Dat kan door te overleggen met mensen die langer actief zijn binnen dit gebied met zwerfkatten, maar ook door het aanspreken van bewoners en organisaties in de buurt. Hierbij is het handig een inventarisatie te maken om een beeld te krijgen van welke katten wel of geen zwerfkat zijn op kleur, geslacht (indien te zien), leeftijd, eventuele dracht, verwondingen etc. Zie bijlage 2 voor een vragenlijst om een kattenkolonie in kaart te krijgen.

Prioritering in welke kat je als eerste gaat vangen is handig om te weten zodat een goede afstemming met de dierenarts voor het ok-programma gemaakt kan worden. In deze inventarisatie is ook alvast mee te nemen wat er met de zwerfkat gaat gebeuren na de neutralisatie. Kan de zwerfkat worden teruggezet of is opvang in een gastgezin nodig? Is er verdenking op ziekte of zijn er verwondingen die nazorg behoeven? Is een inschatting

¹³¹ Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley Cat Advocates. (2019) Return-to-Field Handbook

te maken of de kat geresocialiseerd kan worden, is de zwerfkat sociaal, verwilderd of wild? Hoe meer tevoren bekend is, hoe gemakkelijker de planning na de neutralisatie. Zorg daarbij rijkelijk visitekaartjes of flyers uit te delen, zodat mensen de TNRC-organisatie kunnen bereiken. Organiseer tijdens een grotere vangactie een ruime telefonische beschikbaarheid overdag (ook in de weekends) en 's avonds.

Als de organisatie net gestart is met het ontplooiën van TNRC-activiteiten, zorg dan heel zorgvuldig het eerste TNRC-project uit te kiezen. De eerste acties moeten succesvol zijn, wil TNRC slagen in de omgeving waar men nog niet gewend is aan TNRC-projecten. Zorg ook dat het project pers- en aaiwaardig is – in de zin van: hoe meer publiciteit aan de geslaagde actie gegeven kan worden, hoe gunstiger het is om (publieke) steun te krijgen. Zorg ten derde dat de betrokken vrijwilligers werk van goede kwaliteit leveren, aimabel in de omgang zijn en dat er voldoende mensen beschikbaar zijn voor deze TNRC-actie.

Voor de aanvang van een vangactie dient goed nagedacht te zijn over de benodigde mensen, materiaal en middelen en de onderlinge afstemming. Naast de dierenarts en vangmedewerkers zijn immers ook mensen nodig voor de postoperatieve zorg en het uitzetten van de katten, terug in hun woongebied waarna de permanente monitoring begint. Het geeft de zwerfkatten de minste stress als zij ter plaatse – bijvoorbeeld met een tijdelijk ingerichte operatiekamer of mobiele operatiekamer van Stichting Zwerfkatten Nederland – geneutraliseerd worden. Er dient dan een goede ruimte te zijn die de katten warm houdt als ze uit de narcose wakker worden en zichzelf niet warm kunnen houden. Naast het besparen van veel stress, is het gebruik van de mobiele operatiewagen of tijdelijke operatiekamer op locatie kostenbesparend.

Meestal zal een zwerfkattenopvang een opvang hebben, waar de katten verzorgd worden voordat ze naar en van de dierenarts gaan, op weg naar hun uiteindelijke bestemming (terugplaatsen of herplaatsen). Het geeft de zwerfkat minder stress als ze na het gevangen zijn direct doorkunnen naar de dierenarts voor neutralisatie. Dit dient de dierenarts wel weten omdat de zwerfkat dan niet nuchter is.

8.1.2. Taken en rolverdeling

Voordat een grote vangactie gestart wordt, dient de rolverdeling duidelijk te zijn van de beschikbare mensen. Qua verantwoordelijkheid dient er een persoon de eindverantwoordelijkheid op zich te nemen, zodat alle betrokkenen weten bij wie ze moeten aankloppen als er zich problemen voordoen. Er zijn minimaal de volgende taakgebieden:

- coördinatie actie (planning logistiek en begeleiding mensen)
- katten vangen - bij voorkeur minimaal twee vangmedewerkers – maar er kan ook met één vangmedewerker gevangen worden in geval het een kleine groep katten betreft of er gefaseerd gevangen kan worden of de verzorger/eigenaar wil helpen met vangen
- indien nodig: chauffeurs (kan een vangmedewerker zijn) om de gevangen katten
 - naar de tussenopvang te brengen
 - van de tussenopvang naar de dierenarts te brengen
 - van de dierenarts naar de tussenopvang te brengen
 - van de tussenopvang weer uit te zetten
- dierverzorging preoperatief (voor de neutralisatie)
- neutraliseren door dierenarts en dierenartsassistente of paraveterinair
- dierverzorging postoperatief (na de neutralisatie; kan dezelfde zijn als preoperatief).

8.1.3. Benodigde vrijwilligers

Elk project staat of valt bij de inzet van vrijwilligers. Het is enorm belangrijk om de goede vrijwilligers aan te trekken met kwaliteiten die nodig zijn voor de functie. Zie hiervoor bijlage 2. De lokale wervingswijze verschilt van buurtbewoners aanspreken, advertenties in de lokale supermarkten en weekkranten, werven bij commerciële bedrijven en dierenopvangcentra tot aan het informeren bij het UWV, vrijwilligersorganisaties en de lokale gemeente. Vergeet hierbij ook de lokale buurtapp of social media niet. Juist bij een vrijwilligerstekort is het van belang een wervings- en selectieprocedure te doorlopen. Een organisatie kan beter met wat minder goede mensen werken, dan met een grote groep vrijwilligers die veel begeleiding nodig heeft. Het is van belang om afspraken te maken over de werkverdeling, inclusief het stoppen met het vrijwilligerswerk. De werkwijze om en zoveel mogelijk 'handling' met de zwerfkatten te vermijden, kan niet vaak genoeg verteld worden. Daarnaast is het nodig om vrijwilligerscontracten te regelen en dat zaken als vrijwilligers- en inzittendenverzekering in het verkeer geregeld zijn.

In bijlage 1 zijn diverse voorbeelden te vinden van functiebeschrijvingen, o.a. van chauffeur, vangmedewerker, kattenverzorger, gastgezin en coördinator. Voor elk TNRC-project kunnen uiteraard aanvullende functie-eisen gelden.

8.2. Vangkooien

De Wet natuurbescherming beschrijft in artikel 3.10 in combinatie met artikel 3.24 dat vangkooien die geschikt en bestemd zijn voor het vangen van verwilderde katten (...) binnen de bebouwde kom zijn toegestaan. De vangkooi of kastval moet minimaal eenmaal per 24 uur gecontroleerd worden of er een dier in zit. De kastval moet de eigenaar (organisatie) van de vangkooi met een bereikbaar telefoonnummer duidelijk zichtbaar vermelden. Zoals in deel I is uitgelegd, bestaan er geen eenduidige definities van een vangkooi of kastval.

Er zijn verschillende vangkooien te koop en er bestaat niet één enkele vangkooi die iedereen bevalt. Organisaties zijn vaak gewend om met een specifiek type vangkooi te werken. Alle kooien zijn goed zolang ze van goede kwaliteit zijn en niet schadelijk zijn voor de zwerfkat of de gebruiker. Sommige organisaties werken uitsluitend met vangkooien van merk A of B, sommige met vervoersboxen van merk C of D of juist met zelfgemaakte of aangepaste vangkooien of valkooien. Uiteindelijk is het allerbelangrijkste dat de kooi gebruikt wordt in de context van de manier van vangen, de omgeving waar gevangen wordt en het vertrouwen wat de gebruiker heeft in het type vangkooi met als doel dat de wilde of verwilderde zwerfkat zich niet kan verwonden en niet kan ontsnappen. Een eenmaal gevangen en daarna ontsnapte zwerfkat zal zich niet gemakkelijk opnieuw laten vangen met dezelfde vangkooi. Elke vrijwilliger dient het vak van vangmedewerker te leren van een ervaren collega.

Er zijn vangkooien met een solide bodem of een gaasbodem, met verschillende kwaliteiten gaas en metaal, gepoedercoat of niet en sommige vangkooien zijn opvouwbaar. De ene kat zal een voorkeur hebben voor een solide bodem en de ander juist een gazen bodem zodat de gebruikelijke grond voelbaar blijft. Afhankelijk van de zwaarte van de staplaat en het mechanisme van de valdeur, kunnen vangkooien gebruikt worden voor het vangen van kittens. De procedure voor het vangen met de vangkooi bij kittens is hetzelfde als voor volwassen katten. De meeste vangkooien (van Stichting Zwerfkatten Nederland, MDC en Tomahawk) vallen ook dicht bij kittens. Een enkele vangkooi zal, als het kitten klein en te licht van gewicht is, niet dichtvallen omdat er te weinig gewicht op de loopplank komt. Het helpt als er een steen op het plateau ligt, waardoor met het gewicht van het kitten erbij de

valdeur zich wel sluit. Er zijn lichtere (kleinere) valkooien te koop voor marterachtigen, waarbij het plateau met een lichter gewicht naar beneden gedrukt wordt. Bij het vangen van kittens kan ook gebruik gemaakt worden van vangkooien die met een touw bediend worden om de klep te sluiten.

Een vangkooi moet idealiter voldoen aan de volgende kenmerken:

- Niet te groot en niet te klein
- Stevig van constructie zonder te zwaar te zijn
- Solide qua functioneren van deuren bij het scherpstellen
- Veilig voor de kat (geen uitsteeksels, scherpe punten of een staart die klem kan komen te zitten onder de valdeur)
- Veilig voor de vangmedewerker qua verwondingen van kat of kooi
- Lange stapplaat zodat de kat niet over de stapplaat heen kan lopen
- Gemakkelijk bij het overlopen van de kat naar de vervoersbox
- Hygiënisch qua materiaal i.v.m. schoonmaken.

korte (75 cm) en lange (100 cm) vangkooi ontwikkeld door SZN

Als de vangkooi een valdeur heeft (een guillotine-deur) moet de deur net iets boven de bodem stoppen, om te voorkomen dat een staart bekneld en gewond raakt, met een automatische vergrendeling via een katrol of drempel onder de valdeur. De deuropening moet perfect aansluiten op een vervoersbox, opening van een verblijfsruimte van de kat of opduwkooi, opdat de wilde of verwilderde zwerfkat niet kan ontsnappen tijdens het overzetproces. Een eenmaal gevangen ontsnapte wilde of verwilderde kat zal zich in de regel niet gemakkelijk weer laten vangen met hetzelfde type vangkooi.

In de Verenigde Staten heeft het bedrijf Tomahawk Live Trap (www.livetrapp.com) een groot assortiment aan typen kooien, vervoersboxen, dwangkooien en veel andere benodigdheden voor de omgang met wilde of verwilderde katten te koop. De vangkooien zijn lichtgewicht en werken op zeer eenvoudige wijze. Er zijn veel soorten en maten te koop. Houd er rekening mee dat de verzendkosten fors zijn.

In Londen (Engeland) verkoopt MDC (Melvyn Driver Components)- exports vangkooien die voor het vangen van verwilderde zwerfkatten geschikt zijn (www.mdexports.co.uk). Dit bedrijf is in de zestiger jaren begonnen met het ontwikkelen van TNR-vangkooien en stond aan de start van de opkomst van TNR. Naast de vangkooien en transportboxen verkopen ze tal van andere artikelen die handig zijn, zoals injectiekooien en hoezen voor over de vangkooien en transportboxen. De transportkosten uit Engeland zijn lager dan aanlevering vanuit de Verenigde Staten, maar nog steeds aanzienlijk. Sinds de Brexit is levering vanuit Engeland veel lastiger en langduriger geworden dan voor de Brexit.

In Nederland verkoopt Full Service Bureau (FSB) Dierenasielen (www.fsbierenasielen.nl) een deel van het assortiment van MDC. FSB heeft een beperkte keuze van MDC kooien in Nederland op voorraad staan.

voorbeeld Tomahawk kooi: voorbeeld MDC exports kooi: kooiverdeler:

Voor deze vangkooien zijn ook val- of kooiverdelers te koop, die door de tralies van de vangkooien heen gezet kunnen worden om een zwerfklem te zetten.

Als meerdere kittens gevangen dienen te worden, kan een vangkooi gebruikt worden waarbij de valdeur met de hand wordt bediend – zodat de deur pas dichtvalt als er meerdere kittens in de vangkooi zitten en het moment van het sluiten van de deur is geschikt is, zonder dat een kitten zich onder de deur bevindt. Als een zware valdeur op de rug van een kitten terecht komt, kan de rug breken. Er bestaan deuren die op afstand bediend kunnen worden, zodat de deur na bediening kan dichtvallen op een moment dat de gewenste kat in de vangkooi zit. De firma Tomahawk is een van de bedrijven die deze afstandsbedieningen verkoopt. Een enigszins handige doe-het-zelver kan zelf een afstandsbediening op een vangkooi zetten. Dit is niet alleen voor het vangen van kittens van belang, maar ook als er uit een kolonie katten maar een kat gevangen hoeft te worden en er voortdurend andere katten in de vangkooi lopen dan de beoogde kat.

Kittens kunnen ook gevangen worden door meerdere konijnenrennen die bestaat uit aan elkaar vastgemaakte hekjes neer te zetten en de ren langzaam met een touw te verkleinen, tot de hekjes afgesloten zijn. Vervolgens kunnen de kittens met een schepnet uit deze ruimte gepakt worden, waardoor de kittens niet vastgepakt hoeven te worden. Het voordeel van de konijnenhekjes is dat de ruimte om de kittens te vangen groter is en dat de kittens van bovenaf met een schepnet opgeschept kunnen worden.

Voor katten die beslist niet een vangkooi instappen of in het geval dat er meerdere katten tegelijk gevangen dienen te worden, bestaat de valvangkooi. Deze valvangkooi heeft een groter vangoppervlak dan een gewone vangkooi en is meestal opvouwbaar. De valvangkooi heeft geen bodem en wordt door een stok schuin in de lucht gepositioneerd.

Als de te vangen kat onder de vangoppervlakte zit, wordt de stok op afstand met een touw weggetrokken en valt als het ware over de te vangen kat(ten) heen. Hierbij is het van belang dat de kooi op een vlakke ondergrond komt te staan. De valvangkooi wordt in opvouwbare versies verkocht, maar zijn ook zelf te maken van hout. Zie voor een doe-het-zelf valvangkooi: <http://droptrapdesign.blogspot.com/>.

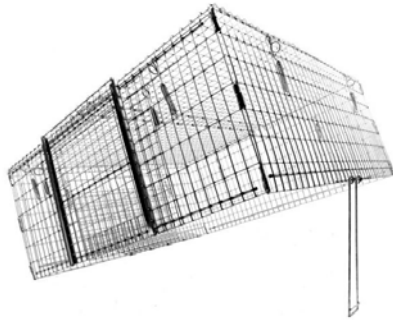

foto van Laura Burns, NYC Feral Cat Initiative

Het kan handig zijn om de katten aan de valvangkooi te laten wennen door die enkele dagen open te laten staan. Zorg strategisch te gaan zitten in een gemakkelijke houding, zodat de val met een ferme ruk aan het touw op elk gewenst moment gesloten kan worden. Wees vervolgens geduldig en wacht rustig af. Let op dat er geen kat net onder een van de wanden zit als de valvangkooi omlaag komt. Dek de valvangkooi af met grote doeken zodra de deur gesloten is. Bevestig een vervoersbox die volledig aansluit aan de valvangkooi, stabiel op de grond staat en wacht tot de eerste kat in de vervoersbox gaat. Door het andere einde van de vervoersbox onbedekt te laten, denkt de kat dat dit de enige weg is. Sluit de deur van de vervoersbox vervolgens, evenals de deur van de valvangkooi. Plaats de kat in de vervoersbox vervolgens in de auto of ambulance en herhaal de procedure tot de valvangkooi leeg is. Mocht een kat niet in de vervoersbox lopen, haal dan steeds een beetje meer doek weg van de valvangkooi. De meeste schuwe katten zullen in het overdekte donkere gedeelte willen blijven en daarom richting de vervoersbox lopen.

Voor katten die moeilijk een gewone vangkooi of de valvangkooi inlopen, is er ook nog de mogelijkheid van een grotere vangkooi zoals hieronder op de foto te zien is. Deze vangkooi kan enkele dagen open staan om de kat te laten wennen aan de vangkooi. Als de kat met gemak deze vangkooi inloopt, is het tijd om de vangkooi op scherp te zetten en de deur met de hand te bedienen. Als de kat zich in de vangkooi bevindt, wordt de deur met een touw of afstandsbediening dichtgedaan.

de door Stichting Zwerfkatten Nederland ontwikkelde vangkooi met vervoersbox

Mocht een kat van onder de valkooi toch ontsnappen dan is dat minder erg dan een ontsnapping uit een vangkooi. De grond onder een valkooi is immers vertrouwd en de zwerfkat zou zomaar opnieuw onder de valkooi kunnen wandelen, verlekkerd door het aanwezige voedsel. Na de vangactie dient de valkooi weer opgevouwen te worden. Vergeet niet bij elk gebruik de valkooi grondig te reinigen om zo geuren en eventuele infectiebronnen te verwijderen.

Het laten wennen aan een vangkooi die niet op scherp staat, kan uiteraard met alle vangkooien uitgevoerd worden. De zwerfkat raakt gewend aan de vangkooi zonder deuren en geniet van zijn dagelijkse maaltje in de vangkooi. Na enkele dagen wennen aan de vangkooi, wordt de vangkooi op scherp gezet, waarna de kat gevangen wordt.

8.3. Vervoersboxen

Er zijn veel merken en soorten vervoersboxen te koop en elke organisatie heeft een voorkeur voor een bepaald merk vervoersbox vanwege goede ervaringen. Vervoersboxen zijn er in diverse uitvoeringen: zowel van stevig plastic als zachter plastic, in open of gesloten versies. Voor een veiligheidsgevoel van de kat heeft een gesloten versie de voorkeur. Voor de kat is het prettig om altijd een handdoek of klein hoeslaken over de vervoersbox te hebben, zodat de kat in het donker zit. Zo worden de Ferplast Atlas vervoersbox 20 of 30 frequent gebruikt alsmede de MDC vervoersboxen (met of zonder opdrukdeel) als de Petmate Varikennels.

Een goede vervoersbox moet idealiter voldoen aan de volgende kenmerken:

- Niet te groot, niet te klein, niet te zwaar
- Perfect passend op de vangkooideur en in het kattenverblijf
- Solide qua functioneren van deuren bij het scherpstellen
- Veilig voor de kat en vangmedewerker (geen uitsteeksels, scherpe punten of een staart die klem kan komen te zitten onder de valdeur)
- Hygiënisch qua materiaal i.v.m. schoonmaken.

Bedek de bodem met een laag kranten en daarop een fleecedek. Als de kat geürineerd heeft, neemt de krant de urine op terwijl het fleecedek droog blijft. Dat zorgt ervoor dat de kat niet in het nat van zijn eigen urine hoeft te zitten.

Een degelijke uitvoering van de vervoersbox is een must. Een zwerfkat die enige ruimte voelt in de deur van de vervoersbox kan zo te keer gaan dat de deur opengebroken wordt en de zwerfkat ontsnapt. Een kat kan zelfs door een dunne polycarbonaatdeur breken. Controleer periodiek of de gebruikte vervoersboxen nog goed zijn en of het plastic niet verhard en daardoor gebarsten is. Gebruik geen houten vervoersboxen omdat die slecht schoon te houden zijn en mogelijk schimmelsporen kunnen vasthouden.

Belangrijk bij de te gebruiken vervoersboxen is een perfecte aansluiting op de vangkooi qua openingen. Het gebruik van deurtjes die aan een kant vast blijven zitten en niet te verwijderen zijn, is absoluut niet handig. Deze deurtjes zijn om te bouwen zodat de deuropening wel op de opening van de vangkooi past. Let op dat de vangkooi van Corton niet op de Corton-vervoersbox past omdat de openingen ongelijk zijn.

Kleinere vervoersboxen zijn te gebruiken voor kittens. Elk merk vervoersbox kan voldoen, mits de deur zowel aan de bovenkant als de onderkant af te sluiten is met palletjes die zijwaarts geschoven moeten worden om de deur te sluiten.

De vervoersbox is ook te gebruiken om reeds gevangen kittens tegen de vangkooi aan te

zetten, zodat – in geval de kittens eerder gevangen zijn dan de moederpoes – de moederpoes alsnog in de vangkooi zal lopen op geleide van haar van de kittens. Dek de vervoersbox in dit geval af met een handdoek of een luierkussen-hoeslaken en laat de open zijde van de vervoersbox tegen de vangkooi aan staan, zodat de moeder de kittens kan zien, horen en ruiken. Let erop dat de kittens niet afkoelen en zorg dat ze voldoende melk/voedsel krijgen, totdat de moeder gevangen is. Probeer – afhankelijk van de leeftijd – de kittens bij elkaar in de vervoersbox te leggen. Als de kittens zich stilhouden en de moederpoes niet op ze afkomt, dan zal het nodig zijn om een kitten alleen in de vervoersbox te leggen omdat een kitten alleen eerder gaat piepen en miauwen en daarmee de moederpoes naar de vangkooi zal lokken. Dit is een vervelende maatregel voor het betreffende kitten, maar kan soms niet vermeden worden om de moeder te kunnen vangen. Omgekeerd zijn de kittens ook te vangen als de moederpoes al gevangen is. Probeer in alle gevallen de moederpoes als eerste te vangen en pas daarna de kittens.

De vangkooi of opduwkooi is ook te gebruiken als vervoersbox. In de Verenigde Staten is het gebruikelijk om zwerfkatten in de vangkooi te houden tot het moment van terugzetten.

De zwerfkatten worden na het vangen overgezet naar de ruimere verzorgingsruimte. Soms is het niet mogelijk om de dieren in een verzorgingsruimte te zetten omdat er geen beschikking is over een verzorgingsruimte of alle verblijven bezet zijn. In deze uiterste noodgevallen kunnen zwerfkatten enkele uren (tot maximaal 12 uur) in de vervoersbox, vangkooi of drukkooi verblijven.

8.4. Opduwkooien

Een opduwkooi of drukkooi of injectiekooi is een kooi waarmee de zwerfkat zowel kan vervoeren als klem kan zetten om injecties te geven. De opduwkooi heeft aan één zijde een flexibele wand, waarmee de zwerfkat opgeduwd wordt tot het dier klem zit tussen de twee wanden in en dan niet meer kan bewegen. De opduwkooi kan ook als vervoersbox gebruikt worden wat met name handig is als de zwerfkat na het vangen direct door kan naar de dierenarts: de zwerfkat hoeft dan niet meer over te lopen van de vangkooi of vervoersbox in de opduwkooi. Gebruik een handdoek over de injectiekooi om de zwerfkat een veiliger gevoel te geven.

MDC exports opduwkooi

gecomprimeerde MDC exports opduwkooi

een Corton opduwkooi met narcose-injectie door de tralies

8.5. Schuilhokken

Wilde of verwilderde zwerfkatten redden zich prima in goed weer. Als het echter koud of extreem nat weer is, dan zijn schuilplaatsen prettig om de schuwe zwerfkatten te beschermen tegen de weersomstandigheden. De schuilhokken moeten strategisch neergezet worden, opdat de katten de schuilhokken gaan gebruiken en niemand de katten kwaad kan doen. Schuilhokken zijn kant en klaar te kopen, zoals bijvoorbeeld katten-, honden of konijnenhokken, maar hokken zijn natuurlijk ook zelf te maken. Alle ontwerpen zijn goed, mits de schuilplaatsen goed schoon te maken zijn en de katten beschermen tegen kou en regen. Bescherming tegen de kou kan door de schuilplaatsen te isoleren met isolerend materiaal als piepschuim. De binnenruimte kan bedekt worden met stro, wat warmte goed vasthoudt. Hooi is minder geschikt, omdat hooi sneller bederft en katten allergisch kunnen zijn voor het stof uit het hooi. Let op de plek waar het hok komt te staan, de stevigheid van het hok zelf en de meest voorkomende windrichting.

Om de kat tegen tocht en regen te beschermen, is het nodig om twee ingangen te maken: één om de kat in het schuilhok te laten lopen en één om de binnenruimte te betreden. Het meest effectief is om de buiteningang en de binnen-ingang 90 graden gedraaid van elkaar te maken, zodat de wind niet direct naar de slaapruijnte kan waaien. Deze constructie houdt ook invallende regen of sneeuw of hagel buiten het slaapgedeelte. Om hetzelfde effect te bewerkstelligen kan ook een deurflap bevestigd worden om de weersinvloeden tegen te gaan. Als het klimaat het toelaat of als het hok overdekt geplaatst kan worden (onder een afdak of in een open schuur of garage), dan volstaat een enkele deuropening zonder flap.

Schuilhokken kunnen van allerlei materialen gemaakt worden. Bij gebruik van hout is het nodig voor een langere levensduur om het hout goed te verven. Een simpele opslagkrat van plastic met een deksel kan ook dienen als schuilhok. In het plastic wordt een opening gemaakt, zodat de kat de krat kan betreden. Voor een betere bescherming tegen kou kan aan de binnenkant van de opslagbox een laag hardboardhout, tempex of piepschuim of vergelijkbaar materiaal gemaakt worden. Zie voor het maken van schuilkasten bijvoorbeeld de website van Alley Cat Advocates¹³². Een alternatief materiaal zijn tempex kratten die veel restaurants gebruiken voor de levering van vlees of vis. Deze tempex kratten isoleren geweldig en bieden ook goede bescherming tegen kou.

Indien de schuilhuizen goed zijn en op de juiste plek staan, dan zullen veel zwerfkatten er dankbaar gebruik van maken.

schuilhuizen van kattenopvang Bastet

¹³² <https://alleycatadvocates.org/communitycat-care-center/creating-winter-shelters/>, geraadpleegd februari 2020

9. Voeding en water voor de zwerfkatten

9.1. Algemeen

Een vaste groep katten op een camping/vakantie-/bungalowpark kent vaak een aantal mensen die voeren. Soms weten mensen van elkaar niet dat een ander de zwerfkatten ook voert. Als er een vangactie gepland wordt, is het handig om over het voeren afspraken te maken. Als nog niemand de katten voert, dan geeft het een tot twee weken wennen aan gevoerd worden met vaste voerplekken en vaste voertijden een groter succes op de vangdagen zelf. Het voeren kan gepaard gaan met voor de katten herkenbare signalen als rammelende brokjes in een blik, een knisperende zak of alles wat de zwerfkatt associëert met gevoerd worden.

foto de Boer

De voertijd is een goed moment om te kijken en tellen hoeveel katten er te zien zijn met welke kleuren. Als het lukt werkt het nemen van foto's goed om bij het vangen de katten te identificeren. Het spreekt voor zich dat wilde en erg verwilderde zwerfkatten zich niet laten fotograferen en vooral buiten het zicht van mensen eten. Als er na enige tijd geen nieuwe katten meer verschijnen, dan zijn de meeste katten in beeld en is het tijd om tot de vangactie over te gaan. Met deze telling kan de neutralisatie gepland worden op het juiste aantal katten. Breng de kolonie(s) zwerfkatten in kaart (digitaal of met een formulier (zie bijlage 2) zodat in de tijd er een goed beeld ontstaat van de ontwikkelingen van de kolonie(s) en geëvalueerd kan worden wat het effect is van de TNRC-acties. Als er drachtige poezen of zieke zwerfkatten of kittens te zien zijn, vang dan zo snel mogelijk deze zwerfkittens & -katten opdat ze zo snel mogelijk geholpen kunnen worden.

Als de zwerfkatten vaste mensen hebben die voeren, zorg dan samen met deze persoon of personen te werken. Leg goed uit wat de bedoeling is van de vangactie en inventariseer met deze verzorgers hoeveel katten er zijn en van wie ze zijn. Tast gelijk af of er katten tussen zitten die herplaatst mogen worden als ze sociaal of resocialiseerbaar zijn. Geef ook in het begin al aan dat alle niet (re)socialiseerbare katten terug naar de vangplek komen (mits de vangplek geschikt is voor terugplaatsing). Spreek af dat kittens worden opgenomen om gesocialiseerd en als huiskatt geplaatst gaan worden.

foto de Boer

In een kolonie katten kunnen er ochtendkatten en avondkatten zijn. Katten gebruiken vaak dezelfde buurt op verschillende tijden met overlappende territoria. Als een vangactie in de vroege ochtend wordt gehouden, kan er een totaal andere kattenpopulatie zichtbaar zijn dan 's avonds. Als een hele buurt of wijk wordt behandeld met TNRC, is het verstandig om dezelfde plek zowel in de vroege ochtend als in de schemering 's avonds te bezoeken om katten te vangen.

9.2. Voederstations

Niet alleen ter voorbereiding van de vangactie, maar ook voor de nazorg van de kattenkolonie na de vangactie, is het aan te bevelen om voederstations te maken. Of een voederstation ergens mag komen te staan hangt allereerst af of de eigenaar van de grond waar het voerstation op komt te staan, dit toestaat. Als dat niet het geval is, zoek dan naar een geschikte en gemakkelijk bereikbare plek waar het voederstation wel mag staan.

Zorg dat het voederstation gemakkelijk schoon te houden is en tevens het voer beschermd tegen weer en wind door een afdak of afscherming boven de voerbakken en drinkbakken. Het is belangrijk om niet te veel voer neer te leggen. Overvoeren trekt enerzijds nieuwe katten aan die normaal niet in deze omgeving verblijven (ondanks dat de kolonie katten zijn leefsterrein en territorium zal verdedigen). Anderzijds trekt te veel voer wat blijft liggen ongedierte of andere (wilde) dieren aan zoals vogels, egels, slakken, vliegen, mieren, marterachtigen etcetera. Maak de voederstations en waterbakken dagelijks schoon, evenals de directe omgeving van de voederstations.

Beperkt voeren, waarbij het voer met een half uur of uur op is, helpt de katten. Het advies 'niet voeren' komt voort uit de gedachte dat als je katten niet voert, ze in slechtere conditie blijven en daardoor minder nesten kittens geven. Dit is echter niet van toepassing bij geneutraliseerde zwervkatten en daarom is het advies 'niet voeren' onzinnig. Voeren helpt de zwervkatten in hun welzijn en ook om minder te hoeven jagen voor hun eten.

Er zijn automatische voederstations te koop in de dierwinkels die een beperkte tijd voedsel ter beschikking stellen. Dit zijn handige voermiddelen, maar ze zijn wel kostbaar in aanschaf met het risico dat de voederstations die niet door alle buurtbewoners met rust gelaten worden. Een stuk goedkoper is het om zelf voederstations te maken van hout (gelakt om goede reiniging mogelijk te maken) of van grote plastic opbergbakken met deksel. De maat van de voerbak kan aangepast worden aan de beoogde plek waar de voerbak komt te staan. Een grote opbergbak kan geschikt gemaakt worden voor het voeren van meerdere katten. Zorg daarbij voor een grote opening of meerdere openingen, zodat een dominante kat niet de ingang en uitgang kan blokkeren voor andere katten. Als de opbergbak klein is, zorg dan dat minimaal het voer en water droog staat zodat de zwervkat zijn kop door de opening kan steken om te eten en drinken.

Een andere mogelijkheid voor een voerstation is om een konijnenhok te gebruiken waarbij het nachthok gebruikt kan worden als beschutte slaapplek en het daghok als voederstation. Vaak zijn deze tweedehands konijnenhokken met een oproep gratis of voor een minimale aanschafprijs te verkrijgen.

Zorg dat alle voederstations iets van de grond af staan, zodat bij regen de bodem droog blijft. In vrieskou bevriest nat blikvoer in de voederstations eerder dan droogvoer door het bevriezen van de natte componenten van het blikvoer. Gebruik in tijden van koude liever kattenbrokjes om de zwervkatten mee te voeren. Let bij hitte op voor het snel uitdrogen of bederven van nat kattenvoer – ook dan blijft droog voer in de vorm van kattenbrokken langer goed. In natvoer ontstaan bij tropische temperaturen snel maden.

Tips;

- Hou mieren uit de voederbakken door de voerbakken op een plastic deksel te plaatsen waar een klein laagje water in ligt. Mieren zullen het water vermijden en zo niet in de voerbak terecht komen.
- Mieren en slakken houden niet van krijt. Door een krijtstreep te maken rondom het voederstation, zullen mieren en slakken niet snel naar de voerbakken gaan.
- Slakken houden niet van zand. Als voor de ingang van het voederstation zand gestrooid wordt, zal een slak het voederstation niet ingaan.
- Slakken kunnen apart gevoerd worden door in de omgeving van het voederstation een klein beetje voer op de grond te leggen. Een slak zal het gemakkelijkst bereikbare voer eten en liever niet in de voerbakken klimmen.
- Door de katten op vaste tijden te voeren en het voer daarna te verwijderen, krijgen mieren, slakken, vliegen en andere dieren geen kans.
- Vogels zullen belangstelling hebben voor het kattenvoer. De meeste vogels voeden zich tijdens de dag als het licht is. Een manier om te voorkomen dat vogels zich voeden met het voer is het eten geven voor zonsopgang of na zonsondergang.
- De ingang van het voederstation kan afgedekt worden met plastic (bijvoorbeeld een vuilniszak). Een vogel zal dit plastic niet opzij kunnen schuiven, terwijl een kat door de geur van het voedsel leert om door het plastic heen te lopen om het voer te bereiken.

9.3. Kwaliteit kattenvoer

Als het budgettair mogelijk is, dan is het aan te bevelen om zwervkatten het best mogelijke

kattenvoer te presenteren. Juist bij zwerfkatten stelt het leven zware eisen aan de conditie van het dier – reden om kwalitatief het best mogelijke voer te geven. Als het budget dat niet toelaat, dan is het uiteraard beter om kwalitatief slechter voer te geven boven geen voer. Kijk voor de kwaliteit van het voer op het etiket. Om uit etiketten te lezen wat de best mogelijke ingrediënten zijn, zijn de volgende wetenswaardigheden handig:

- Het ingrediënt wat het eerst genoemd wordt op het etiket, is het ingrediënt wat het meest aanwezig is. Als maïsmail als eerste ingrediënt genoemd wordt, is dat voer kwalitatief minder goed dan als kip als eerste genoemd wordt.
- Mais is op geen enkele manier voedzaam in kattenvoer, maar is een veel gebruikt product vanwege het volume en de voordelige prijs.
- Een grote hoeveelheid bijproducten is in de regel kwalitatief niet gunstig. Als er kalkoen op de ingrediëntenlijst staat verkies dat dan boven de vermelding bijproduct kalkoen.
- Let op dat er in het kattenvoer geen suiker of stroop en dergelijke gebruikt worden. Zoetstoffen zijn smaakverbeteraars maar niet gezond voor katten.

9.4. Water

Water is in de regel volop beschikbaar in het natte Nederland. Toch zijn er perioden van schaarste, bijvoorbeeld als het vriest of als er een langdurige hittegolf is. Katten drinken maar weinig water, maar hebben wel water nodig, zeker als ze alleen droogvoer krijgen. Als het buiten vriest, bevriest ook het water in de waterbak. Misschien in tegenstelling tot de logica, is het beter om als het vriest koud water te geven en geen verhit of warm water. Warm water verdampt snel in koude omstandigheden. Hierdoor vermindert de hoeveelheid water, waardoor het overgebleven water sneller bevriest dan dezelfde bak water die koud opgediend wordt. Doe geen suiker in het water tegen bevriezen: suiker is slecht voor katten.

Er zijn meerdere manieren om het opvriezen van water te voorkomen of te vertragen:

- verwarmde waterbakken (elektrische of solar of batterijen)
- in warme materialen ingebedde waterbak (bed van stro, warmtezak van gel of kersenpitten, piepschuim containers, autoband met stenen)
- het water in diepe en dikwandige plastic bakken bevriest langzamer dan water in ondiepe en dunwandige bakken
- wat kattenmelk aan het water toevoegen, maakt dat het water minder snel bevriest.

Het verdient de voorkeur om water wat aan katten aangeboden wordt, apart aan te bieden van het voer. De meeste katten zijn kieskeurig en drinken geen water wat naast voedsel staat. De oorsprong hiervoor is vermoedelijk dat katten in de vrije natuur amper water apart drinken, maar door het nuttigen van een prooi voldoende water binnen krijgen. Het drinken van vloeistof direct naast de prooi kan betekenen dat er ziekmakende stoffen gedronken worden uit lichaamsvloeistoffen van het overleden dier, wat mogelijk bedorven is. Instinctmatig drinkt een kat daardoor liever geen water wat direct naast voedsel staat. Als een kat in de opvang slecht drinkt, is het een optie om de kat nat voer aan te bieden. Met het nat voer krijgt de kat een flinke portie water binnen – kijk op de verpakking van het nat voer hoeveel procent water het bevat.

Twee of drie druppels valeriaan in het drinkwater kan de kat helpen kalmeren in stressvolle situaties.

10. Vervoer, hulpmiddelen en materialen

10.1. Vervoer

Algemene adviezen voor gebruik van vervoer:

- Gebruik bij voorkeur een dierenambulance of, indien die niet beschikbaar is, een grote auto waarvan de achterbank plat kan, zodat er enkele vangkooien en veel vervoersboxen meegenomen kunnen worden.
- Neem meer vervoersboxen mee dan het aantal katten wat je denkt te gaan vangen.
- Zorg dat de bodem van de gebruikte auto beschermd wordt door bijvoorbeeld kranten of kleden die het schoonmaken vergemakkelijken.
- Voorkom te moeten tanken als er zwerfkatten in de auto zijn.
- In geval van een grote vangactie of indien de gevangen zwerfkatten direct geopereerd worden in een dierenkliniek, heeft het de voorkeur om met twee auto's of ambulances te werken. Het vangen kan dan doorgaan terwijl één auto met gevangen zwerfkatten heen en weer rijdt naar de opvang of dierenarts om daarna met schoongemaakte lege vangkooien en vervoersboxen weer naar de vangplek te rijden.

10.2. Benodigheden voor in de auto of dierenambulance

Of een dierenambulance of dierenvervoersmiddel of personenauto gebruikt wordt, de benodigheden zijn identiek. De vervoersbenodigheden t.b.v. een vangactie:

- een dierenambulance of personenauto waarvan de achterbank plat kan
- 1: minimaal twee vangkooien en bij voorkeur ook een val-vangkooi
- 2: grote doeken voor over de vangkooien
- 3: stickers/briefjes en een pen (niet zichtbaar op de foto)
- 4: diverse soorten voer (droogvoer, verse kip, ham, vis in blik of vers en natvoer)
- 5: schoonmaak- en desinfectiemiddelen en water
- 6: zoveel mogelijk vervoersboxen als er in de auto passen.

10.2.1. Vangkooien en vervoersboxen

Neem minimaal twee vangkooien mee als er meerdere katten gevangen dienen te worden. Tussen het vangen van twee katten dient de vangkooi schoongemaakt te worden, maar toch blijft de geur van urine soms genoeg hangen om een tweede kat niet in de vangkooi te laten lopen. Mensen met hun slechtere reukvermogen dit niet te ruiken, maar de reuk van katten is vele malen beter. De vangkooi zelf kan ook gebruikt worden om de zwerfkat in te vervoeren; dan zijn er zoveel vangkooien als te vangen katten nodig. Indien het aanschafbudget en de ruimte het toelaat, is het handig om ook een valvangkooi mee te nemen voor de moeilijk te vangen kat.

10.2.2. Grote doeken voor over de vangkooi

Als de kat eenmaal in de vangkooi gevangen is en de val of klepdeur is dichtgeslagen, zal de kat angstig zijn en proberen uit de vangkooi te komen. Zelfs als er geen obstakels in de vangkooi zijn, kan de kat in paniek zich verwonden. Het zo snel mogelijk afdekken van de kooi met een (hoes)laken of handdoek zodat de kat in het donker komt te zitten, zorgt ervoor dat de kat rustig wordt en blijft zitten. Dit geldt uiteraard ook voor de valvangkooi – dan zijn er grotere doeken nodig. Voor de meeste kooien is het ook mogelijk een precies passende kooidoek te kopen die al voor het vangen om de kooi geplaatst wordt.

10.2.3. Administratie vangplek en kat

Elke gevangen kat krijgt op de vervoersbox (of vangkooi als de kat in de vangkooi blijft zitten) een briefje of sticker met daarop de gegevens van de vanglocatie met minimaal de postcode, de straatnaam en het huisnummer waar de kat gevangen is. Dit is nodig om te weten als de kat teruggezet kan worden. Kom niet in de verleiding om de administratie later te doen want soms gebeurt er zoveel tegelijk dat je door de hectiek dingen vergeet.

Noteer, afhankelijk van de afspraken, of het vermoedelijk (!) om een kater of poes gaat. Dit vergemakkelijkt de planning voor de dierenarts omdat neutralisatietijd van een kater of poes verschilt in lengte. Vaar nooit blind op deze inschatting en check altijd het geslacht als de zwerfkat onder narcose is.

Idealiter wordt op de vangplek zowel een vervoersbriefje ingevuld als een foto gemaakt van de gevangen zwerfkat. Een close-up foto heeft het beste resultaat als de camera van het fototoestel op het gaas of het plexiglasgaatje ligt. Het vervoersbriefje blijft bij de kat tot het moment van terugzetten of herplaatsen en bevat zowel gegevens van de vangplek als de kat zelf. Op dit briefje wordt ook aangegeven wat er met de kat veterinair moet gebeuren. Aan de achterkant kan een checklist worden gemaakt, waarbij gecontroleerd wordt of alles is uitgevoerd wat de bedoeling was. Maak hier ook een vakje bij waarin de

tijd genoteerd wordt dat de laatste narcose werd gegeven, ook als er bijgespoten is. Dit maakt het wakker spuiten van de kat (indien noodzakelijk) na 45 à 60 minuten na de laatste narcose mogelijk op het juiste tijdstip. Bij het nauwkeurig bijhouden van dit briefje, fungeert dit vervoersbriefje als een mini-checklist/samenvatting van deze zwerfkate.

Stichting Zwerfkatten Nederland		Stichting Zwerfkatten Nederland	
Kat nr.	<input type="text"/>	Kleur	<input type="text"/>
Datum	<input type="text"/> '21		<input type="text"/> P / K
Locatie	<input type="text"/>		
☐ wel ☐ niet	Kat op chip gecontroleerd		
☐ wel ☐ niet	neutraliseren		
☐ wel ☐ niet	vaccineren		
☐ wel ☐ niet	oren & gebit nakijken		
☐ wel ☐ niet	leeftijd schatten		
☐ wel ☐ niet	eartippen		
☐ wel ☐ niet	chippen		
Dierenarts			
		Bijzonderheden:	
		☐	inductietijd (> 60 min)
		☐	ontwormd/ontvlooid
		☐	gechipt/gevaccineerd
		☐	ge-eartipt
		☐	baarmoeder ♂, cryptorch
		☐	temperatuur <u>pre</u> operatief
		☐	temperatuur <u>post</u> operatief

vervoers- en operatiebriefje – voor- en achterkant

10.2.4. Vangvoer

Niet elke kat houdt van hetzelfde voer. Daarom is het handig om verschillende soorten voer mee te nemen. Het belangrijkste voer is het voer wat de kat gewend is te krijgen. Als de kat geen vast voer gewend is, dan leert de ervaring dat weinig katten bestand zijn tegen de geuren van tonijn in water uit blik. Tonijn is eenvoudig mee te nemen en altijd bij de hand als je een paar blikjes standaard in de auto hebt staan. Verse zalm trekt ook bijna alle katten aan, maar is minder gemakkelijk op voorraad te houden. Bij gebruik van verse kip verdient het de voorkeur om de kip zo vers mogelijk te braden, bij voorkeur op de dag zelf. Kip droogt snel uit en na vijf minuten zijn de uitgegooides stukjes kip al niet meer zo geurig. De stukjes kip masseren zorgt ervoor dat de geur terugkeert.

10.2.5. Schoonmaakmiddelen en water

Als er in één vangactie meerdere malen dezelfde vangkooien gebruikt worden, dan is het van belang om de vangkooi tussendoor schoon te maken en indien mogelijk ook te desinfecteren. Een jerrycan met water en schoonmaakmiddel in de auto of ambulance maakt dat schoonmaken tussendoor mogelijk is. De jerrycan is ook te gebruiken voor de eigen handen. Met een voor de kat bijna geurloos ontsmettingsmiddel in een spuitfles kan de vangkooi gedesinfecteerd worden. Let erop dat er desinfectans wordt gebruikt wat

geen naspoeling behoeft, want dat zal in de praktijk in het veld niet gemakkelijk zijn. De bodem van de vangkooi kan extra schoongehouden worden door het gebruik van schone kranten als bodembedekker. Zorg ervoor dat de schone kranten niet onder vervoersboxen met katten liggen. De urinegeur van deze gevangen katten op de krant kan ervoor zorgen dat een nog te vangen kat de vangkooi niet zal inlopen. Regen en fel zonlicht werken uitstekend om een vangkooi grondig schoon te maken.

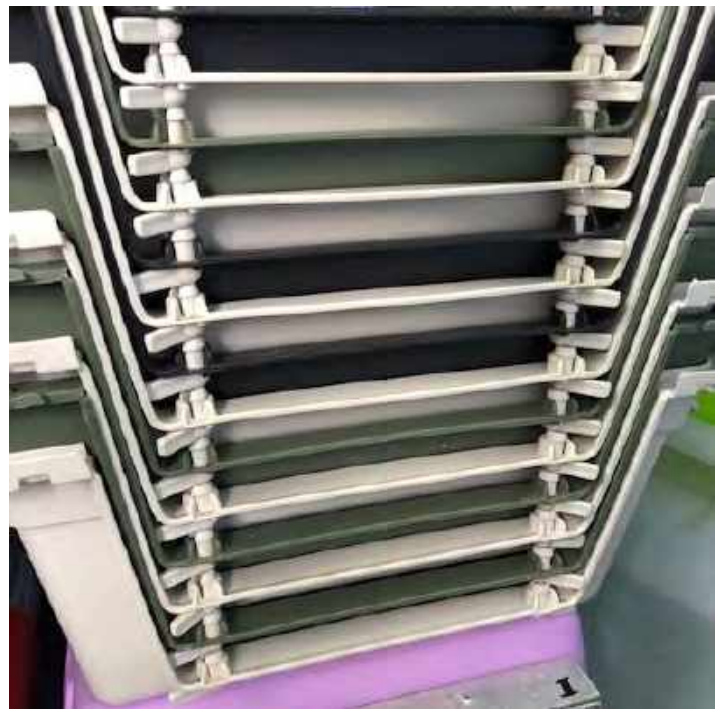
10.2.6. Vervoersboxen

Denk voordat je gaat vangen na of je voldoende vervoersboxen tot je beschikking hebt. De vervoersboxen zijn nodig bij een vangactie om de gevangen katten over te zetten vanuit de vangkooi in de vervoersbox. Hierin kan de gevangen kat tot rust komen en nuchter gehouden worden voor de neutralisatie. In de Verenigde Staten is het gebruikelijk om de gevangen katten in de vangkooien te houden en niet over te zetten. Nadeel daarvan is dat je veel meer (duurdere) vangkooien nodig hebt. Het voordeel is weer dat een zwervkat nooit kan ontsnappen bij het overzetten.

Het aantal vervoersboxen moet minimaal even groot zijn als het aantal te vangen zwervkatten, maar bij voorkeur groter. Vervoersboxen zijn namelijk niet alleen voor de te vangen zwervkatten nodig, maar ook handig om opdringerige en/of hongerige al geneutraliseerde zwervkatten tijdelijk op te sluiten en de nog niet geneutraliseerde katten de kans te geven in de vangkooien te lopen.

Als er vervoersboxen aangeschaft moeten worden, kies dan – als het budget het toelaat – voor stapelbare vervoersboxen van gelijke grootte. Kies bij voorkeur voor vervoersboxen met een deur die precies aansluit op de vangkooi en het kattenverblijf.

Voordat deze vervoersboxen worden gebruikt, is het driedubbel controleren of de deur echt hermetisch afsluit, van belang. Een verwilderde of wilde zwervkat kan soms grof geweld gebruiken om door het ontwrichten van de deur alsnog te ontsnappen uit de vervoersbox.

vervoersboxen met een plexiglas deur (niet stapelbaar, l) en met een gaasdeur (r)

11. Uitvoering van de vangactie

11.1. Inleiding

Zwerfkatten kunnen op drie verschillende manieren met TNRC behandeld worden:

1. Incidentele TNRC-acties op meldingen van burgers

Er wordt gereageerd op meldingen van zwerfkatt(en) vanuit het publiek. Op postcode wordt de melding gerubriceerd waarbij individuele of groepen zwerfkatten met TNRC worden behandeld. Vaak wordt door burgers gemeld vanuit de bebouwde kom.

2. TNRC-acties op groepen/kolonies zwerfkatten

Er worden groepen of kolonies van katten binnen een postcodegebied met TNRC behandeld, bijvoorbeeld een groep zwerfkatten op een specifieke locatie (industrieterrein, camping, boerenerf en dergelijke). Dit resulteert per locatie dat een kolonie zwerfkatten geneutraliseerd is.

3. TNRC-acties op postcodegebied of natuur- of buitengebied

Alle zwerfkatten van een stad, dorp of gebied wordt op postcode met TNRC behandeld. Dit zijn in de regel grote TNRC-acties. Pas als zoveel mogelijk zwerfkatten van een postcodegebied volledig met TNRC is behandeld, worden zwerfkatten van nieuwe postcodegebieden behandeld. Er circuleren verschillende percentages van TNRC-behandeling om effectief te zijn om een populatie zwerfkatten te verminderen: van 70% tot 100%. Leonardo Fibonacci, een mathematicus in de vroege dertiende eeuw, bedacht een formule om de agrarische productie te voorspellen: de 70%-regel¹³³. Zes eeuwen later gebruikte Louis Pasteur deze 70%-regel bij het ontwikkelen van strategieën om ziekteverspreiding te voorkomen door vaccinaties. Pasteur voorspelde dat 70% van een populatie gevaccineerd dient te worden om een epidemie van een besmettelijke ziekte te voorkomen. Fibonacci's 70% model wordt nog steeds gezien als valide model door toonaangevende publieke gezondheidsorganisaties als de World Health Organization en de Center for Disease Control. Een percentage van 70% TNRC is voor de katten vertaalbaar in het percentage waarin de populatie geneutraliseerde katten stabiel blijft in geboorte van kittens en het natuurlijk versterven van oude katten. Er wordt door Mackie¹³⁴ aangegeven dat studies aangeven dat bij verwilderde zwerfkattenpopulaties het percentage te neutraliseren katten 85% is omdat deze kattenkolonies veel groter zijn dan de zwerfhondenpopulaties. Aangezien het doel van TNRC o.a. het verminderen van de zwerfkattenpopulatie heeft, is het doeltreffender om het TNRC-percentage zo dicht mogelijk bij 100% te brengen.

Afhankelijk van de beschikbare capaciteit in mensen en financiën, zal het aantal zwerfkatten van een postcodegebied kunnen worden behandeld. Hiervoor is het nodig dat er een schatting is van het aantal zwerfkatten wat aanwezig is opdat het aantal mensen en middelen hierop wordt afgestemd. Het is verspilling om teveel mensen en middelen in te zetten in een gebied waar weinig katten zijn. Andersom leidt het inzetten van te weinig mensen en middelen op een te grote groep katten tot een onvoldoende impact op de populatie.

Onderzoek heeft uitgewezen dat armoede onder mensen resulteert in meer zwerfkatten¹³⁵,

¹³³ Clifton, M. (2003) Sterilization or Vaccination: 70% or flunk

¹³⁴ Mackie, W.M. (2004) Pet Overpopulation the 70% rule

¹³⁵ Chu K., (2007) Population characteristics and neuter status of cats living in households in the United States

simpelweg omdat mensen zich de kosten van neutralisatie niet kunnen veroorloven en/of andere prioriteiten geven aan het besteden van hun geld.

In de VS wordt door PetSmart Charities een formule gebruikt om het aantal inwoners te delen door 15 om op een grove schatting van het aantal zwervkatten te komen. Voor Nederland met bijna 17,4 miljoen¹³⁶ inwoners (2020) zou er met deze formule 1,16 miljoen zwervkatten zijn. Het is echter zeer de vraag of deze formule, gebaseerd op Amerikaans bodemgebruik ook voor de Nederlandse setting van toepassing is. In het voorjaar 2021 kan nog steeds niemand in Nederland op wetenschappelijke wijze onderbouwd vertellen hoeveel zwervkatten (sociaal, verwilderd en wild) er in Nederland zijn.

11.2. Buurtonderzoek

Met elke TNRC-actie is het de intentie om de zwervkat die geen eigenaar heeft te vangen. Het is niet de bedoeling om huiskatten van straat te halen en te herplaatsen. Bij elke TNRC-actie is het noodzakelijk om te weten om welke zwervkatten het gaat en dient onderzoek gedaan te worden of de zwervkat een eigenaar heeft of niet. De enige manier om dit te weten te komen is door onderzoek te doen in de buurt waar de kat vandaan komt. Soms kan een melder al onderzoek gedaan hebben maar dan nog is het nuttig om zelf de informatie te verifiëren door zelf de buurtbewoners te bevragen. In geval het om een grotere actie gaat (zwervkatten worden per straat of buurt of wijk of natuur- of buitengebied geneutraliseerd) dan is het nodig om zoveel mogelijk informatie te vergaren (zie bijlage 2):

- Hoe is het verloop van het aantal zwervkatten geweest in de afgelopen periode?
- Zijn er eventueel al bewoners of organisaties actief met de neutralisatie?
- Hoe staan mensen in de buurt tegenover de zwervkatten?
- Zijn er buurtbewoners die bereid zijn mee te helpen met de vangacties?

Het omgevingsonderzoek van de incidentele melding begint met de (telefonische) melding dat er een individuele zwervkat gesignaleerd is. De gegevens van de melder worden genoteerd. Vervolgens wordt een vragenlijst rondom de gegevens van de zwervkat of het zwervkitten nauwkeurig ingevuld. Bij kittens worden aanvullende vragen gesteld die duidelijk moeten maken hoe oud de kittens zijn, of er een moeder aanwezig is, of de kittens schuw of tam zijn en of de kittens door iemand worden gevoerd. Voor de complete vragenlijsten: zie bijlage 1. Als onduidelijk is of een kat die buiten loopt een zwervkat is, kan geflyerd worden in de omgeving met de vraag of mensen weten of de specifieke kat een eigenaar heeft.

Pas als na buurtonderzoek blijkt dat de zwervkat geen aanwijsbare tekenen van een eigenaar hebben, wordt een TNRC-actie gepland. Indien nodig, worden bewoners in de omgeving gewaarschuwd dat een TNRC-actie gepland staat en gevraagd om ten tijde van de TNRC-actie hun huiskat tijdelijk binnen te houden. Hou er rekening mee dat er eigenaren zijn die dit niet zullen doen en dat de mogelijkheid aanwezig is dat bijgevolg ook huiskatten gevangen worden. Ook kunnen sommige eigenaren boos of agressief worden als zij vinden dat hun buiten lopende huiskat ongeroerd moet blijven. Deze opstelling kan er ook voor zorgen dat er rechtszaken tegen de zwervkattenorganisatie worden aangespannen.

De sleutel om geen problemen te ontwikkelen met buurtbewoners is: luister aandachtig naar de argumenten en laat blijken dat de argumenten en bezwaren tegen zwervkatten begrepen worden. Geef ook aan dat een klacht over zwervkatten of hun overlast serieus

¹³⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/01/bevolking-groeit-naar-ruim-17-4-miljoen-inwoners>

genomen wordt en het uiteindelijke doel van kattenliefhebbers en -haters hetzelfde is: minder zwervkatten in de omgeving. In deze gesprekken is het handig om vooral niets persoonlijk op te vatten. Kies bewust of een discussie wordt aangegaan. Is dit het goede moment om de discussie aan te gaan of werkt dat de vangactie tegen? Meestal werkt onenigheid contraproductief en kost het de discussievoerders veel energie. Mogelijk kunnen de mensen met de coördinator in gesprek.

Bedenk dat klachten over katten eveneens meldingen zijn van zwervkattenleed¹³⁷. Het kan handig zijn om de lokale gemeente deelgenoot te maken van de klachten over de katten zonder eigenaar. Immers, de gemeente heeft een taak in de opvang van dieren die van niemand zijn, om aldus overlast voor de bewoners te verminderen. Het TNRC-project helpt de overlastklachten te verminderen.

Indien een zwervkat sociaal lijkt, is dat een teken van mogelijk eigenaarschap. De consequentie daarvan is dat de kat twee weken in de opvang dient te blijven en er inspanningen gepleegd moeten worden om de eigenaar te vinden, zoals aanmelding met een foto van de kat bij Amivedi. Pas als er na deze twee weken zich geen eigenaar gemeld heeft, mag de zwervkat veterinaire behandeld worden (chippen, neutraliseren etc.). Als een kat in de opvang is opgenomen, is er de wettelijke verplichting (Wet dieren, zie Hoofdstuk 26) om binnen de eerste vijf dagen in de zwervkattenopvang, de kat te laten vaccineren.

Een grotere TNRC-actie wordt tevoren gepland met een TNRC-projectplan. Eerst wordt overlegd met stakeholders, alvorens een logistiek plan van de vangactie zelf te maken. In feite is deze inventarisatie door overleg (vaker voorkomend in een natuur- of buitengebied) overeenkomend met het buurtonderzoek.

11.3. Contact maken met zwervkatten

11.3.1. *Het lokken van zwervkatten*

Het lokken van zwervkatten door te roepen heeft alleen zin als het om enigszins sociale zwervkatten gaat die gewend zijn gevoerd te worden. Het roepen heeft het meeste effect als het gedaan wordt door degene die altijd voert. Een knisperende zak van het droogvoer of een leeg blikje met wat brokjes erin kan helpen om de katten naar de vangplaats te lokken.

¹³⁷ Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley Cat Advocates. (2019) Return-to-Field Handbook

Om de minder verwilderde zwerfkatten te roepen in de bebouwde kom kan herhaaldelijk 'Psssst, psssst' geroepen worden. Deze roep trekt grappig genoeg de aandacht van de meeste katten. Kijk goed rond, wacht af en herhaal dit aandacht trekken om de tien meter.

Het geurende voedsel kan een trigger zijn voor de verwilderde zwerfkat om te onderzoeken of het voedsel bemachtigd kan worden – mits de vangmedewerker zich onzichtbaar opstelt. Hierbij is het belangrijk dat de vangmedewerker geen lawaai maakt met zijn schoenen en zich onhoorbaar kan voortbewegen. Om deze categorie zwerfkatten te vangen, worden vangkooien neergezet met sterk geurend voedsel waarna het vangteam zich onzichtbaar op ruime afstand opstelt (achter een muur of een huis of in de auto), om dan rustig (!) te wachten tot een klap te horen is die aangeeft dat de klep van de vangkooi is dichtgevallen. Het op deze wijze op afstand vangen maakt de vangkans voor de schuwe zwerfkat maximaal.

11.3.2. Vangkooien onbeheerd neerzetten

De schuwe verwilderde kat zal niet op geroep afkomen, immers elke aanwezigheid van mensen zal zorgen dat schuwe zwerfkatten zich uit de voeten maken. Om deze categorie zwerfkatten te vangen, dient vooral gebruikt gemaakt te worden van natuurlijke patronen van de zwerfkat in combinatie met de afwezigheid van mensen. Zet de vangkooi in een beschut gedeelte (onder struiken bijvoorbeeld) van het looppad van de schuwe zwerfkat. Zorg dat de vangkooi onzichtbaar vanaf de weg neergezet kan worden. Bepaal of het veilig is om de vangkooi onbeheerd achter te laten en zet de vangkooi eventueel aan de ketting tegen stelen. Zorg vervolgens om als vangteam volledig buiten beeld van de zwerfkat te blijven en geduldig te wachten tot de vangkooi de kat heeft opgesloten. Vervang het voer minimaal tweemaal daags.

Op de vangkooi is het verplicht om de organisatie en telefoonnummer te vermelden van

wie de vangkooi is en wie te bereiken is per telefoon. Een onbeheerde vangkooi moet wettelijk gezien minimaal eenmaal per dag gecontroleerd worden, maar de praktijk schrijft voor dat minimaal tweemaal daags te doen en liefst nog vaker. Rij als vangmedewerker om de paar uur rondjes om de onbeheerde vangkooien te controleren op gevangen zwerfkatten. Of kijk of er iemand te regelen is die in de buurt woont of langs deze plek op weg naar het werk gaat en die de vangkooi tweemaal daags wil controleren en het voer wil verversen. Spreek met deze controleur af dat er sowieso tweemaal daags telefonisch contact is, ook als er niets in de vangkooi zit. Als er enkele dagen niets gevangen is, ga dan zelf langs om de vangkooi te controleren en eventueel te verplaatsen naar een betere plek met een hogere vangkans.

Met de huidige technologie zijn zenders of sensoren verkrijgbaar die een bericht op de mobiele telefoon achterlaten als een valdeur is dichtgegaan en er dus 'iets' in de vangkooi zit. Hiertoe wordt een sensor of zender aan de vangkooi bevestigd, die voortdurend signalen afgeven aan het lokale telefonie-netwerk (LoRa netwerk). Met een abonnement en een aansluiting per sensor of zender, kan per individuele vangkooi verbinding gemaakt worden naar een mobiele telefoon. Mocht iemand anders dienst hebben als vangmedewerker voor deze specifieke vangkooi, dan is het telefoonnummer eenvoudig te wijzigen. Deze manier van vangen is met name handig in natuur- of buitengebieden waar grote afstanden moeten worden gelopen om bij de vangkooi te komen.

11.3.3. Geneutraliseerd of niet?

Uiteraard is het bij een TNRC-actie alleen nodig om niet-geneutraliseerde katten te vangen, tenzij een geneutraliseerde kat ziek is en veterinaire hulp nodig heeft. Bij katers is het vrij eenvoudig te zien of ze geneutraliseerd zijn of niet door op afstand een glimp op te vangen van wat zich onder de staart bevindt. Als de kater zich deze blik onder de staart niet laat welgevallen, dan is het mogelijk de kater de andere kant op te lokken met voer en zo te zorgen dat hij zijn achterkant laat zien. Met deze methode mis je de cryptorche katers, waarbij niets te zien is omdat de testikels zich niet zichtbaar presenteren.

Katers zijn in het algemeen te herkennen doordat ze wat forser zijn, bredere poten hebben en een vollere kop met bredere oren. De typische brede katerkop ontstaat door opgezwollen klieren aan de zijkanten van de wangen. Deze vollere kop toont zich alleen als een mannelijk kitten de puberteit door is. Voor de puberteit is aan de kop van een jonge kat niet te zien of het een kater of poes is. Na neutralisatie van de volwassen kater met brede kop, slinken deze klieren. Katers kunnen ook een bepaalde loop met de achterpoten alsof ze iets tussen de benen hebben (wat ook het geval is als ze niet geneutraliseerd zijn) – te omschrijven als een 'wijdpootse' tred. Ook deze typering ontbreekt bij de cryptorche katers.

Als een schuwe zwerfkat geneutraliseerd is, wordt dat kenbaar gemaakt met een eartip: een verkort of ingeknipt oor. Er zijn geen (inter)nationale afspraken hoe zwerfkatten 'gelabeld' worden als ze geneutraliseerd zijn. In sommige landen krijgen katten een oormerk, in andere landen is het gebruikelijk om de één of beide oren in te knippen of de punt van één of beide oren afgevlakt worden (zie deel 3, hoofdstuk 27). Soms maken organisaties onderscheid met het eartippen van het linker of rechteroor of het om een kater of poes gaat. Ook hier is geen consensus over en er bestaan geen landelijke of Europese afspraken. Stichting Zwerfkatten Nederland eartipt het rechteroor van zowel katers als poezen na neutralisatie. In het geval dat geneutraliseerde huiskatten op straat belanden, is ook geen zichtbaar kenmerk (zoals een eartip) aanwezig.

niet geneutraliseerd

geneutraliseerd

Bij wet is bepaald dat in Nederland een kat twee identificatie kenmerken mag ondergaan. Dat kan een chip & één eartip zijn of aan beide oren een eartip. Vanwege de registratie van de chipgegevens, heeft het altijd de voorkeur om een verwilderde zwerfkat minimaal gechipt en geregistreerd te hebben. Als de kat later gevangen of gevonden wordt, is de registratie na te gaan en statistiek op te maken voor de kat in dit gebied.

11.3.4. Systematiek van vangen op wijkniveau

Als TNRC-acties uitgezet worden waarbij zwerfkatten van specifieke straten en uiteindelijk wijken en plaatsen systematisch worden behandeld, dan is het zaak bij te houden welke straten gedaan zijn, hoeveel katten er waar (postcode en straatnaam en -nummer) gevangen zijn en hoeveel er niet gevangen zijn en waarvoor teruggekomen dient te worden. Bij grote acties is het handig tevoren te weten om hoeveel katten het ongeveer gaat. Vervolgens worden de TNRC-acties opgesplitst in welke straten er per dag vangacties gaan plaatsvinden, waarbij de benodigde tijd ruim gepland wordt. Het kan zijn dat er nauwelijks zwerfkatten te vinden zijn waardoor er meer straten afgelopen kunnen worden, maar omgekeerd kan er ook veel meer tijd nodig zijn vanwege de grote aantallen zwerfkatten. Volg systematisch de straten zoals die gepland zijn te lopen en vergeet vooral de straten niet waar men niet met een auto kan komen. Zorg dat alle straten afgelopen worden zonder een huis over te slaan. Dat houdt in dat de vangmedewerker elk huis tweemaal tegenkomt: aan de voorkant en aan de achterkant. Als het vangen sneller of langzamer gaat, overleg met de coördinator van de TNRC-actie wat er gedaan moet worden. Meer straten aflopen kan immers de planning van morgen in de war gooien en dat is vervelend in geval er morgen een ander team actief is. Een mogelijke planning kan zijn om een bepaald aantal te vangen zwerfkatten ook daadwerkelijk te vangen, zodat de capaciteit van het neutraliseren optimaal benut wordt. Zowel meer als minder katten neutraliseren dan gepland kan de logistiek van de dierenarts dwarsbomen.

11.3.5. *Educatie van het publiek*

Mensen zullen belangstellend kijken wat er gebeurt rondom de vangactie en eventueel vragen stellen. Neem rustig de tijd om uit te leggen wat er plaats vindt en wat het doel is. In geval er katten zich in of naast de auto bevinden, stel dan eerst alle katten in veiligheid in een voor hen zo min mogelijk stressvolle situatie, alvorens het publiek te woord te staan. Als het niet mogelijk is om ter plekke op dat moment een uitleg te geven, omdat dit de vangactie in de weg staat, vraag dan om een telefoonnummer waarop iemand later bereikt kan worden of geef dit nummer door aan de coördinator.

Als er wel gelegenheid is om publiek te informeren, vraag dan of de bewoners katten weten te wonen die niet geholpen zijn. Veel mensen willen geen overlast van zwerfkatten en zijn bereid te helpen met het vinden van niet-geneutraliseerde katten. In de omgang met het publiek is het inschatten met wie de vrijwilliger te maken heeft van belang. Immers, er zijn veel verschillende meningen over zwerfkatten, te rubriceren in mensen die:

- niet willen dat de katten geneutraliseerd worden
- willen dat de poezen kittens krijgen
- willen dat de katten weggehaald worden en nooit meer terugkomen
- niet willen dat een drachtige poes geaborteerd wordt omdat ze tegen abortus zijn.

Vertel niet te veel als er drachtige katten betrokken zijn, omdat dit heftige discussies kan geven als de ander tegen het neutraliseren van drachtige poezen is. De discussie aangaan dat het aborteren van drachtige poezen barmhartiger is dan het van honger, dorst en ziekte laten sterven van kittens, heeft vaak weinig zin en kost energie die op dat moment van de vangactie afgaat. Iedere organisatie maakt zijn eigen afweging of en tot hoe oud kittens geaborteerd kunnen worden.

Bedenk dat het publiek meestal niet thuis is in de terminologie van de zwerfkatt-projecten. Kies je woorden zorgvuldig en leg uit wat de bedoeling is in 'Jip en Janneke'-taal en mijdt vaktermen als TNRC of neutralisatie. Als er mensen zijn die belangstelling hebben om vrijwilliger te worden, noteer dan NAW gegevens en zoek later contact of laat de coördinator dat doen. Blijf tijdens de vangactie gefocust op de TNRC-actie zelf.

11.3.6. *Contact maken met mensen die voeren*

In het kader van de 'care' in TNRC, is het handig om contact te leggen met mensen die de katten voeren. Vaak kennen de katten deze persoon en ook de angstige katten blijven minder op afstand. Menig niet te vangen kat blijkt gemakkelijk te vangen met behulp van degene die de katten altijd voert. Damasceno¹³⁸ e.a. vond in onderzoek naar het effect van vaste verzorgers van een kolonie zwerfkatten dat het contact met de verzorger

¹³⁸ Damasceno, J., Genaro, G. & Sangaletti Tercariol, A.S. (2015) Effect of the presence of a person known to the cats on the feeding behavior of feeders of a domestic cat colony

belangrijker bleek voor het tevoorschijn komen van de katten dan de kwaliteit van het vangvoer. Degene die voert wordt actief betrokken bij de vangactie waardoor enerzijds het draagvlak voor de vangactie vergroot wordt en anderzijds de kans dat de melder de katten na de neutralisatie blijft voeren ook wordt vergroot. Degene die de katten eten geeft kan de sleutelfiguur in het monitoren van de kattenkolonie worden door de meldersrol op zich te nemen als er nieuwe katten verschijnen of als er een zieke kat in de groep te zien is.

Vraag het voeren na te laten op de dag voor de vangactie, opdat er op de vangdag zoveel mogelijk zwerfkatten komen eten. Het lukt lang niet bij iedereen om dit voor elkaar te krijgen omdat mensen het soms zielig vinden de zwerfkatten een dag geen eten te geven. Handel dan naar wat de mogelijkheden wel zijn.

Bij het aanbieden van voer is van belang om voer aan te bieden wat de zwerfkat aantrekkelijk vindt. Een verwilderde zwerfkat die geen kattenbrok gewend is, zal daar waarschijnlijk niet op reageren en niet de vangkooi inlopen. Een zwerfkattengroep die gewend is gevoerd te worden met kattenbrokken juist weer wel.

groep schuurkatten foto de Boer

11.4. Algemene vangtips

Prioriteer de volgorde van wie als eerste gevangen wordt en richt de vangactie zo in dat de kat(ten) met hogere prioriteit als eerste gevangen worden. Die prioritering hangt af van:

1. het gevaar wat een zwerfkat loopt op een specifieke locatie zoals bijvoorbeeld in een verlaten gebouw wat gesloopt gaat worden;
2. de conditie van de zwerfkatten (mager, ziek, gewond);
3. toont een zwerfkat mogelijke tekenen van dracht;
4. lijken er jonge kittens zonder moeder (en dus eten) rond te lopen?

Als vuistregel geldt dat een gezonde zwerfkat er schoon en weldoervoed uitziet. Een magere kat (ook een magere kat met een dikke buik) en/of vieze kat heeft doorgaans een ziekte onder de leden. De vacht van de zwerfkat vertelt ook iets over de conditie: heeft een kat een plukkerige vacht, dan kan het dier uitgedroogd zijn. Heeft een zwerfkat kale plekken in de vacht, dan kan dat een teken zijn van ondervoeding, allergie, schimmelinfectie, verwonding of parasieten. Heeft een kat luizen? Wees dan extra alert op onderliggende gezondheidsproblemen. Als een zwerfkat mank loopt, kan er sprake zijn van een verstuing of verwonding (doorn of stukje glas in het zoolkussentje of een bijt of krabwondje of losse nagel en dergelijke). Het is zeldzaam dat een kat mank loopt door een

botbreuk. Bulten op de zwerfkat kunnen wijzen op abscessen. Een zwerfkat die voer krijgt, maar erboven blijft 'hangen', kan ernstige gebitsproblemen hebben of een bektumor. Een gezondheidsprobleem geldt vaak ook voor de kwijlende, kokhalzende of brakende kat. Een kat die in de regen of sneeuw of in een hittegolf in de zon blijft liggen, laat afwijkend gedrag zien en toont hiermee tekenen van een onderliggende ziekte.

Vaak zijn katers gemakkelijker en meerdere malen te vangen omdat ze meer op voedsel gefocust lijken. Een zwerpoes die de werking van de vangkooi gezien heeft, kan soms nauwelijks meer over te halen zijn om gevangen te worden – alsof ze afgekeken hebben hoe een vangkooi werkt en daar zelf niet van plan zijn 'in te trappen'. Poezen met kittens lijken de moeilijkst te vangen groep alsof ze voorzichtiger zijn om gevangen te worden.

Algemene vangtips voor het vangen van sociale of verwilderder zwerfkatten zijn:

1. Kijk een kat nooit recht in de ogen aan en stel de kat gerust

Een kat beschouwt het recht in de ogen aankijken als aanvallend gedrag en zal zich hierdoor geïntimideerd voelen. Kijk een kat vanuit de ooghoeken aan. Zorg dat het lichaam niet recht naar de kat toestaat, maar positioneer je lichaam scheef of zijwaarts ten opzichte van de kat. Alle schijn dat de vanger op de kat let dient vermeden te worden. De kunst is om de kat vooral niet te laten merken met het vangen van een kat bezig te zijn.

Een geruststellend gebaar naar de kat is het dichtknippen van beide ogen – het knipogen met beide ogen. Het dichtknippen van de ogen betekent in kattentaal: 'ik wil je geen kwaad doen, ik ben ok'. Ook gapen geeft een signaal af van het relaxed zijn en kan een kat zelfs doen teruggapen.

2. Afstand houden

Het is bijzonder verschillend hoe angstig een kat op de aanwezigheid van mensen reageert. Sommige katten zijn duidelijk voormalige huiskatten die naar je toekomen en kopjes geven en je als het ware om eten vragen. Andere katten blijven op enkele meters afstand toekijken. De echt angstige en verwilderde zwerfkatten blijven minimaal op 30 meter veilige afstand of laten zich alleen in onherbergzaam terrein van grote afstand zien. Sommige katten kijken letterlijk 'de kat uit de boom' of blijven op een heel veilige afstand of positie (achter een hek bijvoorbeeld) zitten. Dan is het zaak om voedsel van een verre afstand met boogjes te gooien, zodat de kat geïnteresseerd raakt in het voedsel. Als de kat alleen is, dan is het mogelijk om op afstand een valkooi op te zetten en als vanger zelf eenvoudig buiten beeld te wachten tot hoorbaar is dat de valdeur dichtvalt.

Er zijn ook katten die hun gedrag laten afhangen van hoe andere katten zich gedragen en of die het goed bekomen (overleven) dat ze dichtbij de mens komen om bij het lekker geurende voer te komen. 'Gebruik' deze katten in geval een angstige kat gelokt dient te worden, ook als deze katten al geneutraliseerd zijn. Geef ze voer en lok ze dichterbij.

3. Hou de aandacht van de te vangen zwerfkat vast

Nadat de aandacht van de katten getrokken is, is het zaak te zorgen dat ze dichterbij komen en blijven. De meeste zwerfkatten zijn ondervoed en vinden alle voersoorten prima. Van dichtbij zijn de katten te beoordelen op aanwezige eartip. Houd ondertussen de aandacht van de kat vast door kleine stukjes te voeren. Zorg dat de stukken echt klein zijn, anders is de kat verzadigd voordat deze de kans heeft gekregen om in een vangkooi te lopen. Zodra een kat zijn mond gaat likken, is het verzadigingspunt bereikt en zal de kat de aandacht voor het voedsel - en dus de vangkooi - verliezen.

4. Hoe de te vangen katten te selecteren

De kunst van het voeren laat zich pas echt zien op het moment dat er meerdere katten aanwezig zijn en er slechts één of twee niet-geneutraliseerde katten gevangen moeten worden. Houd de andere katten op afstand met grote stukken kip of vlees, zodat ze even bezig zijn met eten. Geef de te vangen kat ondertussen hele kleine stukjes om de aandacht vast te houden.

Als je de keuze hebt gemaakt voor het type val, breng die dan rustig, maar snel, in gereedheid. Het is handiger om een vangkooi klaar te hebben staan; de geluiden van het klaarzetten van de kooi kan een kat doen afschrikken.

Als er sprake is van een angstige kat met een 'helper'kat, dan voer je twee katten met kleine stukjes voer en juist op het moment dat de zeer angstige kat richting de ingang van de vangkooi gaat, zorg je dat de helper-kat een groot stuk eten krijgt op een plek verder weg van de vangkooi, waarmee hij uit de buurt van de kooi bezig is.

Bij het vangen van een specifieke kat uit een groep kan het handiger zijn om de vangkooideur met een touw te bedienen, zodat de deur door het bedienen van het touw zakt en de kooi sluit als de verkeerde kat in de vangkooi dreigt te lopen. Ook kan de verkeerde kat gevangen worden en in een vervoersbox in een auto gezet worden, zodat deze kat niet in de weg kan lopen bij het vangen van de beoogde kat.

5. Hoe kittens te roepen

Bij het vangen van kittens kun je gebruik maken van een klaaglijke miauw. Het kitten zal met die roep zijn moeder denken te herkennen en gaan terug miauwen. Het miauwen wekt bij het kitten vertrouwen en dit maakt het mogelijk om het kitten naar je toe te lokken. Een moederpoes communiceert met haar kittens door een prrr geluid te maken gevolgd door een hoge 'iauw'. Deze roep gebruikt een moeder om haar kittens te roepen en kan gebruikt worden door mensen om kittens te lokken. In deze gevallen zijn ook geluidsopnamen in te zetten die op een telefoon of dictafoon staan om kittens te lokken.

6. In het donker vangen

Als er in de schemering of in het donker gevangen wordt, is een hoofdnachtlamp onontbeerlijk. Dit is een lampje wat op batterij werkt en met een hoofdband vastgezet wordt, zodat de lamp zonder handen te gebruiken licht geeft. Een LED-hoofdlamp geeft veel licht. Een zaklamp is ook te gebruiken maar heeft als nadeel dat één hand nodig is voor het richten van de zaklamp. Een alternatief is om het licht van de auto of ambulance aan te laten, maar de zwerfkat kan juist zorgen buiten de autolichtstraal te blijven.

7. Vangen van complete kolonies

Bij een grote TNRC-vangactie verdient het aanbeveling om alle katten van de kolonie in een zo kort mogelijke periode te vangen. Hiervoor is een grote capaciteit nodig aan mensen en middelen. Het voordeel is dat in één keer (bijna) alle katten gevangen worden en dat is een stuk eenvoudiger en minder tijdrovend vangen dan in meerdere acties alleen de niet geneutraliseerde katten uit een kolonie te vangen. Als de capaciteit van verzorgingshokken dit niet toelaat, is er geen andere keuze dan in fasen te vangen en goed op de al dan niet aanwezige eartip te letten zodra een kat in de vangkooi zit.

8. Neem de tijd!

Neem genoeg tijd voor een vangactie. Het is beter voor de planning en het tijdschema om teveel tijd in te plannen dan te weinig. Het katten vangen vergt geduld en juist in haastige spoed verliezen de meeste mensen hun geduld.

9. Controleer en bereid voor

Controleer alle vangkooien voordat de vangactie start op correcte werking. Als een valdeur niet soepel dicht valt, doe dan een drupje olie op het valmechanisme.

10. Plaats de vangkooien zo handig mogelijk (vanuit de kat gedacht)

Plaats vangkooien niet volledig in openheid, maar maak gebruik van bestaande objecten om de kooi langs te zetten. Let op de weersomstandigheden en plaats een vangkooi nooit in de volle zon. Bedenk hoe de zon draait gedurende de dag. Scherm de vangkooi af als het regent of plaats de vangkooi onder een afdak. Als het regent of in een hittegolf, zijn de meeste katten niet geneigd om tevoorschijn te komen en vang je meestal weinig katten. Camoufleer de vangkooi en zet hem onder struiken of dek de kooi af met bladeren. Als een kat een bepaalde vangkooi niet in wil, maak de vangkooi dan extra schoon of gebruik een ander type vangkooi.

11. Kattenkruid en valeriaan

Maak een vangkooi aantrekkelijker door een spray van kattenkruid op de stapplaat te spuiten. Dat geldt ook voor valeriaan druppels; enkele druppels op de plaat van de vangkooi kan een kat de vangkooi inlokken. De geur van kattenkruid en valeriaan vinden katten meestal aangenaam en valeriaan werkt stress verlagend. De meeste katten gaan liggen rollen, kopjes geven en kwijlen op iets wat met valeriaan is bedruppeld.

12. Loopplaat bedekken

Sommige katten stappen simpelweg niet op de metalen loopplaat en zorgen er zo voor dat de vangkooideur niet dichtslaat. Bedek de loopplaat dan met een krant of met bladeren zodat de kat de stapplaat niet ziet. Alternatief is het gebruiken van een vangkooi met gazen bodem.

13. Afdekken vangkooi en vervoersbox

Elke kat die is opgesloten in een vangkooi of vervoersbox ervaart stress. Dek de vangkooi af met een handdoek of deken en de vervoersbox met een hoeslaken van een luierkussen. Meestal zal de kat in het donker kalmeren. In de uitzonderlijke gevallen dat een kat niet kalmeert, zorg dan dat de kat in een kleinere ruimte wordt opgesloten en zichzelf zo niet kan verwonden. De ruimte in een vangkooi is te verkleinen door een kooiverdeler te gebruiken.

14. Vervoer beweeglijke kat

Als een kat tijdens het vervoer in de vangkooi heen en weer springt, positioneer de vangkooi dan flink schuin – zodat de zwerfkate gedwongen wordt in het laagste gedeelte van de vangkooi te blijven of probeer de vangkooi zo stabiel mogelijk te houden door de kooi met z'n tweeën te dragen. Draag de vervoersbox aan de zijkanten tegen je aan voor minimale beweging. Door een vervoersbox aan het handvat te dragen, wiebelt de box met kat alsnog.

15. Vermijd extreme weersomstandigheden

Probeer omstandigheden van extreme hitte en kou te vermijden bij vangacties. Dit zijn geen goede omstandigheden noch voor de zwerfkatten, noch voor de vangmedewerkers. Een kat in een vangkooi of vervoersbox kan amper bewegen en zich dus ook amper warm houden. Zet geen katten terug als het vriest. Bedenk dat, ook al zijn deze katten gewend buiten te zijn, ze wel enkele dagen warm hebben gezeten in de opvang en bij de dierenarts rondom de neutralisatie. Dan is een verschil van 18 graden naar vrieskou fors.

16. Gekrabd of gebeten...

Bij de omgang met schuwe zwerfkatten dient zo te worden gewerkt dat elk fysiek contact met de zwerfkate vermeden wordt. In gevallen van twijfel rondom het vangen, oppakken of

hanteren van de zwervkat, dient geen enkel risico genomen te worden dat de mogelijkheid ontstaat dat er direct fysiek contact kan worden gemaakt. In geval een vrijwilliger ondanks alle voorzorgsmaatregelen toch gekrabd of gebeten is, moet overleg met een huisarts of huisartsenpost plaatsvinden. Een krabwond of kattenbeet kan tot lelijke infecties leiden. Check ook de tetanusstatus van de betrokkene en neem geen risico.

17. Drachtige kat – wat te doen?

Een poes is gemiddeld 63 dagen drachtig. In de eerste weken is het niet te zien of een poes drachtig is. Maak tevoren heldere protocollen en afspraken wat te doen als een drachtige kat op de operatietafel verschijnt. Elke organisatie en dierenarts dient te kiezen of een drachtige kat geaborteerd wordt of niet, afhankelijk van ethische beleidskeuzen, de opvangcapaciteit, de schuwheid van de zwervkat en diens welzijn in opsluiting.

Bij twijfel of een zwervpoes kittens zoogt: til de vangkooi met gaasbodem op om te kijken of de tepels gezwollen zijn. Zo ja, ga er dan vanuit dat er kittens in de buurt zijn. Overleg met de coördinator hoe verder te gaan. Immers, een zogende moeder die eenmaal gevangen weer vrijgelaten wordt, zal zich zelden meer laten vangen. Een optie is om de moeder zo snel mogelijk weer los te laten na neutralisatie, opdat ze de kittens verder kan zogen. Als de moeder snel wordt vrijgelaten, dient de operatiewond voor vrijlating extra gecontroleerd te worden op nabloedingen of wondverwijding. De neutralisatie van de moeder heeft geen effect op haar melkproductie voor de kittens. Dean¹³⁹ meldt dat het voor een korte periode weghalen van de zogende moederpoes, geen toegenomen mortaliteit op de kittens laat zien.

Als geprobeerd wordt het complete gezin te vangen met kittens die jonger zijn dan 8 a 10 weken, vang dan de kittens eerst en daarna de moederpoes. De aanwezigheid van de transportbox met een kitten erin vergroot de kans op het vangen van de moeder. Als er kittens gevangen worden die heel jong zijn: overleg met de verantwoordelijke van de vangactie of er doorgegaan wordt met vangen of later teruggekomen wordt met het risico dat de moederpoes de kittens verplaatst heeft. Zie 17.3.4. voor leeftijdsindicaties van de kittens. Als de kittens koud zijn, in slechte voedingsstaat of ziek zijn of op een gevaarlijke plek liggen, verzorg dan de kittens en doe op dat moment geen pogingen de moederpoes te vangen maar zoek direct professionele hulp voor de kittens.

11.5. Vangen met de vervoersbox

Soms is een zwervkat sociaal genoeg om geaaid te worden. In die gevallen kan een vervoersbox gebruikt worden om de zwervkat te vangen. Indien de kat in deze vervoersbox

¹³⁹ Dean, R., Roberts, M., & Stavisky, J. (2018) BSAVA Manual of Canine and Feline Shelter Medicine Principles of Health and Welfare in a Multi-animal Environment

verblijft totdat hij of zij geopereerd wordt door de dierenarts, is een dikke laag kranten met daarop een handdoek of vergelijkbaar iets noodzakelijk. Let op dat een kat nooit langer dan 24 uur in zo'n kleine ruimte opgesloten mag worden. Elke vervoersbox kan voor deze manier van vangen gebruikt worden, mits de box groot genoeg is. Het op deze manier vangen vergt rust van de vanger en het goed contact krijgen en houden met de sociale zwerfkat. De vervoersbox wordt met een geopende deur op de bodem in de buurt van de zwerfkat gezet. De vanger gaat achter de vervoersbox staan. Het is handig om – zeker bij open vervoersbox aan de achterkant – een doek over de vervoersbox heen te leggen, zodat de kat niet ziet wat er gebeurt op het moment dat het deurtje achter de zwerfkat dicht gedaan moet worden.

De vangmedewerker doet, zichtbaar voor de kat, wat eten achterin de vervoersbox. Lok de kat met een eetspoor richting de opening van de vervoersbox. Het komt niet heel vaak voor, maar sommige katten wandelen uit nieuwsgierigheid en honger de vervoersbox in.

Als de kat bijna helemaal de vervoersbox is ingelopen, doet de vangmedewerker rustig het deurtje achter de kat dicht en vergrendelt de deur. De vangmedewerker controleert de of alle vergrendelingen van de vervoersbox goed dicht zitten. Doe een doek of hoedslaken van een babyaankleedkussen rond de vervoersbox om de kat rustig te houden. Dan pas wordt de vervoersbox opgepakt bij de zijkanten (niet bij het hengsel vanwege het gewiebel bij een bewegende kat) en wordt de vervoersbox met zwerfkat naar de auto gebracht.

De vangmedewerker verzorgt de administratie, zodat de vervoersbox correct gelabeld wordt. Kom niet in de verleiding om de administratie later te doen want soms gebeurt er zoveel tegelijk dat je het echt niet meer weet aan het eind van een hectische vangsessie.

11.6. Vangen met de vangkooi

11.6.1. De vangkooi

De vangkooi moet tussendoor schoongemaakt worden om geuren van een vorige gevangen kat uit te wissen. Als dat niet mogelijk is, kan een overdwars gevouwen krant op de bodem gebruikt worden. De vangmedewerker opent een krant en vouwt de krant in de goede breedte en lengte voor de bodem van de vangkooi.

Als er wind staat, dan zal de krant op de bodem van de kooi opwaaien wat katten zal afschrikken om in de vangkooi te lopen. Door kleinere stenen aan de zijkant van de vangkooi op de krant te leggen, wordt dat voorkomen. Let erop dat je de stenen niet op de valdeur legt – dan sluit de klep voortijdig. De stenen mogen niet scherp zijn, want daar kan de kat zich aan verwonden. Gooi de stenen na eenmalig gebruik weg of maak ze schoon.

De deur wordt verzekerd met een haakje of schuifslot ter voorkoming dat de gevangen kat de schuifdeur kan openen. Per merk verschilt de wijze van het vastzetten van de schuifdeur.

11.6.2. *Vangmethode met de vangkooi*

Zet de vangkooi op scherp door de valdeur open te zetten. Bij een sociale zwerfkat bepaalt de vangmedewerker of de zwerfkat met een vervoersbox (in geval van een aaibare kat), vangkooi (meeste zwerfkatten) of valvangkooi (uitzonderlijke gevallen) gevangen wordt. Als de keuze op de vangkooi is gevallen, wordt de tevoren op scherp gezette vangkooi uit de nabij geparkeerde auto of ambulance gepakt. Een vangkooi kan een valdeur oftewel guillotinedeur hebben die van boven naar beneden dichtvalt (let op de kleine opening om te voorkomen dat er staartletsel ontstaat) of een vouwdeur (een klepmechanisme wat de deur van een horizontale naar een verticale positie brengt). De vangkooi heeft een valdeurkant (die dicht geslagen wordt als de zwerfkat op de valdeur gaat staan) en een deurkant. Zorg dat de vangkooi niet wiebelig op de grond staat, maar stevig en stabiel. Een kat zal niet op een wiebelige ondergrond stappen.

Plaats de vangkooi op een - vanuit de kat gedacht - goede en stabiele plek. Wat een goede plek van de vangkooi is, hangt van veel factoren af. Daarbij is het belangrijkste hoe de kat zich gedraagt. Als de kat alleen is en al bijna naar de kooi komt uit nieuwsgierigheid, dan zal het zichtbaar gooien van voedsel in de kooi achter de staplaat (de plaat waarop de kat stapt, waarna de vangkooi zich sluit) helpen de kat in de vangkooi te lokken. Let op de lichaamshouding bij het vangen en denk eraan de kat niet direct aan te kijken. Als de kat op meters afstand blijft, is het onzichtbaar opstellen het advies, zodat de kat de kans krijgt om zonder toezicht de vangkooi te besnuffelen en hopelijk erin te stappen. Hoe schuwer de zwerfkat, hoe groter de afstand naar mensen. In die gevallen

wordt de vangkooi ingesteld met het lekkerst mogelijk ruikend voer. De vangmedewerker trekt zich terug in de auto met zicht op de vangkooi en wacht tot de vangkooi dicht slaat.

Sommige katten zijn zo schuw dat ze alleen tevoorschijn komen als de leefomgeving 'normaal' lijkt en de vangmedewerker volledig buiten beeld blijft. Dat zijn de meest uitdagende vangacties, al helemaal in een kattengroep die deels geneutraliseerd zijn. In deze gevallen wordt de vangkooi neergezet op een rustige plek en trekt de vangmedewerker zich helemaal terug. Controleer voor het weglopen bij een vangkooi of de deur verzekerd is. Een zwerfkat heeft meestal een kwartier tot half uur nodig om alsnog in de vangkooi te stappen – dezelfde tijd die nodig is bij een verstoord vangproces.

Om de kat in de vangkooi te krijgen, is een spoor van kleine stukjes voedsel vanaf even voor de kooi tot voor de trapplaat in de kooi nodig. Achterin wordt het bakje met eten gedaan. Het gebruik van een bakje zorgt ervoor dat de kat niet van buitenaf het voedsel uit de kooi kan hengelen – zeker als dat bakje met eten is vastgemaakt. Ook kan een eendagskuiken aan de draad van de tredplank naar de valdeur gebonden worden. Als de kat het kuiken probeert te pakken, trekt de kat aan de draad waardoor de valdeur dicht klapt en de kat zichzelf opsluit.

Zorg dat er geen voer op de trapplaat ligt want als een kat bemerkt dat de loopgrond wiebelig is, trekt de kat zich terug. Het voerspoor maakt dat de nieuwsgierige kat het eten vindt en als het eten smaakt, steeds verder de vangkooi inloopt. De hoeveelheid voedsel voor en aan het begin van de kooi is weinig en achterin de kooi wat meer. Dit maakt dat de kat niet al verzadigd raakt en de kooi niet verder inloopt.

Aan het einde van de vangkooi zit de valdeur die maakt dat de klep dichtvalt zodra de kat op de stapplaat gaat staan. Om staartbeschadiging in een kooi met een valdeur zonder beschermmechanisme voor te zijn, is een lange kooi (minimaal 75 cm) het beste.

Bij het vangen is het handig om aan de bovenkant van de kooi en aan de achterkant bij de valdeur, wat voer aan de kooi te smeren. Dit maakt dat de katten die om de kooi heen lopen, het voedsel aan en in de kooi ruiken. Als een kat de ingang van de kooi niet inloopt, is het te proberen om kleine stukjes voer met een boog achterin in de vangkooi te gooien. Een kat ziet vooral bewegende beelden – dus zorg dat de kat juist het gooien van het voedsel ziet.

Het vangen van schuwe zwerfkatten is een klus die rust en geduld vereist. Besef dat drukke bewegingen en (hardop) praten de zwerfkatt kan afschrikken. Aan de normale geluiden van de leefomgeving – ook als die luid zijn – is de katt gewend en daar zal de zwerfkatt niet van schrikken. Zorg bij angstige katten niet in de schaduw te staan, zodat het gooien van voedsel niet een dubbele beweging veroorzaakt. Altijd geldt voor de vangmedewerker: let op de lichaamshouding en ga haaks op de te vangen katt staan en houd de katt vanuit de ooghoeken in de gaten. Als ook dan de katt niet nadert, ga dan buiten het gezichtsveld van de katt staan.

Sommige katten lopen direct de vangkooi in. Andere katten snappen niet hoe ze de vangkooi in kunnen lopen, terwijl ze wel belangstelling hebben voor het voedsel wat erin ligt. Weer andere katten lopen drie keer de vangkooi in en net voor het op de valdeur staan lopen ze net zo gemakkelijk de vangkooi weer uit. Dan kan het tijd zijn voor een extra schoonmaakbeurt van de vangkooi of voor de vangmethode met de val-vangkooi. Een andere tactiek is om alle katten tot verzadiging te voeren, behalve de te vangen katt. Alleen de hongerige katt zal belangstelling hebben voor het voer in de vangkooi.

Het is bijzonder, maar als een vangmedewerker niet de rust en het geduld heeft om te vangen, dan lukt het vaak niet om ook maar één zwerfkatt te vangen alsof de zwerfkatten dat aanvoelen. Geduld is ook nodig in de gevallen dat die ene hele angstige katt *bijna* de vangkooi in is gelopen en er net op dat moment een luid pratende bewoner op de vangmedewerker afkomt en zoef – weg is de zwerfkatt. Adem in, adem uit.....

Als een specifieke kat uit een groep katten gevangen dient te worden, is het handig om de vangkooiklep met een touw dicht te laten vallen. Dan wordt gewacht tot de specifieke kat in de vangkooi zit, waarna met een ruk aan het touw de vangkooi dicht valt. Als de verkeerde kat in de vangkooi zit, blijft de vangkooi open. Er zijn ook vangkooien met een valdeur die op afstand te bedienen is met hetzelfde effect als het met een touw bedienen van de valdeur.

Zwerfkatten kunnen op afstand gezien hebben of zelf ervaren hebben hoe een vangkooi werkt. Fop de kat dan door een vangkooi met voedsel neer te zetten zonder de beide deuren erin. Als de kat gewend is in deze doorloopkooi eten te krijgen na ongeveer een week, zet dan een van de deuren dicht en voer de kat in de vangkooi zo weer een paar dagen. Zet daarna de vangkooi op scherp neer om zo alsnog de kat te kunnen vangen.

Soms lukt het niet om een zwerfkatt te vangen met een vangkooi. Dan kan de vangmedewerker kiezen tussen het overgaan naar de val-vangkooi of er kan besloten worden om in de navolgende dagen terug te komen. Als er contact is met bewoners, dan kunnen die de vangmedewerker op weg helpen door te vertellen of er toevallig iemand in de buurt is die de bewuste kat voert. Als dat zo is, dan kan de vangmedewerker terugkomen voor de voedertijd en de bewoner inschakelen door te vragen te helpen met vangen. Als een schuwe kat gewend is aan zijn vaste voedame of -heer, kan ook de meest angstige kat met de vertrouwde persoon zo de vangkooi inlopen.

Zoals beschreven onder 11.3.2 kan een vangkooi ook zonder toezicht op scherp worden gezet. Deze vangmethode verdient beslist niet de voorkeur maar kan uitkomst bieden in buitengebieden bij wilde zwerfkatten die zich helemaal niet aan mensen laten zien. Elke organisatie dient zelf de afweging te maken om deze methodiek wel of niet in te zetten. De vangkooi wordt bij gebruik zonder toezicht op een beschutte plek gezet – bijvoorbeeld onder een afdak, in een open schuur of onder struiken gezet en zo vaak mogelijk gecontroleerd. Zodra de kat gevangen is, wordt de vangkooi afgedekt met een doek.

Afhankelijk van het weer (regen, extreme hitte, sneeuw of hagel of vrieskou) dient de vangkooi binnen gezet te worden in een schuur over overdekking om de zwervkat tegen weersomstandigheden te beschermen. Een gevangen kat dient zo snel mogelijk te worden opgehaald dus zorg ook in de avond en vroege ochtend dat iemand bereikbaar is. Spreek af tot hoe laat en vanaf hoe laat er gebeld kan worden. Mocht een zwervkat laat in de avond gevangen worden, dan is het mogelijk handiger om de kat in een afgesloten schuur te laten overnachten om de volgende ochtend de kat te laten ophalen. Als de kat niet nuchter hoeft te blijven, geef dan nat voedsel (waar veel water in zit) door de tralies heen.

Het is nodig om degene die de vangkooi in de gaten houdt op een gevangen kat, instructies te geven hoe de vangkooi op scherp gezet kan worden. Het kan immers voorkomen dat de kooi dichtklapt zonder dat er een kat in zit. Ook kan de huiskat van een van de burens in de kooi belanden en die dient zo snel mogelijk vrijgelaten te worden, waarna de vangkooi weer op scherp gezet kan worden voor de bewuste zwervkat.

Vaak laten schuwe katten zich in de schemering of nacht ongezien vangen. Denk over de logistiek na waarbij het minder handig is om katten te vangen als er geen continuïteit is naar de dierenarts voor neutralisatie. Op vrijdagavond vangen is vaak minder efficiënt omdat er in het weekend niet vaak geneutraliseerd wordt in een dierenkliniek.

Het kan voorkomen dat er een melding van een zwervkat gedaan is, na buurtonderzoek besloten is om de kat te gaan vangen, maar bij de vangactie de betreffende kat zich niet laat zien. Dan is het mogelijk om voor en op de bodem van de open vangkooi zonder valdeur nat zand te leggen. Doe dit in een afgesloten terrein of leg de vangkooi aan de ketting om te voorkomen dat de vangkooi verdwijnt. Vervolgens maak je een spoor van voedsel buiten en in de vangkooi. Kom later op de dag of de volgende dag terug om te kijken of er kattenpootjes in het natte zand gedrukt staan en of er voer gegeten is. Als het voer gegeten is en er zijn pootafdrukken zichtbaar van een kat, kom dan enkele dagen terug en wen de zwervkat aan het eten krijgen. Na een week kun je een vangkooi

plaatsen, waarbij je om de hoek kunt kijken of de te vangen kat komt eten en zo te vangen is. Bij schuwe katten is een camera op de vangkooi ideaal om op afstand te kunnen monitoren of er een zwervkat in de vangkooi is gelopen.

Soms is ook met buurtonderzoek onbekend hoeveel zwervkatten er rondlopen en gevangen dienen te worden, zeker als het om wilde zwervkatten gaat die zich niet aan mensen laten zien. Dan kan een (nacht)camera gebruikt worden om het aantal katten te tellen. Zet de vangkooi neer met voedsel en stel de (nacht)camera in. Bekijk de navolgende dag de beelden en tel zo hoeveel zwervkatten gevangen dienen te worden. Zorg ervoor dat de camera of cameraval op een afsluitbaar terrein neergezet wordt om ontvreemding van de apparatuur te voorkomen.

11.6.3. Zwervpoes met kittens vangen

Een zwervpoes met kittens vangen kan, zeker als de kittens wat ouder zijn, een uitdaging zijn. Immers het heeft de voorkeur om de moederpoes met alle kittens in één keer te vangen. Het advies aan mensen die melding doen van gevonden kittens is zonder uitzondering:

LAAT DE KITTENS MET RUST EN RAAK ZE NIET AAN!

Het is vaak lastig voor melders om een nauwkeurige inschatting te maken hoe oud de kittens zijn. Een hulpmiddel kan zijn om te vragen naar de grootte van het kitten in vergelijking met een hand. Dit geeft een indicatie van de leeftijd terwijl tegelijkertijd beseft moet worden dat een ondervoed kitten kleiner kan zijn dan zijn leeftijd doet vermoeden.

Het vangen van een moederpoes met kittens geeft dilemma's en vergt goed afwegen van belangen in deze specifieke vangsituatie. De wijze van vangen hangt samen met de leeftijd van de te vangen kittens. Altijd is het de voorkeur om eerst de moederpoes te

vangen en pas daarna de kittens, ongeacht de leeftijd van de kittens. Dat lukt echter lang niet altijd. Dan zijn er in tweede instantie de volgende opties van vangen:

a. Kittens tot drie weken

Bij een jong nest, waarbij de kittens nog niet lopen is het zaak ALTIJD de moederpoes eerst te vangen. Als de kittens net geboren of nog heel jong zijn, kunnen ze niet lang zonder de warmte en melk van hun moeder. Tegelijk komt een verwilderde of wilde moederpoes pas naar het nest kittens terug als de kust veilig is en er geen vreemde mensen in de buurt zijn. Een afweging is ook dat een moederpoes met haar pas geboren nest kittens nog geen goede binding hoeft te hebben. Het is belangrijk dat er geen vreemde mensengeuren aan de kittens komen waardoor de moederpoes haar kittens later niet meer accepteert om te zogen. Neem een handdoek of doek om de kittens op te pakken. Leg een warme kruik of een andere warmtebron in een vervoersbox/aanhangbox, pak de kittens in een warme fleecedeken of vetbed of zachte handdoek in en plaats ze in de vervoersbox. Zet de vervoersbox tegen trapplaatkant van de vangkooi aan. De kittens zullen gaan piepen, waar bijna alle moederpoezen op reageren. Zorg vervolgens helemaal uit de buurt te gaan en wacht af. Afhankelijk van hoelang het duurt voor de moeder gevangen is, moeten de kittens om de paar uur gevoerd worden. Als er een kitten in de vervoersbox zit, moet dat kitten elke twee uur gewisseld worden met een ander kitten, zodat het kitten wat alleen ligt in de vervoersbox niet teveel afkoelt. Het spreekt voor zich dat een kitten in de vervoersbox niet onbeheerd wordt achtergelaten.

b. Kittens tussen drie en vijf weken

Probeer kittens die tussen de drie en vijf weken zijn eerst met de hand te vangen. Kittens van deze leeftijd komen soms tevoorschijn als de roep van de moederpoes wordt nagebootst door een hoog prrrrr-iiiee-aaaauw te laten horen. De kittens kunnen dan reageren door terug te miauwen of komen zelfs tevoorschijn. Als de kittens gevangen zijn, kan een kitten in een vervoersbox of opduwkooi achter de vangkooi geplaatst worden om zo de moederpoes te kunnen vangen. De moederpoes zal beslist terugkomen om de kittens te voeren op een moment dat ze denkt ongezien te zijn. Een moeder zal zichzelf echter niet in gevaar brengen. Het is zaak om de vangkooi met rust te laten en buiten het zicht van de zwerpoes de vangkooi te monitoren. De moeder zal binnen 24 uur de vangkooi inlopen als reactie op het geroep van het kitten. Mochten de kittens niet om hun moeder roepen, dan kan de vervoersbox met kittens voorzichtig geschud worden om zo gemiauw van de kittens uit te lokken. De kittens moeten tussendoor wel gevoerd worden!

c. Kittens vanaf vijf a zes weken

Kittens vanaf vijf a zes weken scharrelen en lopen rond en zijn te verleiden om een vangkooi in te lopen. Zeker als de moederpoes de kust niet veilig vindt en enkele uren wegblijft, zullen de kittens honger krijgen en op zoek gaan naar eten. Kittens van deze leeftijd kunnen zo'n 48 uur zonder moederpoes. Gebruik een vangkooi die een stapplaat heeft die met het gewicht van de kittens de val of vouwdeur doet sluiten. Gebruik geen vangkooi die een zware valdeur heeft: als er twee kittens de vangkooi inlopen en de valdeur sluit als er een kitten onder zit, mag het kitten hierdoor niet gewond raken. Voor kittens is een vangkooi met vouwdeur geschikt omdat er dan nooit een valdeur op het kitten kan dichtvallen. Of gebruik een vangkooi waarvan de deur op afstand te bedienen is, zodat de vangmedewerker zelf kan bepalen wanneer de valdeur dicht gaat.

In geval er kittens gevangen moeten worden in gebieden die niet overzichtelijk zijn zoals een hooizolder of een houtopstal, kan een warmtebeeld camera ingezet worden. Deze camera's zijn duur in aanschaf, maar zorgen ervoor dat kittens die zich stil houden door

hun lichaamswarmte zichtbaar worden op de warmtecamera.

11.6.4. Vangen met de overzet-drukkooi, vangnet en handdoek

Sinds enige tijd bestaat de MDC-drukkooi met een te verwijderen bodemplaat (zie 11.9) – de overzet-drukkooi. Als een kat angstig is en zich in de hoek heeft laten drukken, kan deze kooi gebruikt worden om over de kat heen te zetten. Door de bodemplaat aan te brengen, is de gevangen kat te verplaatsen.

De methodiek met een vangnet kan in geval van een spoedevacuatie nodig zijn, als er echt geen andere methoden voorhanden zijn of er geen tijd te verliezen is. Het vangen met de vangnet is gespecialiseerd werk en moet vooral overgelaten worden aan mensen met ervaring die er goed, snel en vakkundig mee om kunnen gaan en dan nog alleen in uiterste situaties van leven en dood. Het vangen met een vangnet geeft veel stress aan de kat omdat de kat met het vangnet opgejaagd wordt. Als een kat ‘bevoren’ zit uit angst, kan een vangnet de kat op dezelfde positie houden. Gebruik het vangnet niet om op de kat te jagen. Gebruik het vangnet niet om de kat op te tillen omdat dit veel stress geeft. Ook het overzetten van de kat uit het vangnet naar een vervoersbox is moeizaam.

Een enkele keer kan een vangnet gebruikt worden om kittens te vangen als vangkooien niet dichtklappen door het lichte gewicht van kittens en er geen kleinere vangkooien beschikbaar zijn. Ook voor kittens is het gevangen worden met een vangnet een ernstige stresssituatie en bij het socialiseren van wilde kittens sta je direct op achterstand omdat deze ervaring met mensen een hele slechte is. Beter is het om over de kittens een doek te gooien, en de situatie benut om de kittens op te pakken en in een vervoersbox te zetten.

De handdoek of baddoek of fleece deken is ook prima in te zetten voor de tammere volwassen zwervkat. Als een tammere kat ‘bevoren’ is van angst, gooi dan van een afstandje een handdoek of fleece deken over de kat heen. Het in het donker zitten maakt dat de kat niet kan zien wat je doet en blijft zitten. Drapeer vervolgens de handdoek rond het lijf en de poten heen, zodat je de kat kunt optillen en in een vervoersbox kan doen.

11.6.5. Vangstok

Over het vangen met de vangstok (oftewel de wurgstok) is de belangrijkste aanbeveling: **niet doen**. De kat loopt een levenslang trauma op door op deze manier gevangen te worden en zal van deze ervaring nooit herstellen. De kat is onderhevig aan een enorme stress en zal panieken, gaan gillen en krijsen en zijn blaas en darmen legen van de stress. Wees vooral creatief in het vangen van katten op onmogelijke plaatsen – met wat tijd, geduld en creatief vermogen is altijd wel een alternatieve vangmethode te bedenken.

Let op: een zwervkat mag NOOIT met de vangstok opgetild of gedragen worden!
--

11.6.6. Educatie

Mensen zullen kijken wat de vangmedewerker aan het doen is en eventueel vragen stellen. In dit stadium van het vangen is dat lastig in geval de vangmedewerker met een angstige kat bezig is. De vangmedewerker kan besluiten om even weg te stappen van het vangen en de bewoner te vertellen wat er gebeurt of de vangmedewerker kan besluiten kort aanwijzingen te geven (zoals ‘stil zijn’ of ‘niet dichterbij komen’) en later uitleg te geven. Als omwoners het vangen te veel verstoren en ze staan niet open voor het neutraliseren, dan kan het verstandig zijn om te besluiten op een ander tijdstip of andere dag terug te komen. Het is heel frustrerend om een moeilijk te pakken kat bijna te vangen, maar dat het laatste stukje van het vangen verstoord wordt door omstanders. Tegelijk, dit hoort ook bij het vangwerk.

11.7. Overzetten van vangkooi naar vervoersbox

Gebruik bij voorkeur vervoersboxen waarvan de opening perfect aansluit op de vangkooi en als de vervoersbox en de vangkooi aan elkaar te koppelen zijn, dan is overstappen van de zwerfkat van de vangkooi naar de vervoersbox gemakkelijk. De vangmedewerker controleert voor het aansluiten of de vervoersbox goed dicht zit. Doe een doek om de vervoersbox om de box donker te maken, waardoor de zwerfkat gemakkelijker zal overlopen in de vervoersbox. De openingen van de vangkooi en de vervoersbox worden aan elkaar geklemd, de schuiven (deuren) worden verwijderd en de kat kan overlopen. De schuif wordt in de vervoersbox geschoven en de kat zit veilig in de vervoersbox.

Soms vergt het wat geduld tot de kat overloopt. Bedenk dat de kat niet begrijpt wat de bedoeling is – hij ziet een nieuw verblijf en zit opgesloten in een vreemde omgeving. Het helpt om de doek van de vangkooi te halen, zodat de kat in het licht zit. De vervoersbox zal donkerder zijn, reden voor de kat om over te lopen. Als het echt lang duurt voor de kat spontaan overloopt (langer dan vijf minuten), tik dan even op het gedeelte waar de kat uit moet. Soms heeft een kat een duwtje nodig met een stok door het gaas heen voordat hij zich uit de vangkooi verplaatst.

Indien de vangkooi en de vervoersbox niet op elkaar te klemmen zijn, kan de volgende procedure uitgevoerd worden – bij voorkeur in een besloten ruimte. Met wat oefening is deze overzetmethode relatief veilig. Het is belangrijk om de vangkooi met de gevangen zwerfkat in te klemmen tegen een muur of autowiel. Als een kat wegspringt, ontstaat er geen opening voor ontsnapping. Wees alert dat ook een rustig lijkende kat opeens een opening kan creëren. Zet de vangkooi op een vlakke ondergrond neer.

De vervoersbox wordt gecontroleerd op het stevig dichtzitten van de bevestigingsclips van de onder- en bovenkant. Zet de palletjes van de deur in de goede positie: de benedenpalletjes in gesloten zijwaartse positie en de bovenpalletjes in open voorwaartse positie.

De vervoersbox wordt tegen de deurzijde van de vangkooi gezet. De achterkant van de vervoersbox wordt stevig met de benen ingeklemd. Beter is het (anders dan op de foto's) is het om één voet achter de vervoersbox te zetten, zodat de vervoersbox niet los kan schieten als de kat met een sprint de vervoersbox inschiet. Draag als vangmedewerker een stevige broek ter bescherming tegen eventueel uitslaande kattennagels. De deur van de vervoersbox wordt op de vangkooi gelegd, zodat deze voor het grijpen ligt. De handdoek of het laken blijft over de vangkooi heen liggen, zodat de zwerfkat zo rustig mogelijk kan overstappen naar de vervoersbox. Als de vangkooi en de vervoersbox hermetisch tegen elkaar geklemd zitten en de vervoersbox goed tussen de benen geklemd is, wordt de deur van de vangkooi verwijderd door de deur naar boven toe weg te nemen.

Als de zwerfkat niet wil overstappen (geef de kat eerst tijd), tik dan zacht tegen de vervoerskooi zodat de kat overstapt naar de vervoersbox. De vangmedewerker doet direct de deur van de vangkooi in de deurschuif van de kooi en laat de deur dichtvallen. Een kooiverdeler (een kam die door de tralies van de vangkooi heen wordt geplaatst) kan helpen de kat te verplaatsen. De vangmedewerker wurmt vervolgens de deur van de

vervoersbox tussen de vangkooi en vervoersbox in. De onderpootjes van de deur worden in de onderste klemmen van de vervoersbox geduwd, tot je een klik voelt. Let op dat je de bovenkant van de deur goed vasthoudt. Als de kat tegen de (half) open deur wil duwen of springen, sis dan om de zwerfkat zoveel mogelijk uit de buurt van de deur te houden. Hou de handen en vingers zoveel mogelijk uit het bereik van de kat, zodat de handen niet opgehaald kunnen worden door de tralies van de vervoersbox of vangkooi heen.

De vangmedewerker klemt vervolgens de bovenkant van de deur in de bovenste deurklemmen en draait de deurklemmen op slot door ze zijwaarts te schuiven. De vangmedewerker controleert of de klippen van de vervoersbox nog steeds goed vastzitten en checkt of de deur goed vast zit alvorens de vervoersbox los te maken van de vangkooi.

Doe de doek die over de vangkooi heen lag over de vervoersbox alvorens op weg te gaan naar de auto. Zet de vervoersbox met de open kant naar de donkerste plek in de auto om de zwerfkat zo comfortabel mogelijk te laten zijn. Draag de vervoersbox aan beide zijkanten (niet aan het handvat) en met de open kant naar je buik toe.

11.8. Overzetten van vangkooi naar opduwkooi

Het overzetten van de kat uit de vangkooi naar de opduwkooi is aan te bevelen als de zwerfkat direct naar de dierenarts kan. Voor de zwerfkat betekent elke overzetting stress, dus hoe minder handelingen en hanteren hoe beter. De methode van het overzetten van de vangkooi naar de opduwkooi is vergelijkbaar met het overzetten naar een vervoersbox;

- dek de opduwkooi af met een handdoek
- plaats de vangkooi strak tegen de opduwkooi aan en zet beide kooien klem
- open de deur van de vangkooi en geef de kat minimaal vijf minuten de tijd om over te lopen
- bemoedig de zwerfkat om over te lopen (op de tralies tikken of de kat zacht aantikken met een stokje)
- zodra de kat is overgelopen sluit je de deur van de vangkooi, zodat de kat niet terug de vangkooi in kan schieten
- direct daarna sluit je de deur van de opduwkooi, terwijl je de vangkooi nog strak tegen de opduwkooi aanhoudt
- als de deur van de opduwkooi vergrendeld is (met slot of draaistok) kan de vangkooi weggehaald worden
- hou de opduwkooi overdekt met een handdoek of kleine deken.

11.9. De ontsnapte schuwe zwerfkat in huis

Het kan voorkomen dat mensen, tegen de adviezen in, een schuwe zwerfkat in huis hebben losgelaten. Het is te hopen dat het dier in een afsluitbare ruimte terecht is gekomen, zoals een badkamer, doucheruimte of toilet.

Voor deze situaties zijn wat algemene tips te geven;

- Zorg dat de betreffende ruimte zo donker mogelijk is door bijvoorbeeld lichten uit te doen en overgordijnen te sluiten.
- Sluit ramen en deuren.
- In geval er vitrage en breekbare spullen aanwezig zijn: verwijder deze. De kat kan door gekke sprongen van alles stuk maken en het angstige dier zal proberen in vitrages te klimmen om door een bovenraampje weg te kunnen komen.
- Het kan lukken om met een opduwkooi de zwerfkat te pakken, door de kat in een donker hoekje te manoeuvreren en de opduwkooi simpelweg over het dier heen te zetten. Er zijn drukkooien van MSD in de handel met een te verwijderen bodem.
- Als het hervangen niet eenvoudig lukt, vraag dan om opnieuw de vangkooi uit te zetten. Wie weet loopt de kat er nogmaals in. Mocht dit niet effectief zijn, adviseer mensen dan heel dringend om te wachten op professionele hulp.

Waarschuw betrokkenen die in aanraking kunnen komen met een zwerfkat om nooit een angstige schuwe kat met blote handen te proberen te vangen. Een gestreste kat kan iemand volledig openhalen of diep bijten met alle navolgende infecties van dien. Als iemand toch gebeten of opengehaald wordt, adviseer degene dan dringen om naar de huisarts of huisartsenpost te gaan voor zowel een tetanus prik (indien herhaling nodig is na tien jaar) en een antibioticakuur. Aan het gebit van katten zitten veel bacteriën die anaerobe infecties kunnen veroorzaken – juist als de relatief kleine beetwonden zich snel gesloten hebben. Laat een bijtewond flink bloeden om zo de wond alvast zoveel mogelijk schoon te spoelen.

12. Verzorging katten

12.1. Inleiding opvang

Voor de uitvoering van TNRC-acties geeft het aan de te neutraliseren zwerfkatten de minste stress om in hun vertrouwde omgeving geopereerd en verzorgd te worden. Hiervoor is de mobiele operatiekamer Katopia van Stichting Zwerfkatten Nederland gebouwd door vrijwilliger Rinus de Kruijk. Stichting Zwerfkatten Nederland werkt graag samen met andere organisaties op onderdelen van het TNRC-proces, waarbij de kwantitatieve en kwalitatieve verantwoordelijkheid bij SZN ligt. De opvang (pré- en postoperatief) van de zwerfkatten vindt lokaal plaats en duurt zo kort mogelijk als verantwoord is voor de gezondheid van de zwerfkatten.

Tot 2020 verbleven de meeste schuwe zwerfkatten na gevangen te zijn in Nederland in een speciale kattenopvang voor verwilderde zwerfkatten of een dierenopvangcentrum. Voor de katten is dat bij voorkeur een opvang zonder geluiden van natuurlijke vijanden (zoals honden) wat maakt dat een kattenopvang beter is dan een dierenopvangcentrum voor honden en katten. De kattenverblijven moeten tot 18 a 21 graden Celsius te verwarmen zijn, zodat de katten warm blijven na de operatie. Een geopereerde kat heeft moeite om zichzelf na de narcose op de juiste lichaamstemperatuur te houden en onderkoeling is een complicatie van narcose.

Zwerfkatten staan aan allerlei gevaren en gezondheidsrisico's bloot, reden om extra alert te zijn op de gezondheidstoestand van de gevangen katten. Het is overbodig te schrijven dat het niet bijdraagt aan het kattenwelzijn als een zwerfkat ziek wordt teruggezet.

12.2. Aandacht voor het welzijn van de zwerfkat

Voor elke kat betekent het opgesloten zijn stress. De stress van de schuwe kat wordt vergroot door de angst voor mensen. Door aandacht te geven aan factoren die stress minimaliseren en te zorgen dat de stress zo laag mogelijk gehouden wordt, wordt de beste zorg aan de zwerfkat gegeven. Daarbij is de belangrijkste factor voor de kat om het verblijf in de opvang zo kort mogelijk te houden. Een strakke logistiek met een goede afstemming van het vangen – neutraliseren (en overige dierenartshandelingen) – postoperatief herstel en terug- of herplaatsen helpt daarbij. Door de capaciteit van mensen en middelen goed te matchen, is de zwerfkat het kortst onderhevig aan de stress van het opgesloten zijn.

Er is veel onderzoek gedaan naar het welzijn van katten in een kattenopvang, o.a. naar stresssignalen. Door observatie van verzorgers zijn stresstekenen van een kat goed te herkennen. Stresssignalen van katten zijn:

- overmatige vachtverzorging
- slikken
- blazen of spugen of grommen
- krabben
- hijgen
- hoofd schudden
- trillen en
- verwijde pupillen.

Let ook op de tekenen die een kat afgeeft met de lichaamshouding, gezichtsexpressie en de staartstand. Opstaande oren tonen een alerte kat. Zijwaarts laagstaande oren geven een indicatie van een angstige kat, waarbij de pupilgrootte de mate van angst aangeeft

(grotere pupillen is meer angstig). Zijn de oren zijwaarts, iets laagstaand, de pupillen spleetvormig en is de staartpunt heen en weer aan het bewegen, dan is de kat geïrriteerd. Een agressieve kat heeft iets zijwaarts gerichte opstaande oren met spleetvormige pupillen. Een angstig-agressieve kat heeft platte naar achterwaarts gerichte oren met hele grote pupillen. Een schuwe kat kijkt je niet aan, maar langs je heen.

Voor elke vrijwilliger is het handig om de Fear Free Shelter cursus online¹⁴⁰ te volgen en zo te leren hoe je een kat zo angstvrij mogelijk benaderd via www.fearfreeshelters.com.

Voorkom bij de verzorging dat een kat zich in het nauw gezet voelt – dat zorgt er ook voor dat de verzorger niet wordt aangevallen. De verzorger dient rustig, beslist en met enige snelheid de verzorging te doen. De schuwe kat zal alles doen om onzichtbaar te zijn. Dat houdt in dat een donker verblijf zonder zicht op mensen de minste stress zal geven aan de zwerfkat. Doe zoveel mogelijk het licht uit in het verblijf waar een schuwe en/of gestreste kat zich bevindt. Doe het licht aan bij de verzorging als ‘aankondiging’ voor de kat dat je in het verblijf bent en omdat de verzorger alles goed moet zien bij de verzorging van de kat/kittens en bij het inspecteren van het hok. De zwerfkat zal snel leren dat als het licht uitgaat, er niemand in de kamer komt. Een schuwe zwerfkat zal zich zo min mogelijk verroeren in aanwezigheid van mensen. Dat geldt helemaal voor een schuwe moederpoes met kittens; als de moederpoes zich bedreigd voelt, kan ze haar jongen opeten uit angst.

Rodan¹⁴¹ benadrukt om goed op te letten in de omgang bij katten om angst zoveel mogelijk te verminderen. In vergelijking met mensen:

- horen katten beter, inclusief ultrasound geluiden
- ruiken katten vijf tot tienmaal beter dan mensen
- zien katten beweging, met name snelle bewegingen
- is de tast van katten extreem goed ontwikkeld (zoals bij geaaid worden).

Door rekening te houden met het functioneren van de zintuigen van de kat, kan agressie gereduceerd worden. In de verzorging van katten is het belangrijk om:

- geluiden te minimaliseren, zacht en rustig te praten, geen blaffende honden of het geluid van een harde radio in de omgeving te hebben
- de kat met rustige en kalme bewegingen te omringen, zowel bij het schoonmaken van het kattenverblijf als bij de omgang met de kat zelf
- let op waar de kat geaaid wil worden en waar niet; meestal zijn het hoofd en de nek voorkeursplekken om zacht geaaid te worden
- te zorgen dat kattenbakken schoon gehouden worden en andere mogelijke stankbronnen verwijderd worden.

Onderzoek van Slater¹⁴² e.a. toont aan dat in een zwerfkattenopvang waar 300 katten drie dagen geobserveerd werden, de te socialiseren katten specifiek gedrag vertoonden. In een zwerfkattenopvang is het lastig om te bepalen of een zwerfkat verwilderd of wild is of simpelweg te bang is in de stressvolle nieuwe omgeving om natuurlijk sociaal gedrag te vertonen. In het onderzoek werd gevonden dat als in drie dagen observatie gedrag getoond werd van kopjes geven, spelen, miauwen, staart omhoog houden en/of met naar de deur van het verblijf toekomen, de kat nadien zonder uitzondering gesocialiseerd en herplaatst werd in een thuis. Overigens vertonen niet alle sociale katten binnen drie dagen observatie deze gedragingen, terwijl ze achteraf wel sociaal bleken te zijn.

¹⁴⁰ <https://fearfreeshelters.com/program/>

¹⁴¹ Rodan, I. (2010) Understanding feline behavior and application for appropriate handling and management.

¹⁴² Slater, M., Garrison, L., Miller, K., Weiss, E., Makolinski, K., Drain, N. & Mirontshuk, A. (2013) Practical physical and behavioral measures to assess the socialization spectrum of cats in a shelter-like setting during a three day period

Kessler¹⁴³ e.a. heeft uit onderzoek geconcludeerd dat in een dierenasiel opgenomen katten in de eerste vier dagen van opname wennen aan hun nieuwe omgeving en zo een aanzienlijke stressreductie ondervinden. Gemiddeld vertoont 4% van de in een opvang opgenomen katten de eerste twee weken amper stressvermindering. Desalniettemin krijgen in een zwervkattenopvang opgenomen katten in de Verenigde Staten niet veel tijd om aan hun nieuwe omgeving te wennen, alvorens geconcludeerd wordt of een kat sociaal, verwilderd of wild is. Slechts 15% van de 555 onderzochte¹⁴⁴ zwervkattenorganisaties bleken geschreven handleidingen te hebben op basis waarvan een binnengekomen zwervkat werd getypeerd als sociaal, verwilderd of wild. Het is zeer noodzakelijk dat er protocollen verschijnen die duidelijk beschrijven op basis waarvan een zwervkat wordt ingedeeld naar gedrag naar mensen.

Michelle van Leeuwen heeft het eerste socialisatieprotocol in Nederland geschreven, waarbij acht fasen van het socialisatieproces beschreven worden. De gastgezinnen van Stichting Zwervkatten Nederland houden per week bij in welke socialisatiefase de kittens zich bevinden, zodat gemonitord wordt of de kittens qua socialisatie voortuitgang boeken.

Stella¹⁴⁵ e.a. heeft onderzocht bij katten in een dierenasiel dat de macro-omgeving (buiten het kattenverblijf) minstens zo belangrijk is als de micro-omgeving (het kattenverblijf zelf). Zelfs als het kattenhok verrijkt is met een slaap- of schuilplek en zitplank, blijkt de omgeving buiten het kattenhok essentieel voor het kattenwelzijn. Dit heeft implicaties voor de omgang met de kat maar ook op het omgevingslawaai en het huisvesten van katten ver van asielhonden vandaan of liever nog in aparte kattenopvangcentra. Een gemiddelde kat heeft minimaal 48 uur nodig om te wennen aan een nieuwe omgeving – ongeacht de inrichting van de micro- en macro-omgeving. Dit is van belang om te weten als op basis van het kattengedrag besluiten worden genomen om een kat in te laten slapen zoals dat in de Verenigde Staten helaas nog veelvuldig voorkomt.

12.3. Verzorging in een zwervkattenopvang

12.3.1. Verblijven

Voor de schuwe zwervkatten zijn kattenhokken nodig die met een tussenschot in twee delen te splitsen zijn om fysieke 'handling' van de katten (en daarmee het risico op bijt- of krabincidenten) te vermijden. In het tussenschot is een afsluitbare opening aanwezig, waarop de deur van de vervoersbox of drukkooi past, zodat de kat gemakkelijk kan overlopen in de verblijfsruimte. Laat de vervoersbox in het verblijf staan als de zwervkat niet wil overlopen – gun de kat de tijd om op eigen initiatief het hok in te gaan.

Stress van een kat in een zwervkattenopvang vermindert als de kat in of achter een doos kan liggen waardoor hij zich kan terugtrekken bij gevaar¹⁴⁶. Koop goed te reinigen schuilplekken, zoals de Beeztees sleep cube (let op dat de kat niet te dik is voor de gaten), 'The Feline Fort'¹⁴⁷ of een van de vele andere schuilplekken die te koop zijn.

¹⁴³ Kessler, M.R. & Turner, D.C. (1997) Stress and adaptation of cats (*Felis silvestris catus*) housed singly, in pairs and in groups in boarding catteries.

¹⁴⁴ Slater, M.R., Miller, K.A., Weiss, E., Makolinski, K. & Weisbrot, L.A.M. (2010) A survey of the methods used in shelter and rescue programs to identify feral and frightened pet cats.

¹⁴⁵ Stella, J., Croney, C. & Buffington, T. (2014) Environmental factors that affect the behavior and welfare of domestic cats (*Felis silvestris catus*) housed in cages.

¹⁴⁶ Leij van der, W J R; Selman, L D A M; Vernooij, J C M; Vinke, C M (2019) The effect of a hiding box on stress levels and body weight in Dutch shelter cats : a randomized controlled trial

¹⁴⁷ <https://www.cats.org.uk/help-and-advice/information-for-vets/feline-fort>

Als een kat blaast, spuugt of gromt geeft het dier aan dat de mens te dichtbij komt. Een verwilderde kat zal dit gedrag naar mensen vertonen, wilde katten niet. In geval een wilde zwervkat een langdurige verzorging nodig heeft, is een terechte vraag of de zwervkat vanuit welzijnsstandpunt niet beter geëuthanaseerd kan worden.

12.3.2. Verblifsstatus

Omdat een zwervkat door meerdere vrijwilligers verzorgd wordt, is het voor de continuïteit van de verzorging nodig om een verblifsstatus bij te houden wat dagelijks wordt ingevuld. Noteer of een kat gegeten en gedronken heeft. Het drinken zal vaak niet te zien zijn, maar weer wel als er veel water wordt gedronken. Ververs het water eenmaal daags. Hou in geval er medicatie moet worden gegeven goed bij of de medicatie ook daadwerkelijk ingenomen is en teken de medicatielijst pas af als de kat het medicijn op heeft.

Op de verblifsstatus wordt bijgehouden of een kat ontlasting en urine heeft gehad en of daar afwijkingen (vorm, geur, bloed, slijm, wormen, cysten) aan te zien waren. Dit wordt genoteerd als de kattenbak tweemaal daags wordt uitgeschept. Een scorekaart voor de ontlasting om de mate van diarree of obstipatie aan te geven is erg handig voor de opvolging van de ontlasting, ook voor de beoordeling van de ontlasting door de dierenarts. Zwervkatten kunnen op straat gezet zijn om tal van redenen, waarbij onzindelijkheid er één van is. Een kat zal van nature alles doen om niet te laten merken dat hij ziek is. Het is belangrijk om te kijken hoe de urine eruit ziet, omdat dit indicaties kan geven van mogelijke ziekten als een blaasontsteking, blaasgruis of nierproblemen. Een afwijkende kleur of vorm van de ontlasting kan duiden op een ziekte (zie hoofdstuk 30) zoals FIP, leverproblemen, wormen, tumoren, Giardia infectie etc. Gebruik een uniforme manier om de ontlasting (obstipatie, normaal, diarree of ander afwijkende ontlasting) te noteren, zodat iedereen de ontlasting op gelijke manier benoemd. Spreek af bij welk type ontlasting de dierenarts geraadpleegd wordt.

Als het om verzorging van kittens gaat waarmee het mogelijk niet goed gaat, is het één- of tweemaal daags wegen van de kittens van belang (mits ze sociaal genoeg zijn). Vergelijk de gewichten van hetzelfde dagdeel (dus gewichten van de ochtend met ochtend en avond- met avondgewichten). Bespreek en geef door als er de indruk is dat het met bepaalde katten of kittens niet goed gaat.

Onderstaand kattenverblijf is speciaal gemaakt voor schuwe zwerfkatten en -kittens. In de middenopening kan een tussenwand worden geschoven. Het hok is ingericht met een kleine kattenbak (blauw, rechts), twee zitplankjes, een schuif in het midden bij wilde of verwilderde katten, een ligmandje en een ligtunnel om in te kunnen kruipen. Aan de linkerkant is een handdoek naar boven geklapt op het verblijf zelf – in geval rust noodzakelijk is, kan de handdoek naar beneden geklapt worden zodat het linkerdeel van het verblijf donker is. Het A5-klembord links wordt gebruikt om de gegevens van de kat en de belangrijkste zaken van de dagelijkse verzorging op de verblijfsstatus te noteren.

12.3.3. *Verzorging*

Bij sociale asielkatten heeft Arhant¹⁴⁸ e.a. uit onderzoek geconcludeerd dat slechtere vachtcondities van de kat samenhangen met asielomstandigheden zoals:

- een langer verblijf in een opvang
- minder kattenbakken (in geval van groepshuisvesting) en
- onprettige geuren in de kattenverblijven.

Het is voor een goede vachtconditie belangrijk om een asielkat zo kort mogelijk in de opvang te hebben, voldoende kattenbakken beschikbaar te hebben en te zorgen dat de kattenbakken schoon blijven.

Afhankelijk van de grootte van de opvang bepaalt de beheerder/coördinator of vergelijkbare functionaris wat er qua verzorging dient te gebeuren. Hij of zij behoudt het overzicht en de planning van binnenkomende zwerfkatten, uit te zetten katten (naar een opvanggezin of terug naar de vangplek) of katten die geneutraliseerd worden. Het is gemakkelijk om hiervoor een centraal planningsbord te maken, opdat met bijvoorbeeld

¹⁴⁸ Arhant, C., Wogritsch, R. & Troxler, J. (2015) Assessment of behavior and physical condition of shelter cats as animal-based indicators of welfare.

kleurcoderingen kan worden aangegeven welke aanwijzingen gevolgd dienen te worden. Aanvullend kan er per verblijf (per kamer of per hok) worden aangegeven wat de specifieke verzorgingsaanwijzingen zijn, zoals hoeveelheid voer, speciale aandachtspunten, type kat qua noodzakelijke verzorging et cetera. Alle verzorgers dienen zich aan de aanwijzingen te houden. Als de dierenarts de zwerfkat onderzocht heeft, kunnen aanvullende verzorgingsinstructies volgen zoals medicatie of afwijkende (hoeveelheden) voeding. Ook als de neutralisatie gepland is, dient helder te zijn vanaf wanneer een zwerfkat niet meer mag eten en nuchter moet blijven.

12.3.4. Hygiëne

Bij de verzorging van zwerfkatten is hygiëne en een gedisciplineerde werkwijze belangrijk. Om kruisinfecties te voorkomen, worden de TNRC-actie katten in principe zo min mogelijk aangeraakt. Pas als blijkt dat een zwerfkat sociaal is en geadopteerd kan worden, is aaien toegestaan. Na elk contact met het verblijf van een zwerfkat of met de zwerfkat zelf, dienen handen gedesinfecteerd te worden. Dat gaat op bij het verschonen van het verblijf, maar ook na het geven van water en eten. Per compartiment of kamer worden alle benodigdheden per verblijfsruimte ingezet zodat kruisbesmettingen via de gebruiksvoorwerpen tussen de katten in verschillende kamers wordt voorkomen.

Het is beter voor het kattenwelzijn om het verschonen van de hokken zoveel mogelijk achterwege te laten, vanwege de extra stress. Verschoon de verblijven alleen als het echt nodig is en gebruik daarvoor de tussenwand van het hok. Verschoon vervolgens het deel van het verblijf waar de kat niet in zit.

Maak tevoren met de dierenarts heldere afspraken over wat er gedaan wordt met zieke katten. Stel daarbij het belang van alle opgevangen en op te vangen katten boven het welzijn van één enkele zieke kat. Door het opnemen van een zieke kat, kan het leven van alle katten in de opvang in gevaar komen. Indien capaciteit beschikbaar is, kunnen katten met een besmettelijke ziekte (zoals niesziekte) in quarantaine gehouden en behandeld worden totdat de katten genezen zijn en geen besmettingsgevaar meer vormen. De zwerfkattenorganisatie dient de afweging te maken van het welzijn van de kat in opsluiting, besmettingsgevaar voor andere katten, capaciteit van quarantaine en investering van middelen als geld en medicatie.

opvangcompartimenten van Stichting Zwerfkatten Rijnmond

12.4. Verzorging in een vangkooi

In de Verenigde Staten is het gebruikelijk om een schuwe zwerfkat in de vangkooi (van minimaal 75 cm lengte) te laten verblijven vanaf het vangen tot en met het terugzetten. In Nederland is dat een minder gebruikte methode. Het opvangen in vangkooien kent voor- en nadelen¹⁴⁹. Een veel gehoord nadeel is dat de zwerfkat weinig ruimte heeft in de vangkooi. Tegelijk is het een feit dat een schuwe zwerfkat zich het beste voelt in een kleine en donkere ruimte. Als een schuwe zwerfkat in een kattenverblijf gehouden wordt, zal de kat in de nabijheid van mensen amper bewegen en de donkerste hoek van het verblijf uitzoeken. Voordelen van vangkooien zijn de lagere kosten als verblijf boven een compleet ingerichte en permanente kattenopvang. Vangkooien nemen minder ruimte in en ze zijn inzetbaar als vang-, transport- en opvangmiddel. De zwerfkat hoeft niet overgezet te worden in een verblijf. De handling van de schuwe zwerfkat is minimaal, wat de zwerfkat de minste stress geeft.

Een kat mag niet langer dan 24 uur in een vangkooi of vervoersbox blijven. Afhankelijk van de schuwheid van de zwerfkat moet besloten worden of een zwerfkat wordt overgezet. Bij opvang van katten in vangkooien is het handig om onder de vangkooi een plastic laag aan te brengen. De plastic laag zorgt ervoor dat vuil wat uit de vangkooi valt direct wordt opgevangen. Gebruik hier bijvoorbeeld een stuk vloerbedekkingszeil voor of een afdekzeil. Als de kat op de operatietafel ligt, kan de vangkooi schoongemaakt worden. In de vangkooi wordt een dikke laag kranten aangebracht. Deze kranten vangen gemorst water, voedsel en urine en ontlasting op. Als het mogelijk is, is het voor de rug van de verzorger prettig om de vangkooien op tafels in plaats van op de grond te zetten.

Groep de katten van dezelfde buurt bij elkaar en meng geen zwerfkatten uit verschillende straten of buurten om onderlinge kruisinfecties te voorkomen. Zet de vangkooien allemaal op dezelfde manier naast elkaar en laat ruimte vrij tussen de kooien. Bedek de kooien met doeken, zodat de vangkooi donker is. Laat alleen de voorkant vrij, om ventilatie te behouden en zicht op de katten te hebben. Als er bevriende katten zijn zoals een moeder met kittens, zorg dan dat de kooien zo worden neergezet dat de moeder en kittens elkaar zien en ruiken.

In elke kooi is een bakje met water en een bakje met kattenvoer te bevestigen aan de deur. Hiervoor zijn vogelbakjes met twee haakjes om achter tralies te klemmen het eenvoudigst in gebruik. Als onvoldoende van deze bakjes beschikbaar zijn, zorg dan in ieder geval dat elke kooi een waterbakje heeft wat op deze manier aan de deur bevestigd kan worden en gebruik voor het voer een bakje of leeg blikje kattenvoer met brokjes of nat voer erin. Het is minder erg als de zwerfkat dit blikje met voer omgooit, dan als het blikje met water wordt omgegooid waardoor de kooibodem nat wordt en de kat in het nat zit. Het moment dat de kat onder narcose is, is het goede tijdstip om de bakjes aan de deur te klikken. Water kan bijgevuld worden met een gieter door de tralies van de deur heen.

Als de kat in de vangkooi zit en de kranten in de vangkooi moeten verwisseld worden, maak dan gebruik van een kooiverdeler. Dek de halve kooi af met een doek. Zet de kooiverdeler horizontaal vast in de tralies van het gaas aan beide kanten van de vangkooi met de kat in het achterste gedeelte van de kooi. Een sterke kat kan een kooiverdeler opzij duwen. Gebruik dan twee kooiverdelers die je haaks op elkaar zet. Als de kooiverdeler stevig staat, open de deur van de vangkooi en verschoon de kranten. Het voer wordt aangevuld en het water kan ververs worden. Controleer voordat de kam of kammen

¹⁴⁹ Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley cat Advocates. (2019) Return-to-Field Handbook

worden verwijderd of de deur goed dichtzit en verzeker de deur met een haak of slotje. Om de andere kant van de kooi op identieke wijze te verschonen, wordt de kat in het voorste gedeelte van de kooi ingeklemd met de kooiverdeler. De doek over de kooi wordt hiervoor verplaatst naar de andere helft van de kooi. De kat zal geneigd zijn het donkere gedeelte op te zoeken. Als dat niet gebeurt, dan kan de zwerfkatt met de kam zachtjes naar de andere kant van de kooi 'geveegd' worden.

12.5. Ziekteverschijnselen in het kattenverblijf

Bij de verzorging van de katten is het belangrijk is om alert te zijn op eventuele ziekteverschijnselen van de kat, zowel in uiterlijk of klinische verschijnselen, als op uitscheidingen (niezen, hoesten, ontlasting, urine) als op inwendige of uitwendige parasieten. De verwilderde kat zal zich nauwelijks laten zien en dan zijn basale dingen als het wel of niet eten en drinken en de gevonden urine en ontlasting in de kattenbak de enige tekenen die kunnen wijzen op een ziekte. In het veterinaire deel 3 van het TNRC-handboek worden de specifiek voorkomende ziektes bij zwerfkatten in een zwerfkattenopvang behandeld.

Een gezonde kat leeft in evenwicht met zijn parasieten. Zieke dieren hebben vaak veel parasieten en de hoeveelheid parasieten of verschijnselen van parasieten kan een indicatie zijn voor een ziekte. Zieke, verzwakte of heel jonge katten kunnen prooi worden van parasieten. Stress, slechte leefomstandigheden of een slechte voedingsstaat maken zwerfkatten vatbaarder voor parasieten. Door zwerfkatten te controleren op gezondheid, te behandelen tegen parasieten en te neutraliseren, krijgen de zwerfkatten kans op een beter en gezonder leven.

De kattenverzorger dient bij elk contactmoment rondom het voeren (twee- tot driemaal daags) systematisch de volgende dingen bij te houden op de verblijfsstatus (digitaal of op papier):

- of een kat gegeten heeft
- of er urine en/of ontlasting in de kattenbak te vinden was
- of er tekenen van interne of externe parasieten aanwezig zijn (vlooiënpoepjes, vlooiëneitjes, zwarte stukjes oorsmeer, wormen) en
- of er signalen van een mogelijke ziekte zichtbaar zijn (bloed, slijm, snotspetters) en
- of er andere opvallende dingen te zien waren (zoals veel gedronken).

In het kattenverblijf kunnen allerlei wormen, teken en (ontlasting van) vlooiën gevonden worden. Zie hoofdstuk 30 van deel III.

12.6. Mocht de zwerfkatt toch ontsnappen....

Als de kat op een onbewaakt ogenblik toch weet te ontsnappen uit het verblijf, dan zit er maar één ding op: de zwerfkatt zal opnieuw gevangen moeten worden. Dit vangen kan met een vangkooi of door de kat in te sluiten in een hoek, waarna een kooi met verwijderbare bodem over de kat heen wordt gezet.

Als de kat opnieuw gevangen moet worden met een vangkooi, dan kan het even duren voordat de kat met voedsel opnieuw de vangkooi ingelokt kan worden. Het kan goed werken om de zwerfkatt met een ander type vangkooi te vangen, die de zwerfkatt nog niet kent.

De kat kan ook met een schepnet opnieuw gevangen worden – maar dat geeft veel stress aan de kat (en de kattenvanger). Zie ook hoofdstuk 11.9.

13. Uitzetten katten of adoptieproces starten

13.1. Uitzetten zwervkatten

Organisaties verschillen van mening na hoeveel tijd de geopereerde zwervkatten kunnen worden teruggezet of herplaatst na neutralisatie. Er worden perioden gehanteerd tussen de één tot drie dagen/nachten voor katers, één tot vijf dagen/nachten voor poezen en drie tot zeven dagen/nachten voor geaborteerde poezen.

Als argumentatie voor het enkele dagen in de opvang houden van de schuwe zwervkat worden vaak het bijvoeren en mogelijke postoperatieve infecties genoemd. De echt schuwe zwervkat eet in de opvang meestal weinig tot niet. De meeste postoperatieve wondontstekingen worden pas na zeven dagen zichtbaar, in veel gevallen kan dit nog later zijn. Het is geen welzijn om de katten zolang vast te houden voor het geval dat er een ontsteking optreedt. Bij de routinematige ingrepen moet er vertrouwd kunnen worden op de kennis, vaardigheid en het hygiënisch werken van het veterinaire team, waardoor er geen wondontstekingen zullen ontstaan.

Het 'Return-to-Field'-handboek¹⁵⁰ wat geschreven is door de vier toonaangevende en grootste zwervkattenorganisaties in de Verenigde Staten is duidelijk op dit onderwerp: volgend op routine-neutralisaties, inclusief die van drachtige poezen, kunnen zwervkatten de volgende dag veilig worden teruggezet. Volgens dit handboek is de verkoevernacht nodig om de anesthesiemedicatie volledig uit het lichaam van de zwervkat te krijgen. Desnoods kan een zwervkat een extra nacht verkoeverd worden, maar langer dan 48 uur verkoeveren is niet nodig en geeft alleen grotere kans op uitdroging, ondervoeding en ziekte (door de stress van het opgesloten zijn in een vreemde omgeving).

Voor lacterende moederpoezen is het advies om de poes de avond van de neutralisatie of de vroege ochtend na de neutralisatie terug te zetten, opdat de achtergebleven kittens gezoogd kunnen worden. Uiteraard hangt dit ook van het vangmoment van de zogende moederpoe af. Zie ook hoofdstuk 25.4 voor postoperatieve ontslagindicaties.

Factoren van invloed voor het tijdstip van terugzetten zijn:

- extreme weersomstandigheden zoals zware regens, flinke sneeuwbuien, onweer, stormachtig weer met zware windstoten
- grote temperatuurverschillen tussen het vang- en terugzetmoment (kou en hitte)
- te verwachten drukte op de dag van uitzetten (weekend of doordeweeks)
- beschikbare vrijwilligers en ambulances.

¹⁵⁰ Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley cat Advocates. (2019) Return-to-Field Handbook

13.2. Uitzetten van de wilde en verwilderde zwerfkat

Voordat de schuwe zwerfkat uitgezet kan worden, wordt gecontroleerd op eventuele ziekteverschijnselen. Wondcontrole kan plaatsvinden door de zwerfkat in een opduwkooi te doen zodat door de gazen bodem heen de operatiewond zichtbaar wordt. Overleg bij elke twijfel met de dierenarts. Katten die ziek of gewond zijn of waarvan de inschatting is dat ze zich in het wild niet kunnen redden, worden uiteraard niet uitgezet. Langharige katten worden niet uitgezet omdat hun vacht kan klitten en zich in de vacht allerlei parasieten, schimmels en schurft kunnen ontplooien onder de geklitte vacht en dan huidirritaties veroorzaken.

Controleer de vangplek op postcode, straatnaam en huisnummer, en check of:

1. Het gebied waar de kat wordt teruggezet geen beschermd natuurgebied is waar beschermde of kwetsbare diersoorten (zoals grondbroeders) leven. Als dat wel het geval is, wordt de zwerfkat **niet** teruggezet maar een zoekactie gestart om de kat op een vergelijkbare plek uit te zetten, maar dan op een boerderij, manege, tuinderij of grote kinderboerderij buiten beschermd natuurgebied.
2. Er een verzorger bereid is om de kat permanent te monitoren (dat wil zeggen: eten geeft, een schuilplek biedt en een zwerfkattenorganisatie inseint als de kat tekenen van ziekte vertoont opdat de C van TNRC wordt geëffectueerd).
3. Er schriftelijke toestemming gegeven is/wordt door de eigenaar of beheerder van het grondgebied waar de kat wordt teruggezet in geval de grond een eigenaar heeft (Een handig moment is om bij het vangen dit akkoord te verkrijgen. Informeer de grondeigenaar over de consequenties van het niet neutraliseren in geval het standpunt van de grondeigenaar is om de kat niet terug te willen na neutralisatie. Bedenk dat ook een klager over katten een melder is en een kans biedt om de zwerfkat te helpen.);
4. Er een (machtiging van de) ontheffing van de betreffende provincie geldig is in geval de kat op openbaar terrein wordt teruggezet (waarbij degene die de katten uitzet zowel de machtiging/ontheffing als de ontheffingstekst bij zich dient te hebben).
5. De zwerfkat op de juiste en veilige vangplek wordt teruggezet (Het klinkt logisch, maar check de administratie of de juiste kat op de juiste vangplek wordt teruggezet. Het is voor de kat dramatisch om op een vreemde plek uitgezet te worden.).

Als aan bovenstaande vijf punten voldaan is, kan overgegaan worden tot uitzetten of terugplaatsen. Om efficiënt uit te zetten, is het handig om het vangschema in omgekeerde volgorde te hanteren. Als het wel mogelijk is om de zwerfkat uit te zetten op de vangplek, plan dit dan bij voorkeur in het schemerdonker: de vroege ochtend of de late avond. De kat zal in het donker zich sneller kunnen verstoppen. Gebruik de postcode, de straatnaam en het huisnummer om de zwerfkat zo precies mogelijk terug te zetten, zodat de zwerfkat zijn omgeving herkent en zich naar bekende schuilplekken kan spoeden. Zet de vervoersbox of vangkooi neer op een ietwat beschutte plek en zet de deur open. Het is in de regel een feest hoe snel de zwerfkat zich uit de kooi spoedt en binnen seconden uit beeld is gerend.

Bij het uitzetten van de zwerfkat is het belangrijk om de melder van de zwerfkat bij het uitzetproces te betrekken door daags tevoren een telefoontje te plegen of, nog beter, aanwezig te laten zijn bij het uitzetten van de zwerfkat. Dan is ook aantoonbaar dat de gemelde kat op dezelfde plek is uitgezet. De melder (indien bereid) kan de katten de eerste dagen na de neutralisatie op de vaste voertijden eten te geven en op afstand blijven kijken hoe het met de katten gaat. Mogelijk blijven de zwerfkatten de eerste dagen onzichtbaar, omdat ze tijd nodig hebben om vertrouwd te raken met zijn leefomgeving na dit neutralisatie avontuur. Geef een zwerfkat een paar uur voor het uitzetten eten zodat hij

met een gevulde buik kan worden uitgezet (als hij in de opvang eet). Geef een kat vlak voor het vervoeren geen eten omdat de kat misselijk kan worden en gaan overgeven.

Incidenteel zal het niet veilig zijn om de zwervkat terug te zetten op de plek van herkomst en moet een alternatieve woonplek gevonden worden – zie hoofdstuk 16.3.2.

13.3. Adoptieproces van de sociale zwervkat

Voor de sociale zwervkat kan het adoptieproces gestart worden vanuit de zwervkattenopvang of via het plaatselijke asiel. Zorg als zwervkattenopvang tevoren afspraken gemaakt te hebben hoe, wanneer en na welke behandeling een sociale zwervkat overgedragen wordt. Vergeet daarbij ook niet de financiële overdracht te regelen want soms kan een overgedragen zwervkat tot een fikse dierenartsrekening leiden en dat komt de onderlinge samenwerking niet ten goede.

In geval een zwervkattenopvang ook de tammere en tamme katten zelf herplaatst, besef dat een zwervkat die op deze manier met TNRC 'gered' is, het publiek in de regel enorm aanspreekt. De kracht van korte filmpjes of uitmuntende foto's zorgen ervoor dat mensen die op zoek zijn naar een kat, naar de opvang komen. Het belang van leuke, grappige of ontroerende films en foto's is enorm en mag qua aantrekkingskracht van publiek niet onderschat worden. Kijk of een professionele fotograaf van een lokale of landelijke krant bereid is om regelmatig foto's te nemen. Wellicht dat een krantredactie bereid is in een dierenrubriek regelmatig aandacht te besteden aan zwervkatten en daarin tevens informatie verstrekt over een plaatsbare zwervkat. Lokale televisiestations besteden soms ook aandacht aan het werk van een zwervdierenstichting, wat naast support voor de zwervkattenorganisatie prachtige mogelijkheden biedt voor educatie van het publiek.

Dieren die een behandeling (met medicatie) moeten ondergaan, blijven ten minste de duur van de behandeling en de daaropvolgende therapie-evaluatie in de opvang. Indien een dier niet teruggezet kan worden wegens een langdurige behandeling, dan kan overwogen worden om de kat op de locatie te plaatsen in een grote ren, zodat het dier al wel op de vertrouwde locatie terug is, maar nog wel onder continue observatie blijft en indien nodig opnieuw behandeld kan worden alvorens de volledige vrijheid terug te krijgen. Deze optie

is vooral prettig bij bijvoorbeeld bekkenbreuken die met rust moeten genezen Maar ook als een kat in de winter geschoren is wegens luizen en het te koud is om de kale kat uit te zetten, kan dit opsluiten in een ren of afgesloten schuur een goed alternatief zijn ten opzichte van de kat in de opvang houden totdat de vacht weer is aangegroeid.

Hou met het terugzetten van de zwerfkatten rekening met extreme weersomstandigheden. Besef dat als het vriest de overgang van een warme opvang naar de vrieskou terug een grote is als een kat al minstens een week of langer in een opvang verblijft. Het verdient ook de voorkeur om de opvang in de winter niet te veel te verwarmen, zodat de overgang voor de dieren beperkt blijft.

Hou daarnaast met het terugzetten ook rekening met het tijdstip. Zet de katten op een rustig tijdstip terug en geef ze bij voorkeur eerst nog wat te eten (als ze eten), zodat ze niet direct op zoek hoeven naar voedsel. Let ook op perioden zoals rondom 31 december, hou katten liever enkele dagen langer in de opvang dan ze op de 30^e of 31^e weer terug te zetten in verband met mogelijk ongemak door vuurwerk.

14. Permanente monitoring kolonie katten

Een kolonie zwervkatten binnen een TNRC-project dient voor het kattenwelzijn levenslang gemonitord te worden. Een groep zwervkatten die dagelijks gevoerd wordt heeft een aanzienlijk beter leven dan een groep zwervkatten die zelf zijn kostje moet zoeken. Dagelijkse monitoring door vaste verzorgers maakt dat de kolonie gemakkelijk in de gaten gehouden kan worden op nieuwkomers (nieuwe katten die achtergelaten zijn of op straat terecht zijn gekomen) en op ziekteverschijnselen. In geval van ziekteverschijnselen wordt de zwervkattenorganisatie ingeschakeld die de kat opnieuw kunnen vangen en naar de dierenarts brengen. Doordat de zwervkatten gewend zijn aan een vaste verzorger, kunnen de katten met het eten of via nekdruppels periodiek ontwormd en ontvlooid worden. Dit vermindert de kans voor mensen op het oplopen van *Toxocara* (spoolworm) vanuit zandbakken of andere openbare gelegenheden waar de spoolworm opgelopen kan worden. *Toxocara* wordt overigens niet alleen door zwervkatten verspreid, maar net zo goed door huiskatten die ontlasting in zandbakken deponeren.

Gilhofer¹⁵¹ concludeert uit haar onderzoek dat eigenschappen van de voerplek effect heeft op het welzijn van de kolonie katten. Dit betreft niet alleen de grootte van de kolonie katten, maar ook het schoon zijn van de voerplekken, het geslacht van de katten binnen de kolonie en de neutralisatiestaat. Als verzorgers melk of kattensnoepjes geven, is het percentage zwervkatten dat de verzorger nadert hoger, wat impliceert dat de zwervkatten voeren de relatie tussen verzorger en zwervkat versterkt. Hoe minder schone voerplekken beschikbaar zijn, hoe hoger het percentage dunne zwervkatten en katten die apathisch gedrag vertoonden. Hoe groter de kolonie zwervkatten, hoe meer katten met een afwijkende vacht.

foto de Boer

¹⁵¹ Gilhofer, E.M., Windschnurer, I., Troxler, J. & Heizmann, V. (2019) Welfare of feral cats and potential influencing factors.

Het verdient aanbeveling om degenen die de katten voeren kattenvoedsel tegen een gereduceerd tarief of waar mogelijk gratis voer te verstrekken.

15. Communicatie

15.1. Contact houden met melders

Het is voor het 'Care'-onderdeel van elke TNRC-actie belangrijk om nauw contact te houden met de melder(s) en overige buurtbewoners. Juist de melders en de bewoners die goede ervaringen hebben met de TNRC-actie zijn degenen die de kattenkolonies blijven monitoren en zullen melden als er nieuwe of zieke zwerfkatten bijkomen. Soms zijn melders en buurtbewoners zo enthousiast dat ze donateur willen worden, een (financiële) donatie willen doen of vrijwilliger willen worden. Pas op met al te dringend een financiële bijdrage te vragen omdat dit mensen kan afhouden van de TNRC-actie.

Zorg bij elk onderdeel van een TNRC-actie voldoende visitekaartjes en flyers beschikbaar te hebben om uit te delen met daarop het telefoonnummer waarop de organisatie beschikbaar is. Bel actieve melders periodiek op om te vragen naar ontwikkelingen binnen de kattenkolonie en nodig ze uit voor activiteiten zoals open dagen of andere evenementen.

Communicatie over een uitgevoerde TNRC-vangactie kan op verschillende manieren vorm krijgen. Het beste is om de melders bij de uitzetactie uit te nodigen. Indien dat niet mogelijk is, kan een melder een mail krijgen met gegevens (foto, tekst) van de uitzetactie.

Wees attent naar alle mensen die op welke wijze dan ook helpen of hebben geholpen. Als mensen doneren bijvoorbeeld, doet het de helpers goed om een bedankje, een kerstkaart of een nieuwsbrief te sturen. Betrek alle melders en buurtbewoners bij de resultaten die geboekt zijn voor bijvoorbeeld de specifieke TNRC-actie of de jaarresultaten.

15.2. (Social) Media

Het rapporteren van TNRC-acties en met name het onderdeel van het terugzetten van geneutraliseerde katten, is een graag gelezen en bekeken onderwerp in lokale kranten, televisie en op de social media kanalen. Zorg als zwervkattenorganisatie om een goede relatie op te bouwen met lokale journalisten en televisieproducenten. Publiciteit helpt niet alleen de specifieke groep zwervkatten, maar ook de bredere problematiek van zwervkatten bekend te maken door voorlichting en informatie. Veel mensen hebben een warm hart voor zwervkatten, maar weten niet altijd hoe daar vorm en uiting aan te geven. Het helpen van een zwervkattenorganisatie kan veel voldoening geven.

Zorg elk moment aan te grijpen om de publiciteit te zoeken door vangacties te verhalen met zoveel mogelijk beeldmateriaal. Het kan echter verstandig zijn om voor en tijdens de vangactie niet de precieze locatie bekend te maken, zodat kwaadwillende mensen de vangactie niet kunnen verstoren.

Op de website van de zwervkattenorganisatie en in de social media kan gerapporteerd worden welke katten waar geholpen zijn, bij voorkeur aangevuld door foto's en/of een filmpje. Als er verwilderde kittens bij een actie betrokken zijn, zorg dan voor video's van de gesocialiseerde en geplaatste kittens. In geval kittens een ziekteproces doormaken, maak daar een rapportage van en post op meerdere dagen een update. In geval een kitten een kostbare operatie moet ondergaan, kan een inzamelingsactie via social media een dusdanige opbrengst genereren dat de organisatie uit de operatiekosten is.

kitten Beer die door sabelgedrag van zijn broertjes van een kater een poes gemaakt werd

16. Resocialiseren volwassen katten

16.1. Inleiding resocialiseren katten

Het onderwerp socialisatie is ingebed in de Wet Besluit houders van dieren (d.d. 5 juni 2014), artikel 3.22¹⁵²: 'Indien een gezelschapsdier in een inrichting verblijft tijdens de periode waarin het dier ontvankelijk is voor socialisatie, wordt ervoor zorg gedragen dat het dier:

- a. went aan de omgang met de mens en relevante diersoorten en aan houderij omstandigheden en
- b. in voldoende mate in de gelegenheid is tot het leren en tonen van soorteigen gedrag'.

In het socialisatieproces dient het individuele welzijn van de kat of het kitten leidend te zijn. Socialisatie is een complex proces met veel essentiële leermomenten en niet strak te definiëren factoren van invloed, maar met grote irreversibele consequenties. Dierenwelzijn is een veelomvattend begrip dat het fysieke en het geestelijke welzijn van een dier omvat. De faculteit diergeneeskunde hanteert de definitie van Ohl & Hellebrekers¹⁵³ (Tijdschrift voor Diergeneeskunde, 2009): een individu verkeert in een staat van welzijn als het in staat is zich actief aan te passen aan zijn levensomstandigheden en daarmee een toestand te bereiken die het individu als positief ervaart. Slecht gesocialiseerde dieren hebben een verlaagde coping capaciteit (de mogelijkheid om op normale wijze met omgevingsstimuli en -uitdagingen om te gaan). Bij een chronische sociale blootstelling van een kat met socialisatie deficiëntie, zal dit leiden tot pathologisch gedrag, waaronder pathologische angst of excessieve agressie. Naast lichamelijke stresssymptomen (zie hoofdstuk 12.2) kan afwijkend gedrag zoals (plat) in de kattenbak blijven liggen, ook stress aangeven.

Het departement Dier in Wetenschap en Maatschappij van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit van Utrecht¹⁵⁴ geeft de volgende definitie van een socialisatieperiode: een socialisatieperiode is een zogenaamd gevoelige periode in het leven van het jonge dier waarin het dier zeer snel en efficiënt informatie kan en moet opnemen uit de leefomgeving om later op normale wijze soort specifiek gedrag te kunnen vertonen en om

¹⁵² <https://wetten.overheid.nl/jci1.3.c:BWBR0035217&hoofdstuk=3¶graaf=2&artikel=3.22&z=2018-07-01&g=2018-07-01>, geraadpleegd februari 2021

¹⁵³ Ohl, F. & Hellebrekers, L.J. Dierenwelzijn, de diergeneeskundige positie (2009)

¹⁵⁴ Vinke, C.M. & Schilder, M.B.H. (2015) Deskundigheidsverklaring socialisatie, socialisatie deficiënties en de gevolgen voor dierenwelzijn kat.

soort specifieke interacties te kunnen aangaan met zijn leefomgeving; tevens om normaal te kunnen reageren op de in de omgeving optredende gebeurtenissen. De resultaten van de invulling van deze gevoelige periode kunnen levenslange consequenties tot gevolg hebben en zijn vaak moeilijk terug te draaien door bijvoorbeeld her-conditionering in een gedragstherapeutisch traject. De reden hiervoor is, dat de hersenontwikkeling wordt beïnvloed door het al of niet optreden van relevante gebeurtenissen in deze gevoelige fase. Dit beperkt de mogelijkheden tot latere beïnvloeding. Sociale deprivatie op mensen leidt in principe tot angst voor mensen.

Het woord socialiseren wordt in dit handboek gebruikt als het socialisatieproces kittens betreft. Resocialiseren wordt gebruikt voor volwassen katten, omdat je een kat die voorbij de inprentingsperioden is, niet meer kunt socialiseren, maar alleen resocialiseren.

We willen hier benadrukken dat het maken van op de organisatie afgestemde protocollen voor gastgezinnen qua verwachtingen, afgesproken regels van verzorging en hygiëne en veterinaire behandeling enorm belangrijk zijn. Eenduidigheid in het vastgelegd hebben wie er binnen de zwervkattenorganisatie bepaalt wanneer een socialisatietraject beëindigd wordt als de zwervkat of het zwervkitten niet als huiskat herplaatst kan worden voorkomt verwarring. Het is sterk aan te bevelen zo'n besluit altijd met het gastgezin te nemen.

Over het onderwerp (re)socialiseren van volwassen katten en kittens wordt zeer verschillend gedacht. De ene zwervkattenorganisatie is uiterst terughoudend, terwijl de andere organisatie de sterk verwilderde of zelfs wilde zwervkat nog probeert te resocialiseren. In het algemeen zijn de factoren tijd en opvangplekken in het (re)socialisatieproces de allerbelangrijkste voorwaarden. Als er voldoende tijd is om aandacht te geven aan de zwervkat (maanden of jaren), dan kunnen de meeste zwervkatten tot op een zekere hoogte wennen aan mensen. Vaak zijn juist de factoren tijd en voldoende opvangplekken factoren waaraan de meeste zwervkattenorganisaties een chronisch gebrek hebben.

Stichting Zwervkatten Nederland is terughoudend in het pogingen doen een zwervkat te resocialiseren, met name als de leefplek van de zwervkat een camping, vakantie- of bungalowpark betreft waar de zwervkatten gevoerd worden. Dat is een prima leven voor een zwervkat en is vanuit de kat beoordeeld te verkiezen boven een langdurige socialisatie met de daarbij gepaard gaande en ziekmakende stress. Het is vanuit de mens gedacht dat een zwervkat beter af is in een leefomgeving met de mens ...

16.2. Opvang & resocialiseren volwassen zwervkatten

Het kan tijdens een TNRC-project voorkomen dat er schuwe zwervkatten zijn die voor langere tijd opgevangen moeten worden. Soms heeft een schuwe zwervkat veterinaire problemen en daarom wat langer zorg nodig. Een wilde zwervkat kan ook een wond hebben die eerst moet herstellen alvorens de wilde zwervkat weer uit te kunnen zetten. Of het om een volwassen kat of kitten gaat, de indeling van het tijdelijk kattenverblijf die bestemd is voor resocialisatie, blijft hetzelfde van insteek: sober, maar veilig voor de zwervkat of het zwervkitten en de verzorger. De sobere inrichting is om te voorkomen dat de zwervkat zich achter of onder de inrichting kan verbergen. Handdoeken of kleden zijn te gebruiken, mits de kat er niet onder gaat zitten. Een scheidingswand in het verblijf van een volwassen zwervkat strekt tot aanbeveling, zodat eten en drinken ververst kan worden en de kattenbak verschoond, zonder dat de kat kan ontsnappen of de verzorger kan verwonden. Voor de opvang van wilde zwervkatten is een verblijf met naast de deur,

kleinere schuifopeningen waar net een voerbakje en een hand door kan heel handig – ook weer op het oog van mogelijke ontsnappingen en de noodzaak om voedsel te geven.

Het vinden van voldoende opvanggezinnen voor resocialisatie van verwilderde zwerfkatten is niet eenvoudig. Een optie is om 'socialisatieteams' of knuffelploegen te formeren van mensen die in de zwerfkattenopvang als enige taak hebben: resocialiseren. Doordat meerdere mensen verdeeld over de dag volgens een rooster langskomen om te resocialiseren, geeft dat de zwerfkatten aandacht van verschillende personen.

In de praktijk worden er in Nederland veel zwerfkatten gevangen die sociaal of enigszins verwilderd blijken te zijn. De enigszins verwilderde katten kunnen meer of minder sociaal gedrag naar mensen vertonen. In een daartoe gespecialiseerde opvang kan geprobeerd worden de enigszins verwilderde zwerfkatten te resocialiseren. De eerste tekenen van resocialisatie moeten uiterlijk binnen twee à drie weken een feit zijn. Als de verzorger het voedsel aanbiedt en de zwerfkat toont zich, gaat miauwen en/of geeft kopjes aan de tralies of de voedselgevende hand, dan is (de start van) het resocialiseren een feit. Deze katten kunnen na resocialisatie via een dierenopvang herplaatst worden. Vinden er binnen twee à drie weken geen tekenen van resocialiseren plaats, dan is deze zwerfkat niet te resocialiseren en moet het dier voor een katwaardig leven uitgezet worden op de plek van herkomst of herplaatst worden op een nieuwe geschikte woonplek. De International Society of Feline Medicine (ISFM) geeft uit onderzoek aan dat het langdurig opsluiten van katten in een asiel, opvang of pension niet acceptabel is¹⁵⁵. Het proberen te resocialiseren van deze niet op mensen ingeprinte schuwe zwerfkatten geeft ernstige chronische (en

¹⁵⁵ ISFM Guidelines on Population Management and Welfare of Unowned Domestic Cats (*Felis catus*) (2013)

daardoor ziekmakende) stress¹⁵⁶. Er blijft aan het einde van een (re)socialisatietraject een groep verwilderde zwervkatten en –kittens over die sociale trekken vertonen, maar niet geschikt zijn als huiskat. Deze schuwe zwervkatten kunnen echter wel wennen aan een leven buitenshuis met ondersteuning in de vorm van voedsel, schuilplekken en veterinaire zorg en kunnen dan na jaren een zekere mate van socialisatie naar hun vaste verzorgers bereiken. Deze vorm van socialisatie is binnen een zwervkattenopvang amper mogelijk, tenzij de opvang capaciteit heeft tot permanente huisvesting buitenshuis voor dit type wilde zwervkat. Voor deze zogenaamde buitenkatten wordt een buitenplek gezocht: een thuis waar de kat gemonitord en verzorgd wordt, maar niet binnen hoeft te leven.

16.2.1. Inrichting socialisatieverblijfkooi

De indeling van het tijdelijk kattenverblijf wat bestemd is voor resocialisatie verschilt niet van een hok waar een schuwe kat die niet geresocialiseerd wordt behalve dat de inrichting zodanig moet zijn dat de zwervkat zich niet permanent kan verschuilen en de kat overal in het verblijf gemakkelijk te benaderen moet zijn. Een scheidingswand kan, maar zou niet nodig moeten zijn omdat de kat immers al enigszins sociaal is. De te resocialiseren kat moet zich veilig voelen en dus is het prettig als er iets van een doos of schuilhoekje of onderkant van een vervoersbox aanwezig is. Handdoeken of kleden zijn te gebruiken, mits de kat er niet voortdurend onder gaat zitten. Een of twee zijden van het kattenverblijf is dicht of staat tegen een muur. Zorg dat de kattenbak niet zo groot is dat de zwervkat zich hier volledig achter kan verschuilen als resocialisatie het doel is. Een plank halverwege de bench geeft de zwervkat de mogelijkheid om iets hoger te zitten als uitkijk wat de meeste katten prettig vinden. Vinke & vd Leij hebben onderzoek¹⁵⁷ gedaan naar stressreductie in de eerste twaalf dagen in opvangcentra. Daarbij bleek dat het geven van een schuildoos de stress van de katten significant deed dalen. Alle onderzochte katten verloren de eerste twaalf dagen aan gewicht.

Bij gebrek aan een kattenverblijf kunnen grote hondenbenches gebruikt worden om katten

¹⁵⁶ Sparkes, A.H., Bessant, C., Cope, K., Ellis, S.L.H. e.a. (2013) ISFM guidelines on population management and welfare of unowned domestic cats (*Felis catus*).

¹⁵⁷ Leij, van der, W J R; Selman, L D A M; Vernooij, J C M; Vinke, C M (2019) The effect of a hiding box on stress levels and body weight in Dutch shelter cats : a randomized controlled trial

in te socialiseren. Om een deelbaar hok te maken kunnen twee hondenbenches tegen elkaar aangezet worden. Als een van de benches schoongemaakt moet worden, zorgt een plank tegen de deuropening ervoor dat de kat niet kan ontsnappen.

Om de zwerfkat uit de vervoersbox in de socialisatiekooi te krijgen waar geen vervoersbox in past, zonder de kat te laten ontsnappen, vergt handigheid. Zorg ervoor dat bij het overstappen de kamerdeur dicht zit en tevens alle ramen gesloten zijn. Een optie om het overstappen zonder ontsnapping te laten plaatsvinden is om met dik karton de deur van de bench af te dekken, op de opening voor de kat om over te lopen na. De deur van de bench kan vervolgens bijna dichtgedaan worden, het stuk karton wordt opzij of omhoog geschoven en de deur van de bench wordt in de haak gedaan.

16.2.2. Stressreductie

Zodra de zwerfkat in de verblijfsruimte zit, krijgt de kat de tijd krijgt om te wennen aan de nieuwe omgeving en wordt met rust gelaten. Zorg ervoor dat huishoudelijke activiteiten doorgaan, maar stel stofzuigen even uit als de zwerfkat net in de socialisatiekooi zit. Kijk de kat de eerste uren/dagen niet recht in de ogen aan – dat is bedreigend. Kijk naar de kat vanuit je ooghoeken en pas het resocialisatieproces aan op hoe de kat op mensen reageert en de stresssignalen die de kat afgeeft (zie hoofdstuk 12.2). Sommige katten hebben kort nodig om te wennen en weer contact te krijgen. Andere katten hebben minimaal een week nodig om zich veilig in de bench of kattenverblijf te voelen. Als de kat erg gestrest is, kan een doek over een deel van de kooi gelegd worden zodat de zwerfkat kan schuilen in het donkere deel van het verblijf. Schuif de doek elke dag een beetje terug, zodat het dier went aan het leven binnenshuis. Sommige mensen gebruiken enkele druppels valeriaan of kattenkruid in het verblijf om de kat iets meer op het gemak te brengen. Een schuilhokje in de verblijfsruimte waarin de kat kan schuilen en zich veilig waant, is van harte aan te bevelen.

Geruststellende gedragingen van de mens kunnen bijdragen aan het resocialisatieproces

van de zwerfkat en vertellen: 'ik heb geen kwaad in de zin':

- het met de ogen knippen
- veelvuldig gapen
- op hoge toon praten
- in alle rust lezen of puzzelen ed. op een lage stoel
- op de bank liggen en de kat laten wennen aan je nabijheid.

16.2.3. *Het resocialisatieproces*

De resocialisatie wordt ingezet door een gedwongen gerichtheid op de mens via het aanbieden van drie tot vijf kleine maaltijden per dag. De te resocialiseren kat gaat het voedsel geven al snel associëren met de komst van de mens bij zijn verblijf. Van belang is dat de kat blijft eten en niet uit angst voor de mens weigert te eten. Als een kat niet eet in bijzijn van de verzorger, dan dient de verzorger weg te gaan opdat de kat wel eet. Het niet eten gedurende één of meerdere dagen verzwakt de zwerfkat en zijn redenen om alarm te slaan bij de dierenarts. Niet eten kan immers ook een symptoom zijn van onderliggende ziektes. In het algemeen zal een kat zich niet tot de hongerdood uithongeren. Maar als een kat drie dagen niet eet, kan al leververvetting optreden – wat tot de dood kan leiden. Ook een tamme kat kan zo overstuur zijn dat er verwilderd gedrag wordt vertoond en het gestreste dier in hongerstaking gaat. Varieer met eten als de zwerfkat het eten niet accepteert. Het kan zijn dat de zwerfkat het aangeboden eten simpelweg niet wil eten en er ander voedsel aangeboden dient te worden (kaas, ham, gourmet mousse, makreel, rosbief, tonijn, lauwe eendagskuikens etc.). Een verwilderde kat ziet brokken en blikvoer mogelijk voor de eerste keer en dit voer daardoor niet eten. Probeer dan ander voer, zoals kipfilet, eendagskuikens, rauw voer zodat de zwerfkat in ieder geval gaat eten.

Als de kat gaat 'praten' is zeker dat de verwilderde kat een stuk te resocialiseren is. Het naar mensen toekomen bij het geven van voedsel en het kopjes geven aan de tralies als er voer gegeven wordt, zijn tekenen dat de zwerfkat aan het resocialiseren is. Het helpt als de verzorger beide ogen een paar keer dichtdoet (knipogen met beide ogen) en als de kat terug knipoogt met beide ogen, is er alle hoop op een voorspoedige resocialisatie. Het lijkt alsof ergens in het opbouwproces van socialisatie een knop om gaat, waarna de kat het menselijk contact niet meer schuwt. Dat is het moment dat er steeds meer ruimte gegeven kan worden aan de kat om het huis met de bewoners erin te ontdekken. Door de zwerfkat aanvankelijk in de bench of kooi te hebben opgesloten, ziet de kat dit als veilige haven. Als er iets gebeurt of het is etenstijd, dan zal de kat uit zichzelf terugkeren naar zijn verblijf. Hiervoor is het belangrijk om de eerste week de volledige discipline te hebben om de zwerfkat niet uit de kooi te halen. Een te vroeg losgelaten (half) verwilderde zwerfkat zal zich gedragen als een ontsnapte verwilderde kat en zal lastig weer te vangen zijn.

Als er sprake is van verschillende verzorgers kan het handig zijn om een verschillend gekleurde kaarten of labels aan de kooi te bevestigen, ten teken van de mate van schuwheid - bijvoorbeeld groen voor aaibaar, oranje voor aaibaar, maar kan onverwachts uithalen en rood voor niet-aaibaar.

Een handig hulpmiddel in het resocialiseren is de fop-arm, te koop in fopwinkels of winkels met carnavalsartikelen. Er zijn verschillende typen te koop, waarbij zowel een hand met een lege overhemdsmouw beschikbaar is waarin je zelf je arm kunt stoppen als een type met een hand en daaraan een 'gevulde' onderarm. De fop-arm dient als test om te kijken of een schuwe kat uithaalt naar de verzorger. De arm kan ook gebruikt worden om de zwerfkat te laten wennen aan het geaaid worden zonder risico dat de verzorger wordt opgehaald.

Zorg als organisatie duidelijk te zijn in de achtergrond van een te herplaatsen geresocialiseerde kat. Vaak krijgt een te adopteren kat een terugval in sociaal gedrag als de kat verplaatst wordt naar zijn definitieve thuis. Stem de verwachtingen van de adoptanten daarop af. De kat wordt er alleen maar slechter van als door verkeerde verwachtingen de kat na enkele weken weer teruggebracht wordt naar de opvang. Filter de toekomstige eigenaren uit de adoptanten door helder te zijn in het (voorheen) schuwe karakter van de kat zodat het dier op een plek terecht komt die bij hem past en waar hij de tijd krijgt te wennen.

16.3. Herplaatsen schuwe zwerfkat: de buitenplek-kat

16.3.1. *Waarom herplaatsen?*

'Relocate' oftewel herplaatsen kan nodig zijn als het woongebied van de zwerfkat ophoudt te bestaan doordat huizen worden afgebroken of een braakliggend industrieterrein wordt volgebouwd. Een terrein waar de zwerfkatten leven kan gevaarlijk zijn bij bedreiging van de zwerfkatten door het risico bejaagd, verdronken of vergiftigd te worden maar ook als er geen veterinaire zorg geboden kan worden door onvoldoende beschikbare financiële middelen. Ook kunnen zwerfkatten gevangen zijn in gebieden waar beschermde of bedreigde diersoorten leven en herplaatsing van belang is voor die andere diersoorten. Dan is er binnen de TNRC-vangactie sprake van de R van 'relocate'. Het herplaatsen 'relocate' maakt dat samenwerking met allerlei faunaorganisaties en Jagersverenigingen bevorderend werkt, waardoor onder de streep veel meer zwerfkatten geholpen worden. Voor de zwerfkat is het herplaatst worden in het algemeen stressvoller dan teruggezet worden in de vertrouwde leefomgeving. Als dat echt niet mogelijk is, kan het de moeite waard zijn om een wilde zwerfkat twee weken in een buitenren of bench met enige stresssignalen te laten verblijven, als de zwerfkat daarna een vrij en verzorgd leven als schuurkat met de taak van muizenvanger tegemoet gaat.

Voor de zwerfkat wordt een goede alternatieve woonplek gezocht, de 'buitenplek' genoemd. Deze buitenplek kan een thuis op een boerderij, manege of tuinderij zijn, maar ook een plaats in een tuinkas, kinderboerderij of schuur van een kattenliefhebber met ruimte kan geschikt zijn. Bij het herplaatsen is het belangrijk dat de zwerfkatten in vergelijkbare omgevingen terecht komen die volledig geschikt zijn voor zowel de zwerfkat zelf als de leefomgeving. De zwerfkat dient, alvorens vrij rond te kunnen lopen, te wennen aan zijn of haar nieuwe thuis. Hiertoe wordt de zwerfkat twee of drie weken opgesloten in een bench, leeg kippen- of groot konijnhok of een afgesloten schuur. De zwerfkat krijgt in

deze periode extra lekker voer, zodat na het opengaan van het verblijf de kans maximaal is dat de zwerfkat in zijn nieuwe thuis blijft.

Ook voor deze buitenplekken geldt dat de aspirant-eigenaren gescreend worden, net zoals bij plaatsing van een huiskat. Om een buitenkat te laten wennen aan zijn nieuwe woonomgeving, bieden zwerfkattenorganisaties rennen of benches aan, waar de buitenkat minimaal twee weken in verblijft.

16.3.2. Buitenplekken en buitenren

Om aan buitenplekken te komen, gaan de nodige inspanning vooraf. Immers, ook al zal de nieuwe eigenaar geen aaibare kat krijgen, de kat dient wel levenslang water, voedsel en monitoring te krijgen en die gouden plekken zijn schaars. Plaats op social media en de website regelmatig advertenties om aan buitenplekken te komen. Vraag aan boerenbedrijven waar schuurkatten geholpen zijn of er mogelijk nieuwe schuurkatten nodig zijn. De leefomgeving dient geschikt te zijn voor deze individuele kat. Een voormalig zwerfkat herplaatsen van een weidegebied naar een industrieterrein met wegen rondom, vraagt om een spoedige dood door aanrijding. Ook is het niet de bedoeling om een zwerfkat van een natuur- of grondvogelgebied te herplaatsen naar een ander natuur- of grondvogelgebied.

Indien de zwerfkattenopvang voldoende plek en financiën heeft, is het aan te bevelen om een buitenren of verwilderde zwerfkattenren om tijdelijk dit type zwerfkatten op te vangen. De zwerfkattenren wordt zoveel mogelijk als natuurlijke omgeving ingericht met voldoende schuilplekken, struiken en groen tegen de Nederlandse weersomstandigheden. Let erop dat de zwerfkattenren niet in de volle wind staat, maar zorg voor een dichte wand.

17. Socialiseren kittens met en zonder moederpoes

17.1. Opvang moederpoes met kittens

17.1.1. *Bij elkaar laten moederpoes en kittens*

Het is belangrijk om een moederpoes met jonge kittens bij elkaar te houden, zodat de kittens in ieder geval minimaal tot een week of zeven moedermelk krijgen. De moedermelk bevat waardevolle antistoffen die de kittens beschermt tegen ziektes. Bij de verzorging van een zwervpoes met kittens kan de moederpoes zowel sociaal als verwilderd als wild zijn. Voor alle moederpoezen is het van belang om zich terug te kunnen trekken – zowel voor haar gevoel van veiligheid naar mensen als voor haar kittens voor haar broodnodige rust.

De wet¹⁵⁸ bepaalt dat de kittens met zeven weken gescheiden mogen worden van de poes. Deze wettelijke bepaling houdt niet in dat kittens met zeven weken ook direct bij de moederpoes weggehaald moeten worden. In de overtuiging van Stichting Zwerfkatten Nederland is het altijd beter om de kittens tot minimaal een week of acht à negen bij de moederpoes te houden. Het eerder scheiden van de kittens met de moederpoes om reden van socialisatie wijst op onvoldoende middelen, kennis of vaardigheid binnen de organisatie.

Kittens eerder scheiden dan zeven weken ten gunste van een soepel socialisatieproces van de kittens op mensen is bij de wet verboden en getuigt van onkunde. Hier is één uitzondering op: als de moederpoes zo gestrest is door het opgesloten zijn en haar welzijn buitenproportioneel wordt aangetast met een mogelijk afreageren op de kittens (w.o. agressie) dan kan het niet anders dat moederpoes en kittens gescheiden worden. Ook als de moederpoes de kittens onvoldoende zoogt voor een goede groeicurve van de kittens of de kittens verstoot, moet ingegrepen worden. De moederpoes moet dan zo spoedig mogelijk (na neutralisatie uiteraard) worden teruggeplaatst of herplaatst waarbij zij haar vrijheid terugkrijgt.

17.1.2. *Socialiseren kittens – tot welke leeftijd mogelijk?*

Het begin en het einde van een socialisatieperiode van de kittens is niet altijd en volledig strikt afgebakend en is afhankelijk van:

- het ras
- individuele verschillen in karakter
- stimulaanbod van de vroegere kwalitatieve en kwantitatieve leefomgeving
- aanwezigheid moederpoes en
- andere contexten zoals de aanwezigheid van volwassen katten.

Er geldt dat er individuele verschillen zijn in de kittenkarakters wat betreft het kunnen socialiseren en het socialiseren lukt beslist niet altijd. Zo zal een angstig karakter zorgen voor een lagere socialisatiegraad dan een ‘brutaler’ karakter van het kitten.

Wetenschappelijk¹⁵⁹ is vastgesteld dat kittens een inprentingsperiode hebben van twee tot zeven weken oud waarin het kitten het gemakkelijkst contact legt met mensen. Een tweede inprentingsperiode op de leeftijd van acht tot zestien weken oud wordt vaak beschreven, maar is niet wetenschappelijk onderbouwd¹⁶⁰. Als kittens buiten geboren zijn zonder menselijk contact, is bekend dat de socialisatie tijdrovender gaat zijn. Daarom is het handig om te inventariseren bij een melding van zwervkittens of bekend is of de kittens

¹⁵⁸ Wet Besluit Houders van Dieren, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2018-07-01>, geraadpleegd februari 2021

¹⁵⁹ Turner, D.C. & Bateson, P. (1989) De wereld van de kat.

¹⁶⁰ Vinke, C.M. & Schilder, M.B.H. (2015) Deskundigheidsverklaring socialisatie, socialisatie deficiënties en de gevolgen voor dierenwelzijn kat.

buiten geboren zijn (bijlage 2.4). Deze factoren bij elkaar vergen een goede afweging hoe de socialisatie van de zwervkittens met schuwe zwervpoezen aangepakt wordt. Van belang is wat er verstaan wordt onder een gesocialiseerde kat bij een nieuwe eigenaar. Voor de ene eigenaar dient een sociale kat in een druk gezin met kleine kinderen 'alles' over zich heen te moeten laten gaan, terwijl een andere eigenaar het prima vindt als de kat niet op te tillen is, niet op schoot komt en niet te aaien is. De praktijk van socialiseren leert dat zowel kittens van wilde poezen, buiten geboren kittens en oudere schuwe kittens nog prima gesocialiseerd kunnen worden, maar dat de socialisatie tijdrovender gaat zijn. Hierbij zijn de karaktereigenschappen zoals angst of nieuwsgierigheid van belang voor de bereikte socialisatiegraad. Feit is dat socialiseren beslist niet altijd lukt. Deze kittens kunnen prima geschikt zijn voor een plek als op een (kinder)boerderij, manege of tuinderij.

Er is genoeg materiaal op internet beschikbaar over hoe de socialisatie van wilde kittens aan te pakken, zoals door Philips van NYC Feral Initiative¹⁶¹. Daarnaast zijn er diverse Engelstalige handboeken die het socialiseren van schuwe kittens beschrijven¹⁶².

Mede vanwege de verschillen in praktijkervaringen bestaat er geen consensus bij organisaties over tot hoe oud wilde zwervkittens te socialiseren zijn. De ene organisatie meent dat met 10 weken een zonder enig menselijk contact en buiten geboren zwervkitten altijd wilde trekken zal blijven vertonen, de andere organisatie meent dat tot na vier of zes maanden een wild zwervkitten nog in grote mate tam kan worden. De inspanningen die een zwervkittenorganisatie aan het socialiseren van kittens wil en kan besteden hangt af van het vastgestelde beleid en de beschikbare capaciteit van genoeg gastgezinnen, tijd en mogelijkheden qua opvangruimte. Ook voor kittens geldt dat bij langdurige socialisatie scherp naar stresssignalen en vooruitgang in het sociaal worden gekeken dient te worden. Een complicerende factor tussen organisaties onderling is dat het begrip en de stadia van socialisatie niet gedefinieerd zijn en bijgevolg onderling verschillen. Dat kan leiden tot discussie op verschillende golflengte waarbij overeenstemming helaas nooit bereikt wordt. Het gemeenschappelijke doel voor ogen houden, kan dan helpen en werkt stukken beter dan de concurrentiestrijd aan te gaan met elkaar....

De Tree House Humane Society¹⁶³ en Hannah Shaw¹⁶⁴ menen dat kittens tot 12 weken en iets ouder te socialiseren zijn met de opmerking dat bij oudere kittens het gastgezin zich kan instellen op het adopteren van het zwervkitten. Feral cat focus of NY¹⁶⁵ raadt aan om schuwe kittens tot drie maanden te socialiseren. Als een zwervkitten, wat wild is gebleven, teruggezet wordt omdat het onvoldoende te socialiseren is, heeft het op een leeftijd van vier maanden een betere kans om te overleven dan een kitten van drie maanden. Indien de capaciteit van de opvanggezinnen voldoende is, dan kan dit een argumentatie zijn om te proberen het kitten tot vier maanden te socialiseren. De acceptatie van blijvende 'wilde' trekken van het te adopteren kitten speelt ook mee met de maximale leeftijd om het wilde kitten te socialiseren. Voorop dient te staan hoe het oudere wilde zwervkitten functioneert in termen van welzijn en stress. Het opgesloten houden van wilde zwervkittens die stresssymptomen vertonen door het opgesloten zijn in de nabijheid van mensen, is dierenleed en dierenmishandeling.

¹⁶¹ Animal Alliance NYC, <http://www.animalallianceny.org/wordpress/2013/05/the-best-age-for-taming-feral-kittens/>, geraadpleegd april 2019

¹⁶² Rescue Group Best Practices Guide, the Humane Society of the United States & PetSmart Charities, <https://www.animalsheltering.org/sites/default/files/documents/rescue-best-practice-guide.pdf>, geraadpleegd februari 2020

¹⁶³ Tree House Humane Society, Socializing Feral Kittens, http://www.treehouseanimals.org/site/DocServer/socializing_feral_kittens.pdf?docID=155, geraadpleegd april 2019

¹⁶⁴ Shaw, H. (2019) Tiny but Mighty, Kitten lady's guide to saving the most vulnerable felines

¹⁶⁵ Feral Cat Focus NY, <https://feralcatfocus.org/colony-management-socializing-feral-kittens/>, geraadpleegd april 2019

17.1.3. Socialisatie kittens met moederpoes

De kittenperiode tot zeven weken (de inprentingsperiode van de kittens) is het meest ideaal om kittens te socialiseren op mensen. Dit houdt in dat het socialiseren van de kittens gestart wordt met de moederpoes in hetzelfde verblijf. Hoe jonger de kittens, hoe gemakkelijker ze contact zoeken uit nieuwsgierigheid. Afhankelijk van de schuwheid van de moederpoes, zal zij zich teruggetrokken opstellen. Deze wijze van socialiseren van de kittens met de moederpoes in hetzelfde verblijf vergt verzorgers die hier ervaring mee hebben want het is niet de bedoeling dat de moederpoes de verzorger of kittens iets aandoet vanuit haar stress. Als de jonge kittens even niet bij de moeder liggen en wat rondscharrelen in de bench zijn dat de juiste momenten om de moederpoes te scheiden van de kittens en de kittens te aaien. Als de kittens zelf gaan eten kunnen de kittens tijdens het voeren geaaid en geknuffeld worden. Deze methode vergt veel tijd omdat het gastgezin zo vaak bij de moederpoes met kittens moet zijn, dat het moment van natuurlijk gescheiden zijn, benut kan worden.

Alternatief is om de moederpoes aan te wennen kortdurend gescheiden te zijn van haar kittens. Als de moederpoes niet al te wild is, kan zij 'getraind' worden als haar kittens drie tot vier weken oud zijn door het sluiten van de deur in de tussenwand van het verblijf. De kittens worden minimaal driemaal per dag in handen genomen en wennen zo aan menselijke handen. De socialisatie van de kittens is gebaseerd op het positieve associaties krijgen van het kitten op mensen door het krijgen van lekker voer van de verzorger vanaf een leeftijd van ongeveer vijf weken. Na een paar keer gescheiden en herenigd te worden met haar kittens, went een moederpoes aan dit proces en gaat vaak vanzelf naar het andere gedeelte van het verblijf. Beloon de moederpoes door haar extra lekker eten te geven. De kittens zullen nieuwsgierig zijn en steeds meer toenadering zoeken. Mocht het noodzakelijk zijn om hele jonge kittens te moeten onderzoeken van een schuwe moederpoes en lukt het niet de kittens van de moederpoes te scheiden, gebruik dan een schepnetje met lange steel om de kittens bij de moeder weg te halen.

17.1.4. Verzorgen en wegen pasgeboren kittens

Als de kittens geboren zijn, controleer dan na een paar dagen of de navelstreng van het kitten is afgevallen en kijk regelmatig of dit gebied niet ontsteekt. Laat het nest zoveel mogelijk met rust gedurende de eerste twee weken en laat ook geen derden bij het nest. Let op tekenen van een onrustig nest – dat kan betekenen dat de kittens te weinig moedermelk krijgen. Als er ook maar enigszins aanwijzingen zijn dat de kittens onvoldoende melk of vast voedsel krijgen (kittens zijn onrustig, piepen, blijven zoeken naar de tepel, blijven klein etc.), start dan met het tweemaal daags wegen van de kittens. Vergelijk de ochtendgewichten met de ochtendgewichten en de avondgewichten met de avondgewichten. In geval de kittens erg op elkaar lijken en niet goed uit elkaar te houden zijn: gebruik nagellak op de vacht of een teennagel om per kitten het gewicht goed bij te kunnen houden. Overleg met de dierenarts zodra een kitten qua gewicht afvalt of twee dagen gelijk blijft in gewicht.

17.1.5. Aborteren drachtige poezen

Sommige organisaties aborteren alle drachtige poezen, sommige organisaties aborteren drachtige poezen nooit en andere organisaties aborteren liever niet als de dracht al ver gevorderd is. Maak als organisatie tevoren bewust de keuze dat bij de opvang van een moederpoes met kittens een gastgezin of kattenverblijf een week of 12 tot 16 (afhankelijk van de leeftijd van plaatsing van de kittens) bezet houdt en weeg dat mee in de keuze om te aborteren of niet. Als organisatie wil je immers niet voor de keuze komen te staan om geen schuwe zwervkatten meer te kunnen helpen omdat de gastgezinnen en kattenverblijven bezet zijn met sociale zwervkatten en -kittens. Besef dat het 'redden' van de ongeboren kittens (die nog geen bewustzijn hebben) straks wellicht geboren kittens (die wel een bewustzijn hebben) 'kosten' omdat je ze niet kunt helpen omdat er geen opvangplek is

17.2. Opvang en socialisatie schuwe kittens zonder moederpoes

Kittens komen regelmatig in de opvang zonder moederpoes. Stel alles in het werk om de moederpoes alsnog te vinden en te vangen. Er is geen betere verzorger dan de moederpoes zelf – ook al overschatten de meeste mensen zichzelf in deze en hebben de meeste mensen de neiging in te moeten grijpen. Afgezien van het belang voor de kittens is er een groter belang op populatieniveau: als moederpoezen niet geneutraliseerd worden, zorgen ze elk jaar voor talloze kittens. Alhoewel het opvangen van dit nest de individuele kittens helpt, is het op populatiemanagementniveau water naar de zee dragen.

Als de moederpoes echt niet meer te vinden is na herhaalde pogingen om haar te vangen, verzorg de kittens dan zo goed mogelijk in gastgezinnen. Besef dat zodra je de kittens weghaalt van hun vindplek, de kans om de moederpoes nog te vangen minimaal is.

Het vinden en begeleiden van kittengastgezinnen dient zorgvuldig te gebeuren. Als organisatie is het belangrijk om verwachtingen goed af te stemmen door het tevoren overleggen en bespreken van verzorgingsprotocollen en het duidelijk hebben wat de gewenste resultaten zijn van het socialisatieproces. Spreek tevoren duidelijk af wat wenselijk gedrag is van het kitten in termen van benadering (niet angstig), aanraking (bijvoorbeeld moet geaaid kunnen worden, wel of niet opgepakt kunnen worden), relaxt en natuurlijk gedrag in bijzijn van mensen en herstelperiode na schrik (bijvoorbeeld na een kwartier na een schrikreactie op stofzuigen weer tevoorschijn komen en niet twee dagen onzichtbaar zijn). Bij plaatsing moet rekening gehouden worden dat het kitten qua socialisatieproces een kleine en tijdelijke terugval zal krijgen in sociaal gedrag.

Voor in de gastgezinnen zijn minimaal de volgende protocollen noodzakelijk:

1. Een protocol 'gastgezin' waarin verwachtingen wederzijds worden afgestemd (wat kan het gastgezin van de organisatie verwachten en wat kan de organisatie van het gastgezin verwachten)
2. Een protocol 'verzorging kittens', waarin de werkwijze voor de verzorging wordt afgestemd, inclusief hoe de begeleiding en achterwacht geregeld is
3. Een protocol 'hygiëne', opdat duidelijk is wat verwacht wordt qua hygiënisch werken
4. Een protocol 'plaatsing kittens' waarin het adoptieproces beschreven staat.

Het meest ideale opvanggezin heeft een rustige gezinssituatie (zonder kleine en vaak drukke kinderen), heeft (para)medische/veterinaire kennis en een goed observatievermogen om de kittens te kunnen monitoren. Het plaatsen in een socialisatieverblijf zorgt ervoor dat het kitten of de kittens gedwongen worden om het huiselijk leven mee te maken en in contact te komen met het leven van mensen opdat de socialisatieperiode optimaal doorlopen kan worden.

17.2.1. Inrichting socialisatieverblijf

Als socialisatieverblijf wordt bij voorkeur een daarvoor gemaakte socialisatiekooi gebruikt met een scheidingswand, zoals van Otto Pet Cages. Maar ook een bench of groot konijnenhok of konijnenren zonder scheidingswand kan gebruikt worden, mits het kitten jong genoeg is om binnen korte tijd te kunnen wennen aan mensen. De inrichting is hetzelfde als van een volwassen kat (zie hoofdstuk 16.2.1). Shaw¹⁶⁶ beveelt aan om minimaal een warmtebron te hebben in een gedeelte van het verblijf, zachte dekens en/of een zachte knuffel, een schuilplek en voor kittens ouder dan drie weken een kattenbakje met niet-klontend grit. Haar advies is om geen houten of papieren grit te gebruiken.

¹⁶⁶ Shaw, H. (2019) Tiny but Mighty, Kitten lady's guide to saving the most vulnerable felines

Zorg dat er altijd water beschikbaar is in een ondiepe stenen waterbak die niet gemakkelijk kan omvallen en ververs het water dagelijks. Bij wilde kittens kan het handig zijn om kleinere schuifopeningen te hebben waar net een voerbakje en een hand door kan.

grote konijnenkooi als socialisatiekooi kitten(s) (1.4 m breed)

17.2.2. Rndom socialisatie

De leeftijd van buiten geboren kittens is vaak lastig te schatten. Gewicht, gedrag en motorische ontwikkeling gecombineerd geeft een leeftijdsindicatie. Hou er rekening mee dat in het wild geboren kittens kleiner kunnen lijken dan hun leeftijd zou doen vermoeden, vanwege onvoldoende voedsel of gezondheidsproblemen waardoor ze in de groei achter zijn gebleven. De gebitsontwikkeling vertelt ook iets van de leeftijd, maar is bij schuwe kittens niet te onderzoeken.

Hoe de socialisatie van kittens het beste aangepakt kan worden, hangt van veel factoren af. Er dient zorgvuldig geobserveerd te worden hoe het socialisatieproces verloopt om vervolgens naar de praktijkervaringen te handelen. Oudere jonge kittens die niet meer gezoogd hoeven te worden en geen moederpoes hebben, kunnen gesocialiseerd worden in nestverband. Het is mogelijk om kleinere kittens samen op te vangen. Oudere kittens kunnen te veel steun bij elkaar zoeken en de daarbij de mens voor het sociale contact mijden. Het is aan te bevelen deze kittens per twee te huisvesten. Als echter de twee kittens bij elkaar nog teveel de mens voor het sociale contact mijden, dan kan het soms niet anders dan de kittens uit elkaar te halen en apart op te vangen. In de praktijk kan het echter ook zo uitwerken dat de meer sociale kittens de bangere kittens juist over de streep halen in het zoeken van menselijk contact. Dat kan ook werken als een kitten, wat eerder gevangen is en al meer gesocialiseerd is, bij een nieuwe lichte schuwe kittens gevoegd wordt. Let er dan wel op dat de quarantaineperiode van alle kittens van twee weken voorbij is en de kittens gevaccineerd zijn.

17.2.3. Het socialisatieproces van schuwe kittens

Zodra het schuwe kitten in de verblijfsruimte zit, wordt het met rust gelaten om zo te kunnen wennen aan het huiselijke leven. Indien het kitten erg gestrest is, dan kan een doek over een deel van de kooi gelegd worden. Probeer het kitten in geen geval direct te aaien of op te pakken – het kitten zal uit angst zich doodstil houden en dat is niet de goede methode om een kitten te socialiseren.

Een kitten is gebaat bij regelmaat in de verzorging. Probeer als gastgezin op ongeveer dezelfde tijden het kitten eten en aandacht te geven, zodat het went aan het ritme van de

verzorging. Zorg voor voldoende licht in de socialisatiekooi zodat je alles goed kan zien. Mijdt vol zonlicht op de socialisatiekooi (ook als de zon gedraaid is) en zet het verblijf niet op de tocht. Kijk regelmatig in de kattenbak om te zien hoe de ontlasting en urine eruit zien. Verwijder minimaal twee tot vier keer per dag de kattenbak qua klonten urine en ontlasting en vul de kattenbak alleen bij als dat echt nodig is.

Geef het kitten eten volgens het hieronder beschreven socialisatieplan en een door de begeleider van de gastgezinnen vastgesteld voedingsschema. Pas het eetschema aan op te geven medicatie en/of dieetvoeding. Noteer de bevindingen op een verblijfsstatus of vergelijkbaar registratiesysteem. Was en ontsmet je handen na de verzorging.

Net zoals bij de volwassen schuwe zwerfkat geldt ook voor het schuwe zwerfkitten dat de socialisatie aanvankelijk maar op één motivator gebaseerd is: voedsel. Met het voeren wordt de positieve associatie met mensen en daarmee de socialisatie ingezet. Er zijn acht fasen in het socialisatieproces te onderscheiden. Als kittens in gastgezinnen verzorgd worden, is het gemakkelijk om bij te houden wanneer een kitten van socialisatiefase veranderd. Zo'n gemakkelijk bij te houden socialisatiescore is voor de coördinator van de gastgezinnen overzichtelijk, wat met name in de drukke kittentijd efficiënt werkt.

Hoe kleiner het schuwe kitten, hoe vaker en minimaler de hoeveelheden eten. Een kitten van zeven weken krijgt 4 tot 5 keer eten per dag. Besef dat het maagdarmsstelsel van het kitten kwetsbaar is en het voor de ontwikkeling het beste als het kitten een half jaar lang hetzelfde voer krijgt, bij voorkeur droge brok. Natvoer bevat calorisch veel minder waarde, dan droogvoer. Vervang natvoer dan ook niet zomaar door dezelfde hoeveelheid droogvoer. Het weken van brokjes kan de stap naar het vast voedsel eten gemakkelijker maken, al helemaal als er een papje gemaakt wordt van natvoer met geweekte brokken. Gebruik juist bij zwerfkittens een hoogwaardige brok van een goed merk en geen goedkope (en vaak zoute) gewone brok. Het geven van hoogwaardige voeding voorkomt gezondheidsproblemen bij de kittens waarbij vaak geldt: 'goedkoop (eten) is duurkoop (welzijn kitten & dierenartsrekening). Geef geen kitten mousse en natvoer door elkaar, dat is een garantie voor diarree en andere ellende.

17.2.4. Het socialisatieproces in fasen

De fasen in het socialiseren van kittens > zes weken met eten:

1. Als eerste stap wordt smakelijk voer in een bakje gezet en de verzorger blijft bij de kooi staan. Let echter op dat een kitten kwetsbaar is en niet zonder voedsel kan. Als de kittens aanvankelijk zeer schuw zijn, is het noodzakelijk om ze kleine beetjes eten te geven. Als de kittens niet eten met een verzorger bij het socialisatieverblijf, ga dan weg van het verblijf zodat de kittens in ieder geval eten. Bouw het dichterbij staan bij het verblijf op, totdat je direct naast het verblijf staat terwijl het kitten eet.
2. De tweede fase is de verzorger die het bakje met voer vasthoudt waaruit het kitten eet. Hiervoor moet de deur van het verblijf open zijn.
3. Fase drie is de fase waarin het kitten het voer opeet terwijl de hand met het bakje voer het kittenkopje aanraakt.
4. Vervolgens aait een vinger van de verzorger het kitten achter de oortjes als het voer gegeten wordt. In deze fase is het aaien van het kopje of dicht bij de nek nog te spannend voor het kitten.
5. In fase 5 eet het kitten terwijl het met de hand wordt geaaid.
6. Het kitten krijgt het bakje eten als het naar de verzorger toekomt en geaaid wordt.
7. Een fase verder is dat het kitten opgepakt wordt en bij het voerbakje gezet wordt.
8. De laatste fase in het socialisatieproces is dat het kitten op schoot kan eten, terwijl het geaaid wordt.

Onderzoek¹⁶⁷ wijst uit dat het vaker praten tegen en aanraken van kittens leidt tot socialere kittens. Tekenen van het socialer naar mensen worden zijn het miauwen en oogcontact zoeken als de verzorger naar het socialisatieverblijf loopt. Let echter op dat sommige kittens ook miauwen om hun moederpoes of nestgenoten tot ze schor zijn. Andere tekenen van het socialer worden naar mensen zijn het kopjes geven tegen de tralies en het door het katten naar voren van het verblijf lopen als de verzorger met eten aankomt en het spinnen.

Het 'poetsen' van het katten met een tandenborstel imiteert het likken van de moederpoes¹⁶⁸ en kan het katten een prettig gevoel geven.

Als het katten gewend is aan de verzorger en alle bovengenoemde fasen in het socialisatieproces heeft doorlopen, is het tijd om nieuwe mensen te introduceren. Vaak zorgt een nieuw persoon ervoor dat het katten enkele stappen terugvalt in het socialisatieschema waarbij fasen opnieuw, maar in het algemeen veel sneller, doorlopen worden. Na het gewend zijn aan een tweede verzorger, volgt een test of het katten ook benaderbaar is zonder dat er eten aanwezig is. Als een katten benaderbaar, aibaar en optilbaar is zonder dat er eten aanwezig is, is het katten in het algemeen klaar om geplaatst te worden – uiteraard mits het katten oud genoeg is om geplaatst te worden. Om toekomstig nestjes te voorkomen, strekt het tot aanbeveling de kittens te neutraliseren voordat ze geplaatst worden.

Het plaatsen van het katten vindt bij voorkeur plaats vanuit het gastgezin. Het scheelt het katten stress om naar een ander verblijf te gaan en het verlaagt het risico op besmetting omdat in een opvang andere katten verblijven met risico op onderlinge kruisbesmettingen. Bovendien kent juist het gastgezin als geen ander het karakter van de kittens en zorgt zo voor de beste match met de potentiële adoptant.

¹⁶⁷ Casey, R.A. & Bradshaw, J.W.S. (2008) The effects of additional socialisation for kittens in a rescue centre on their behaviour and suitability as a pet.

¹⁶⁸ Shaw, H. (2019) Tiny but Mighty, Kitten lady's guide to saving the most vulnerable felines

Bij jonge kittens (tussen zeven en twaalf weken) duurt het socialiseren op basis van voedsel ongeveer twee tot vier¹⁶⁹ weken, afhankelijk van de leeftijd. Hoe jonger een kitten is, hoe vaker het kleine beetjes voer nodig heeft en des te sneller het kitten contact zal zoeken met de mens die hem het voer aanreikt. Vaak kortdurende aandacht werkt beter dan weinig langdurige aandacht. De meest schuwe kittens hebben binnen een paar dagen geleerd dat mensen geassocieerd zijn met voedsel. Na enige tijd 'gaat de knop om' en begint een kitten te miauwen als de mens dichtbij komt (met het gewenste voer), worden kopjes tegen de tralies gegeven of worden er andere tekenen van sociaal gedrag vertoond. Uiteraard mag een kitten nooit uitgehongerd worden en moet een kitten frequent eten – ook als dat eerst niet lukt met menselijk contact. Een kitten kan in hongerstaking gaan van de stress en dat leidt snel tot gevaar voor de gezondheid. Als een kitten niet wil eten, probeer dan andere voeding (andere merken, maar ook papjes of kunstmelk). Buiten-levende kittens zijn daarnaast mogelijk besmet met parasieten, wat de gezondheid bedreigt. Bekijk goed wat voor kitten gesocialiseerd moet worden en stel de gezondheid en het eten boven het socialiseren.

Het is belangrijk om te beseffen dat een socialisatieproces lang niet altijd lukt, waarbij sommige kittens schuw gedrag (in verschillende mate) blijven vertonen. Hoe ouder het gevonden wilde kitten, hoe moeizamer en langzamer dit socialiseringsproces verloopt. Na een leeftijd van (meer dan) zes maanden lukt het meestal niet meer om een verwilderd kitten sociaal te krijgen, ook al kan een zes maanden oud kitten wel een geschikte buitenkat worden. Ook dit kan per kitten verschillen door verschillen in karakter en er zijn uitzonderingen op deze algemene regels van socialiseren. Het karakter van een kitten speelt uiteraard ook mee: is een kitten angstig van zichzelf, dan verloopt een socialisatie niet zo snel in vergelijking met een kitten dat onverschrokken is. Zo kan een buiten geboren kitten met een sociaal karakter uiteindelijk beter gesocialiseerd worden dan een binnen geboren erg angstig kitten. Deze verschillen kunnen ook bestaan bij kittens uit hetzelfde nest. Naast deze factoren zijn er simpelweg kittens/katten die het niet fijn vinden opgepakt te worden – en dat ook nooit fijn zullen vinden, ondanks veelvuldig oefenen.

¹⁶⁹ Tree House Humane Society, www.treehouseanimals.org/TNR, geraadpleegd april 2019

17.2.5. Veterinaire verzorging kittens

Kittens dienen tijdens het socialiseren regelmatig ontwormd en ontvlooid te worden. Soms zijn kittens ziek en dienen ze medicatie te krijgen. In deze paragraaf wordt uitgelegd hoe een rustige begeleiding daarvan in zijn werk gaat. Forceer een angstig kitten nooit.

Pak een kitten nooit in de nekvel vast – dit is onprettig voor het kitten!

17.2.5.1. Ontworming en ontvlooiing

Voer de ontworming en ontvlooiing bij voorkeur met twee personen uit op een rustige en veilige plek. Zorg dat de te geven middelen toedieningsklaar zijn. Als het kitten het toedienen allemaal nog erg spannend vindt, leg dan een handdoek losjes om het kitten heen – dat maakt de meeste kittens rustig. Als het kitten angstig wordt, stop dan direct. Het vertrouwen wat in het socialisatieproces voorzichtig wordt opgebouwd, kan te bruut verstoord worden en het kitten een paar stappen terug brengen in het socialisatieproces.

Eén persoon houdt het kitten voorzichtig vast en kriebelt het kitten achter de oortjes voor het rustgevend effect. De andere persoon veegt de haartjes iets uit elkaar en dient de druppels zoveel mogelijk direct op de huid toe. Hou er rekening mee dat het kitten van de koude vloeistof op de huid kan schrikken en hou het kitten goed vast. Als er twee middelen gegeven moeten worden, druppel dan een centimeter uit elkaar de middelen op de huid. Zorg ervoor dat de druppelplek onbereikbaar is voor het kitten – dat is in de regel midden op de nek, tussen de schouderbladen in. Als een kitten onverhoopt toch het middel oplikt en daarvan gaat schuimbekken, geef het dan te eten waardoor het schuimbekken verdwijnt. Noteer na de toediening de gegeven middelen met de datum in het vaccinatieboekje. Plan de volgende toedieningsdatum alvast in de (digitale) agenda.

17.2.5.2. Medicatie toedienen

Soms kan het nodig zijn dat een kitten medicijnen toegediend krijgt. Per medicijn wordt een schriftelijke instructie gegeven waarop staat wat het middel is (naam medicijn en toe te dienen hoeveelheid). Er staat op wanneer gestart moet worden met medicatie geven met een frequentie, dosering en toepassingswijze van het medicijn. Daarnaast moet helder zijn welk resultaat op welke termijn van het medicijn verwacht mag worden. Als de praktijk hiervan afwijkt: neem contact op met de gastgezinbegeleider of coördinator. Geef bij hen aan als het niet lukt om het medicijn toe te dienen, als je geen verbetering of zelfs verslechtering in de toestand van het kitten ziet en als je denkt dat het kitten bijwerkingen heeft zoals braken en/of diarree. Bij alle twijfel: neem contact op met de gastgezinbegeleider of coördinator.

17.2.5.3. Naar de dierenarts

Het kitten zal ook naar de dierenarts toe moeten voor o.a. vaccinatie en chippen. Dan is het belangrijk om de juiste gegevens mee te nemen met het kitten. Dat is in ieder geval het vaccinatieboekje met daarin de gegevens van ontworming en ontvlooiing. Neem de informatie mee over het kitten van gedrag en gezondheid, door de ingevulde verblijfsstatus of registratie mee te nemen. Neem daarnaast ook eventuele medicijnbriefjes en overgebleven medicatie mee. Afhankelijk van in welke socialisatiefase het kitten zit, kan het een uitdaging zijn om het kitten van het socialisatieverblijf in de vervoersbox mee te nemen. Begeleid deze overgang met twee personen, zodat de kans op ontsnappen minimaal is. Hele schuwe kittens kunnen vanzelf in de vervoersbox schieten. Hele tamme kittens kunnen opgetild worden en met het achterlijfje eerst in de vervoersbox getild worden. Ook nu geldt: pak het kitten niet aan het nekvel vast. De uitdagendste categorie zijn de halftamme kittens; die zullen niet vanzelf in de vervoersbox lopen en nog net niet klaar zijn om opgepakt te worden. Probeer het kitten met een beetje lekker voer achterin de vervoersbox te verlokken om de vervoersbox in te gaan. Gebruik hiervoor een beetje natvoer op een papiertje of wat brokjes die je achterin de vervoersbox legt. Als dit niet werkt, kan geprobeerd worden het kitten voorzichtig in een handdoek te draperen en met handdoek en al in de vervoersbox te doen.

17.3. Moederloze kittens

Het verdient altijd de sterke voorkeur om een moeder met kittens te vangen en een meer dan maximale inspanning dient gedaan te zijn om de moederpoes te vangen. Als dat echt niet lukt, moet beleid gemaakt zijn in de zwervkattenorganisatie wat te doen met moederloze kittens. Het verzorgen van moederloze kittens is specialistisch werk en het overleven van de kittens hangt af van de beginsituatie van het gevonden nest en de kittens. Op de website van Kittenopvang Moederloos is informatie te vinden over de eerste

opvang bij moederloze kittens¹⁷⁰ waar de do's en de don't opstaan.

In de gespecialiseerde opvang van moederloze kittens bestaat het spreekwoord: 'één kitten is geen kitten'. Daarmee wordt bedoeld dat het opvangen van een enkel kitten kansloos is voor een geslaagd socialisatieproces van het kitten als kat: een alleenstaand opgevoed kitten wordt niet 'kats' opgevoed en is voor andere katten gedragsgestoord. Een enkel kitten moet een of meerdere kitten(s) in dezelfde leeftijd als gezelschap krijgen. Neem daarvoor contact op met andere zwerfkittenorganisaties om het kitten over te dragen of een kitten/kittens erbij te krijgen.

17.3.1. Pleegmoeder?

In geval er moederloze kittens in de opvang terecht zijn gekomen, dient een goede afweging van de voor- en nadelen en risico's voor de moederloze kittens gemaakt te worden. Er kan gekeken worden naar een eventueel vervangende moederpoes waar de moederloze kittens bijgelegd worden. Een pleegmoederpoes is voor de gezondheid van de kittens beter dan met de fles groot gebracht te worden door mensen. Overweeg de risico's van het aanleggen van moederloze kittens bij een moederpoes met kittens. De gezonde moederpoes met haar eigen kittens kunnen ziek worden door de pleegkittens met mogelijk fatale gevolgen voor allemaal. Een moederpoes kan maximaal zes kittens zogen, afhankelijk van het aantal eigen kittens. Als een moederpoes slechts twee eigen kittens heeft, kunnen daar niet zomaar vier kittens bijgelegd worden omdat de melkproductie dan van het ene op het andere moment verdrievoudigd moet worden. Let ook op dat de pleegkittens niet jonger of ouder zijn dan de eigen kittens, omdat het zogen dan ongelijk verdeeld wordt. Plaats alleen kittens bij een pleegmoeder die slechts tot drie

¹⁷⁰ Kittenopvang Moederloos, zie: <http://www.kittenopvang-moederloos.nl/ehbo-bij-gevonden-kittens/>, geraadpleegd maart 2021

dagen verschillen in leeftijd.

Een lactatieperiode is voor de moederpoes uitputtend voor haar lichaam. Het is teveel gevraagd voor een moederpoes om na het zogen van haar eigen kittens een tweede zoogperiode te moeten doormaken met pleegkittens. Een tweede of verlengde zoogperiode kan de gezondheid van de moederpoes in gevaar brengen.

17.3.2. Flessen

In geval er geen pleegmoeder beschikbaar is, zal het niet anders kunnen dan de kittens te flessen. Het opvangen van moederloze kittens (de zogenaamde flessenkittens) is een vak apart. Het grootbrengen van hele jonge kittens is zeer arbeidsintensief en vraagt veel kennis, kunde en volharding. De eerste vier weken dienen kittens ook 's nachts gevoed (elke twee tot drie uur) en warm gehouden te worden. Het elke twee uur voeden is uitputtend voor degene die flest en dient niet lichtvaardig opgevat te worden. Zorg dat je organisatie de veterinaire kennis, kunde en expertise in huis heeft om gastgezinnen met fleskittens te begeleiden.

Het voeden van kittens vindt op gewicht van het kitten plaats en niet op de leeftijd. Soms kan een kitten van vijf weken oud nog maar 200 gram zwaar zijn en ook omgekeerd kan een kitten met een moeder met romige melk veel jonger zijn dan het gewicht doet vermoeden (550 gram met drie weken oud). Voor een voorbeeld van voedingsschema voor het flessen, zie de website van kittenopvang-moederloos¹⁷¹. Een kitten heeft per 100 gram lichaamsgewicht maagruimte voor 4 ml melk. De maaginhoud van een kitten van 200 gram kan per voeding maximaal 8 ml melk bevatten. Meer geven, kan tot maagdarmproblemen leiden, tot overloopdiarree toe. Te weinig melk geven maakt dat het kitten stagneert in groei.

Stimuleer de genitaliën van een jong moederloos kitten vóór het voeden zodat de blaas en de darmen zich kunnen ledigen en geef dan pas melk. Stimuleer de kittens ook na de voedingen. Sommige organisaties laten de kittens na het voeden boeren, anderen niet.

foto Michelle van Leeuwen

Let op dat lang niet alle melkpoedermerken goede groeiresultaat geven. Vaak kloppen de

¹⁷¹ <http://www.kittenopvang-moederloos.nl/hoe-voed-u-een-kitten-van-1-dag-tot-3-weken-oud/>, geraadpleegd maart 2021

aangegeven hoeveelheden voeding op de melkpoederverpakkingen niet. Maak de melk aan met water van 50 °Celsius of verwarmd plat (zonder koolzuur) water aan.

Het flessen zelf kent vele uitdagingen: het type flesje, het type speen (Catac, Miracle Nipple of merkloos), het juiste formaat van het gaatje in de speen, de wijze van toediening met de spuit, de juiste lichaamshouding voor het toedienen van de melk en natuurlijk de juiste hoeveelheid melk in de goede frequentie van toedienen (bij kleine kittens ook 's nachts elke twee uur). Alle handelingen zijn er op gericht om het kitten niet te onder- of overvoeden, niet te laten verslikken of zelfs stikken, geen diarree of verstopping te laten krijgen, geen luchtbuik te veroorzaken of vast te lopen in de excretie van urine.

Voor het verzorgen van moederloze kittens vanaf een dag oud, geeft Patricia Sluiter-ter Horst van Stichting Kittenopvang Moederloos speciale dagcursussen op de Kattenacademie¹⁷². Zorg dat de moederloze kittens overgedragen worden aan gastgezinnen die deze of een vergelijkbare cursus gevolgd hebben.

17.3.3. Warm houden kittens

De eerste opwarming van een nest afgekoelde kittens dient zeer voorzichtig te gebeuren in kleine stapjes. Hou het kitten niet tegen je blote huid aan – dat kan overbrenging van ziektes en zoönose (zoals schimmel) veroorzaken. Als je geen warmtemat of kruik bij de hand hebt, pak dan het kitten in een handdoek of T-shirt en hou het onder je kleding. Ga zo snel mogelijk naar huis om het kitten verder op te warmen op een warmtematras.

Om een nest moederloze kittens warm te houden, kan een gesloten cavia- of hamsterbak goed dienen, met in de helft van de bak een warmtematras erin. De warmteplaat moet continue verwarmen. De kittens moeten bij gebruik van een warmteplaat weg kunnen kruipen van de warmtebron als ze het te warm hebben. Zolang een kitten een warmtebron heeft (andere kittens, moederpoes, warmteplaat) waar het kitten tegenaan kan liggen in een tochtvrije omgeving, is de omgevingstemperatuur niet belangrijk.

¹⁷² <https://kattenacademie.nl/kittens-flessen-vanaf-1-dag-oud/>, geraadpleegd januari 2021

Er zijn diverse couveuses verkrijgbaar. Er zijn firma's die couveuses op maat maken. Deze wat goedkopere couveuses (zo'n € 250,-) verwarmen wel, maar hebben niet standaard bevochtiging. Op aanvraag kan dat ingebouwd worden. Als er geen bevochtiging in de couveuse is, hang dan een hygrometer op om de luchtvochtigheid te meten. Stel de luchtvochtigheid bij met een bakje water (pas op dat de kittens daar niet in kunnen vallen en verdrinken!). Ook in een verwarmde couveuse van dit type is een warmtemat nodig. De meest luxe couveuses (de IC-couveuses) zijn volledig instelbaar op warmte en vocht. Er zijn diverse typen verkrijgbaar, zoals couveuses van TLC 40 of 50 of de R-com Bird Brooder ICU van Pavilion. Prijzen van de laatste type couveuse ligt tussen de € 925 (kleine versie) en € 1035 (grote variant). Kies een couveuse met luchtbevochtiging die je op maximaal 55% instelt. Let op mogelijke ademhalingsproblemen door de combinatie van een te hoge luchtvochtigheid met een hoge luchttemperatuur in de couveuse.

De lichaamstemperatuur van een kitten is 36,5 graden tijdens de eerste levensweek, tussen de 36,5 en 38 graden bij twee a drie weken oud, rond de 38 graden op een leeftijd van vier weken, rond de 38,5 en 39 graden op een leeftijd van vijf weken oud en rond de 38,6 en 39,3 graden op een leeftijd van zes weken. Kittens met een moederpoes kunnen vanaf 1 dag oud al een lichaamstemperatuur van 38 graden hebben. Een couveuse stel je in de eerste levensweek van het kitten in tussen de 30 en 32 °C, in de tweede levensweek tussen de 27 en 30 °C, in de derde levensweek tussen de 24 en 27 °C en in de vierde levensweek tussen de 21 en 24 °C.

Een kitten heeft een ondertemperatuur als de lichaamstemperatuur onder de 36,5 graden is. **Voed een kitten met ondertemperatuur nooit.** Een kitten met ondertemperatuur moet langzaam worden opgewarmd en elke tien minuten gedraaid om te voorkomen dat de organen bij opwarming zo'n klap krijgen dat het kitten alsnog overlijdt. Als kittens gevonden worden, meet dan als eerste actie de lichaamstemperatuur. Roep professionele hulp in als er problemen met de kittens zijn (zoals ondertemperatuur, geen zuigreflex of geen zuigkracht) en ga niet zelf het wiel uitvinden in de verzorging. Dit kost vaak de kittens het leven en is onnodig met de kennis en kunde die landelijk aanwezig is.

Kittens gaan in de regel vanaf een week of vijf wat vast voedsel eten – dan wordt het

verzorgen van kittens iets eenvoudiger. Dwing een kitten met of zonder moederpoes nooit om vast voedsel te gaan eten, maar laat de kittens aangeven wanneer ze belangstelling krijgen voor vast voedsel. Die behoefte kan ook binnen een nest kittens verschillen. Moederloze kittens zullen de fles steeds minder nemen zodra ze wat vaste voeding gaan eten. Een kitten bouwt het flessen zelf af. Dwing een kitten niet tot vast voedsel¹⁷³.

17.3.4. Leeftijd schatten

Een prematuur kitten is niet alleen erg licht qua gewicht, maar heeft hele dunne pootjes (hazepootjes) waar weinig of geen haar op zit. Ook op andere plaatsen op het lichaam komt bij prematuren te weinig beharing voor. Vaak hebben premature kittens nog geen zuigkracht of zuigreflex, waardoor het voeden aan de gespecialiseerde gastgezinnen dient plaats te vinden. Vanaf ongeveer 23 dagen krijgt een kitten snijtanden en vanaf ongeveer 28 dagen kiesjes. Hoe oud een kitten is, kan betrouwbaar aan de hand van de gebitsontwikkeling¹⁷⁴ bepaald worden, mits het kitten uiteraard oud genoeg is om tanden/kiezen te hebben. Het gewicht kan misleidend zijn omdat een kitten door een slechte voedingsstaat en/of parasieten of ziekten een achterstand in groei kan hebben ontwikkeld, waardoor het jonger lijkt dan het is. Combineer de ontwikkeling van het gebit met het gewicht en het uiterlijk en gedrag om in te schatten hoe oud een kitten is.

Een leeftijdsindicatie van de kittens op uiterlijk en/of gedrag (voor foto's zie bijlagen):

- 0 – 9 dagen – oogjes zijn nog dicht
- 3 – 5 dagen – navelstreng valt van het buikje af
- 9 tot 12 dagen – oogjes gaan open
- 10 – 13 dagen - oortjes zijn nog plat liggend
- 14 dagen – oortjes gaan rechtop staan en de kittens gaan een beetje kruipen/lopen
- 3 – 4 weken - de eerste snijtanden komen door, het kitten wordt zindelijk
- 3 weken – kittens gaan wankel aan de wandel, eerste keer ontwormen
- 4 weken – de pootjes staan onder het lijfje, bewegingen als hoge ruggen en zijsprongetjes maken, de hoektanden en kiezen komen door
- 5 weken – het kitten kan al behoorlijk goed rennen, tweede keer ontwormen
- 5 a 6 weken – kittens gaan zelfstandig eten (niet bij goed doorvoede kittens met moederpoes)
- 5 a 6 weken – de iris van de ogen verkleuren van blauw naar goudgeel
- 6 weken – kitten is groter dan een hand, oortjes staan volledig rechtop, volledig melkgebit is aanwezig
- 8 weken – kitten is groter dan een cavia, het melkgebit is compleet.

¹⁷³ Shaw, H. (2019) Tiny but Mighty, Kitten lady's guide to saving the most vulnerable felines

¹⁷⁴ Shaw, H. (2019) Tiny but Mighty, Kitten lady's guide to saving the most vulnerable felines

een dag oud, 83 gram

een week oud, 148 gram

twee weken oud, 180 gram

drie weken oud, 333 gram

vier weken oud, 505 gram

vijf weken oud, 624 gram

zes weken oud, 749 gram

zeven weken oud, 890 gram

acht weken oud, 971 gram

negen weken oud, 1114 gram

Een normaal gemiddeld gewicht van een kitten (let op, grote variaties mogelijk, o.a. afhankelijk van de nestgrootte en geslacht):

Dag 1	- 80 tot 100 gram
Dag 3 - 5	- 130 tot 150 gram
Dag 9 - 14	- 190 tot 240 gram
Dag 16 - 21	- 265 tot 325 gram
Dag 25 - 28	- 360 tot 400 gram
5 weken	- 480 gram
6 weken	- 560 gram
8 weken	- 650 gram
10 weken	- 850 gram

Kittens-katers zijn meestal zwaarder dan kitten-poezen. Dat verschil kan met een paar weken al een ons of meer zijn.

Katertje van een dag oud

poesje van een dag oud

Weeg de kittens regelmatig om de paar dagen, waarbij dezelfde weegtijden met elkaar vergeleken moet worden. Gelijkblijvend gewicht gedurende meerdere dagen of vermindering van gewicht zijn tekenen van gezondheidsproblemen.

Denk eraan dat ook een moederloos kitten zo vroeg mogelijk behandeld wordt tegen vlooien omdat vlooien het bloed van de kittens opdrinken. Volg hierbij het veterinaire beleid voor ontvlooiing op kittens van deze leeftijd.

Stichting Zwerfkatten Nederland vangt flessenkittens op en zorgt dat de kittens vaardige opvanggezinnen krijgen zodat de kittens de beste kans op overleving krijgen. Stichtingen worden aangeraden kunnen contact op te nemen met organisaties die ervaren zijn in de opvang van flessenkittens. Wacht geen dag, maar schakel zo spoedig mogelijk hulp in en vraag advies. Zelf proberen kost kittenlevens!

We raden iedereen die geen of weinig ervaring heeft met het grootbrengen van flessenkittens sterk af om dat te gaan doen. Zonder ervaring of theoretische kennis kost onnodig kittenlevens. Maak gebruik van ervaren mensen en neem contact op met organisaties die deze expertise hebben.

ietwat schuwe moederpoes met kittens in schuilhok in haar tijdelijke kattenverblijf

dezelfde moederpoes die tegelijk zelf eet en kittens zoogt

Deel 3: Veterinair

Stichting
Zwerfkatten
Nederland

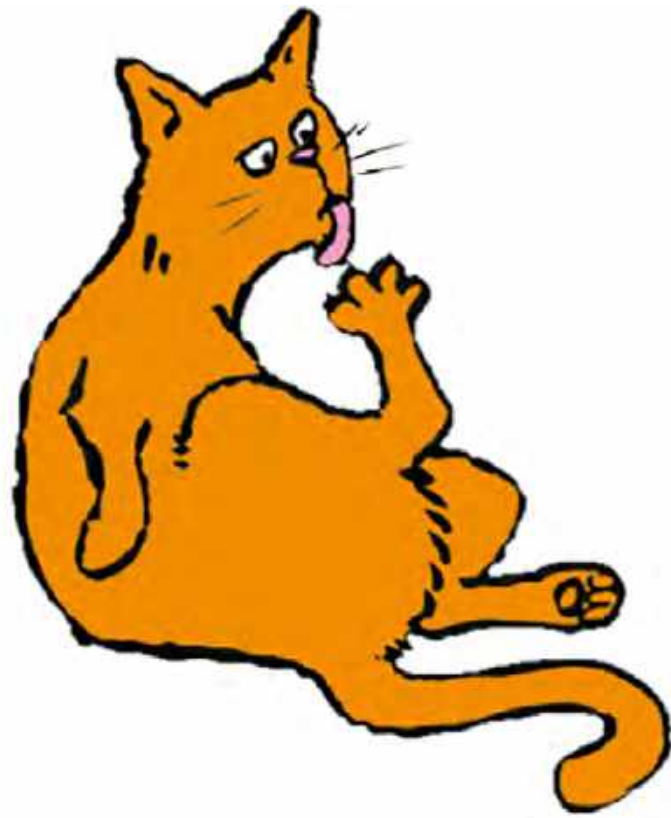
18. Inleiding veterinair

Het schrijven van een leidraad voor de veterinaire uitvoering van TNRC-beleid is een heikele onderneming. Immers, het beroep van dierenarts is in Nederland een vrij beroep en daarmee is de zelfstandigheid van de veterinaire uitoefening van het vak van dierenarts een feit. De auteurs van deel 3 hebben beoogd de veterinaire mogelijkheden van een TNRC-beleid te beschrijven, onderbouwd vanuit de wetenschap. Hierbij is geschreven vanuit de ideale omstandigheden, wat zelden overeen zal komen met de praktijk van alledag, opdat duidelijk is naar welke perfectie gestreefd kan worden. Daarmee worden beleidslijnen en discussiepunten aangereikt voor de praktijk waarop werkzame protocollen en werkbeschrijvingen gemaakt kunnen worden voor de specifieke TNRC-organisatie.

In de veterinaire praktijk zal elke dierenarts individueel de afweging dienen te maken wat vanuit zijn of haar veterinaire expertise verantwoord veterinair beleid is. Hierbij worden niet alleen aspecten van het onderdeel van het TNRC-beleid gewogen, maar ook aspecten van de individuele kat en de haalbaarheid van diens veterinaire behandeling binnen de context van de organisatie (zoals mensen en middelen, kennis en kunde) waarvoor gehandeld wordt. Een TNRC-beleid omvat immers meer dan het veterinaire gedeelte alleen. Net zo min als de verantwoordelijke van een organisatie als niet-veterinair kan bepalen wat een dierenarts moet doen, kan omgekeerd de dierenarts niet bepalen wat haalbaar is voor de organisatie of stichting. Duidelijke en eenduidige afspraken met heldere communicatie over de verantwoordelijkheden in het (veterinaire) besluitvormingsproces vooraf, faciliteren een soepel uit te voeren TNRC-beleid.

Het veterinaire gedeelte van het handboek TNRC is geschreven door Michelle van Leeuwen (dierenarts van o.a. Stichting Zwerfkatten Nederland gespecialiseerd in schuwe zwerfkatten) en Carien Radstake (Stichting Zwerfkatten Nederland). Michelle van Leeuwen wil ik hier heel erg hartelijk bedanken voor haar tomeloze inzet en positief kritische blik voor de wetenschappelijke onderbouwing van het geschrevene in dit handboek, met oog voor de praktische haalbaarheid in de TNRC-setting en altijd vanuit haar gedrevenheid om het lot van de schuwe zwerfkatt te verbeteren!

19. Biosecurity en infectiepreventie

19.1. Inleiding

Biosecurity of infectiepreventie in de dierenkliniek houdt in: het vermijden van infecties¹⁷⁵ rondom het dier die ontstaan door een verblijf en/of behandeling in de dierenkliniek. Het doel van biosecurity (bioveiligheid) is om de introductie en transmissie van micro-organismen zoveel mogelijk te voorkomen.

Een van de belangrijkste activiteiten van de veterinaire professionals is het voorkomen van:

- het ontstaan van infecties
- het verspreiden van infecties tussen dieren en tussen dier en mens (zoönosen) en
- het besmetten van de omgeving.

De biosecurity in de dierengeneeskunde staat in vergelijking met de humane infectiepreventie, nog in de kinderschoenen. In 2008 heeft het Diergeneeskundig Memorandum 176 een editie gewijd aan Reiniging en Desinfectie (jaargang 55, no 2). In 2013 heeft de KNMvD aangegeven dat er beleid op het gebied van infectiepreventie nodig is als onderdeel van de veterinaire kwaliteitszorg. In 2019 is het Diergeneeskundig Memorandum Hygiëne en biosecurity in Dierenartsenpraktijken¹⁷⁷ uitgekomen (jaargang 66, no 3) waarin handvatten gegeven worden voor het opstellen van een praktijkspecifiek reinigings- en desinfectieplan en een effectief hygiënebeleid aangereikt.

Bij omvangrijke TNRC-projecten waarbij grotere aantallen katten geneutraliseerd worden, is infectiepreventie even belangrijk, zo niet belangrijker, dan bij de diergeneeskunde waar huisdieren behandeld worden. Immers, wilde en verwilderde zwervkatten zijn katten die na het terugzetten zelden meer terugkomen in de dierenkliniek. Bovendien is deze groep zwervkatten door hun verblijf in een zwervkattenopvang en operatie in de dierenkliniek aan grote stress onderhevig, wat de infectiegevoeligheid verhoogd. Het is voor deze zwervdieren van levensbelang om geen infectie op te lopen rondom hun neutralisatie. Om deze redenen gaat dit veterinaire deel van het TNRC-handboek uitgebreid in op maatregelen van infectiepreventie, toegespitst op de neutralisatie van zwervkatten.

In de praktijk zal elke situatie een afweging vragen tussen ideaalbeeld en haalbaarheid van de mate van infectiepreventie. Hierbij zullen doelstellingen afgewogen dienen te worden tegen de kosten en baten en hun praktische haalbaarheid. De meeste postoperatieve infecties ontstaan als resultante van een complex proces dat begint met contaminatie die ervoor zorgt dat de verwekker van de postoperatieve wondinfectie tijdens de operatie in het wondgebied terecht komt¹⁷⁸. Met 'tijdens de operatie' wordt niet sec de operatieve ingreep bedoeld, maar meer 'rondom' in de zin dat zonder een neutralisatie de wondinfectie niet zou zijn ontstaan. De bacterie kan via vele wegen (lucht, contact instrumentarium, lid operatieteam, gecontamineerd oppervlak van lichaamsdelen of oppervlakten) in de operatiewond gebracht worden, waarbij de ontwikkeling van de infectie afhangt van:

- de virulentie van de bacterie
- de hoeveelheid aanwezige bacteriën in de wond
- de kenmerken van de wond (doorbloeding, weefselschade, aanwezigheid holten)
- aanwezigheid lichaamsvreemd materiaal

¹⁷⁵ Dean, R., Roberts, M., & Stavisky, J. (2018) BSAVA Manual of Canine and Feline Shelter Medicine Principles of Health and Welfare in a Multi-animal Environment

¹⁷⁶ Diergeneeskundig Memorandum (2008) te raadplegen via <http://www.de-em.nl/PDF/DM%20Brochure%20infectie.pdf>

¹⁷⁷ Diergeneeskundig Memorandum (2019), Hygiëne en Biosecurity in Dierenartsenpraktijken

¹⁷⁸ KNMvD (2018) Formularium Gezelschapsdieren Hond en Kat via <https://www.knmvd.nl/app/uploads/sites/4/2018/09/Formularium-Hond-en-Kat.pdf>

en gastheerfactoren zoals:

- infectieweerstand en
- vermogen tot ongestoorde wondgenezing.

De beste infectiepreventie is het voorkomen van contaminatie en transmissie van micro-organismen. Slechte hygiëne en onvoldoende reiniging, desinfectie en sterilisatie van instrumenten en omgeving, veroorzaken postoperatieve infecties als complicatie met een vergroot risico op en ernst van postoperatieve pijn en verlenging van de recoveryperiode tot mogelijke gevolgen. Met het ontstaan hiervan wordt het lijden van de zwerfkat onnodig vergroot. In principe zijn slechte hygiënische werkomstandigheden te voorkomen en daarmee wordt onnodig kattenleed gemeden. Ondanks alle goede bedoelingen kan het gebeuren dat onvoldoende hygiënische condities – wellicht meer van toepassing op TNRC-projecten in het buitenland - maken dat een TNRC-project voor wat betreft de neutralisaties uitgesteld moet worden, tot de operatie-omstandigheden dermate zijn, dat postoperatieve wondinfectie kan worden vermeden.

Overdracht van infecties van dieren op de mens en het (zoönose) wordt steeds relevanter in een wereld waar dieren intensief worden gehouden. Een Australisch onderzoek¹⁷⁹ wees uit dat 4% van de dierenartsen met een praktijk een zoönose had opgelopen van alle diersoorten waarmee de dierenarts te maken heeft gehad.

Een kat kan, naast overdracht van micro-organismen via direct (bijt- of krabwonden) of indirect (lichaamssecreties ed.) contact, via druppels (bij niezen ed.), aerogeen (druppelkernen in de lucht) of via vectoren (teken, ratten, muggen ed.) infecties overbrengen. Het belangrijkste advies is dan ook de schuwe zwerfkat zo min mogelijk aan te raken en als aanraken noodzakelijk is, onsteriele of steriele handschoenen te dragen.

19.2. Terminologie van reiniging, desinfectie en sterilisatie

Bij infectiepreventie komen de termen reiniging, desinfectie en sterilisatie voor.

19.2.1. Definitie reiniging

Reiniging is het met een detergens mechanisch verwijderen van zichtbaar vuil, alsmede zichtbaar en onzichtbaar organisch materiaal, om te voorkomen dat micro-organismen zich kunnen handhaven, vermeerderen en worden verspreid¹⁸⁰.

19.2.2. Definitie desinfectie

Desinfectie is de irreversibele inactivering van micro-organismen (vegetatieve bacteriën en/of schimmels en/of virussen en/of bacteriesporen) op levenloze oppervlakken, alsmede op intacte huid en slijmvliezen. Desinfectie is gericht op het minimaliseren van het risico van overdracht van micro-organismen. Niet alle micro-organismen worden noodzakelijkerwijs geïnactiveerd; met name bacteriesporen overleven veelal een desinfectieproces. Desinfectie dient beperkt te blijven tot situaties waarin steriliteit niet vereist is, maar waarin reiniging alleen het besmettingsniveau onvoldoende reduceert, bijvoorbeeld wanneer ergens lichaamsvocht op is gespat of bij besmetting met materiaal waarop vachthaar of lichaamsexcretie zichtbaar is. Desinfectie kan pas werken als de te desinfecteren oppervlakten vooraf goed zijn gereinigd.

¹⁷⁹ Phillips, M., Jeyaretnam, J., Jones, H. (2000) Disease and injury among veterinarians.

¹⁸⁰ Werkgroep Infectie Preventie (2015) Richtlijn Reiniging, desinfectie en sterilisatie: Beleid

Er bestaat thermische en chemische desinfectie.

19.2.2.1. Thermische desinfectie

Thermische desinfectie heeft in theorie de voorkeur, maar is in de praktijk amper haalbaar. Thermische desinfectie vindt plaats door middel van water met een temperatuur van 65 tot 100°C of met stoom. Bij het met stoom desinfecteren van oppervlakten dient de stoom bij aanraking van de oppervlakte ook echt stoom te zijn. In de praktijk is dat met de meeste huishoudelijke stoomapparaten niet het geval waardoor stoom van onvoldoende temperatuur gebruikt wordt en daardoor zijn desinfecterende werking mist. Zeker in geval stoom gedurende een minuut of langer nodig is om de desinfecterende werking te bereiken, is in de praktijk de stoomtemperatuur te laag om zijn desinfecterende werking te kunnen bereiken.

19.2.2.2. Chemische desinfectie

Voor oppervlakken en artikelen die niet bestand zijn tegen hoge temperaturen, zal voor chemische desinfectie moeten worden gekozen. Voor de juiste toepassing van chemische desinfectie zijn de volgende punten van belang.

- vóór desinfectie altijd eerst goed reinigen;
- chemisch desinfecteren in situaties waarvoor dat in de richtlijnen voor de algemene humane gezondheidszorg (desinfectie van de Werkgroep Infectie Preventie of van het Landelijk Centrum voor Hygiëne Voorschriften)¹⁸¹ staat aangegeven;
- uitsluitend gebruik te maken van wettelijk toegestane desinfectantia;
- volgens wettelijk gebruiksvoorschrift, zoals vermeld staat op de bijsluiters of het etiket het middel te verdunnen en doseren.

Middelen voor huishoudelijk gebruik, zoals chloorpreparaten en alcohol 70% die in een supermarkt of winkel kunnen worden aangeschaft, behoeven geen wettelijke toelating, hebben geen wettelijk gebruiksvoorschrift en mogen derhalve niet als (desinfectie)middel in de dierenartspraktijk en/of opvang gebruikt worden.

19.2.2.3. Wettelijke bepalingen desinfectantia

Op het gebruik van desinfectantia in een medische omgeving is in Nederland een viertal wetten/besluit/regeling van kracht, al naar gelang van het toepassingsgebied van het desinfectans. Deze wetten/besluit/regeling¹⁸² zijn:

1. de Wet op de Medische Hulpmiddelen,
2. de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en biociden en
3. de Warenwet en
4. het Besluit en de Regeling Diergeneesmiddelen.

Desinfectantia die in het kader van de drie eerstgenoemde wetten zijn toegelaten, zijn te herkennen aan respectievelijk het RvG-nummer, het CE-merk of het N-nummer van het College voor de toelating van bestrijdingsmiddelen. Middelen voor handdesinfectie vallen onder de Warenwet. Overigens kent de Warenwet geen eis tot toelating of registratie van producten voordat deze in de handel worden gebracht en evenmin worden eisen gesteld aan de werkzaamheid van handdesinfectantia.

Voor de dierenartspraktijk en opvanglocaties kan via de databank van het CTBG¹⁸³ opgezocht worden welke middelen zijn toegelaten. Via deze website is te zoeken op de lijst met toelatingen, <https://toelatingen.ctgb.nl/>.

¹⁸¹ Er is helaas nog geen vergelijkbare veterinaire richtlijn opgesteld als houvast voor de praktijk.

¹⁸² NHG, <https://www.nhg.org/bijlage-1-wetten-normen-en-eisen>, geraadpleegd juli 2019

19.2.3. Definitie sterilisatie

Sterilisatie is het proces wat alle micro-organismen van een voorwerp doodt of inactieveert, zodanig dat de kans op aanwezigheid van levende organismen per gesteriliseerde eenheid, kleiner is dan 1 op 10 (de zogenaamde log₁₀ reductie). Instrumenten worden vóór gebruik voor een operatieve ingreep gereinigd en gesteriliseerd.

19.3. Infectiepreventie protocollen

Elke dierenkliniek moet procedurebeschrijvingen hebben en gebruiken om infecties vóór te zijn voor die specifieke dierenkliniek (inrichting), patiëntenpopulatie en omstandigheden: de biosecurity-protocollen of infectiepreventie protocollen.

De basis van alle biosecurity-protocollen is het verminderen en vermijden van het ontstaan en verspreiden van ziektekiemen door het nemen van hygiënemaatregelen als vast onderdeel van de werkwijzen. Bij dierenklinieken speelt het voorkomen en beperken van de verspreiding van (multi) resistente bacteriën door restrictief gebruik van antibiotica een belangrijke rol. Bij het neutraliseren van schuwe zwerfkatten is sprake van een eenmalig contact rondom de operatieve ingreep, waar alle handelingen van neutralisatie, vaccinatie, anti-parasitaire behandeling, eartippen en chippen in één sessie plaatsvinden. Indien een schuwe zwerfkatt een geïnfekteerde operatiewond krijgt dan is behandeling in de meeste gevallen niet mogelijk en kan de kat aan de infectie sterven. Bij het behandelen van zwerfkatten is een strikte handhaving van hygiëne essentieel.

Elk infectiepreventieprotocol is gebaseerd op vaste onderdelen:

- gedisciplineerd methodisch handelen door het personeel (zie 19.4)
- omgevingshygiëne van de inrichting en ruimten door reiniging en waar nodig desinfectie (zie 19.5)
- reiniging en desinfectie van instrumenten, materialen en apparatuur (zie 19.6)
- persoonlijke hygiëne (zie 19.7).

19.4. Methodisch handelen

Een infectiepreventiebeleid geeft helderheid in praktische beschrijvingen door middel van de situatie-specifieke protocollen waarin alle procedures beschreven worden binnen de wettelijke kaders zoals de Arbowetgeving en de Wet dieren¹⁸⁴. De protocollen behoren (twee)jaarlijks te worden herzien. Voor een heldere verantwoording van de protocollen dient het protocol de naam van de auteur en de datum van ontstaan en revisie te bevatten.

¹⁸³ College voor de toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden, zie www.ctgb.nl

¹⁸⁴ Diergeneeskundig Memorandum (2019), Hygiëne en Biosecurity in Dierenartsenpraktijken

Bij infectiepreventie is de belangrijkste factor om beleid te laten slagen, het acteren van de mens – in dit geval de veterinaire professional. Al het veterinair personeel behoort niet alleen de biosecurity maatregelen te kennen en daarnaar te handelen, maar ook elkaar aan te spreken op het niet correct uitvoeren van protocol (onderdelen). Het biosecuritybeleid dient op elk overleg als vast agendapunt langs te komen, opdat alle betrokkenen blijven beseffen dat een goed geïmplementeerd biosecuritybeleid vele kattenlevens redt. Bij het inwerken van nieuwe medewerkers is – als het goed is - het biosecuritybeleid een vast onderdeel van het inwerkprotocol.

Belangrijk is dat een biosecuritybeleid goed uitvoerbaar, relevant en actueel is. Handhaving en toezicht van het beleid is noodzakelijk en voor een zo goed mogelijke toepassing kan de verantwoordelijkheid op handhaving en toezicht het beste bij één persoon – in de regel de coördinator of eindverantwoordelijk dierenarts – liggen.

19.5. Het reinigen en desinfecteren van ruimten en meubilair

De hygiëne van de omgeving begint met de inrichting en routing van de dierenkliniek. Afhankelijk van de ouderdom van de dierenkliniek, zijn onderdelen van de inrichting afgestemd op maximale hygiëne mogelijkheden. Het heeft sterk de voorkeur om de dierenkliniek te compartimenteren door deuren en aparte ruimten die ingedeeld worden in gebieden die schoon, neutraal of vuil zijn. Als minimale eis moet de ruimte waar dieren onderzocht en geopereerd worden volledig afsluitbaar zijn van alle overige ruimten.

De kliniek moet qua inventaris en oppervlakten (vloer, muren en plafond) goed afwasbaar zijn en gladde oppervlakten hebben, die bovendien goed te reinigen zijn met schoonmaakmiddelen en waar nodig met desinfectantia. De vloerbedekking loopt bij voorkeur een stukje op tegen de muren, zodat er geen naden in de vloer ontstaan waar vuil en verontreinigingen zich kunnen ophopen.

De ruimten in de dierenartspraktijk zijn voor wat betreft het belang van reiniging en desinfectie te onderscheiden in:

- niet-kritische (openbare) ruimten (entree, gang, wachtkamer, personeelsruimte)
- semi-kritische ruimten (spreekkamer, onderzoekkamer, toiletten)
- kritische ruimten (behandelruimte of operatiekamer, laboratorium, keuken, ruimte waar instrumenten worden gereinigd en gedesinfecteerd).

Zwerfkatten ervaren stress en zijn hierdoor vatbaarder voor ziekten, andersom geldt ook dat zwerfkatten een onbekende gezondheidsstatus hebben en dus allerlei ziektekiemen met zich mee kunnen dragen. Om alle doelgroepen (dier en mens) zo goed mogelijk te beschermen en de infectiedruk zo laag mogelijk te houden, is het zinvol om ervoor te zorgen dat vóór en ná het in gebruik nemen van de operatiekamer en de opvang als zwerfkattenopvang, de ruimten goed schoon te maken en te ontsmetten.

19.5.1. Frequentie van reiniging

De niet-kritische ruimten moeten in elk geval wekelijks worden gereinigd, de semi-kritische ruimten dagelijks en ook de kritische ruimten dienen dagelijks te worden gereinigd en eventueel vaker als TNR-acties en gewone spreekuren op dezelfde dag plaatsvinden. Pedaalemmers en prullenbakken worden dagelijks geleegd.

Voor een transparante monitoring van reiniging zijn aftekenlijsten van belang voor het schoonmaken van de diverse ruimten en materialen.

19.5.2. Methode van reiniging

Er wordt zo veel mogelijk droog gereinigd. Eventuele vervuiling met organisch materiaal wordt met bijvoorbeeld een tissue verwijderd alvorens met nat schoonmaken wordt begonnen. Na de reiniging moeten ook de spullen die voor reiniging gebruikt zijn, worden schoongemaakt en waar nodig ontsmet.

19.5.3. Desinfectie

Als oppervlakken, meubilair of voorwerpen gecontamineerd kunnen zijn met besmettelijk dierlijk materiaal, dan moet naast reiniging ook desinfectie plaatsvinden. In kritische ruimten is dit extra belangrijk. Gebruik hierbij, zoals al eerder beschreven, een toegelaten middel, maar ook met de juiste indicatie. Indien bekend is dat een dier een besmettelijke aandoening heeft, dan kan op basis daarvan een keuze voor een te gebruiken desinfectans gemaakt worden. Voor schimmel bijvoorbeeld is een chlooroplossing het aangewezen middel, terwijl voor parvovirussen tegenwoordig eerder voor Potassium monopersulfaat gekozen wordt.

Voor algemene desinfectie als er geen specifieke risico's verwacht worden, kunnen quaternaire ammoniumverbindingen als dagelijks desinfectans gebruikt worden. Hierbij moet echter zeer grondig nagespoeld worden, omdat katten deze stoffen aantrekkelijk vinden ruiken en eraan gaan likken, met ernstige brandwonden tot gevolg.

Bij zwervkatten is zowel de gezondheidsstatus als de vaccinatiestatus onbekend, het risico op de aanwezigheid van parvovirus in de populatie is hierdoor groter dan in een huiskattenpopulatie. Daarom verdient het de voorkeur om rondom TNR-acties uit te gaan van een reëel risico op de aanwezigheid van parvovirussen en dus een keuze voor een desinfectans te maken die parvo in voldoende mate inactieveert.

19.5.4. Onderhoud van het reinigings- en desinfectiemateriaal

Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van disposable materialen die weggegooid worden na gebruik. Voor het onderhoud van het niet-disposable materiaal worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- Niet-disposable schoonmaakmateriaal moet dagelijks na de werkzaamheden worden gereinigd, indien nodig gedesinfecteerd, gedroogd en opgeruimd. Zo kan men voorkomen dat met vuile voorwerpen gereinigd wordt en een tegenovergesteld resultaat bereikt wordt: een nog grotere besmetting.
- Indien borstels noodzakelijk zijn, dient gebruik te worden gemaakt van kunststof borstels, omdat houten borstels moeilijk te reinigen zijn.
- Er worden disposable sopdoeken gebruikt, of herbruikbare sopdoeken die in de wasmachine op ten minste 60 graden worden gewassen.
- De stofzuiger moet ook schoongemaakt en indien nodig gedesinfecteerd worden. In de meeste klinieken is er een stofzuiger voor het gehele pand of in ieder geval een groot deel van het pand, waardoor de stofzuiger een potentiële verspreidingsbron van schadelijke organismen en vuil kan zijn.

19.5.5. Reiniging en desinfectie van voorwerpen

Ook voorwerpen die onderhevig zijn aan contaminatie, maar niet perse direct in contact met dieren komen, dienen periodiek, maar ten minste bij zichtbare verontreiniging gereinigd en gedesinfecteerd te worden.

19.6. Reiniging en steriliseren van instrumenten

Het reinigen en steriliseren van het instrumentarium heeft als doel het voorkomen dat micro-organismen zich kunnen handhaven en/of verspreiden.

19.6.1. Onderscheid instrumentarium

Ten aanzien van behandeling van reusable instrumentarium wordt onderscheid gemaakt tussen niet-kritisch, semi-kritisch en kritisch. Omdat veel instrumenten voor diverse doeleinden gebruikt worden is het verstandig om al het gebruikte instrumentarium als kritisch te behandelen en dus altijd te kiezen voor reiniging en sterilisatie.

19.6.2. Bewaren in afwachting van reiniging

Gebruikte instrumenten (niet bestaand uit aluminium of nikkel) moeten als zij niet binnen 24 uur gereinigd worden¹⁸⁵, nat worden bewaard in een eiwit oplossend bewaarmiddel op basis van perazijnzuur.

19.6.3. Reiniging

Het beste voor de instrumenten en de veterinaire professional is het gebruik van een ultrasoon om het vuil van de instrumenten los te weken. Instrumenten dienen eerst te worden afgespoeld om de zichtbare verontreiniging te verwijderen. Het reinigen van instrumenten dient zo veel mogelijk onder water te gebeuren, waarbij spatten worden voorkomen. Na het reinigen worden de instrumenten goed gedroog met een schone doek.

19.6.4. Sterilisatie

Na het drogen worden de instrumenten in sterilisatiemateriaal verpakt. Het sterilisatieproces dient te worden uitgevoerd volgens de gebruiksaanwijzing en is op de juiste wijze voltooid, wanneer de sterilisatie-indicator op de verpakking verkleurd zijn.

Om de steriliteit van het instrumentarium te garanderen wordt direct na de sterilisatie (een stempel met) de datum op de verpakking gezet. De houdbaarheid van de steriliteit is maximaal 1 jaar, mits de verpakking volledig intact is gebleven en de verpakking op een schone, droge en stofvrije omgeving bewaard is¹⁸⁶.

19.7. Persoonlijke hygiëne

De persoonlijke hygiëne van de veterinaire professional en alle mensen die betrokken zijn bij de veterinaire behandeling van de dieren, draagt bij aan de infectiepreventie in de dierenartspraktijk en beschermt zowel de professional als de te behandelen dieren tegen infecties. Het gaat hier om de basisbeginselen van hygiëne en bevat onder andere:

- Het hebben van schone handen met korte, goed onderhouden nagels (zonder nagellak);
- Het niet dragen van sieraden aan handen of polsen;
- Het voorkomen van contaminatie door hoofd- en gezichtshaar;
- Het niet eten, drinken en roken in onderzoeks-, behandel- en operatiekamers en ruimten waar met dierlijk materiaal wordt gewerkt.

19.8. Beschermende maatregelen

Om de veterinaire professional te beschermen tegen infecties, kunnen de volgende beschermende maatregelen gedragen worden:

- Handschoenen
Bij alle operaties worden steriele handschoenen gebruikt, bij andere behandelingen zoals gebitssanering of het behandelen van een abces kan worden volstaan met niet-steriele handschoenen.

Het gebruik van handschoenen heeft meerdere doelen:

¹⁸⁵ Werkgroep Infectie Preventie (2011) Richtlijn Bewaren transport instrumentarium

¹⁸⁶ Klein Gunnewiek & M., Bouma, M., (2009) Nederlands Huisartsen Genootschap, leidraad Hygiëne en Infectiepreventie in de huisartsenpraktijk

- Het voorkomt contact van de handen met bloed, lichaamsvochten, secreta, excreta, slijmvliezen of niet-intacte huid. Dat is van belang in verband met het risico op besmetting van de veterinaire professional.
- Het verkleint de kans dat micro-organismen of parasieten op de handen worden overgedragen naar dieren, tijdens handelingen die contact met slijmvlies of niet-intacte huid met zich mee brengen.
- Het verkleint het risico dat micro-organismen of parasieten via de handen van de veterinaire professional worden overgebracht van het ene dier naar het andere dier.
- Het voorkomt dat geuren in de handen trekken, zoals de urinegeur van niet geneutraliseerde katers.

Het dragen van handschoenen is **geen** alternatief voor handreiniging of –desinfectie.

- Speciale kleding (operatiehoses)
 - Dit kan een katoenen hemd zijn dat alleen tijdens operaties gedragen wordt, maar ook een disposable (steriel) schort. De gouden standaard is een steriel operatiepak.
- Mondneusmasker
 - Het dragen van een mondmasker voorkomt mogelijke contaminatie van het operatieterrain van de dierenarts naar de kat.
- Operatiemuts
 - Het dragen van een operatiemuts voorkomt dat haren en haarschilfers in de operatiewond kunnen vallen.

Bij het uitvoeren van neutralisaties bij katten komt een minimale hoeveelheid bloed of lichaamsvocht vrij, waardoor het dragen van een beschermende bril niet nodig is.

19.9. Handhygiëne

19.9.1. Inleiding

Handhygiëne omvat handreiniging, handdesinfectie en handverzorging. Handhygiëne is de belangrijkste maatregel om het risico van overdracht van micro-organismen te verlagen en de effectiviteit ervan is aangetoond¹⁸⁷.

De huid is opgebouwd uit verschillende lagen, met in iedere laag micro-organismen. In de aanwezige micro-organismen is een grove scheiding aan te brengen, namelijk:

- de residente micro-organismen, ofwel de blijvende flora en
- de transiënte micro-organismen, ofwel de tijdelijke flora.

Tot de residente flora worden de micro-organismen gerekend die aanwezig zijn in de diepere huidlagen. Deze micro-organismen zijn bijna niet uit de diepere huidlagen te verwijderen en in het algemeen weinig pathogeen. Tot de transiënte flora worden de micro-organismen gerekend die boven op de huid zitten en die daar gekomen zijn door contact met andere mensen, dieren of voorwerpen. Deze micro-organismen worden tijdelijk genoemd, omdat ze door het reinigen van de handen met water en zeep gemakkelijk zijn te verwijderen.

19.9.2. Reiniging, desinfectie en verzorging van handen

Handreiniging wordt uitgevoerd met water uit een kraan met elleboogs- of voetbediening en zeep uit een zeepdispenser zonder dat deze met de handen aangeraakt wordt. Handhygiëne vindt plaats bij zichtbare verontreiniging, als handen plakkerig aanvoelen en/of na contact met lichaamsvochten, secreta, excreta of niet-intacte huis van dier of

¹⁸⁷ Diergeneeskundig Memorandum (2019), Hygiëne en Biosecurity in Dierenartsenpraktijken

mens – dus ook na het snuiten van de neus, hoesten of niezen en de toiletgang. Veel van de ziektekiemen die bij katten een rol spelen zoals Giardia en het Feline parvo virus (kattenziekte), reageren niet op alcohol en is een uitgebreide mechanische reiniging met zeep de eerste keuze. Gebruik papieren wegwerphanddoekjes om de handen te drogen en geen stoffen handdoeken.

Desinfectie met handalcohol wordt uitgevoerd bij niet-zichtbaar verontreinigde handen voor en na elk contact met een dier, voor en na het uittrekken van handschoenen, voor contact met invasieve hulpmiddelen en gedesinfecteerd instrumentarium. Handalcohol wordt aan de lucht gedroogd en reduceert de op de handen aanwezige flora. Handalcohol is een verzamelnaam voor alcoholproducten die gebruikt worden voor handdesinfectie en kan op basis van ethanol, n-propanol of isopropanol zijn.

Verzorging van de handen kan door het gebruik van een lotion of crème en helpt om uitdrogen van de huid en kloofvorming door veelvuldig wassen en desinfecteren tegen te gaan. Lotions en crèmes worden gebruikt uit kleine tubes of uit dispensers die niet worden nagevuld. Nagels worden kort gehouden en er worden geen ringen gedragen.

20. Logistiek en routing dierenkliniek

20.1. Algemeen

Een dierenkliniek is begrensd in capaciteit van mensen, middelen en tijd. Daarom is het maken van afspraken rondom het aantal te verwachten zwervkatten vanuit de TNRC-vangactie belangrijk. Zowel teveel als te weinig aan te bieden zwervkatten ondermijnen de efficiëntie van zowel het TNRC-project als de inzet van de dierenkliniek. Daarbij is het besef belangrijk dat een vangactie zich niet altijd precies laat voorspellen in aantallen zwervkatten. Het is handig om duidelijk te zijn in de wederzijdse verwachtingen en mogelijkheden en te zorgen dat alle betrokken vrijwilligers zich aan deze afspraken houden. Spreek af met de dierenkliniek of de dieren nuchter zijn of niet, afhankelijk van het tijdstip van vangen. Van te voren is niet precies te voorspellen wat de verhouding is van het aanbod van poezen en katers, dat hangt ook samen met het zoogseizoen wanneer poezen minder snel tevoorschijn komen.

Net zo belangrijk als goede afspraken over de volumes zwervkatten is het om duidelijke afspraken te maken over het financiële aspect. Immers, ook al gaat het om zwervkatten, een dierenkliniek is een commerciële instelling die qua salarissen en kliniekkosten afhankelijk is van het aantal behandelingen. Het maken van heldere financiële afspraken voorkomt onenigheid. De meeste dierenartsen zijn bereid om gereduceerde tarieven voor neutralisaties van zwervkatten te hanteren. Ook kan een uurtarief voor de dierenarts en/of de dierenkliniek afgesproken worden. Neem hierin de snelheid van opereren en het ervaren zijn van de dierenarts in mee. Het inhuren van een goedkopere pasafgestudeerde dierenarts die langzamer opereert dan een ervaren snelle, maar waarschijnlijk duurdere dierenarts kan uiteindelijk onder de streep duurder uitkomen.

Voordat zwervkatten voor neutralisaties worden aangeboden dienen ook goede afspraken te zijn gemaakt over de praktische situaties waar tegenaan gelopen kan worden:

- het aborteren (of niet) van drachtige dieren
- de werkwijze bij een cryptorche kater
- behandeling van parasieten zoals luizen, vlooien, teken, oormijt, etc
- wat te doen met dieren die een besmettelijke ziekte bij zich dragen met mogelijke risico's voor de kolonie zwervkatten, zoals niesziekte, schimmel, Giardia
- wat te doen met dieren die ziek of gewond zijn met een geringe kans op herstel waarbij het kattenwelzijn in het gedrang komt en/of hoge kosten verwacht worden.
- Chip/registratie- en eartipbeleid
- Vaccinatiebeleid (cave de wettelijke eisen die gesteld worden)
- Aanvullende diagnostiek, zoals (snel)testen op ziekten, röntgenfoto's, etc.

Van belang is ook om goed af te spreken wat de handelswijze is in geval een schuwe zwervpoes drachtig blijkt te zijn. Als de poes nog niet onder narcose is, kan overlegd worden of bevallen een mogelijkheid is of dat wordt gekozen voor afbreken van de dracht. Er dient helder te zijn of en hoeveel opvangplekken beschikbaar zijn voor drachtige poezen. Is het in het welzijnsbelang van de schuwe moederpoes om weken opgesloten te zitten? In geval afbreken van de dracht wenselijk is, is de dierenarts bereid dat uit te voeren? De capaciteit van het opvangen en verzorgen van de zwervkatten is een limiterende factor voor het aantal te vangen zwervkatten.

20.2. Logistiek en routing: efficiënte inzet van mensen en middelen

Om tot een maximale inzet van mensen te komen, is het handig om tevoren duidelijk af te spreken wie wat doet. Daarbij dient maximaal gebruik gemaakt te worden van de

individuele kwaliteiten van zowel de vrijwilliger als de professional. Het is bijvoorbeeld zonde van de tijd van veterinaire professionals om zich bezig te houden met activiteiten buiten hun specifieke kennis en kunde. Als iedereen zijn taken kent die naadloos op de taken van anderen aansluiten, ontstaat er een geoliede machine waarin mensen met plezier werken.

Om alle taken soepel te kunnen uitvoeren, zijn materialen en middelen nodig. Het klinkt basaal, maar een controle of alles aanwezig en beschikbaar is, kan het misgrijpen met de daarbij gepaard gaande irritaties voorkomen. Een simpele checklist met alle benodigde personen, materialen en middelen kan voor aanvang afgevinkt worden, zoals een piloot in de cockpit van een vliegtuig alle aspecten van de vliegtuigbesturing controleert en afvinkt.

20.3. De dierenkliniek

De dierenkliniek of dierenarts die de neutralisaties uitvoert, kan ondersteund worden door vrijwilligers van het TNR-project. Het meest effectief is de dierenarts die 'alleen maar' hoeft te opereren, terwijl anderen zich bezig houden met logistiek en de operationele voorbereidingen.

De taken in de dierenkliniek rondom de neutralisatie zijn onder te verdelen in deeltaken, die veelal door niet-dierenartsen kunnen worden uitgevoerd:

- Vervoeren van de zwerfkat uit de auto de dierenkliniek in
- **Dierenarts:** Een klinische blik op de kat om te bepalen wat de algehele conditie van de kat is en wat er met de kat moet gebeuren (mag het dier onder narcose? Mag dat gelijk of later in het programma wegens mogelijke ziekte?). Dit gebeurt in het meest optimale geval voor alle katten in een keer.
- Administratie invullen van bevindingen (in overleg met **dierenarts**)
- Overplaatsen van de zwerfkat van de vervoersmand in de drukkooi
- Een eerste controle vanuit de drukkooi of een chip aanwezig is (dit lukt vaak niet)
 - **Dierenarts:** Het inschatten van het metabool gewicht van de kat voor de narcose hoeveelheid of het inschatten of een zwerfkat afwijkt van de standaard hoeveelheden narcose door het formaat (groter of kleiner) en gezondheid (goed of verzwakt).
- (onder supervisie van) **Dierenarts:** Narcose geven
- Verschoneren en schoon maken vervoersmand (niet in operatiekamer)
- **Dierenarts:** Lichamelijk onderzoek uitvoeren
- Zwerfkat voorbereiden voor operatie:
 - Tweede check op chip
 - **Dierenarts** of paraveterinair (onder supervisie van): Conditie kat en narcose tussentijds controleren, eventueel narcose bijgeven indien nodig
 - Preoperatieve medicatie toedienen en ogen zalven tegen uitdroging
 - Temperaturen kat en noteren op de status
 - Positioneren kat voor neutralisatie (fixeren kat in goede operatiepositie)
 - Zo minimaal mogelijk scheren (zwerfpoes) met de tondeuse om afkoeling voor te zijn (met name in de winter essentieel) of plukken haar (zwerfkater)
 - Wassen en desinfecteren operatierrein (zie hoofdstuk 20.6 en 20.7)
- **Dierenarts:** Neutralisatie uitvoeren met eventueel assistentie (instrumenten aangeven, assisteren bij operatie, hechtdraden afknippen ed)
- Verzorgen operatiewond en postoperatieve temperatuur meten en noteren

- **Dierenarts:** overige veterinaire behandelingen die nodig zijn, uitvoeren. De dierenarts doet de behandeling en delegeert handelingen die niet zijn voorbehouden aan de dierenarts aan een paraveterinair of indien mogelijk, een vrijwilliger.
- **Dierenarts:** Indien nodig eartippen (als het dier al geneutraliseerd was, dan pijnstilling niet vergeten te geven)
- **Dierenarts:** Vaccinatie geven
- **Dierenarts:** Eerste controle op wondlekkage
- **Dierenarts** of iemand die bevoegd is: chippen
- Ontvlooiën en ontwormen
- Administratie (bij voorkeur digitaal) (in overleg met de **dierenarts**), inclusief chipregistratie
- Foto nemen van de kat om bij het dossier te voegen
- Zwerfkat van operatietafel terug in vervoersmand op een absorberende onderlegger voor maximale absorptie van urine en/of braaksel of bij een eventuele nabloeding.
- Postoperatieve recovery controle (elk kwartier) (NIET standaard temperaturen, alleen indien echt nodig, zoals bij vertraagde recovery)
- Vervoer zwerfkat van de dierenkliniek naar zwerfkattenopvang.

Voor een aantal van de hierboven genoemde onderdelen zijn geen dierenartsen nodig. De meest efficiënte wijze van opereren is om per dierenarts twee operatietafels ter beschikking te hebben, zodat de dierenarts alleen operatief met de dieren bezig is en heen en weer loopt tussen de twee operatietafels. Op deze manier kunnen veel neutralisaties uitgevoerd worden. Tegelijk mag een hoog volume operaties niet ten koste van de zorgvuldigheid, de patiënt- en medewerkersveiligheid of het hygiënisch werken gaan.

Het is aan te bevelen om per kat een (digitale) checklist in te vullen (zie bijlage 6) opdat iedere medewerker afvinkt wat er uitgevoerd is, waarbij 1 iemand verantwoordelijk is voor de eindcontrole van de checklist. Deze persoon is bij voorkeur degene die de katten uit de operatiekamer aanneemt en wellicht de postoperatieve recovery doet. Op deze wijze wordt voorkomen dat er een essentieel onderdeel (medicatie toedienen, chip of wondlekkage controleren etc.) gemist wordt.

20.4. Katopia, de mobiele operatiekamer

Sinds 2020 is Katopia, de mobiele operatiekamer van Stichting Zwerfkatten Nederland operationeel. Katopia staat voor enerzijds het verbeteren van kattenwelzijn als in utopia, anderzijds is het de afkorting van **KAT OPEReren In Auto**. In Katopia kunnen twee dierenartsen opereren en vier assistenten/ paraveterinair ondersteunen. Katopia is ingedeeld in een voorbereidingsruimte en een operatiekamer, die met een schuifdeur met raam van elkaar gescheiden zijn. Katopia is een dierenkliniek operatiekamer in het klein: met luchtafzuiging, verwarming, warm en koud water, operatietafels voor fixatie van de pooten en elektriciteit voor de benodigde apparatuur (eartip-apparaat, warmtematrassen, kruimeldief voor wegzuigen geschoren haren etc.).

Naast de neutralisatie krijgen de zwerfkatten ook een gezondheidsbehandeling door de katten te vaccineren, chippen & registreren, ontwormen en ontvlooiën en controle (en behandeling) van oren, gebit en vacht.

Op afspraak worden TNRC-operatiedagen gepland. Op een operatiedag worden zo'n 15 tot 50 zwerfkatten geneutraliseerd. In de Verenigde Staten wordt ook gebruik gemaakt van mobiele operatiewagens, waarbij in High-Volume zo'n 50 tot 60 operaties per dag worden

uitgevoerd¹⁸⁸. Elke kat krijgt een eigen narcose-mandje met de benodigde medicatie erin.

Als je dierenarts, dierenartsassistent of paraveterinair of chauffeur bent met ervaring en je hebt belangstelling om te chauffeurs, assisteren of opereren: geef je op voor het mobiele operatieteam en mail naar mobiele-ok@stichtingzwerfkattennederland.nl. Je krijgt het protocol 'Routing Katopia' tevoren toegestuurd.

20.5. Veilig werken

Iedereen dient alert te zijn op situaties waarin de zwerfkatt kan uithalen (krabwonden) of uitvallen (krabben of bijten) omdat gewerkt wordt met schuwe zwerfkatten. Bij voorkeur hebben alle betrokkenen een werkzame tetanusbescherming (vaccinatie korter dan 10 jaar geleden). Wijs vrijwilligers op deze mogelijkheid en maak afspraken over de kosten. Bijt- en krabincidenten kunnen voorkomen worden door met de juiste hulpmiddelen te werken en katten zo min mogelijk met handen te hanteren. Spreek van tevoren goed met elkaar af welke werkwijze gevolgd wordt en wie wat doet om risico's op wonden te voorkomen. Zorg ervoor dat alle spullen zo veel mogelijk klaar staan, alvorens er handelingen met een dier plaatsvinden. Zo voorkom je extra stress bij de kat en risico op bijten of krabben. Spreek bij de neutralisaties duidelijk af wie het scherpe materiaal (mesheft en naald(en)) weggooit, zodat niemand zich kan verwonden bij het opruimen van de gebruikte operatiematerialen.

In een TNRC-project wordt het nodige van het lichaam gevergd qua lichaamsbeweging (tillen, bukken, zware vangkooien dragen), lichaamshouding (het overtilen van zwerfkatten in en uit vervoersmanden en drukkooien) en de veiligheid (het gebruik van scherpe instrumenten of naalden, gebruik van chemische stoffen (ontvlooiing, desinfectie ed). Wettelijk gezien is de dierenarts (praktijkeigenaar) verantwoordelijk voor de veiligheid van de mensen die in de praktijk aanwezig zijn. Het is verstandig om iemand met kennis en kunde aan te wijzen om te letten op ongezonde arbo-situaties en deze situaties te verbeteren en mensen te adviseren en aan te spreken.

¹⁸⁸ White, S.C. (2020) High-Quality, High-Volume Spay and Neuter and Other Shelter Surgeries

21. Vroegneutralisatie

21.1. Terminologie

Onder prepuberale gonadectomie wordt het weghalen van de geslachtsorganen (ovario en testikels) vóór de puberteit bedoeld¹⁸⁹. De term vroegneutralisatie komt overeen met de term vroegcastratie door de keuze van de term neutralisatie in plaats van castratie. Onder de term vroegneutralisatie wordt verstaan: het uitvoeren van gonadectomie van kittens op een leeftijd tussen de zes en zestien weken. De prepuberale gonadectomie omvat vroegneutralisatie en alle gonadectomie tot een leeftijd van 24 weken.

21.2. Discussie vroegneutralisatie

Traditioneel zijn wereldwijd katten lange tijd geneutraliseerd op een leeftijd tussen de zes en acht maanden, rond de leeftijd van de eerste krolsheid en geslachtsrijpheid. Er blijkt geen wetenschappelijke onderbouwing te zijn, waarom deze traditie op deze specifieke leeftijd is ontstaan¹⁹⁰. Poezen (vrouwelijke katten) worden gemiddeld geslachtsrijp tussen 5 en 9 maanden – maar sommige kunnen al vanaf 3,5 maand¹⁹¹ drachtig raken. Katers worden geslachtsrijp tussen de 8 en 10 maanden, maar kunnen ook vroegrijp zijn en voor nakomelingen zorgen op een leeftijd van 3,5 maand¹⁹².

In de Verenigde Staten begon in 1974 the Humane Society in Medford Oregon met het neutraliseren van kittens voor adoptie, simpelweg omdat de nummer 1 doodsoorzaak van katten in de VS euthanasie was en nog steeds is vanwege een groot overschot aan katten waar geen thuis voor te vinden is. Dr. Lieberman publiceerde in 1987 een artikel¹⁹³ over vroegneutralisatie, daarmee de discussie op gang brengend. In 1991 vond in Florida het eerste wetenschappelijke onderzoek plaats naar vroegneutralisatie in vergelijking met neutralisatie op 'traditionele' leeftijd van 6 tot 8 maanden. Vele onderzoeken op het terrein van vroegneutralisatie volgden. In 2008 concludeerde Young¹⁹⁴: de controversie is voorbij: de eerste keus voor neutralisatie is de prepuberale neutralisatie.

Onderzoek^{195,196} naar de meningen van dierenartsen naar vroegneutralisatie of prepuberale gonadectomie blijken sterk beïnvloed te worden door het land waar de dierenartsen werken en de in dat land gangbare meningen en richtlijnen van dierenartsorganisaties. De standpunten hangen samen met de situatie en aantallen zwervkatten in de betreffende landen. In bovenstaand onderzoek in Engeland, Australië en Nieuw-Zeeland, werd gevonden dat de gemiddelde leeftijd van neutralisatie in Engeland 4,3 maanden (prepuberaal, maar geen vroegneutralisatie) is, terwijl dit in Australië en Nieuw-Zeeland 3,2 maanden (vroegneutralisatie) is.

In 1990 zijn in de VS tussen de 5,7 en 9,4 miljoen katten geëuthanaseerd¹⁹⁷. In 2011 werden naar schatting¹⁹⁸ van de Humane Society of the United States nog zo'n vier miljoen overwegend gezonde katten geëuthanaseerd omdat er simpelweg niet genoeg adoptiemogelijkheden waren in vergelijking met de aanwas van katten. Doel van

¹⁸⁹ Howe LM, Slater MR, Boothe HW, Hobson HP, Fossum TW, Spann AC & Wilkie WS. (2000) Long-term outcome of gonadectomy performed at an early age or traditional age in cats.

¹⁹⁰ Root Kustritz MV. (2007) Determining the optimal age for gonadectomy of dogs and cats.

¹⁹¹ Little, S.E. (2011) Female Reproduction. In: Little SE (ed). The Cat: Clinical Medicine and Management.

¹⁹² Little, S.E. (2011) Male Reproduction. In: Little SE (ed). The Cat: Clinical Medicine and Management.

¹⁹³ Liebermann, L.L. (1982). Advantages of early spaying and neutering (letter).

¹⁹⁴ Young, J. (2008) The controversion is over: prepubertal neutering is the surgery of choice.

¹⁹⁵ Farnworth, M.J., Adams, N.J., Seksel, K., Waran, N.K., Beausoleil, N.J. & Stafford, K.J. (2013) Veterinary attitudes towards prepubertal gonadectomy of cats: a comparison of samples from New Zealand, Australia and the United Kingdom, New Zealand.

¹⁹⁶ Spain C, Scarlett J, et al. (2002) When to neuter dogs and cats: a survey of New York state veterinarians' practices and beliefs.

¹⁹⁷ National Council on Pet Population Study and Policy. National shelter census: 1994 results1(994).

¹⁹⁸ Schatting door Humane Society of the United States (2011)

vroegneutralisatie in de VS is dan ook vooral: het plaatsen van kittens die zich niet meer kunnen reproduceren¹⁹⁹. Hoge euthanasiecijfers vanwege gebrek aan adoptieplekken maakt de discussie rondom vroegneutralisatie fundamenteel anders dan de discussie rondom vroeg-neutralisatie met als hoofdpunt de gezondheid van het kitten.

Het tijdstip van neutralisatie qua leeftijd van het kitten, met name de vroegneutralisatie, is een controversieel onderwerp. Dierenartsen zijn niet zozeer in discussie over het wel of niet noodzakelijk zijn van neutralisatie, maar wel over de meest geschikte leeftijd. Bezwaren tegen vroegneutralisatie betreffen;

- de gezondheid en het welzijn van de kittens
- bezorgdheid over de veiligheid en technische haalbaarheid van de anesthesie en chirurgie en
- de mogelijke korte- en langetermijneffecten op gezondheid en gedrag²⁰⁰.

21.3. Wettelijke kaders

Het onvruchtbaar maken van dieren is in principe een aantasting van de integriteit van het betreffende dier. De Wet dieren (2013) erkent de intrinsieke waarde van het dier, als zijnde wezens met gevoel. Aantasting van die intrinsieke waarde, zoals door neutralisatie, weegt echter minder zwaar dan het doel van het verminderen van de problemen rond zwervkatten en asioldieren. De risico's dienen zo veel mogelijk beperkt te worden. Er is geen wettelijk kader dat een minimumleeftijd voor neutralisatie voorschrijft.

21.4. Standpunten

21.4.1. KNMvD

Het standpunt van de KNMvD over vroegneutralisatie²⁰¹ is geformuleerd in 2009 en in 2020 aangepast en luidt:

- Neutralisatie op zeer jonge leeftijd (6 tot 8 weken) van kittens in de fokkerij op grond van economische motieven (om de mogelijkheid van fokken te beperken door anderen dan de fokker zelf in het kader van een monopolie positie) wordt afgewezen.
- Het neutraliseren van kittens op jonge leeftijd (2 tot 4 maanden leeftijd) is aanvaardbaar bij zwerv- en asielkatten om het kattenoverschot in te perken.
- Neutralisatie op leeftijd tussen de 4 en 6 maanden kan als veilig worden beschouwd, mits de dierenarts rekening houdt met de fysiologische- en gedragskenmerken van het dier.
- Bij huiskatten is het neutraliseren op jonge leeftijd te rechtvaardigen.

Het standpunt wordt afgestemd op het Europese standpunt over vroegneutralisatie.

21.4.2. Het Platform Verantwoord Huisdierenbezit

Het Platform Verantwoord Huisdierenbezit²⁰² acht het neutraliseren van katten op een leeftijd beneden 16 weken niet aanvaardbaar maar beveelt uitstel tot de leeftijd van 4 tot 5 maanden voor. In TNRC-acties kan in een enkele uitzonderingssituatie overgegaan worden tot neutralisatie op een leeftijd jonger dan 4 maanden, waarbij een aangepast

¹⁹⁹ Root Kustritz, M.V. (2002) Early Spay-Neuter: clinical considerations.

²⁰⁰ Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats: anesthesia, surgery and effect of age at time of gonadectomy on health and behaviour.

²⁰¹ KNMvD, Standpunt over neutralisatie van pups en kittens op zeer jonge leeftijd, (2020). Geraadpleegd maart 2021, van <https://www.knmvd.nl/standpunt-over-de-neutralisatie-van-pups-en-kittens-op-zeer-jonge-leeftijd/>

²⁰² Platform Verantwoord Huisdierenbezit, geraadpleegd maart 2021, <https://www.huisdieren.nu/katten/voortplanting/vroegcastratie-bij-kittens/>

anesthesieprotocol gevolgd dient te worden. Het Platform Verantwoord Huisdierenbezit geeft aan dat de aantallen zwervkatten in Nederland niet te vergelijken zijn met de enorme aantallen in de VS, waar de keuze gemaakt wordt tussen vroegneutralisatie en euthanasie. Het Platform vindt dat katteneigenaren een eigen verantwoordelijkheid hebben met betrekking tot het voorkomen van ongewenste nestjes en dat het ethisch bedenkelijk is om een gebrek aan verantwoord gedrag van eigenaren te compenseren met chirurgische ingrepen bij zeer jonge dieren. Ook is er sprake van onwetendheid en gebrek aan voorlichting, zo bleek uit onderzoek^{203,204}, bij mensen die hun kat afstaan en meenden dat het goed was voor hun poes om een nestje te krijgen.

21.4.3. Het LICG

Het LICG geeft in hun informatiefolder uit 2018 een overzicht van de voor- en nadelen van vroegneutralisatie weer, maar formuleert geen standpunt.^{205,206} Deze folder is te downloaden vanaf het Professional deel van de website. De folder 'Castratie van uw kat' uit 2014 is te downloaden via het Algemeen gedeelte van de site. Hierin wordt aangeraden een poes te laten neutraliseren voordat ze vruchtbaar is (4-5 maanden). Ook raadt het LICG aan om katers te neutraliseren voordat ze geslachtsrijp zijn en overlast kunnen gaan geven. Onder het laatste kopje 'adviesleeftijd voor castratie' wordt nog kort op vroegneutralisatie ingegaan.

21.4.4. Nederlandse dierenartsen

Neven²⁰⁷ onderzocht bij 231 Nederlandse dierenartsen de geadviseerde leeftijd van neutralisatie bij katers en poezen. Voor beide geslachten adviseert 89% van de dierenartsen een kat te neutraliseren tussen de zes en negen maanden. In hetzelfde onderzoek blijkt dat dierenartsen, die betrokken zijn bij dierenasielen, geneigd zijn om vaker mee te werken aan vroegneutralisaties. Dit geldt ook voor dierenartsen die betrokken zijn bij raskatten, zelfs als het economische motief van de fokker hierbij een rol speelt. De meerderheid van dierenartsen heeft ethische bezwaren en maakt zich zorgen over anesthesiologische complicaties bij vroegneutralisaties.

21.4.5. Buitenlandse organisaties

De Amerikaanse dierenartsorganisatie American Veterinary Medical Association (AVMA) beveelt voor de asielkatten vroegneutralisatie aan, opdat de te adopteren kittens voor de adoptie reeds geneutraliseerd zijn. De World Society of Protection of Animals geeft concrete adviezen over hoe om te gaan met vroegneutralisatie van kittens²⁰⁸. Er zijn veel Amerikaanse organisaties en veterinaire universiteiten die vroegneutralisatie promoten: American Animal Hospital Association (AAHA), Alley Cat Allies (ACA), American Humane Association (AHA), American Society for the Prevention of Cruelty to Animals (ASPCA), American Veterinarians for Animal Rights (AVAR), Humane Society of the United States (HSUS), Planned Pethood International, Cornell University and UC-Davis, International Society for Animal Rights (ISAR), Cat Fanciers Association (CFA), Massachusetts Society for the Prevention of Cruelty to Animals (MSPCA), National Animal Control Association (NACA), National Humane Education Society (NHES), Save Our Strays (SOS), Spay USA,

²⁰³ Finkler, H., Terkel, J. (2012) The contribution of cat owners' attitudes and behaviours to the free-roaming cat overpopulation in Tel Aviv, Israel.

²⁰⁴ Salman, D., e.a. (2000) Behavioral reasons for relinquishment of Dogs and Cats to 12 shelters.

²⁰⁵ informatiefolder: LICG informatiefolder Kennis Vroegcastratie bij Katten, versie 2018, geraadpleegd maart 2021

²⁰⁶ LICG, Kat, Castratie van uw kat, https://www.licg.nl/media/3444/castratie_van_uw_kat6_01t.pdf, geraadpleegd maart 2021

²⁰⁷ Neven, C. (2013) Juvenile Castration in Cats – The current situation in the Netherlands.

²⁰⁸ Haughie, A. (2001) Early-age neutering — a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

Animal Control Director's Association, California Vet. Med. Association, Oregon Vet. Med. Association, Florida State University en Colorado State University.

Niet-Amerikaanse veterinaire organisaties zoals the Canadian Veterinary Medical Association, the British Small Animal Veterinary Association en the American Animal Hospital Association, bevelen eveneens vroegneutralisatie van asielkatten aan. Spain en collega's concluderen: neutralisatie voor de leeftijd van 20 weken heeft weinig nadelige lange termijneffecten op gezondheid²⁰⁹.

Root Kustritz²¹⁰ adviseert om alleen gevaccineerde en intern parasietvrije kittens te opereren. In geval dat de beide testikels niet zijn ingedaald, dient neutralisatie niet plaats te vinden.

21.5. Discussiepunten vroegneutralisatie

De KNMvD²¹¹ en (inter)nationale bronnen waarschuwen voor de nadelen van katten en vroegneutralisatie:

1. hoger anesthesierisico
2. hypothermie en
3. hypoglycemie.

Als mogelijke fysiologisch complicaties van vroegneutralisatie bij katten worden de volgende aspecten²¹² genoemd:

4. overgewicht
5. fracturen
6. verhoogd risico op infectieuze ziekten
7. urinewegproblemen
8. toename gedragsproblemen.

21.5.1. Anesthesie risico

Uit onderzoek²¹³ blijkt dat bij een studie van 775 katten er geen toegenomen morbiditeit of mortaliteit plaats vond bij vroegneutralisatie ten opzichte van neutralisatie op traditionele leeftijd van zes tot acht maanden. Neutralisatie van kittens jonger dan 12 weken bleek minder complicaties te geven dan neutralisatie van katten ouder dan zes maanden. Voorwaarde hierbij is dat er voldoende aandacht is voor anesthesiologische en chirurgische technieken. Bij vroegneutralisatie dienen lagere anesthesiedoses gegeven te worden²¹⁴ in vergelijking met volwassen dieren omdat:

- het metabolisme van de lever minder is
- eiwit zich minder bindt in de circulatie
- de nier uitscheiding lager is en
- de longen een hoge respiratoire frequentie en alveolaire ventilatie hebben.

21.5.2. Hypothermie

De normale temperatuur van een volwassen kat is tussen de 38,5 en 39 graden Celsius. Onder de 38 graden Celsius is er sprake van onderkoeling. Alle dieren die onder narcose gaan, hebben moeite om hun lichaamstemperatuur op peil te houden. Dit geldt met name voor jongere dieren en hypothermie is dan ook een risico voor kittens die vroegneutralisatie ondergaan. Hypothermie is eenvoudig tegen te gaan door extra

²⁰⁹ Spain, C.V., Scarlett & J.M., Houpt, K.A. (2004) Long-term risks and benefits of early-age gonadectomy in cats.

²¹⁰ Root Kustritz, M.V. (2002) Early Spay-Neuter: clinical considerations.

²¹¹ KNMvD, Standpunt over neutralisatie van pups en kittens op zeer jonge leeftijd, (2020). Geraadpleegd maart 2021, van <https://www.knmvd.nl/standpunt-over-de-neutralisatie-van-pups-en-kittens-op-zeer-jonge-leeftijd/>

²¹² Root Kustritz M.V. (2007) Determining the optimal age for gonadectomy of dogs and cats.

²¹³ Howe, L.M. (1997) Short-term results and complications of prepubertal gonadectomy in cats and dogs.

²¹⁴ Root Kustritz, M.V., (2002) Early Spay-Neuter: clinical considerations.

voorzorgsmaatregelen tegen onderkoeling te nemen: een warmtedeken, een warmtematras, handdoeken, een kruik of fles met warm water en een zo kort mogelijke operatie. Pas op dat het kitten of de kat zich niet kan verbranden aan te verwarmingsmaatregelen.

Het operatieveld moet zorgvuldig en zo krap mogelijk geschoren worden. Door middelen te gebruiken zonder alcohol (op Betadine-basis bijvoorbeeld) voor huiddesinfectie van het operatiegebied, wordt het warmteverlies van het kitten beperkt.

Daarnaast is het belangrijk dat alle benodigdheden voor de operatie klaarliggen, zodat het kitten zo kort mogelijk op de operatietafel ligt en zo snel mogelijk in de warme recovery wakker kan worden.

21.5.3. Hypoglycemie

De opslag van glucogenen is bij kittens minimaal, reden om de periode van nuchter zijn zo kort mogelijk te houden. Het nuchter zijn voor de operatie dient één²¹⁵ tot twee²¹⁶, maar maximaal vier²¹⁷ uur te zijn, afhankelijk van de leeftijd. Na de operatie dienen kittens binnen één à twee uur (bij voorkeur enigszins verwarmd) voedsel aangeboden te krijgen.

In geval van dreigende hypoglycemie: hou een spuitje met siroop of honing bij de hand²¹⁸ en spuit dat in de wangzak van het kitten. Hou een glucose-infuus stand-by in geval er intraveneuze of intraperitoneale toediening vereist is.

21.5.4. Overgewicht

In het algemeen geldt dat een poes en kater na neutralisatie 305kJ minder voedsel nodig heeft en de geneutraliseerde kat minder voedsel gegeven dient te worden om overgewicht te voorkomen²¹⁹. Als een geneutraliseerde kat overgewicht heeft, is het de vraag of dit veroorzaakt wordt door de neutralisatie zelf of doordat het geneutraliseerde dier te veel voedsel krijgt aangeboden.

In een onderzoek waarin 800 asielkittens in België²²⁰ die 24 maanden gevolgd zijn, tonen onderzoeksresultaten aan dat de leptineconcentraties in het plasma van katten op 6 à 8 maanden leeftijd hoger zijn dan deze concentraties van niet-geneutraliseerde katten. Dit is waarschijnlijk het gevolg van een toegenomen hoeveelheid vetweefsel bij geneutraliseerde katten. Hierbij is het niet duidelijk of er verschil is in toegenomen vetweefsel tussen een vroegneutralisatie of late neutralisatie. Verdere langere termijn-studies zullen dat moeten onderzoeken.

In een Amerikaans onderzoek van Root Kustritz bleek dat vroegneutralisatie geen overgewicht veroorzaakte²²¹.

21.5.5. Fracturen en groeischijven

Bushby en Griffin vonden geen verschil in fracturen tussen kittens die vroeg-neutralisatie, prepuberale neutralisatie of neutralisatie op latere leeftijd ondergingen. Botgroei wordt bepaald door hormonen die actief zijn tijdens de puberteit. Er lijkt een kleine vertraging op te treden bij het sluiten van de groeischijven ten opzichte van niet-geneutraliseerde kittens wat resulteert in iets langere botten²²².

²¹⁵ Haughie, A. (2001) Early-age neutering - a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

²¹⁶ Young, J. (2008) The controversion is over: prepubertal neutering is the surgery of choice.

²¹⁷ Root Kustritz, M.V. (2012) Effects of surgical sterilization on canine en feline health and on society.

²¹⁸ Young, J. (2008) The controversion is over: prepubertal neutering is the surgery of choice.

²¹⁹ LICG, https://www.licg.nl/media/3451/de_aanschaf_van_een_kat5_22et_.pdf, geraadpleegd maart 2021

²²⁰ Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats: anesthesia, surgery and effect of age at time of gonadectomy on health and behaviour.

²²¹ Root Kustritz MV. (2007) Determining the optimal age for gonadectomy of dogs and cats.

²²² Young, J. (2008) The controversion is over: prepubertal neutering is the surgery of choice.

21.5.6. Verhoogd risico op infectieziekten

Porters²²³ vond geen significant verschil in de korte-termijn-sterfte of in ziekteprevalentie gedurende de eerste maand na adoptie en de volgende 24 maanden tussen de kittens die tijdens hun verblijf aan de Faculteit van Gent geneutraliseerd werden of de kittens die alleen aan de Faculteit verbleven voor hun latere neutralisatie. Er werden geen verschillen gevonden in overgevoelighedsreacties tussen kittens die vroeg of laat geneutraliseerd werden. Stubbs²²⁴ vond ook geen toegenomen incidentie van infectieziekten in relatie met het tijdstip waarop gonadectomie is uitgevoerd bij kittens en katten.

21.5.7. Urinewegproblemen

Blaasgruis (FLUTD) is geen specifieke ziekte, maar is de term die wordt gebruikt om problemen van de urineblaas en/of urethra (de lagere urinewegen) van katten te duiden. De behandeling is afhankelijk van de onderliggende oorzaak. Als frequent genoemd bezwaar tegen vroegneutralisatie wordt het ontstaan van blaasgruis genoemd.

Bushby en Griffin²²⁵ vonden in Amerikaans onderzoek dat het aspect van onvoldoende uitgroei van de urethra waardoor mogelijk grotere kans op blaasgruisproblematiek, ongegrond was. De urethra bij vroegneutralisatie op de leeftijd van zeven weken bleek bij zeven maanden net zo breed te zijn als bij een kat die op latere leeftijd geneutraliseerd was. Ook Porter²²⁶ en Root²²⁷ vond in de resultaten van de lange termijn opvolging geen significant verschil in de diameter van de urethra en het aantal gevallen van urinewegproblemen of obstructies in de urethra.

21.5.8. Gedragsproblemen

Er zijn zowel onderzoeken die beschrijven dat vroegneutralisatie negatieve effecten heeft op het gedrag, als onderzoeken die geen negatieve effecten beschrijven. Spain²²⁸ beschrijft enerzijds positieve effecten op katers, met minder agressie naar dierenartsen, minder seksueel gedrag en sproeien, hetgeen in meerdere onderzoeken beschreven wordt. Anderzijds vond Spain een toegenomen risico op angstig gedrag, wat zich uit in frequent verstoppert (schuwheid) bij katers en een meer verlegen gedrag bij poezen.

Howe concludeert uit onderzoek bij 263 asielkatten²²⁹ dat er geen gedragsafwijkingen door vroegneutralisatie te signaleren zijn tot een leeftijd van drie jaar. Porters concludeert in haar onderzoek dat de leeftijd waarop de kat geneutraliseerd werd, geen invloed had op het gemiddeld aantal (potentieel) ongewenste gedragingen bij asielkatten gedurende 24 maanden na adoptie.

Stubbs en collega's²³⁰ concluderen in hun onderzoek dat, gekeken naar fysieke en gedragsaspecten, neutralisatie op de leeftijd van 7 weken niet verschilt met die van de leeftijd van 7 maanden. Ook uit het onderzoek van Moons²³¹ waarbij katten 5-7 jaar na adoptie zijn vervolgd, kwamen geen significante verschillen tussen de groep vroeg geneutraliseerde dieren en de op latere leeftijd geneutraliseerde controlegroep.

²²³ Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats: anesthesia, surgery and effect of age at time of gonadectomy on health and behaviour.

²²⁴ Stubbs, W.P.O., Bloomberg, M.S., Scruggs, S.L. et al. (1996) Effects of prepubertal gonadectomy on physical and behavioral development in cats.

²²⁵ Bushby, P.A. & Griffin, B. (2004) An overview of pediatric spay and neuter benefits and techniques.

²²⁶ Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats: anesthesia, surgery and effect of age at time of gonadectomy on health and behaviour.

²²⁷ Root Kustritz M.V., Johnston SD, Johnston GR, et al. (1996) The effect of prepubertal and postpubertal gonadectomy on penile extrusion and urethral diameter in the domestic cat.

²²⁸ Spain, C.V., Scarlett, J.M. & Houpt, K.A. (2004) Long-term risks and benefits of early-age gonadectomy in cats.

²²⁹ Howe, L.M. e.a. (2000) Long term outcome of gonadectomy performed at an early age or traditional age in cats.

²³⁰ Stubbs, W.P., Bloomberg, M.S., Scruggs, S.L., Shille, V.M. & Lane, T.J. (1996) Effects of prepubertal gonadectomy on physical and behavioral development in cats.

²³¹ Moons C.P.H. et al. (2018) Effect of early-age gonadectomy on behavior in adopted shelter kittens

21.6. Voordelen neutralisatie

Alhoewel er nauwelijks discussie wordt gevoerd over of neutralisatie zelf wel of niet zinnig is, worden hier de medische voordelen van neutralisatie genoemd:

1. verlagen risico op mammatumoren
2. verlagen risico op Feline Immunodeficiency Virus (FIV)
3. verlagen risico op Feline Leukaemia Virus (FeLV)

21.6.1. *Verlagen risico op mammatumoren*

Doordat de geslachtsorganen (uterus en ovariae) verwijderd zijn, komen er geen ziekten aan de uterus of ovariae meer voor. Veterinaire argumenten voor neutralisatie zijn het voorkomen van mammatumoren – waarbij deze kans aantoonbaar lager is als de kat voor haar eerste levensjaar geneutraliseerd is (niet perse door vroegneutralisatie of prepuberale gonadectomie).

21.6.2. *Verlagen risico op Feline Immunodeficiency Virus*

Feline Immunodeficiency Virus (FIV) veroorzaakt een langzame afbraak van het immuunsysteem met als gevolg oncontroleerbare secundaire infecties. FIV wordt verspreid tijdens gevechten tussen katten onderling, door bijt- en krabwonden. Epidemiologische onderzoeken wijzen uit dat de incidentie van FIV, met name in het geval van een historie van abscessen, onder niet-geneutraliseerde zwerfkatten hoger is dan onder geneutraliseerde zwerfkatten. Bij een kwart van de kittens van een geïnfecteerde moederkat wordt FIV maternaal overgedragen. Hoe eerder een kat geneutraliseerd en teruggezet wordt, hoe kleiner de kans op het ontwikkelen van FIV door gevechten onderling²³². Dit gaat op voor de wilde kittens, die ouder zijn dan vier maanden en niet (meer) gesocialiseerd kunnen worden. Kittens jonger dan vier maanden zullen in de Nederlandse situatie gesocialiseerd worden.

21.6.3. *Verlagen risico op Feline Leukaemia Virus*

Het Feline Leukaemia Virus (FeLV) is een oncologisch virus wat de capaciteit heeft om kwaadaardige tumoren te ontwikkelen. FeLV wordt uitgescheiden in lichaamssecreties, waarbij het virus vooral via het speeksel wordt overgedragen. Via bijtwonden wordt het virus overgedragen aan andere katten. Kittens kunnen de infectie intra-uterine oplopen in geval de moeder geïnfecteerd is. Veel geïnfecteerde katten ontwikkelen ook niet-carcinogene condities, waarbij anemie veelal de doodsoorzaak van de FeLV-geïnfecteerde katten is. FeLV kan ook immunosuppressie veroorzaken zodat geïnfecteerde katten gevoelig worden voor infecties waar ze normaliter niet bevattelijk voor zijn²³³. Hoe eerder een kat geneutraliseerd en teruggezet wordt, hoe kleiner de kans op het ontwikkelen van FeLV door gevechten onderling. Hier geldt dat het in de Nederlandse situatie katten betreft die ouder zijn dan vier maanden, omdat jongere wilde kittens in Nederland gesocialiseerd worden.

21.7. Voordelen vroegneutralisatie

De in de literatuur beschreven extra voordelen van vroegneutralisatie zijn:

1. geen voortplanting meer mogelijk na adoptie
2. snellere operatietechniek
3. vlottere recovery postoperatief
4. minder postoperatieve complicaties.

²³² Haughie, A. (2001) Early-age neutering - a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

²³³ Haughie, A. (2001) Early-age neutering - a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

21.7.1. Geen voortplanting meer mogelijk na adoptie

Neutralisatie kent als belangrijkste argument: het zich niet meer kunnen voortplanten. Volgens de KNMvD is dat vooral van belang bij het beheersen van zwervkatten-populaties binnen de strategie van TNRC. Ondanks dat adoptanten altijd wel beloven dat ze geen nestjes plannen, komt het toch regelmatig (on)bedoeld voor. Vroegneutralisatie zorgt ervoor dat de geadopteerde kittens geen nesten meer kunnen krijgen.

21.7.2. Snellere operatietechniek

Uiteraard geldt bij alle chirurgische technieken bij kittens: het weefsel is zeer fragiel en voorzichtige handling van de weefsels is vereist. De chirurgische procedures bij prepuberaal en vroegneutralisatie verlopen, indien de chirurg vaardig in deze operatietechniek is, sneller²³⁴ dan die bij volwassen katten. Hiermee wordt de snijtijd van de operatie bedoeld, niet de peri-operatieve zorg die meer tijd vergt bij een kitten (glucose infuus, warmtedeken, intuberen & monitoren). De operatieve voorbereiding van een wild kitten verloopt minder optimaal verloopt dan bij een tam kitten. Ervaren dierenartsen menen zelfs dat neutralisaties bij een kitten eenvoudiger verloopt dan bij kittens vanaf zes maanden leeftijd.

Bij vrouwelijke kittens is weinig subcutaan vet aanwezig en amper vascularisatie, waardoor het eenvoudiger is om de buikholtte te bereiken en de kans op nabloedingen kleiner. Het vinden van de genitale organen is bij een kitten gemakkelijker dan bij een volwassen kat. Alhoewel de uterus kleiner is bij een kitten, zijn de eierstokken proportioneel groot. Daarnaast is er bij een kitten amper buikvet aanwezig, wat de ingreep ook aanzienlijk vergemakkelijkt. Bij vroegneutralisatie is een minimale incisie afdoende, ongeacht of de incisiebenadering mediaan of via de flank plaatsvindt. Bij het sluiten van de incisie hoeft er maar in twee lagen gehecht te worden in de mediaan, aangezien de subcutis nog nauwelijks aanwezig is.

Bij mannelijke kittens dalen de testikels in het algemeen in op een leeftijd van twee weken. Zodra de testikels zichtbaar zijn, kunnen ze verwijderd worden door vroegneutralisatie, maar hoe kleiner de testikels, hoe minder 'houvast' tijdens de neutralisatie. Het is voor aanvang van de operatie van belang om te controleren of beide testikels zijn ingedaald. Als de testikels niet zijn ingedaald, moet de operatie uitgesteld worden. Het verwijderen van de testikels verloopt op jongere leeftijd sneller, maar de operatieve techniek is gelijk in moeilijkheidsgraad als bij een ouder kitten en vergt wat handigheid van de chirurg. Door de testikels tegelijkertijd te fixeren in het scrotum en eerst allebei naar buiten te brengen, voorkomt men dat een testikel terugschiet en moeilijker te fixeren en verwijderen is.

21.7.3. Vlottere recovery

Haughie²³⁵ concludeert uit onderzoek dat de recoverytijd en de wondheling korter is bij kittens dan bij volwassen dieren. In de praktijk wordt dit onderzoek ook met observaties ondersteund. Kittens zijn vaak, mits ze de juiste zorg krijgen, eerder wakker dan volwassen dieren. Daarnaast is er bij kittens nauwelijks een nasleep van de narcose zichtbaar, terwijl die bij volwassen katten (zeker indien een dier een aanzienlijke hoeveelheid subcutaan en/of buikvet heeft) regelmatig in de dagen na de operatie zichtbaar kan zijn. Ook de pijnscores zijn bij kittens vaak lager dan bij volwassen katten.

²³⁴ Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats.: anesthesia, surgery and effect of age at time of gonadectomy on health and behaviour.

²³⁵ Haughie, A. (2001) Early-age neutering - a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

21.7.4. Minder postoperatieve complicaties

Met een kortere operatietijd en de daarmee gepaard gaande korter durende anesthesie, komen peri-operatieve complicaties (zwellings incisie, zwellings scrotum, abnormaal hartritme en -snelheid)²³⁶, minder voor. De kans op het aantreffen van afwijkend weefsel (zoals ovariumcysten) is minder groot op jongere leeftijd, wat effect heeft op de complicatie-gevoeligheid van de ingreep.

21.8. Slotopmerking

Alhoewel er weinig veterinaire nadelen lijken te zijn uit de vele verschenen wetenschappelijke onderzoeken, kiezen Nederlandse dierenartsen in het algemeen niet voor vroegneutralisatie van kittens. Het standpunt van de KNMvD²³⁷ dat vroegneutralisatie alleen aanvaardbaar is op een leeftijd van 6 – 8 weken bij zwerv- en asielkatten om het kattenoverschot te beperken, maar bij huiskatten het advies is om met neutraliseren te wachten tot na de vaccinaties op een leeftijd van 4 – 6 maanden, impliceert dat het doel van beperking van het zwervkattenoverschot prevaleert boven de veterinaire gevolgen van vroegneutralisatie. Daarnaast ligt de adviesleeftijd van de KNMvD onder de adviesleeftijd die 89% van de dierenartsen tot nu toe nog aan eigenaren geeft, waardoor ruimte ontstaat om de leeftijd te vervroegen en op die manier bij te dragen aan het terugdringen van de zwervkattenpopulatie, door bijvoorbeeld afname van het aantal ‘oeps-nestjes’.

Eén van de doelstellingen van TNRC-projecten is het verminderen van zwervkattenleed en het verbeteren van het kattenwelzijn. Het belangrijkste middel hierin is het structureel verminderen van het aantal nesten kittens van schuwe zwervkatten door neutralisatie. Bij het plaatsen van de gesocialiseerde (voorheen wilde) kittens is het essentieel te zorgen dat deze kittens geneutraliseerd zijn. Er zijn drie manieren om ervoor te zorgen dat een maximaal aantal geplaatste kittens geneutraliseerd worden:

1. vroegneutralisatie te laten uitvoeren voor het adoptiemoment (op de leeftijd van zes weken tot vier maanden);
2. prepuberale neutralisatie te laten uitvoeren voor het adoptiemoment als het zwervkitten tussen de vier en zes maanden oud is of
3. nacontroles uit te voeren op neutralisatie (telefonisch of door huisbezoek) indien het geplaatste kitten nog niet geneutraliseerd is. In het laatste geval is het goed te beseffen dat er geen wettelijke sancties zijn (zelfs niet met een plaatsingscontract waarin neutralisatie verplicht wordt) om de neutralisatie uit te voeren als de nieuwe eigenaren dat niet (meer) willen. Veel zwervkattenorganisaties kiezen voor het aanbieden van een gratis of voordelige neutralisatie van het geplaatste kitten bij de dierenarts van de zwervkattenopvang.

Vroegneutralisatie roept in de publieke opinie de nodige emotionele weerstand op, omdat het zielig gevonden wordt een klein kitten te onderwerpen aan een operatie. Door middel van educatie kan dit beeld genuanceerder worden. Te beginnen bij dierenartsen en paraveterinaren, aangezien deze professionals grote invloed hebben op de eigenaren die zij dag in dag uit zien en spreken. Een eerste stap kan zijn dat dierenartsen hun advies voor neutralisatie qua leeftijd naar beneden aanpassen, in lijn met het standpunt van de beroepsvereniging. Hiervoor moet echter nog wel wat weerstand bij betreffende dierenartsen doorbroken worden. Elke zwervkattenorganisatie en betrokken dierenarts

²³⁶ Haughie, A. (2001) Early-age neutering - a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

²³⁷ KNMvD, Standpunt over neutralisatie van pups en kittens op zeer jonge leeftijd, (2020). Geraadpleegd maart 2021, <https://www.knmvd.nl/over-ons/standpunten/item/10834974/Standpunt-over-de-neutralisatie-van-pups-en-kittens-op-zeer-jonge-leeftijd>

dient de afweging te maken in de balans van emotionele weerstand en zekerheid van het geneutraliseerd worden van kittens en dus het voorkomen van meer zwervkatten.

Stichting Zwervkatten Nederland heeft de voorkeur om kittens op de leeftijd van ongeveer 10 weken te neutraliseren (vroegneutralisatie), mits het gewicht minimaal 1 kg is. Dit maakt dat de adoptant een kittenkoppel krijgt, wat “klaar” is en verzekerd dat er geen pretnestjes worden geboren. De ervaring van Stichting Zwervkatten Nederland is dat de ingreep soepeler verloopt door de afwezigheid van lichaamsvet. Tot op heden zijn er geen complicaties voorgedaan bij vroegneutralisaties in Katopia.

vang- en operatieteam op een van de vele TNRC-locaties (v.l.n.r. Mieke, Taryn, Carien, Franca, Piet, Kim en Nelly)

22. Anesthesiologische techniek en procedures

22.1. Algemeen

Eén van de uitdagingen van het neutraliseren van zwervkatten is het gebrek aan kennis van de voorgeschiedenis van de zwervkat. Daar waar bij een huiskat de veterinaire voorgeschiedenis verteld kan worden door de eigenaar, zal de dierenarts bij een zwervkat volledig moeten vertrouwen op de klinische blik wanneer de zwervkat in de vervoersmand, drukkooi of vangkooi geobserveerd wordt. Voordat narcose gegeven wordt, is die klinische indruk van de zwervkat van belang om mee te laten wegen of narcose mogelijk lijkt en wat de hoeveelheid en samenstelling van de narcose moet worden. Het gewicht van de zwervkat wordt bepaald door de kat in de drukkooi te wegen en het gewicht van de lege drukkooi van het gemeten gewicht af te trekken.

Bij volwassen katten en zwervkittens ouder dan vier maanden wordt geadviseerd om minimaal zes uur te vasten²³⁸ alvorens onder narcose te gaan, om aspiratie te voorkomen. Alhoewel de maaglediging varieert per individuele patiënt en van de samenstelling van het gegeten voedsel, wordt gegeneraliseerd een nacht vasten (vanaf 0.00 uur) aangehouden voor volwassen zwervkatten en kittens ouder dan vier maanden. Bij kittens met een leeftijd tussen de zes en zestien weken (vroegneutralisatie) worden variabele vasttijden geadviseerd, wisselend van één, twee tot vier uur vasten²³⁹.

22.2. Algemene anesthesie

De algemene doelstelling van de anesthesie is om de kat de neutralisatie-operatie niet te doen waarnemen. Om een optimale algehele anesthesie te verkrijgen dient aan vier aspecten²⁴⁰ te worden voldaan:

- bewerkstellingen van bewusteloosheid
- het verkrijgen van analgesie (pijnstilling)
- het veroorzaken van relaxatie (spierverslapping) en
- autonome stabiliteit, waarbij zowel het sympathische als het parasympathische deel van het autonome zenuwstelsel ondersteund en begrensd wordt.

De bewusteloosheid en relaxatie dienen uiteraard omkeerbaar te zijn, eventueel versneld door antagoneren. Voor het verkrijgen van alle vier de algehele anesthesie aspecten, worden diverse medicamenten in combinaties gebruikt.

Pijnstilling (analgesie) is een elementair onderdeel van de anesthesie (peroperatief) en essentieel in de postoperatieve pijnbestrijding²⁴¹. Een goede pijnbestrijding draagt bij aan het welzijn van de zwervkat en zorgt voor een optimaal herstel. In de afgelopen jaren zijn er wetenschappelijke ontwikkelingen geweest die maken dat pijnbestrijding klinisch gevalideerd is geraakt als methodiek van integrale pijnbehandeling. Pijn is een multidimensionale ervaring van sensoren en emotie die is geassocieerd met actuele weefsel schade²⁴². Er zijn diverse pijnstillende middelen in de handel voor dieren en de verkrijgbaarheid van middelen verschilt per land. Bepaalde analgetische middelen (opiaten) zijn onderhevig aan strenge wetten en eisen omdat het narcotica betreft. De

²³⁸ Looney, A.L., Bohling, M.W. & Bushby, P.A. et al (2008) The Association of shelter veterinarians veterinary medical care guidelines for spay-neuter programs.

²³⁹ Strunin, L. (2003) How long should patients fast before surgery? Time for new guidelines.

²⁴⁰ Diergeneeskundig Memorandum, Anesthesie, 60ste jaargang 2013-02.

²⁴¹ Epstein, M., Rodan, I., Griffenhagen, G., Kadrlík, J., Petty, M., Robertson, S. & Simpson, W., AAHA/AAFP (2015) Pain Management Guidelines for Dogs and Cats by American Animal Hospital Association.

²⁴² NHG-standaard Pijn, Nederlandse Huisartsen Genootschap, 2015, geraadpleegd juni 2019

dierenarts is eindverantwoordelijk voor het gebruik van analgetica en bepaalt de dosering en combinatie van medicatie.

Tekenen van peroperatieve pijnbeleving is de eerste aanwijzing dat een zwerfkat niet (meer) voldoende onder narcose is. Zichtbare tekenen van pijn zijn:

- verhoogde pols
- verhoogde ademfrequentie
- asgrijsweefselkleur
- toename van kwijlen en
- zweten.

Zorg dat de zwerfkat aan het einde van de neutralisatie voldoende analgetica heeft om de eerste periode postoperatief zonder pijnbeleving door te komen. Bij een ovariohysterectomie bijvoorbeeld volstaat het gebruik van een NSAID (eenmalig) niet²⁴³²⁴⁴. Doordat de ovariëctomie zelden in andere landen maar voornamelijk in Nederland wordt toegepast is er geen onderzoek beschikbaar naar adequate pijnbestrijding bij deze ingreep. De ingreep zal naar verwachting minder ingrijpend en pijnlijk zijn doordat de uterus intact gelaten (en zo min mogelijk gemanipuleerd) wordt. Bij deze patiënten is het extra belangrijk om gebruik te maken van een pijnscoresysteem postoperatief om de gekozen behandeling te evalueren. Zorg dat de kat niet alleen pijnstilling tijdens de narcose krijgt, maar ook een postoperatieve pijnbestrijding die twee of drie dagen werkt.

Pijnmanagement stappenplan (AAHA pain management)

Maak een *plan* voor de individuele patiënt qua pijninschatting en behandeling

Anticipeer op waarnemingen die gedaan worden bij de patiënt

Behandel de patiënt met de juiste middelen, dosering en duur.

Evalueer of de behandeling voldoende is, met een pijnscoresysteem

Pas indien nodig blijkt, de behandeling *aan*.

Algehele anesthesie bestaat uit verschillende stappen:

1. preoperatief inschatten van het anesthesierisico (met go of no-go als uitkomst, in geval van zwerfkatten afhankelijk van de conditie)
2. preoperatieve voorbereiding
3. premedicatie
4. inductie van de anesthesie
5. onderhouden van de anesthesie
6. recovery en
7. postoperatieve zorg.

22.2.1. Preoperatief inschatten anesthesierisico

Zoals in 22.1 beschreven is, is het preoperatief inschatten van het anesthesierisico bij verwilderde en wilde zwerfkatten lastig door het totaal gebrek aan veterinaire historie. Een schuwe zwerfkat laat zich niet onderzoeken en het angstige of agressieve gedrag zal tekenen van ziekte kunnen maskeren.

22.2.2. Preoperatieve voorbereiding

De gangbare ASA-indeling is lastig toe te passen op schuwe zwerfkatten, omdat niet alle benodigde onderzoeken uitgevoerd kunnen worden. Een klinische blik van de veterinaire professional op de gezondheids- en voedingstoestand van de TNRC-kat, gecombineerd

²⁴³ Sattasathuchana, P; Phuwapattanachart, P; Thengchaisril, N. Comparison of post-operative analgesic efficacy of tolfenamic acid and robenacoxib in ovariohysterectomized cats.

²⁴⁴ Benito-de-la-Vi'bora, J; Lascelles, D.X; Garcí'a-Ferna'ndez, P; Freire, M; Go'mez de Segura, I.A. Efficacy of tolfenamic acid and meloxicam in the control of postoperative pain following ovariohysterectomy in the cat.

met uiterlijke aspecten van voedingstoestand en gewicht, vormen de basis voor het besluit om wel of niet een anesthesie toe te passen en over te gaan op neutraliseren. Alhoewel elke dierenarts de verantwoordelijkheid heeft om de medicatie te gebruiken waar hij/zij de beste ervaringen mee heeft, zijn er algemene doseringsschema's te gebruiken. Van belang is naast het gewicht in kilo's, vooral het metabool gewicht.

22.2.3. Premedicatie

Met de term premedicatie wordt de toediening van anesthetische farmaca voorafgaand aan (de inductie van) een algehele anesthesie bedoeld.

Premedicatie heeft zinvolle doelstellingen als:

- het starten van een milde sedatie en pijnbestrijding
- het verminderen van speeksel en luchtwegsecreties
- het verminderen van ongewenste effecten van anesthesiemiddelen
- het onderdrukken van overgeven en
- het bevorderen van een vlotte recovery.

Het geven van premedicatie aan een schuwe zwerfkat kan alleen in een drukkooi plaatsvinden en bijgevolg dient deze medicatie met een spuit door de tralies van de kooi heen gegeven te worden. Het beste effect wordt verkregen als de zwerfkat in een rustige omgeving de medicatie kan laten inwerken. Wees alert op bijwerkingen van de premedicatie zoals braken, alhoewel er nauwelijks ingrijpen mogelijk is bij een schuwe kat zonder jezelf in gevaar te brengen. Ademdepressie is één van de complicaties die vroeg in de narcose kan plaatsvinden. De ademhaling van de te opereren kat dient frequent gecontroleerd te worden.

Bij injectie anesthesie worden premedicatie en inductie vaak gecombineerd gegeven in geval van de kortdurende ingreep van neutralisatie.

22.2.4. Inductie en anesthesie technieken vergeleken

De inductie is de procedure die nodig is om de overgang van premedicatie naar volledige bewusteloosheid te realiseren. Bij neutralisaties is zelden voortzetting van de anesthesie noodzakelijk vanwege de korte duur van de operatie. Een intramusculaire start van de inductie kan gevolgd worden door inhalatie als de operatieve ingreep langer dan 30 tot 45 minuten duurt – maar dit zal niet noodzakelijk zijn bij neutralisaties. Het extubereren van een wilde of verwilderde zwerfkat is gevaarlijk voor degene die extubeert en de schuwe kat daarna in een vervoersmand moet zien te krijgen.

Intramusculaire anesthesie heeft als voordeel dat het gemakkelijk toe te dienen is bij zwerfkatten via de druk- of injectiekooi, er geen specifieke beademingsapparatuur nodig is en kostenefficiënt is. Nadelen zijn een iets langere introductie van de anesthesie (enkele minuten) en een minder snel aanpasbare anesthesievorm in vergelijking met inhalatie of intraveneuze anesthesie.

Porters²⁴⁵ heeft drie anesthesietechnieken onderling vergeleken op anesthesie-kwaliteit, namelijk op anesthetische werking en behoorlijke analgetische eigenschappen bij vroegneutralisaties en 'laat'neutralisaties. De volgende parameters zijn beoordeeld:

- het sedatief effect
- het analgetisch effect
- de multidimensionale pijnschaal en mechanical threshold test
- het optreden van bijwerkingen als

²⁴⁵ Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats.

- braken
- speekselen
- excitatie
- het opvolgen van fysiologische parameters tot zes uur postoperatief
 - hart- en ademhalingsfrequentie
 - rectale temperatuur
 - perifere weefselsaturatie

De drie anesthesiologische methoden bij vroegneutralisaties bestonden uit:

1. intramusculaire toediening van premedicatie (60 µg/kg dexmedetomidine en 20 µg/kg buprenorphine gevolgd door een intramusculaire injectie van het anestheticum 20 mg/kg ketamine (DB-IM)
2. oraal transmucosale toediening (inhalatie narcose) van 80 µg/kg dexmedetomidine en 20 µg/kg buprenorphine gevolgd door een intramusculaire injectie van 20 mg/kg ketamine gecombineerd met een lage dosering dexmedetomidine 20 µg/kg (DB-OTM) per intramusculaire injectie
3. een intramusculaire injectie van de combinatie 40 µg/kg medetomidine, 20 µg/kg buprenorphine en 20 mg/kg ketamine (MBK-IM)

Voor de (laat)neutralisatie heeft Porters slechts de anesthesiologische efficiëntie onderzocht bij bovenstaand eerste protocol, maar dan met de dosering van 40 µg/kg dexmedetomidine en 5 mg/kg ketamine. Porters concludeert in zijn onderzoek:

- bij vroegneutralisaties dienen duidelijk hogere doseringen per kilogram lichaamsgewicht van dexmedetomidine en ketamine gehanteerd te worden dan bij laatneutralisaties
- intramusculaire premedicatie gaf betere sedatieve eigenschappen en minder bijwerkingen dan bij oraal transmucosale premedicatie (inhalatie premedicatie)
- bij gebruik van het MBK-IM protocol (de intramusculaire injectie van de combinatie 40 µg/kg medetomidine, 20 µg/kg buprenorphine en 20 mg/kg ketamine) traden de minste nevenwerkingen op
- bij de DB-OTM toediening bleek het sedatieve effect langer aanwezig te zijn, wat in langere recoverytijden resulteerde
- bij de DB-OTM toediening werden meer postoperatieve bijwerkingen gerapporteerd dan in de DB-IM en MBK-IM groepen – waarbij het DB-OTM protocol een milde tot matige pijn na neutralisatie suggereert.

Porters concludeert tot slot dat in asielomstandigheden een intramusculaire injectie van de combinatie 40 µg/kg medetomidine, 20 µg/kg buprenorphine en 20 mg/kg ketamine, gevolgd door subcutane toediening van meloxicam (4mg/kg) het meest efficiënte anesthesieprotocol is qua tijd en kosten met een snelle sedatieve en anesthesiologische werking, een redelijke anesthesieduur en goede analgetische eigenschappen.

22.2.5. Onderhouden van de anesthesie

Met de onderhoudsfase van anesthesie wordt bedoeld de fase waarbij een adequaat anesthesie niveau wordt verlengd zolang dit nodig is voor de (chirurgische) procedure. Deze periode kan variëren van ongeveer 20 minuten tot meerdere uren met inachtneming van de vier anesthesiepijlers. De farmaca, die in deze fase toegepast worden, kunnen via de injectie- of inhalatie route worden toegediend²⁴⁶.

Tijdens het opereren is het noodzakelijk dat de kat in de gaten gehouden wordt door de chirurg en/of de omloop. De ademweg dient vrij te zijn bij alle vormen van anesthesie. De tong (ook tongbasis), braaksel of speeksel mag de ademweg niet blokkeren. In geval het

²⁴⁶ Diergeneeskundig Memorandum, Anesthesie, 60ste jaargang 2013-02

weefsel wit, blauw of grijs wordt en er dyspnoe of apneu is, dan is er een blokkade in de ademweg opgetreden. De ademhaling wordt gecontroleerd door de borstbewegingen. Aspecten ter beoordeling zijn ademhalingspatronen van diepte, frequentie en patroon. Bij alle afwijkingen van de ademhaling (versneld, vertraagd, geen) dient de ademweg gecontroleerd te worden. Een versnelde ademhaling kan ook een teken van pijn zijn. De circulatie is van belang om de weefsels van zuurstof te voorzien. Tekenen van circulatie-problemen zijn: geen of zwakke hartslag, versnelde of vertraagde pols, tachy- of bradycardie, maar ook grijs/blauw verkleuring van slijmvliezen en huid. Circulatiestoornissen kunnen multicausaal zijn, waaronder bloedverlies of shock, pijn, verstoorde inhalatie anesthesie (beknelde slang of tube) en verandering in narcose-diepte. Indien slechts van een of twee pootjes de zoolkussentjes een grijs/blauwige gloed krijgen, kan het ook zijn dat de touwtjes van het uitbinden te strak zijn aangetrokken.

Peroperatief is het noodzakelijk om te monitoren op:

- kleur slijmvliezen en weefsels zwerfkat
- diepte van anesthesie zwerfkat (reactie op pijn prikkel)
- temperatuur zwerfkat (via een digitale thermometer)
- vloeistoffen toediening (indien van toepassing) en
- werking apparatuur (indien van toepassing).

De diepte van de anesthesie is o.a. te monitoren via de ogen door de spierontspanning te testen met de corneale en ooglidreflex (de palpebrale reflex).

De peroperatieve conditie van de zwerfkat is niet af te meten aan een enkel onderdeel maar is te beoordelen door alle klinische tekenen te combineren. Ga dus nooit af op een enkele meting of beoordeling, maar zorg alle observaties te combineren.

Door de narcose neemt de temperatuurregulatie van de zwerfkat af. Dat maakt dat het moeilijk is voor een operatiepatiënt om de temperatuur tijdens en na de anesthesie op peil te houden. Aangezien het operatieterrein voor extra warmteverlies zorgt, is het op peil houden van de lichaamstemperatuur een groot aandachtspunt. Gebruik tijdens de operatie een warmtemat om afkoeling te beperken. Bloedverlies en shock dragen ook bij aan daling van de lichaamstemperatuur. De lichaamstemperatuur is te monitoren door het meten ervan via een rectale temperatuurmeter. Ook kunnen extremiteiten of oorbases worden gevoeld maar dit geeft slechts een grove maat van de lichaamstemperatuur.

Voel of de blaas leeg is voordat de zwerfkat van de operatietafel gaat. Het is voor een zwerfkat comfortabeler om een lege blaas te hebben als de kat ontwaakt uit de narcose.

22.2.6. Recovery

Tijdens de recovery wordt gekeken of de reflexen van de zwerfkat weer terugkeren. Deze monitoring dient plaats te vinden tot de kat zijn volle bewustzijn terug heeft.

In deze fase kan gekozen worden voor het snel wakker laten worden van de zwerfkat door het antagoneren van de gebruikte alfa-2 agonisten. Indien gebruikt is gemaakt van een combinatie met ketamine voor de anesthesie, wordt afgeraden te antagoneren of in ieder geval te wachten met antagoneren totdat de ketamine is uitgewerkt (minimaal 45 minuten na de laatste toediening). Ketamine, naast dat het een dissociativa is, versterkt namelijk de gevoeligheid voor licht en geluid. Een al gestreste zwerfkat zal hierdoor extra (vermijdbaar) lijden tijdens de recoveryfase.

Er zijn beperkte mogelijkheden om tijdens deze fase de geopereerde wilde of verwilderde kat te monitoren, voornamelijk bestaand uit klinische observaties. Ga in geen geval een zwerfkat ieder half uur temperaturen, dit is niet prettig voor de kat en ook potentieel

gevaarlijk voor jezelf. Een kat kan al meer bij bewustzijn zijn, dan hij uiterlijk laat merken. Zodra hij de kans krijgt, zal hij proberen te ontsnappen en kijkt daarbij niet waar hij zijn klauwen uitslaat.

De geopereerde kat dient in een zo rustig mogelijke omgeving wakker te worden – bij voorkeur in een donkere en geluidsstille ruimte. De ruimte dient goed verwarmd te zijn. Gebruik bij kouder weer een warme kruik om de kat te verwarmen. Zorg ervoor dat de kruik uit de vervoersbox wordt gevist, voordat de schuwe kat klaarwakker is.

Indien er geen tussenopvang beschikbaar is en de kat zo spoedig mogelijk teruggezet wordt, in geval van wilde zwerfkatten, dan is het handig om de wilde zwerfkat wakker te laten worden in de vervoersmand waarin zij ook wordt vervoerd om later uitgezet te worden. Voorkom dat een zwerfkat wakker wordt in een ruimte waar de zwerfkat dezelfde dag nog uit moet, om onnodige stress te vermijden.

22.2.7. Postoperatieve zorg

Als de kat uit de anesthesie is ontwaakt, dient er postoperatief regelmatig gekeken te worden of er mogelijk sprake is van complicaties of onfortuinlijke posities bij het wakker worden zoals een nabloeding of overgeven. Geef katten om verdrinking te voorkomen pas een waterbak met een klein laagje water als ze zelf hun kop omhoog kunnen houden.

In geval een verwilderde zwerfkat geresocialiseerd wordt, is het handig om het dier na de recovery terug te zetten in het opvanghok, mits een veterinaire professional in de buurt is voor de postoperatieve controles.

22.3. Operatieve aandachtspunten vroegneutralisatie

Peroperatief is het noodzakelijk om bij vroegneutralisatie de lichaamstemperatuur (rectaal gemeten), de pijnbeleving (hartfrequentie, ademhalingsfrequentie) en indien aanwezig, pulse oximetrie (perifere saturatie) te meten²⁴⁷. Vroegneutralisatie vereist met bovenstaande voorzorgsmaatregelen net een iets uitgebreidere klinische setting van de dierenartspraktijk. Er zijn wat specifieke operatieve aandachtspunten voor vroegneutralisatie die in deze paragraaf beschreven worden.

22.3.1. Overdosering medicatie

Bij vroegneutralisatie is het gewicht maar meer nog het metabool gewicht van het kitten belangrijk, om overdoseringen van medicatie te voorkomen. Kittens jonger dan 5 maanden, kunnen anesthesiologische narcosestoffen en pijnmedicatie minder verwerken vanwege onvolledig ontwikkelde nier- en leverfuncties. Ook hebben kittens verminderde proteïnebinding van medicaties in het bloed²⁴⁸.

Voor de jongste tamme kittens (jonger dan tien weken) zijn inhalatieanesthetica (met een larynxmasker) de beste keuze, omdat het inhalatieanestheticum ongemetaboliseerd wordt uitgedemd en zo het immature hepatorenale systeem niet belast wordt²⁴⁹. Deze techniek is echter bij wilde zwerfkittens niet mogelijk, omdat de kittens niet te hanteren zijn.

22.3.2. Extra zuurstof

Kittens hebben meer zuurstof nodig, omdat de ademhalingsfrequentie twee a drie keer hoger is. Jonge kittens hoeven minder lang nuchter gehouden te worden en worden

²⁴⁷ Porters, N. (2014) Anesthesie vroegcastratie katten.

²⁴⁸ Root Kustritz, M.V. (1999) Early spay-neuter in the dog and cat.

²⁴⁹ Peeters, E. (2012) Anesthesie van kittens – een literatuuroverzicht met nadruk op de mogelijkheden in België.

sneller wakker na narcose. Bij voorkeur vindt de neutralisatie in nestverband plaats waarbij de kittens zo snel mogelijk bij elkaar gelegd worden om de pre- en postoperatieve stress te reduceren²⁵⁰.

22.3.3. Afkoeling

Zoals in hoofdstuk 21.5.2 beschreven is, is bij vroegneutralisaties lichaamsafkoeling een nog groter risico dan bij volwassen dieren waarbij geldt dat hoe jonger en kleiner de operatiepatiënt, hoe moeilijker de regulatie van de lichaamstemperatuur is.

Om hypothermie (onderkoeling) tegen te gaan, verdient het de voorkeur om bij vroegneutralisaties zoveel mogelijk maatregelen te nemen om dit voor te zijn zoals:

- gebruik warmtedekens, warme kruik of fles of handschoen gevuld met warm water
- zorgen voor een warme omgevingstemperatuur
- het kitten minimaal scheren
- een niet-alcoholische scrub of huiddesinfectans gebruiken
- zorgen dat het kitten geen directe aanraking heeft met koude metalen oppervlakten, zoals onderzoekstafel of verblijfsruimten
- gebruik maken van warmtematrasen tijdens het opereren
- gebruik maken van infrarood lampen²⁵¹
- gebruik maken van verwarmde intraveneuze vloeistoffen
- zorgen dat de airconditioning geen koude lucht uitblaast²⁵².

22.3.4. Antagoneren narcose

Bij vroegneutralisaties kan de narcose geantagoneerd worden, opdat het kitten binnen vijf tot tien minuten weer loopt en actief is²⁵³. Indien ketamine gebruikt is in de anesthesiecombinatie, is dit echter af te raden, wegens de bijwerkingen die de recovery kunnen verstoren.

22.3.5. Postoperatief

In de postoperatieve fase is het veiliger om de kittens apart van elkaar wakker te laten worden en pas weer bij elkaar te zetten zodra ze bij bewustzijn zijn. Zo wordt voorkomen dat kittens in verschillende recoveryfases onverhoopt op elkaar gaan liggen en zo elkaars ademhaling bemoeilijken.

Calorische therapie (toediening van voeding) kan nodig zijn bij kittens als de plasma glucosespiegel onder de normaalwaarde van 4 tot 6 mmol/L is gezakt. Het toedienen van glucose-infusen 5% in combinatie met NaCl 0,9% in gelijke verhouding is een juiste onderhoudsdosering. Een glucose 5% infuus zorgt voor stijging van de glucose-spiegel bij een correctie van hypoglycaemie. Over het algemeen geldt dat het verstandig is, om een kitten onder de 4 maanden, kleine porties voeding aan te bieden zodra het dier weer bij bewustzijn is en zelfstandig kan slikken. Hierbij verdient het geven van natvoeding de voorkeur, aangezien het dier dan ook gelijk wat vocht binnenkrijgt.

²⁵⁰ Kustritz, M.V.R. (2014) Pros, cons and techniques of pediatric neutering, 2014.

²⁵¹ Porters, N. (2014) Anesthesie vroegcastratie katten.

²⁵² Haughie, A. (2001) Early-age neutering — a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

²⁵³ Bushby P. & Griffin B. (2011) An overview of pediatric spay and neuter benefits and techniques.

23. Preoperatieve zorg

23.1. De voorbereidingsruimte

Vanuit hygiënisch oogpunt heeft het te de voorkeur om preoperatieve voorbereidingen buiten de operatiekamer uit te voeren in een voorbereidingsruimte. Met een aparte voorbereidingsruimte wordt de operatiekamer alleen gebruikt voor de aseptische uitvoering van neutralisaties (en eventuele andere operaties). Deze indeling van ruimten zorgt voor de minste kans op wondinfecties bij de geopereerde katten. Idealiter draagt het personeel in de voorbereidingsruimte en operatiekamer een operatiehes en operatieklompen. In de praktijk heeft echter niet elke dierenkliniek de beschikking over een aparte voorbereidingsruimte.

In de voorbereidingsruimte vinden de voorbereidende handelingen plaats die vooraf gaan aan de neutralisatie zoals preoperatief lichamelijk onderzoek (voor zover de schuwheid van de kat dat toelaat), het fixeren van de kat op de operatietafel of bord, het preoperatief scheren met de tondeuse en vrijmaken van haren van het operatieterrein en een eerste desinfectie van de huid. Tevens kan de kat alvast gecontroleerd worden op eventuele gebitsproblemen en de aanwezigheid van oormijt.

In de voorbereidingsruimte vinden ook werkzaamheden plaats als het schoonmaken, autoclaveren (steriliseren) en opbergen van de operatie-instrumenten. Als de indeling het toelaat, is het preoperatieve handenwassen in de voorbereidingsruimte het beste.

De operatiewagen van Stichting Zwerfkatten Nederland heeft een voorbereidingsruimte met een scheidingswand naar de operatiekamer. De zwerfkat komt binnen door de achterdeur, wordt in de voorbereiding gewogen en in de druk/injectiekooi gedaan vanuit de vervoersbox. Vervolgens wordt de kat onder narcose gebracht. Als de kat onder narcose is, wordt de kat op de kattenoperatietafel vastgebonden en geschoren. Vervolgens gaat de kat op de operatietafel naar de operatiekamer via de schuifdeur. De vervoersbox blijft in de voorbereidingsruimte achter om de operatiekamer zo schoon mogelijk te houden.

23.2. De operatiekamer

In de operatiekamer behoort alleen personeel te komen, wat betrokken is bij de operatie zelf. Er moet voorkomen worden dat medewerkers in en uit de operatiekamer lopen. Hoe minder vaak de deur open gaat, hoe beter voor de infectiepreventie. Als de incisie eenmaal gemaakt is, geldt een nog strenger verbod op het openen van een deur vanwege direct wondinfectiegevaar. Pas na het sluiten van de huid, mag een deur open. Praktisch komt dus alleen de chirurg en een eventuele assistent/omloop (om steriele en onsteriele benodigdheden klaar te leggen en aan te geven aan de dierenarts) op de operatiekamer. Het aanwezige personeel op de operatiekamer draagt een operatiehoses, een operatiemuts, een mondkapje en operatieklompen. Na het scrubben en desinfecteren van de handen trekt de dierenarts steriele handschoenen aan.

23.3. Start narcose

Het onder narcose brengen van welk dier dan ook, dient zeer zorgvuldig te worden gedaan. Bij elke zwerfkat is het zaak om de klinische blik en intuïtie te gebruiken om te bepalen wat voor deze specifieke individuele zwerfkat goed is. Daarbij is extra oplettendheid nodig bij de zwerfkat die een slechte lichamelijke conditie heeft of klinische verschijnselen vertoont van een mogelijke ziekte.

23.4. Peroperatieve fixatie en positionering

Een goed gefixeerde en gepositioneerde operatiepatiënt werkt prettig voor de chirurg. Daarnaast is fixatie bij een zwerfkat extra belangrijk, omdat een zwerfkat vaak met een lijf vol adrenaline onder narcose gaat en soms zo ook weer wakker wordt. Het is zaak om de kat na de operatie in de vervoersbox te hebben gelegd om ongelukken voor te zijn.

Gebruik een mini-operatietafel, fixeerp plank of de haakjes van een grote operatietafel om de kat met de poten (boven de gewrichten van enkel en pols) vast te binden. Pas bij elke fixeermethode op dat de poten van de kat niet overstrekt liggen en/of dat de bloedtoevoer wordt afgekneld. Als er geen operatietafel of fixeerp plank beschikbaar is, kan een halve goot gebruikt worden om de kat in te fixeren. Zorg dat er een vochtopnemend matje of handdoek onder de kat ligt, zodat de kat niet nat (desinfectans/bloed/lichaamsvocht) kan worden. Leg onder het matje of handdoek een warmtematras om afkoeling te voorkomen. Maak de kat pas los van de fixatie als de laatste handeling heeft plaatsgevonden.

23.5. Preoperatieve ontharing

Het operatieterrein moet vrij gemaakt worden van haren. Let op dat een zo klein mogelijk gebied geschoren wordt om onnodige afkoeling te voorkomen, met name essentieel in de wintermaanden en bij jongere katten. Een zorgvuldige afweging tussen steriliteit van het operatieterrein en het welzijn van de kat dient plaats te vinden. Na het scheren helpt een kruimeldief-stofzuiger om alle losse haren weg te krijgen.

23.6. Huidreiniging

Maak de onthaarde huid schoon volgens gangbaar protocol. Bij zwerfkatten kan het regelmatig nodig zijn om de stap van het wassen enkele malen te herhalen, voordat de huid helemaal schoon is. Indien er levende vlooiën gezien worden, verdient het de voorkeur deze te vangen en te doden, opdat ze niet tijdens de operatie voor contaminatie kunnen zorgen. Gebruik na het schoon maken van de huid, een antiseptisch huidmiddel om het operatieterrein te desinfecteren conform gangbaar protocol. Als de operatiepatiënt een kitten betreft, is het beter povidonjood 1% te gebruiken, om afkoeling van het kitten te verminderen. Droog het desinfectans aan de lucht voor optimale desinfecterende werking.

Verplaats de te opereren kat naar de operatiekamer en zorg het gedesinfecteerde gebied nergens tegenaan te houden. Let daarbij ook op dat de kleding de gedesinfecteerde huid niet raakt.

23.7. Huiddesinfectie en afdekken

Voer vlak voor het steriel afdekken de tweede en laatste huiddesinfectie uit. Wees extra voorzichtig als er diathermie gebruikt gaat worden omdat alcohol dampen explosies en verbranding kan veroorzaken met gebruik van diathermie. De desinfecterende werking zit

niet in grotere hoeveelheden desinfectans maar in een goede huidreiniging vooraf en het aan de lucht laten drogen van het desinfectans.

Dek vervolgens het operatieterrein van de kat na het drogen van het huiddesinfectans onmiddellijk af met een steriele afdek- of gatdoek. De afdekdoek kan disposable of niet-disposable zijn. Disposable doeken hebben, naast het gemak voordeel van het kunnen weggooien van het doek na gebruik, het voordeel dat de materialen, die met een plastic laag zijn afgewerkt, lichaamswarmte vasthouden en de kat minder doen afkoelen. Er bestaan gatdoeken met een kleefrand. Druk de kleefrand goed aan voor de start van de operatie. Behalve gatdoeken kunnen ook afdekdoeken gebruikt worden waarin een gat wordt geknipt ter grootte van het operatieterrein. Gebruik voor het knippen van dat gat stevige scharen en geen prepareerscharen.

24. Chirurgische techniek en procedures

24.1. Operatie omstandigheden

Met name in TNRC-projecten zijn operatieve omstandigheden niet altijd ideaal, alhoewel de ideale omstandigheden altijd nagestreefd dienen te worden. Omstandigheden (vooral in het buitenland) kunnen heel anders zijn als er geen veterinaire klinieken beschikbaar zijn. Dan geldt dat niets doen altijd minder is dan doen wat mogelijk is. Tegelijk geldt dat voor operatieve ingrepen minimumcondities bestaan die afgewogen dienen te worden door de verantwoordelijk en uitvoerend dierenarts.

Doelstellingen voor de operatie van neutralisatie zijn:

- het succesvol uitvoeren van de operatie
- het minimaliseren van postoperatieve complicaties
- het minimaliseren van postoperatieve pijn
- het voorkomen van alle postoperatieve infecties.

Altijd geldend, maar extra van belang bij kittens, is het zo kort mogelijk houden van de operatieduur om afkoeling en het risico op peroperatieve infecties te minimaliseren. Het wordt afgeraden om voor de standaard patiënt antibiotica te gebruiken²⁵⁴. Geluiden (ook de radio) dienen geminimaliseerd te worden om stress bij de operatiekatten voor te zijn²⁵⁵.

In geval in Nederland een TNRC-project uitgevoerd wordt (en vanuit dat uitgangspunt is dit handboek geschreven) zal er bij neutralisaties meestal gebruik gemaakt kunnen worden van bestaande dierenartsenpraktijken. Sinds 2020 wordt de mobiele operatiekamer Katopia van Stichting Zwerfkatten Nederland ingezet voor grotere kolonies zwerfkatten.

²⁵⁴ White, S.C. (2020) High-Quality, High-Volume Spay and Neuter and Other Shelter Surgeries

²⁵⁵ White, S.C. (2020) High-Quality, High-Volume Spay and Neuter and Other Shelter Surgeries

24.2. Hechtmateriaal en hechtmethodiek

Voor neutralisaties van zwervkatten is oplosbaar hechtmateriaal het enig aangewezen type hechtmateriaal. Immers, in tegenstelling tot een huiskat zal de zwervkat zich niet meer presenteren in de dierenartspraktijk. Van oplosbare hechtmaterialen zijn zeer veel soorten op de markt met diverse kenmerken. Het is aan de dierenarts om te bepalen welk draad het meest geschikt is voor welke ingreep en diersoort.

Bij katten wordt vaak polymelkzuur (bijvoorbeeld vicryl) en de dikte 3-0 gebruikt en 2-0 voor een drachtige uterus. Polymelkzuur lost met 60 tot 80 dagen op in het lichaam, is gemaakt van synthetisch materiaal, is gecoat (voor een gemakkelijk en atraumatisch gebruik) en heeft een minimale weefselreactie tot gevolg. Er is een plusvariant op de markt die een antibacteriële coating heeft, deze is iets duurder, maar verdient bij zwervkatten de voorkeur.

Door intradermaal te hechten en het knooppje te laten wegzakken in de huid, is de kans dat een kat aan de hechting gaat zitten, minimaal – mits de hechtingen goed geplaatst zijn: niet te los en vooral niet te strak. Dat maakt dat er geen maatregelen zoals operatiepakjes en/of kragen gebruikt hoeven te worden – wat niet mogelijk is bij schuwe zwervkatten.

24.3. Chirurgisch instrumentarium

Voor instrumentarium geldt dat er vele materialen, soorten en kwaliteiten op de markt beschikbaar zijn en elke chirurg zijn voorkeuren heeft. Voor het uitvoeren van neutralisaties binnen een TNRC-project is het handig om met standaard minimale operatiesets van instrumentarium te werken voor de neutralisatie van de poes. Minimaal zit daarin:

- een chirurgisch en anatomisch pincet met fijne bek
- een fijne prepareerschaar voor weefsels
- twee fijne gebogen anatomische klemmen (mosquito's)
- een naaldvoerder met een draadschaar (voor de hechtingen) OF een naaldvoerder volgens Olsen-Hégar (geïntegreerde schaar in de naaldvoerder)
- een castratiehaakje (niet onmisbaar, maar wel erg handig).

Door gebruik te maken van standaardsets is voor iedereen duidelijk of de set compleet is. In geval een neutralisatie ingewikkelder wordt en er meer instrumenten nodig zijn, dan kan een uitbreidingsset geopend en aangegeven worden door de omloop. Deze methodiek zorgt voor een gebruik van een minimaal aantal instrumenten, wat efficiënt en effectief is. Zorg er ook voor dat steriele gaasjes altijd in dezelfde hoeveelheden uitgepakt worden, zodat ook van de gaasjes gemakkelijk na te gaan is of het aantal gaasjes compleet zijn er en geen gaasje in de buik achter gebleven is.

Bij een kater is, afhankelijk van de gebruikte techniek, slechts een mesje 10 of 15 nodig, eventueel een mosquito of een naaldvoerder met draadschaar.

24.4. Anatomie geslachtsapparaat poes

In Nederland is het gebruikelijk om tijdens de neutralisatie alleen de ovaria te verwijderen bij een normaal uitzijende uterus. Als de uterus er afwijkend uitziet, hier twijfel over bestaat of bij dracht, wordt de uterus met de ovaria verwijderd. Het tijdstip van neutralisatie kan gedurende de gehele hormonale cyclus uitgevoerd worden. Tijdens de oestrus is de uterus iets brozer dan normaal door de zwelling van het weefsel, waardoor er nog voorzichtiger te werk gegaan moet worden.

24.5. Incisie

Er zijn twee benaderingen van de geslachtsorganen bij de poes: de mediane incisie of de flank- of laterale incisie. Bij een mogelijk drachtig zijn en/of afwijkingen aan de uterus, is de mediane incisie de best aangewezen benadering. Aangezien in veel gevallen onbekend is of een zwerfpoes drachtig is of afwijkingen aan haar geslachtsapparaat heeft, zal in de meeste gevallen de mediane incisie bij TNRC-projecten de beste zijn.

24.5.1. Mediane incisie

De mediane incisie vindt plaats door de linea alba. Bij de mediane incisie wordt niet door de spierweefsels gesneden, maar door de bindweefselplaat die de rectus abdominis-helften met elkaar verbindt, met als voordeel dat er minder weefselschade is. De operatiewond is gemakkelijk te vergroten indien er onverwachtse bevindingen of complicaties optreden. Ook is de bindweefselplaat steviger dan de omliggende spierweefsels, waardoor hechtingen beter blijven zitten.

In TNRC-programma's is de mediane wond minder goed op afstand te controleren. Als de zwerfkat nog in een vervoersmand of vangkooi zit met gazen bodem, kan de mand of kooi worden opgetild voor postoperatieve wondinspectie.

24.5.2. Laterale incisie

De laterale incisie wordt uitgevoerd door de spieren te splijten in de vezelrichting. Dit zorgt ervoor dat bij het sluiten van de wond de spiervezels zich in de loopprijsing natuurlijk sluiten, wat spierhechtingen overbodig maakt. Omdat het rechter ovarium zich cranialer in de buikholte bevindt, wordt de laterale benadering altijd op de rechterkant van de zwerfkat uitgevoerd, waarbij de kat op de linkerzij ligt en de achterpoten naar caudaal gefixeerd worden.

Bij TNRC-projecten is de laterale wondinspectie postoperatief op afstand gemakkelijk uit te voeren. Nadelen van de laterale incisie zijn: minder goede orgaanexposure, iets grotere kans op bloedingen, amper incisieverlenging mogelijk en niet toepasbaar in geval van drachtig zijn van de zwerfpoes, afwijkingen in de buik en/of complicaties tijdens de operatie.

De laterale incisie is in Nederland niet gangbaar, waardoor katten die op deze manier geopereerd worden een eartip moeten krijgen, omdat er anders een reëel risico bestaat dat de kat bij ontbreken van een litteken in de mediaan, opnieuw opengemaakt wordt.

24.6. Anatomie geslachtsapparaat kater

Bij de neutralisatie van een kater worden de beide testikels verwijderd. Hiermee verdwijnt bij de kater het reproductievermogen en daarmee ook de secundaire verschijnselen, zoals

het markeren met urine, en agressief gedrag, zowel het vechten om de vruchtbare poezen als bij territoriumverdediging.

24.6.1. Cryptorchidie

Cryptorche katers zijn katers waarbij een of beide testikels niet zijn ingedaald in het scrotum. Cryptorche katers zijn vruchtbaar en dienen bijgevolg geneutraliseerd te worden. De aandoening is erfelijk, het is dan ook heel belangrijk dat deze katers zich niet voortplanten. Of testikels nu wel of niet zijn ingedaald, ze produceren testosteron, waarmee ook de cryptorche kater het volle katergedrag en -uiterlijk vertoont.

De niet ingedaalde testikels bevinden zich in het lieskanaal of in de buikholte. Ze zijn meestal kleiner dan wel ingedaalde testikels doordat ze zich continu op een te warme plek bevinden. Bij een vermoeden van cryptorchidie kan de penis uitgeschacht worden. Onder invloed van testosteron worden er kleine weerhaakjes op de penis gevormd. De aanwezigheid van weerhaakjes zijn dus een directe aanwijzing dat de kater testosteron in zijn lijf heeft en dus ook een bron heeft die de testosteron aanmaakt. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het circa 6 weken duurt na neutralisatie voordat de weerhaakjes helemaal verdwenen zijn.

cryptorche testikel versus normaal ingedaalde testikel

penis van een intacte kater met duidelijk zichtbare weerhaakjes

24.7. Neutralisatie van de kater

In Nederland zijn er meerdere technieken gebruikelijk voor de neutralisatie van een kater. In alle gevallen mondt de techniek uit in het afbinden van de bloedvaten en de zaadleiters en het verwijderen van de testikels.

Er zijn verschillende opvattingen over de steriliteit rondom de ingreep. Er zijn dierenartsen die met (steriele) handschoenen werken, maar ook legio dierenartsen die geheel zonder handschoenen werken. De belangrijkste argumenten hierbij zijn dat de vingers zonder handschoenen een beter techniek geven tijdens de operatie en dat de wond niet gesloten wordt dus per definitie niet steriel is. Het is echter hygiënischer en infectie-technisch gezien beter om de neutralisatie van de kater ook met steriele handschoenen uit te voeren.

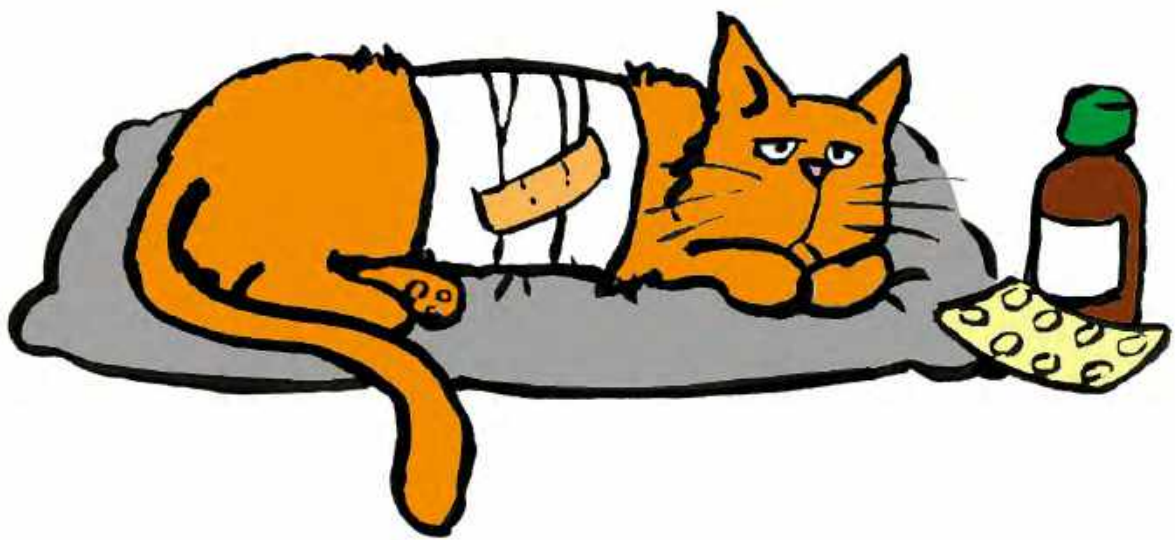

24.8. Onderzoek met vergelijking operatietechnieken

Porters²⁵⁶ heeft bij 800 asielkatten en –kittens de verschillende chirurgische technieken vergeleken bij vroegneutralisatie en jongvolwassen neutralisatie bij zowel poezen als katers. Bij de ovariëctomie van de vroegneutralisaties zijn de technieken van ligeren, vasculaire clips, elektrocoagulatie en knopen in de ovariële stomp met elkaar vergeleken. Hierbij bleken de methoden van elektrocoagulatie en het plaatsen van clips tot een kortere operatieduur te leiden. Beide technieken zijn echter duurder dan het klassieke ligeren. Het leggen van een knoop in de ovariële stomp lijkt voor onervaren chirurgen minder geschikt vanwege een (niet-significante) toename van intra-operatieve complicaties.

Het leggen van een knoop in het vas deferens blijkt sneller te zijn dan het ligeren van het vas deferens. Het leggen van een knoop in het vas deferens is behalve sneller ook de goedkoopste techniek van neutraliseren van de kater.

²⁵⁶ Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats.

25. Postoperatieve zorg

De postoperatieve zorg is een belangrijke periode waarin de geopereerde kat goed in de gaten moet worden gehouden. In de regel liggen de meeste inspanningen van de veterinaire professional tijdens de anesthesiologische en chirurgische procedures. Toch vertellen mortaliteitscijfers dat als een kat sterft ten gevolge van een operatieve ingreep, dit voor 60% plaatsvindt tijdens de postoperatieve periode²⁵⁷. Extra risico op mortaliteit komt voor bij katten die minder dan 2 kilogram wegen of een operatieduur van langer dan 1,5 uur heeft – hoogst waarschijnlijk gerelateerd aan hypothermie.

Uit een groot onderzoek van Levy²⁵⁸ komt naar voren dat in een 'high volume' kliniek de mortaliteit lager was dan verwacht (0,03%). Deze bevinding komt waarschijnlijk enerzijds door de (jonge, gezonde) populatie die geneutraliseerd werd en anderzijds door de gerichtheid op slechts de neutralisatie-operaties met medewerkers met een hoog niveau van deze specifieke vaardigheden, ervaring, kennis en op elkaar ingespeeld team.

Bij de postoperatieve zorg is het van belang om oog te hebben voor:

1. Adequate pijnbestrijding en monitoring
2. Bestrijding hypothermie
3. Het minimaliseren van stress.

25.1. Adequate pijnbestrijding en monitoring

Pijn veroorzaakt verlengde recovery en vertraagd herstel. Adequate pijnstilling is dan ook onmisbaar voor een goede postoperatieve periode. De AAHA²⁵⁹ adviseert om gebruik te maken van pijnscoresystemen bij de inschatting van de mate van pijn die een dier ervaart. Hierbij ligt de nadruk op observaties van gedrag in plaats van fysiologische parameters. Het scoren van pijn zou volgens hen een routinematige handeling van het klinisch onderzoek moeten zijn, dus de vierde parameter, naast ademhaling, pols en temperatuur. Bij het observeren moet gelet worden op of er normaal gedrag aanwezig of afwezig is of dat er ander gedrag vertoond wordt. Deze pijnscore kent nadelen bij zwerfkatten omdat het normale gedrag (in tegenstelling bij een huiskat met eigenaar) minder of niet bekend is. Hierdoor zal het pijn scoren bij een zwerfkatt naar verwachting minder accuraat zijn. Het systeem moet gebruiksvriendelijk zijn, indien mogelijk zo veel mogelijk door dezelfde persoon gebruikt worden, in samenhang met de bekende patiënt historie gebruikt worden en als integraal deel van de postoperatieve zorg behandeld worden²⁶⁰.

Voorbeelden van pijn score systemen (te gebruiken bij katten) zijn:

- Colorado State University Feline Acute Pain Scale²⁶¹
- UNESP-Botucatu Multidimensional Composite Pain Scale^{262,263}
- Glasgow Feline Composite Measure Pain Scale: CMPS - Feline^{264,265}

Welk systeem het beste werkt in de praktijk, is voor iedereen anders.

²⁵⁷ Brodbelt, D.C., Blissitt, K.J., Hammond, R.A. et al. (2008) The risk of death: the confidential enquiry into perioperative small animal fatalities.

²⁵⁸ Levy, J.K., Bard, K.M., Tucker, S.J., Diskant, P.D., Dingman, P.A. (2017) Perioperative mortality in cats and dogs undergoing spay or castration at a high-volume clinic.

²⁵⁹ American Animal Hospital Association, 2015 AAHA/AAFP Pain Management Guidelines for Dogs and Cats

²⁶⁰ Robertson, S. Assessment of acute pain in cats.

²⁶¹ Hellyer, P.W., Uhrig, S.R. & Robinson, N.G. Anesthesia Pain Management Pain Score f

²⁶² UNESP-Botucatu Multidimensional Composite Pain Scale for assessing postoperative pain in cats. f

²⁶³ Brondani, J.T, et al. Validation of the English version of the UNESP-Botucatu multidimensional composite pain scale for assessing postoperative pain in cats.

²⁶⁴ Glasgow Feline Composite Measure Pain Scale: CMPS - Feline f

²⁶⁵ Reid, J., Scott, EM., Calvo, G., Nolan, AM. (2017) Definitive Glasgow acute pain scale for cats: validation and intervention level

25.2. Bestrijden hypothermie

De aandachtspunten rondom hypothermie bij volwassen katten en bij vroegneutralisatie zijn beschreven in hoofdstuk 21.5.2. en 22.3.3. Let op dat de recovery goed verwarmd is tot iets warmer dan een gemiddelde huiskamer. Zorg ervoor dat de airconditioning geen koude lucht uitblaast²⁶⁶ en dat er geen katten op de tocht liggen. Kijk elk kwartier of de kat zich niet in slaapdronken toestand in een handdoek, dekentje of onderlegger klem heeft draait. Voel (zolang dat kat nog bewusteloos is) elk kwartier of halfuur aan de oren en/of extremiteiten of de kat warm genoeg is. Het feit dat een dier wakker wordt, is een signaal dat de kat niet ernstig is afgekoeld, waardoor controle ook minder noodzakelijk wordt.

Hou goed in de gaten dat een zwerfkat het niet te warm krijgt. Zeker zwerfkatten met een dikke wintervacht hebben een verhoogd risico op oververhitting. Als de kat goed wakker is en tekenen van (beginnende) hyperthermie begint te vertonen, plaats de kat in een koelere ruimte. Tekenen van beginnende oververhitting zijn: moeilijk ademen of hijgen, onrustig gedrag, kwijlen, diarree of braken.

25.3. Stress minimaliseren

Voor huiskatten is het stressvol om in een andere, onbekende omgeving te zijn^{267,268}. Het uit narcose ontwaken in een vreemde omgeving met onbekende geuren en geluiden is voor een zwerfkat zo mogelijk nog stressvoller. Doordat de narcose uitwerkt, wordt ook een ander bewustzijn en prikkelbeleving gegenereerd. Het is dus zaak om de directe omgeving (het hok/de vervoersmand én de ruimte) stressarm te maken²⁶⁹ door de omgeving donker en rustig te maken. Voorkom harde geluiden en zorg dat de katten met rust gelaten worden op de noodzakelijke postoperatieve controles na. Zo kan stress geminimaliseerd worden, waardoor een zo optimaal mogelijk herstel wordt nagestreefd²⁷⁰.

Indien de verkoeper niet continue bemand wordt, is het prettig voor de katten om aan te geven door alleen licht aan te doen als er iemand in de ruimte is of door zachtjes te kloppen voor het naar binnen gaan. Maak elke keer de afweging of de postoperatieve controle nodig is – in het belang van de welzijn van de kat. Het dwingen tot aangaan van menselijke interacties kan voor agressie (vanuit angst) zorgen en dit moet voorkomen worden^{271 272} voor de veiligheid van de mens, maar ook zeker van de kat.

Als de zwerfkat na het wakker worden vervoerd moet worden, laat de kat dan wakker worden in de vervoersmand waarmee hij ook gekomen is zodat de geuren vertrouwd zijn. Dit voorkomt ook administratieve verwisselingen van katten van verschillende locaties. Indien een zwerfkat in de zwerfkattenopvang wordt geopereerd; zet dan de zwerfkat terug in het eigen hok – mits de postoperatieve controles elk kwartier tot half uur worden uitgevoerd. Zorg ervoor dat het hok (door middel van spotcleaning) gereed is, zodat er geen (schoonmaak) handelingen meer rondom de wakker wordende zwerfkat hoeven te worden verricht.

²⁶⁶ Haughie, A. (2001) Early-age neutering — a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs).

²⁶⁷ Amat, M., Camps, T., Manteca, X., 2016. Stress in owned cats: behavioural changes and welfare implications.

²⁶⁸ Ley, J., (2015) Cats: not solitary but not really a social species. Feline Behavioral Health and Welfare-E-Book..

²⁶⁹ Stella, J., Croney, C., Buffington, T., 2014. Environmental factors that affect the behavior and welfare of domestic cats (*Felis silvestris catus*) housed in cages..

²⁷⁰ Tanaka, A., Wagner, D.C., Kass, P.H., Hurley, K.F., 2012. Associations among weight loss, stress, and upper respiratory tract infection in shelter cats..

²⁷¹ Lauren, C.D., et al. Evaluation of a canine and feline behavioural welfare assessment tool for use in companion animal veterinary practice6

²⁷² Herron, M.E., Shreyer, T., 2014. The pet-friendly veterinary practice: a guide for practitioners..

25.4. Ontslagindicaties

Een zwervkat of -kitten kan uit de opvang ontslagen worden als de kat gezond oogt en volledig bij bewustzijn is, rekening houdend met een wel of niet geantagoneerde anesthesie. Er is veel discussie over hoelang een zwervkat na operatie in de opvang moet blijven, alvorens teruggezet te worden op de vangplek. In de meeste literatuur^{273,274,275,276} wordt aangehouden om de zwervkatten na de operatiedag één nacht in de opvang te houden en dus op de eerste postoperatieve dag terug te zetten. De minder verwilderde zwervkatten krijgen 's nachts eten en drinken, alvorens ze teruggezet worden. De behandelde zwervkatten dienen geen tekenen van complicaties te vertonen en moeten volledig hersteld zijn van de narcose. Sterk vermagerde zwervkatten die in de opvang niet te bang zijn om te eten en moederpoezen met kittens die al in de opvang verbleven, kunnen langer opgevangen worden zodat hun voedingstoestand verbetert.

Op het advies van daags na de operatie terugzetten geldt één uitzondering: een lacterende moederpoes heeft 'ergens' een nest kittens liggen die gezoogd moet worden. Als de kittens bij het vangen van de moederpoes niet ontdekt of gevangen zijn, is het voor de overleving van de kittens beter om de moederpoes zo snel mogelijk na het herstel van de narcose terug te zetten op de vangplek. Volg de moederpoes in dit geval, opdat het nest kittens gevonden kan worden.

Polak²⁷⁷ heeft de voor- en nadelen van de 'same-day-release' (dezelfde dag terugzetten) versus huisvesting van 1 tot 5 dagen postoperatief geïnteriseerd. De voordelen van dezelfde dag terugzetten vanuit de zwervkat omvatten minder stress bij de zwervkatten, het niet-eten door de stress van het opgesloten zijn en een verhoogde kans op infecties door het gezamenlijk opvangen van de zwervkatten (infectiedruk). Daarnaast zijn er voor de organisatie voordelen van inzet van minder verzorgers en lagere kosten van opvang & verzorging – wat vooral logistieke voordelen zijn. Nadelen van dezelfde dag terugzetten zijn onvoldoende uitgewerkte narcosemiddelen bij de zwervkat en het belang van postoperatieve monitoring die nodig zijn bij zwaardere ingrepen dan een neutralisatie (waarbij met neutralisatie ook de ingreep bij dracht, zogende poezen en cryptorch²⁷⁸ inbegrepen zijn). Ook de verminderde monitoring van de katten bij operatie-problemen en het niet meer kunnen verhelpen van operatieproblemen zijn nadelen bij 'same-day-release', evenals het niet beschikbaar kunnen stellen van voedsel en opvang. Polak beschrijft dat bij veel TNR-programma's de geopereerde katten in de vroege ochtend van de eerste postoperatieve dag teruggezet worden.

Het besluit om zwervkatten op de operatiedag terug te zetten moet zorgvuldig genomen worden met in acht name van bovengenoemde factoren. Daarnaast spelen natuurlijk zaken als opvangcapaciteit, beschikbare verzorging en middelen een rol in deze afweging.

²⁷³ White, S.C. (2020) John Wiley & Sons, Inc. High-Quality, High-Volume Spay and Neuter and Other Shelter Surgeries.

²⁷⁴ Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley cat Advocates (2019) Return-to-Field Handbook.

²⁷⁵ Dean, R. Roberts, M. Stavisky, J. (2018) BSAVA Manual of Canine and Feline Shelter Medicine. Principles of Health and Welfare in a Multi-animal Environment..

²⁷⁶ Miller, L. Zawistowski, S. (2013) Shelter Medicine for Veterinarians and Staff. John Wiley & Sons, Inc..

²⁷⁷ Polak, K. & Kommedal, A.T. (2018) John Wiley & Sons, Inc. Field Manual for Small Animal Medicine.

²⁷⁸ White, S.C. (2020) John Wiley & Sons, Inc. High-Quality, High-Volume Spay and Neuter and Other Shelter Surgeries.

26. Vaccinatie

26.1. Inleiding

Het vaccineren van zwervkatten bij een TNRC-project draagt bij tot de gezondheid en het welzijn van de zwervkat. Daarnaast leiden deze handelingen indirect ook tot een beter imago van de zwervkat, doordat ze er beter uit zien. Feit is dat dit soort behandelingen kosten met zich meebrengen. De zwervkattenorganisatie moet zelf de afweging maken of deze investering haalbaar is. Vanuit het gezondheidsoogpunt van de zwervkat is vaccinatie (en andere reguliere zorg, zie hoofdstuk 30) van harte aan te bevelen.

26.2. Vaccinatie algemeen

Vaccinatie is een onderwerp dat de gemoederen flink bezig houdt. Mensen worden kritischer op het humane vaccinatiebeleid en deze trend vervolgt zich ook naar de huisdieren. Doordat uitbraken van bijvoorbeeld kattenziekte niet zo vaak voorkomen, wordt het belang van vaccinatie nogal eens onderschat, terwijl de gevolgen van deze vaak dodelijk aflopende ziekte niet te overzien zijn. Slechts 25% van de huiskatten wordt gevaccineerd²⁷⁹. Voor een effectieve bescherming van de kattenpopulatie is een vaccinatiegraad van ten minste 70% nodig. Vooral in situaties waarin de infectiedruk oploopt door een grote vatbare populatie (een opvanglocatie met veel kittens en ongevaccineerde katten), kan de ziekte snel verspreiden en veel slachtoffers maken. Het is daarom belangrijk om een zo groot mogelijke bescherming te realiseren door middel van vaccinatie. Het vaccineren van katten in TNRC-projecten kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren.

Voor katten zijn er vaccins tegen een heel scala aan ziekteverwekkers, daarnaast zijn er ook nog heel veel verschillende merken en fabrikanten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen 'core' (basis) en 'none-core' (niet basis), afhankelijk van noodzakelijkheid en zinvolheid. In Nederland zijn de basisvaccinaties die tegen Kattenziekte (Feline Parvo Virus), Feline Herpesvirus (niesziekte) en Feline Calcivirus (leidt ook tot niesziekte)²⁸⁰. Deze ziekteverwekkers staan expliciet genoemd in de Nederlandse wetgeving (zie kader).

Regeling Houders van Dieren, artikel 8.4 Inentingen kat

1 Voor zover een kat in een inrichting verblijft, laat de beheerder een kat inenten tegen de volgende ziekten:

- a. Panleucopenievirus en
- b. Feline herpes- en calcivirus.

2 Onverminderd het bepaalde in artikel 2.19, derde lid, onderdeel a, van de wet, geschiedt de inenting overeenkomstig het derde tot en met vijfde lid.

3 Een kat wordt binnen 7 weken na de geboorte tegen de in het eerste lid bedoelde ziekten ingeënt, met dien verstande dat, in het geval van verkoop of aflevering, de kat uiterlijk 7 dagen vóór het moment van verkoop of aflevering wordt ingeënt.

4 Voor zover de kat in een inrichting verblijft, laat de beheerder de benodigde herhalingsentingen tegen de in het eerste lid bedoelde ziekten plaatsvinden.

5 Indien bij binnenkomst van een kat de vaccinatiestatus onvolledig of onbekend is, laat de beheerder de kat binnen 5 werkdagen tegen de in het eerste lid bedoelde ziekten inenten.

²⁷⁹ Vaccinatiegraad gezelschapsdieren reden tot zorg, Tijdschrift voor Diergeneeskunde, jaargang 144:2, februari 2019.

²⁸⁰ LICG <https://www.licg.nl/katten/vaccinatie-van-uw-kat/>, geraadpleegd maart 2021

Vaccinatie met een levend verzwakt vaccin geeft sneller een immuunrespons (binnen 3 dagen)²⁸¹ dan een geïnactiveerd vaccin en heeft daarom de voorkeur. Bij moederpoezen met jonge kittens heeft vaccineren met een geïnactiveerd (voor zover beschikbaar) vaccin echter de voorkeur boven het levend verzwakte vaccin.

Het is belangrijk om alleen gezonde zwervkatten te vaccineren. Het vaccineren van zieke zwervkatten kan juist ziekte veroorzaken. Voor de afweging om wel of niet te vaccineren door de dierenarts is kennis van de ziektegeschiedenis van de kat en de kolonie waar de kat uit komt, van belang.

Het vaccinatieschema van volwassen katten (zie 26.3 en 26.4) ziet er anders uit dan dat van kittens (zie 26.5). Daarnaast zien vaccinatieschema's voor dieren die in een asiel of een vergelijkbare instelling verblijven er ook weer anders uit dan voor individuele huisdieren²⁸². Dit heeft allemaal te maken met onder andere de infectiedruk, opbouw van immuniteit door het individuele dier, de samenstelling van een populatie etc.

26.3. Volwassen katten

Volwassen katten, met een onbekende of onvolledige vaccinatiestatus moeten volgens de wetgeving binnen vijf dagen gevaccineerd worden. Hierbij moet in acht worden genomen dat in bepaalde seizoenen drachtige katten binnengebracht worden. Drachtige poezen mogen niet gevaccineerd worden, tenzij het de bedoeling is de dracht door middel van neutralisatie af te breken of als er andere zwaarwegende factoren (zoals een uitbraak met Feline parvo virus) meespelen. Dracht is niet altijd duidelijk zichtbaar, het verdient dan ook de voorkeur om bij (zwerv)katten de vaccinatie tegelijk met of na de neutralisatie uit te voeren. Tenzij het duidelijk is dat het om een (niet) geneutraliseerde kater gaat of om een geneutraliseerde/niet-drachtige poes gaat, dan kan vaccinatie bij binnenkomst direct plaatsvinden.

Katten uit een TNRC-actie worden met name gevaccineerd om de populatie tegen Feline parvo te beschermen. De niesziekte component van het vaccin is voor deze groep dieren minder van belang, aangezien ze niet ieder jaar met een vaccin geboosterd zullen worden. In de praktijk zal de bescherming in de praktijk wellicht toch langer dan een jaar zal zijn voor zwervkatten door het geboosterd worden met een veldvirus.

Vanuit het kattenwelzijn is het niet verantwoord om schuwe katten twee tot vier weken in een instelling te houden alleen om de tweede vaccinatie nog uit te kunnen voeren. Deze verlenging van het gevangenschap heeft als groot risico dat de kat zoveel stress ervaart, dat hij juist ziek wordt. Uit onderzoeken is gebleken dat levend verzwakte vaccins tegen feline parvo virus ten minste drie jaar bescherming bieden tegen ziek worden^{283,284,285}. Uit experimenteel onderzoek is gebleken dat katten zelfs zeven jaar (de looptijd van het onderzoek) na vaccinatie nog beschermd kunnen zijn^{286,287}.

²⁸¹ Brun, A., G. Chappuis, et al. (1979). Immunisation against panleukopenia: early development of immunity.

²⁸² ABCD matrix-vaccination guidelines available

<http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2020/12/ABCD-matrix-vaccination-guideline-2020.pdf>, geraadpleegd maart 2021

²⁸³ Schultz, R.D. (2006) Duration of immunity for canine and feline vaccines: a review.

²⁸⁴ Gore, T.C., Lakshmanan, N., Williams, J.R., Jirjis F.F., Chester, S.T., Duncan, K.L., e.a. Three-year duration of immunity in cats following vaccination against feline rhinotracheitis virus, feline calicivirus, and feline panleukopenia virus.

²⁸⁵ Poulet H. Alternative early life vaccination programs for companion animals.

²⁸⁶ Scott, F. & Geissinger, C. Long-term immunity in cats vaccinated with an inactivated trivalent vaccine..

²⁸⁷ Lappin, M.R., Andrews, J., Simpson, D., Jensen, W.A.. 2002; Use of serologic tests to predict resistance to feline herpesvirus 1, feline calicivirus, and feline parvovirus infection in cats..

26.4. Moederpoezen

Het vaccineren van moederpoezen verloopt in bepaalde gevallen anders dan bij andere volwassen katten. Kittens van jonger dan 4 weken mogen niet in aanraking komen met een levend verzwakt vaccin met als consequentie dat een moederpoes met kittens jonger dan vier weken nog niet gevaccineerd kan worden. De moederpoes kan na de vaccinatie namelijk vaccivirus uitscheiden, waardoor de kittens ziek kunnen worden²⁸⁸. Het is daarom verstandig om de moederpoes tegelijk met de eerste vaccinatie van de kittens mee te nemen. In het geval dit op 6 weken leeftijd of later is, kan de vaccinatie op dezelfde dag als de neutralisatie plaatsvinden.

Als de moederpoes na de eerste vaccinatie nog 2-4 weken in de opvang verblijft en/of herplaatst wordt in huiselijke situatie, dan is het aan te raden de vaccinatie tegen feline herpes en calici te herhalen, zoals het vaccinatieschema aangeeft. In het geval een schuwe poes teruggezet kan worden gaat dat vlot terugzetten boven het weken langer in de opvang houden ten behoeve van de tweede vaccinatie. Deze tweede vaccinatie is alleen nodig voor de niesziekte virussen en dat beschermt de poes slechts een jaar.

Vaccineer een lacterende moederpoes niet, omdat de vaccinatiereactie van de moederpoes via de melk bij de zogende kittens het immuunsysteem kan verzwakken.

26.5. Kittens

26.5.1. Kittens algemeen

Kittens die als huisdier bij mensen thuis geboren worden, worden volgens een vast vaccinatieschema ingeënt, met de eerste vaccinatie rond de leeftijd van 8 a 9 weken en de tweede vaccinatie rond de leeftijd van 12 weken. Dit schema is gemaakt op basis van risicoanalyse en jarenlang onderzoek. Doordat de infectiedruk in een gewoon huishouden relatief laag is en de moederpoes in veel gevallen ook een volledige vaccinatiestatus heeft, voldoet dit vaccinatieschema voor de meeste kittens prima.

Kittens die echter als zwervkat geboren worden, groeien vaak in minder optimale omstandigheden op. Zo bepaalt bijvoorbeeld de hoeveelheid antistoffen van de moeder of en in hoeverre haar kittens maternale antistoffen via haar melk krijgen, de zogenaamde passieve maternale immuniteit. De vaccinatiestatus van de moeder bepaalt de antistoffen in het maternale bloed. Bij een zwervmoederpoes zal de vaccinatiestatus in de meeste gevallen minimaal zijn, waardoor de zwervkittens minimaal beschermd zullen zijn via de moederpoes. Omdat ervan uitgegaan kan worden dat de moeder van de wilde zwervkittens onvoldoende gevaccineerd en beschermd is, is het geven van de eerste vaccinatie zodra de wilde kittens gevangen zijn en ten minste zes weken oud zijn, verstandig. Daarnaast ligt de infectiedruk buiten over het algemeen hoger dan binnen in een huis waar maar een beperkt aantal dieren verblijven.

Kittens die in een asiel of andere soortgelijke instelling worden opgevangen, lopen extra risico omdat de vatbare populatie groot is en de infectiedruk hoger ligt dan op andere plekken. In Nederland geldt (mede hierom) een wettelijke verplichting tot vaccinatie voor kittens van voor de 7^e levensweek als een dier in een instelling verblijft. (zie ook het kader hierboven). Hierdoor moet het vaccinatieschema voor kittens binnen een Nederlandse instelling ook anders zijn dan het standaard schema voor een kitten dat in optimale omstandigheden verblijft. Anno 2021 is er overigens geen enkel vaccin geregistreerd voor kittens jonger dan zeven weken. Voor het vaccineren van deze kwetsbare groep zal er altijd sprake zijn van een off-label- use van een vaccin.

²⁸⁸ Sharp, N.J., Davis, B.J., Guy, J.S., Cullen, J.M., Steingold, S.F. & Kornegay, J.N. Hydranencephaly and cerebellar hypoplasia in two kittens attributed to intrauterine parvovirus infection..

In de periode van 6 tot 16 weken worden kittens meerdere malen gevaccineerd, met een tussenperiode van drie tot vier weken. Zeker in het geval een kitten een groter risico loopt vanwege een besmette omgeving of een hoge infectiedruk (zoals een opvang), wordt het eerste vaccin op de leeftijd van circa 6 weken gegeven worden²⁸⁹. Ten tijden van een uitbraak kan er zelfs overwogen worden om op 4 weken leeftijd al te starten met vaccineren, met tussenpozen van 2 weken in plaats van drie tot vier weken, dit om kittens zo snel en zo goed mogelijk te beschermen.

26.5.2. Vaccinatie en vroegneutralisatie

Het standpunt van de KNMvD is om met neutraliseren te wachten tot kittens gevaccineerd zijn²⁹⁰. Het algemene advies van bijvoorbeeld het Landelijk Informatie Centrum Gezelschapsdieren (LICG) is om een kitten te laten neutraliseren rondom 16 weken, na het voltooien van de vaccinatiecyclus²⁹¹. De reden hiervoor is dat een kitten voor de voltooiing van de vaccinatiecyclus in aanraking kan komen met een infectie in de dierenartsenpraktijk tijdens de neutralisatie. In situaties van TNRC-projecten met een hoog volume (Croman²⁹²), wordt sterk aanbevolen om asielkittens te vaccineren alvorens ze aan te bieden voor neutralisatie. Bij het vaccineren van wilde kittens lopen de onderzoeksresultaten uiteen wat betreft het effect van vaccineren tijdens de vroegneutralisatie. Een belangrijk element in deze discussie is of het wilde kitten na de vroegneutralisatie wordt uitgezet (zoals vaak in de VS) of niet (zoals vaak in Nederland). Als een kitten wordt uitgezet na vroegneutralisatie, dan adviseert The Cat Group (een verzameling van katten-organisaties) een vaccinatie vlak voor het terugzetten van het kitten²⁹³. In Nederland worden in het algemeen de gevonden wilde zwerfkittens gesocialiseerd om daarna geadopteerd te worden. Afhankelijk van de leeftijd dat de kittens gevonden zijn, is een eerste vaccinatie mogelijk gedurende de eerste periode in de opvang, voordat de kittens geplaatst worden voor socialisatie bij opvanggezinnen thuis. In het algemeen zal een eerste vaccinatie tijdens de vroegneutralisatie daarom niet nodig zijn. De tweede vaccinatie zou voor of tijdens de neutralisatie kunnen plaatsvinden, afhankelijk van de voorkeur van de opererend dierenarts. Als een kitten nog te wild is om vastgehouden te kunnen worden bij de vaccinatie, kan een drukkooi gebruikt worden.

26.5.3. Vaccinatie tijdens narcose

Michael e.a. tonen in onderzoek²⁹⁴ aan dat er geen effect is van de anesthesie of chirurgie gedurende de neutralisatie op de werking van de vaccinaties.

Fischer e.a.²⁹⁵ concludeerden dat verwilderde katten een uitstekende immunologische respons geven op vaccinatie tijdens de neutralisatie. Zij doen de aanbeveling om vaccinatie te implementeren in elk TNRC-programma omdat dit de ziektelast van de zwerfkattenpopulatie zal verminderen.

Ook Reese e.a. hebben geen effect bemerkt in onderzoek²⁹⁶ naar de neutralisatie tijdens of rondom het tijdstip van de eerste vaccinatie met een levend verzwakt virus op de antilichamen respons in kittens.

²⁸⁹ ABCD shelter management available <http://www.abcdcatsvets.org/infectious-diseases-in-shelter-situations-and-their-management/>. geraadpleegd februari 2020

²⁹⁰ KNMvD, Standpunt over neutralisatie van pups en kittens op zeer jonge leeftijd, (2020). Geraadpleegd maart 2021, <https://www.knmvd.nl/over-ons/standpunten/item/10834974/Standpunt-over-de-neutralisatie-van-pups-en-kittens-op-zeer-jonge-leeftijd>

²⁹¹ LICG Professional, (2018) beschikbaar via https://professionals.licg.nl/media/3559/vroegcastratie_bij_katten5_01.pdf, geraadpleegd februari 2020

²⁹² Croman, D., Heeb, L., Guillaume, J. & Dillonair, A. (2009) Perioperative surgical risks and outcomes of early-age gonadectomy in cats and dogs at People for Animals.

²⁹³ The Cat Group, available at <http://icatcare.org/sites/default/files/PDF/1-timing-of-neutering1.pdf>.

²⁹⁴ Michael, J. et al. (2008) Effects of anesthesia and surgery on serologic responses to vaccination in kittens.

²⁹⁵ Fischer e.a. (2007) Response of feral cats to vaccination at the time of neutering.

²⁹⁶ Reese, M.J., Patterson, E.V., Tucker, S.J., Dubovi, E.J., Davis, R.D., Crawford, P.C. & Levy, J.K. (2008) Effects of anesthesia and

27. Identificatie: Eartippen & chippen

27.1. Inleiding

Het is van belang om een geneutraliseerde zwerfkatt op enige afstand te kunnen herkennen. Zo kan zowel het individuele dier als de populatie beter in de gaten worden gehouden (care oftewel monitoren). Dit monitoren bevordert niet alleen het welzijn, maar zorgt er ook voor dat onderzoeksgegevens verzameld kan worden.

Aan het uitvoeren van ingrepen ter identificatie zijn voorwaarden gesteld waaraan voldaan moet worden. Zo mag een dier maximaal twee toegestane ingrepen ter identificatie ondergaan, uitgevoerd door een daartoe bevoegd persoon. Deze voorwaarden staan in artikel 2.6 en 2.8 van het Besluit Diergeneeskundigen en in artikel 2.9 van de Wet dieren. Het aanbrengen van een eartip, tatoeage of het inbrengen van een (micro)chip is specifiek in de Nederlandse wetgeving opgenomen – zie het tekstkader hieronder.

Besluit Diergeneeskundigen

Artikel 2.6 Aanwijzing toegestane ingrepen ter identificatie:

Voor zover zij dienen ter identificatie van een dier worden als lichamelijke ingrepen als bedoeld in artikel 2.8, tweede lid, onderdeel b, van de wet aangewezen:

- a. het aanbrengen van een tatoeage;
- b. het subcutaan of intramusculair aanbrengen van micro-elektronica;
- g. het verwijderen van een deel van de oorschelp bij knaagdieren, onvruchtbaar gemaakte verwilderde zwerfkatten en dieren die in een dierentuin in groepen worden gehouden;**

Waarbij verwezen wordt naar: Wet dieren, Artikel 2.8. Diergeneeskundige handelingen

1. Het is verboden:
 - a. lichamelijke ingrepen te verrichten;
 - b. diergeneesmiddelen waarvoor geen vergunning als bedoeld in artikel 2.19, eerste lid, is verstrekt, bij dieren toe te passen, of
 - c. diergeneesmiddelen toe te passen in strijd met voorschriften en beperkingen als bedoeld in artikel 2.19, derde lid, onderdeel a, die zijn verbonden aan de vergunning die ten behoeve van dat diergeneesmiddel is verstrekt.

- 2. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing ten aanzien van:**
 - a. lichamelijke ingrepen waarvoor een diergeneeskundige noodzaak bestaat;
 - b. bij of krachtens algemene maatregel van bestuur aangewezen lichamelijke ingrepen;**

Er zijn vijf methoden om een dier te identificeren: tatoeage, eartags, halsband, chip en eartip.

1. Tatoeage; Een tatoeage in het oor geeft geen goede identificatie op afstand. Bovendien vervagen tatoeages waarbij ze onleesbaar worden.
2. Eartags; Een eartag is een oormerk en als identificatiemiddel bij katten niet toegestaan.
3. Halsbanden; Halsbanden zijn voor het gebruik bij katten gevaarlijk en niet praktisch. Het grootste bezwaar is dat een halsband star is en daardoor de kat kunnen verstikken als de halsband ergens achter blijft haken. Als de kat dikker of magerder wordt, groeit de halsband niet mee en ook dat kan gevaarlijke situaties geven. Tot slot kan de halsband kapotgaan en de kat onherkenbaar achter laten.
4. Chip of transponder; Het (micro)chippen is van harte aan te bevelen bij alle zwerfkatten, maar niet voor het doel om de geneutraliseerde katten op afstand te herkennen. Om een chip uit te lezen, dient de kat eerst gevangen te worden wat

stress veroorzaakt. Met de registratiegegevens op het chipnummer wordt in een digitaal chipdatabestand gekeken of de kat geneutraliseerd is. Helaas zijn de registratiegegevens lang niet altijd actueel of compleet.

5. Eartip; De enige mogelijkheid om op grote afstand te kunnen zien of de kat geneutraliseerd is, is een eartip aan te brengen tijdens de neutralisatie. Zo wordt de zwervkat niet voor een tweede maal gevangen en onder narcose gebracht. Mocht een kat met eartip toch opnieuw gevangen zijn, dan kan de kat direct worden vrijgelaten op de vanglocatie en wordt het dier een nodeloze narcose bespaard. Een eartip wordt aangebracht door een stukje (het puntje, in het Engels 'the tip') van de oorschelp af te halen – het zogenaamde 'eartippen' of het minder gebruikte woord 'oortippen'.

27.2. Het eartip en/of (micro)chip dilemma

Zoals in hoofdstuk 27.1 beschreven, mag een kat in Nederland maximaal twee ingrepen ter identificatie ondergaan. Er zijn verschillende afwegingen die gemaakt moeten worden door de zwervkattenorganisatie.

Het eartippen stuit om meerdere redenen op bezwaren. Ten eerste betekent het eartippen een aantasting van de integriteit van een kat. Niet alle zwervkattenorganisaties vinden dat de voordelen van eartippen opwegen tegen de aantasting van die integriteit. Ten tweede kan het zien van een eartip in landelijke gebieden ervoor zorgen dat de kat (illegaal of legaal) afgeschoten wordt door een jager. Sommige jagers menen zwervkatten zonder eigenaar te mogen afschieten vanwege de overlast. Ook als dit zonder vergunning gebeurt, is het illegaal afschieten van wilde of verwilderde zwervkatten slecht te bewijzen. Menig katteneigenaar in landelijke gebieden heeft zo huiskatten of buitenkatten verloren. In stedelijke gebieden speelt dit bezwaar een veel minder grote rol. Als de eartip netjes wordt uitgevoerd, weten veel mensen niet eens wat het betekent, maar wordt gedacht dat de kat een keer gevochten heeft of iets dergelijks.

Voordeel van een eartip is de zichtbaarheid van honderden meters afstand. Indien een melding wordt gedaan, kan de melder gevraagd worden om te kijken naar het oor van de kat en/of een foto maken. Zo kan direct al een schifting in meldingen plaatsvinden. Als de kat er gezond uitziet en een eartip heeft, hoeft er geen vangactie opgezet te worden. Op het moment dat er nieuwe aanwas in een bestaande, geneutraliseerde groep is, kan deze kat gemakkelijker uit de groep worden gevangen als de andere katten een eartip hebben.

Het chippen kan een goede (aanvullende) manier van identificatie zijn, omdat er gegevens gekoppeld kunnen worden aan het nummer dat bij de microchip hoort. Zo kunnen gegevens als geschatte leeftijd en registratiedatum (wanneer gevangen en behandeld) worden teruggevonden. Op deze manier kan een individuele kat goed gemonitord worden en kunnen er op kolonieniveau data worden verzameld.

In 2008 heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden op verzoek van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedsel (LNV) een adviesrapport²⁹⁷ geschreven waarin is aangegeven op welke wijze de identificatie- en registratieplicht van belang is voor de bestrijding van zoönosen en bij het aansturen van het fokbeleid van honden en katten. In dit rapport luidt het advies: De Raad is van mening dat voor een goede monitoring, risico-inschatting, epidemiebestrijding en handhaving bij zoönosen een verplichte identificatie van honden en katten met centrale registratie van dier-, eigenaar-, en

²⁹⁷ Raad voor Dierenaangelegenheden (2008) Identificatie & Registratie van honden en katten als instrument bij zoönosenbestrijding en fokbeleid in Nederland

diergezondheidsgegevens een belangrijk hulpmiddel kan zijn. De Raad is ook van mening dat voor het opstellen, implementeren en handhaven van fokbeleid bij honden en katten identificatie met een centrale registratie van dier-, eigenaar-, en diergezondheidsgegevens een belangrijke voorwaarde is. De Raad adviseert de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit te streven naar een verplichte Identificatie en Registratie van honden en katten in Nederland, met een centraal uitleesbare registratie van (onder andere) diergezondheidsgegevens. De Raad wil daarbij aantekenen dat I&R als voorwaardenscheppend gezien moet worden.

Voor honden is het chippen en registreren inmiddels wettelijk verplicht gesteld, voor katten (nog) niet, ondanks fanatieke lobby van o.a. Stichting Zwerfkatten Nederland, Stichting DierenLot, KNMvD, KNJV, Dibevo en de Dierenbescherming. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) (destijds het Ministerie van Economische Zaken) heeft helaas niet besloten om een landelijke chipplicht in te stellen omdat

- er bij katten het probleem van malafide handel minder speelt dan bij honden;
- er geen sprake is van een bedreiging van de volksgezondheid (zoals rabiës) en
- de financiële en administratieve last te groot wordt geacht.

Gemeenten hebben de mogelijkheid om via een Algemeen Plaatselijke Verordening (APV) huisdiereigenaren van katten te verplichten hun huiskat te chippen & registreren maar omdat er geen landelijk wettelijke verplichting is, lijkt de juridische grond om de chipplicht bij katten te verplichten te ontbreken. In februari 2021 geldt in geen enkele gemeente een chipplicht en bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is niemand met dit onderwerp bezig waardoor een eventuele aanpassing van de APV op zich laat wachten. In 2021 heeft het ministerie van LNV aangekondigd dat de gemeenten Amsterdam en Alphen aan de Rijn een pilot chipplicht gaan houden.

Een chip en de registratie daarvan kosten geld en ook al betreft dit enkele euro's per kat, het blijkt niet voor iedere organisatie financieel haalbaar om alle zwerfkatten te chippen. Iedere organisatie zal een overweging moeten maken wat wenselijk en haalbaar is. In het meest optimale geval worden de eartip en de chip beiden toegepast bij iedere zwerfkater, zodat de voordelen van beide technieken beschikbaar zijn.

Stichting Zwerfkatten Nederland chipt alle katten die binnen de organisatie met TNRC behandeld zijn.

27.3. Werkwijze eartippen

Eartippen valt binnen de Nederlandse wetgeving onder de diergeneeskundige ingrepen, dit houdt in dat de ingreep voorbehouden is aan dierenartsen. Het eartippen wordt onder steriele omstandigheden uitgevoerd na de neutralisatie, als de kat of het kitten nog onder narcose is. Het pas na de neutralisatie uitvoeren van het eartippen voorkomt dat een kat als geneutraliseerd is gelabeld, terwijl tijdens de neutralisatie problemen kunnen voordoen, die het neutraliseren onmogelijk maakt. Denk aan anesthesieproblemen of in geval van een cryptorche kater waarbij beide of een van de twee testikels onvindbaar blijkt (deze katten mogen nooit als geneutraliseerd aangemerkt worden, dat is een kunstfout).

Er zijn geen eenduidige richtlijnen voor het eartippen en er zijn verschillende manieren in omloop qua werkwijze, recht of gebogen afsnijden of het oor inknippen. Ook welk oor gebruikt wordt, kan verschillen. Zo zijn er in de diverse landen nationale afspraken om altijd een linkeroor te tippen (Alley Cat Allies in de Verenigde Staten) maar in hetzelfde land zijn er ook afspraken om het rechteroor te tippen (Fixnation in de Verenigde Staten). In sommige landen/regio's wordt het linkeroor gebruikt voor een kater en het rechteroor voor een poes of omgekeerd. Ook zijn er organisaties die verschillende eartips gebruiken om de verschillende zwerfkatten te kunnen onderscheiden (Nederland). Soms wordt een

oor ingeknipt als earmark – maar dat heeft niet de voorkeur, omdat deze markering op oorverwondingen door straatgevechten lijkt en niet eenduidig als neutralisatieteken geldt. Tot slot kunnen ook beide oren worden ge-eartipt vanuit de redenatie dat een stukje missend oor door een gevecht aangezien kan worden als eartip (Marmaris, Turkije). Het eartippen van beide oren zorgt voor een symmetrische afronding van de oren, waardoor een geneutraliseerde kat wel door de TNRC-kenner, maar niet door de gemiddelde eigenaar geïdentificeerd wordt als geneutraliseerd (handig voor landen waar neutralisatie een discussiepunt is). In Nederland moet daar echter mee opgepast worden, aangezien een eartip aan beide oren gezien wordt als twee individuele ingrepen en de kat daarna dus geen aanvullende ingreep ter identificatie, zoals een chip meer mag krijgen. Stichting Zwerfkatten Nederland eartipt altijd het rechteroor.

Bij een volwassen kat wordt tussen de 3 tot 5 mm, gerekend vanaf de punt van de oorschelp weggehaald, bij een kitten proportioneel minder, afhankelijk van de leeftijd en grootte van het kitten, maar ook van de vorm van het oor. Het is beslist niet de bedoeling om in het kraakbeen te snijden of knippen. Een dermate grote eartip is onnodig en pijnlijk en geeft grotere kans op complicaties. Er moet net voldoende van de oorpunt afgehaald worden om op grotere afstand goed zichtbaar te zijn dat de kat geneutraliseerd is en zo stress van het opnieuw gevangen worden bespaard blijft. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met de vorm van het oor en de kleur van de kat. Bij een kat met ronde oren valt een eartip minder op dan bij een kat met hele puntige oren, hetzelfde geldt voor een zwarte kat waarbij de eartip minder opvalt dan bij een witte of cyperse kat.

Als een kat oormijt blijkt te hebben, moeten de oren eerst volledig uitbehandeld te zijn, alvorens de eartip aan te brengen opdat het risico op infecties van de eartip geminimaliseerd wordt. Er moet genoteerd worden dat de eartip nog uitgevoerd moet worden, anders kan dit gemakkelijk vergeten worden. Voorafgaand aan het eartippen moet adequate narcose en pijnstilling toegediend worden, om lijden van de kat te voorkomen/minimaliseren.

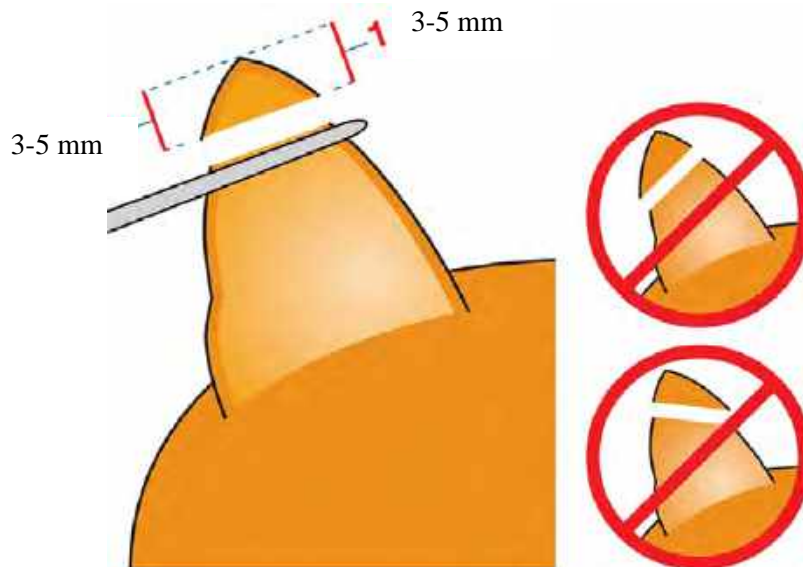
Het minst traumatisch voor het oorweefsel en daarmee de sterke voorkeurswerkwijze, is om een snijdende brander (cauter of diathermisch mes) te gebruiken om het stukje oor af te snijden en tegelijkertijd haemostase uit te voeren. Het topje van het oor kan recht of licht gebogen thermisch worden afgesneden met de (thermo)cauter of diathermie. Voor het gebruik van de thermocauter is het belangrijk dat het snijdende opzetstuk dat gebruikt wordt, scherp en schoon is. De thermocauter warmt snel op, maar heeft wel wat opwarmtijd nodig. Om een nette rechte eartip te maken, werkt een harde ondergrond onder het te eartippen oor goed. Dat kan een plankje speciaal voor dit doeleinde zijn of bijvoorbeeld een schone, omgekeerd metalen nierbekken. Leg de kat op de zijde waarvan het oor geeartipt wordt, met het plankje onder het oor. Zet vervolgens de thermocauter (zonder de knop in te drukken!) op het oor voor de maatneming.

Het snijdende opzetstuk wordt loodrecht op het oor gehouden, in de richting zoals in de onderstaande tekening wordt aangegeven. Als de eartip naar tevredenheid is afgemeten, kan de knop ingedrukt worden, zodat het opzetstuk warm wordt. Door voorzichtig, zonder het snijdende gedeelte te kantelen, een licht snijdende beweging met de kromming van het opzetstuk mee, te maken, wordt het puntje afgesneden en tegelijkertijd het oor gecauteriseerd. Maak de eartip in een vloeiende beweging en werk deze bij voorkeur niet bij, want daar wordt de eartip in de meeste gevallen niet mooier en/of beter van. Controleer voordat de kat terug gaat in de vervoersbox of de eartip goed is dichtgeschroeid en er geen bloed uitkomt of loshangende rafeltjes aan zitten.

Eartippen moet altijd onder adequate narcose en pijnstilling plaatsvinden. In de meeste gevallen vindt het eartippen direct na de neutralisatie plaats en zijn deze zaken gewaarborgd, maar als het eartippen als afzonderlijke handeling plaatsvindt, is het belangrijk het eartippen als volwaardig chirurgische ingreep te beschouwen.

Een andere, minder preferente methode is het recht afsnijden van de oorschelp met een rechte of gebogen klem volgens Crile, Kelly of (Halsted) Mosquito. Deze methode wordt in het buitenland nogal eens toegepast, maar heeft niet de voorkeur in verband met grotere weefselschade aan het oor en meer kans op complicaties zoals nabloeden en infecties. De klem wordt op het oor gezet en het stukje oor boven de klem wordt met een mes afgesneden of met een schaar afgeknipt. Hemostase wordt vervolgens verricht door het gebruik van een cauterie, diathermie of soldeerbout of door het gebruik van hemostatisch poeder. Daarna wordt de klem verwijderd en wordt het oor gecontroleerd op nabloeden. Doordat de klem op het gedeelte van het oor heeft gestaan dat aan de kat blijft zitten, kan de kat meer pijn aan het oor ondervinden, omdat het kraakbeen (licht) gekneusd is door de klem.

De geplaatste rechte klem geeft weer hoeveel van het oor naar verhouding verwijderd wordt door eartippen, daarnaast geeft de klem ook de richting/vorm van de eartip aan.

27.4. Werkwijze chippen

De chip of transponder is een buisje van 12 tot 14 mm gemaakt van bioglas of kunstglas. In het buisje zit een microchip en een spoel. In de microchip zit het registratienummer. Met het afleesapparaat in de buurt geeft de spoel een inductiestroompje af wat de microchip activeert waardoor de chip een signaal afgeeft. Het afleesapparaat vangt het signaal van de microchip op en het registratienummer kan afgelezen worden met het afleesapparaat. Een kat chippen mag uitgevoerd worden door een dierenarts of door iemand die hiervoor bekwaam en bevoegd is. De chipper is verplicht een administratie bij te houden van de datum van inbrengen van de chip en het nummer van de chip, conform artikel 4.1 van de Wet dieren of artikel 2.8, onderdeel a van het Besluit diergeneeskundigen²⁹⁸.

Met behulp van een injectienaald wordt de chip subcutaan (onder de huid) aangebracht tussen de schouderbladen of links van de hals bij de kat. Deze plaats van het inbrengen van de chip is bij ministeriële regeling vastgelegd. Het chippen is een onderhuidse injectie waarbij de kat een prik voelt. Met een scherpe injectienaald wordt een klein gaatje in de huid geprikt wat verder opgerekt wordt bij het inbrengen van de chip. Soms verschuift de chip iets onderhuids, maar een chip die gaat zwerven door het kattenlijf is onzin. Check na het chippen of de chip ook daadwerkelijk in de kat zit door de chip uit te lezen. Gebruik bij twijfel een vlooienkam ter controle of de chip zich onderhuids bevindt. Een chip kan door de ingangspoort naar buiten zijn gekomen of een chip kan foutief in de vacht zijn aangebracht.

Er zijn in Nederland verschillende fabrikanten die chips leveren. De Nederlandse chip voldoet aan de ISO-normen 11784/11785. Deze chips hebben een uniek 15-cijferig nummer wat met de Nederlandse landcode 528 begint en deze chips zijn fraudebestendig. De chips kunnen vrijwel (dus niet alle, let daarop bij aanschaf) door alle afleesapparaten gelezen worden. Als de kat gechipt is, moet de chip nog geregistreerd worden bij een databank. Het chipnummer van de kat wordt gekoppeld aan de gegevens van de kat en de gegevens van de eigenaar of opvang. De registratie van het juiste chipnummer in de

²⁹⁸ RVO, http://wetten.overheid.nl/BWBR0009019/2015-01-01#Hoofdstuk1_Artikel3_geraadpleegd op februari 2020.

betreffende kat dient zorgvuldig plaats te vinden opdat er geen fouten gemaakt worden en chipnummers en katten verwisseld worden.

Om de chipgegevens actueel te houden, dienen wijzigingen (verhuizing, geneutraliseerd ed.) in de databank bijgehouden te worden. Aangezien eigenaren de registratie nogal eens vergeten, verstrekt het tot aanbeveling om degene die gechipt heeft ook de registratie te laten verzorgen op de gegevens van de eigenaar of de zwervkattenorganisatie als het schuwe zwervkatten betreft. Er is geen jurisprudentie bekend dat op basis van de chipregistratie gemaakte kosten van de zwervkat verhaald zijn op een zwervkattenorganisatie.

Er zijn verschillende databanken, te vinden op www.chipnummer.nl. Het is handig om een databank te kiezen die 7 dagen per week 24 uur per dag beschikbaar is. Ook verstrekt een databank de voorkeur waarbij de eigenaar zelf de gegevens kan wijzigen. Er zijn negen databanken beschikbaar (december 2020), waarvan zeven banken katten registreren (op alfabetische volgorde): BackHomeasiel.nl, BackHomeClub.nl, StichtingCHIP.nl, Huisdierregistratie.nl, NDG.nl (Nederlandse Databank Gezelschapsdieren), PetBase.eu en Petlook.nl. De ervaring leert dat hoe goedkoper de registratie en het wijzigen van gegevens is, hoe vaker de daadwerkelijke registratie en wijzigingen doorgevoerd worden.

28. Antibioticabeleid

Resistentie van micro-organismen is een toenemend probleem, zowel in de humane geneeskunde als in de veterinaire geneeskunde en om dit een halt toe te roepen, is beleid gemaakt op het gebied van antibiotica. Het doel van het veterinaire antibioticabeleid is om, naast de bevordering van dierwelzijn en -gezondheid, de resistentie en selectie binnen de diergeneeskunde en de humane gezondheidszorg zo veel mogelijk te beperken. Net zoals het gebruik van antimicrobiële middelen bij de mens de belangrijkste reden voor resistentie in de humane gezondheidszorg lijkt te zijn, heeft het gebruik van antimicrobiële middelen in de diergeneeskunde ook invloed op de selectie van bacteriën en resistentie.

28.1. Richtlijnen

De Werkgroep Veterinair Antibioticabeleid (WVAB) van de KNMvD heeft in het kader van kwaliteitsbevordering diverse richtlijnen geschreven voor het gebruik van antibiotica door dierenartsen²⁹⁹. De formularia geven per diersoort en per indicatie aan welke werkzame stoffen kunnen worden gebruikt. Vanuit de richtlijn antibioticagebruik worden handvaten en aanbevelingen gegeven voor onderbouwde behandelkeuzen. De middelen zijn ingedeeld in 1^e, 2^e en 3^e keus en middelen die ingezet mogen worden via een cascade in geval van diergeneeskundige noodzaak bij niet-voedselproducerende dieren. Deze indeling werd voorheen gemaakt op basis van de spectrumbreedte van een middel, maar wordt nu gemaakt op basis van selectiedruk en voorkomen van resistentie. In praktijk zullen 3^e keus middelen zelden tot nooit toegepast worden bij (zwerf)katten. Het op correcte wijze toepassen van deze richtlijnen en de bijbehorende (meest actuele) formularia valt onder verantwoordelijkheid van de behandelend dierenarts.

28.2. Gebruik formularium & profylactisch antibioticagebruik

In het formularium staan richtlijnen met betrekking tot antibioticagebruik vanuit wetenschappelijk inzicht beschreven. Het gebruik van antibiotica mag nooit ter vervanging gebruikt worden van andere maatregelen om infecties tegen te gaan. De belangrijkste componenten om infecties tegen te gaan, zijn en blijven hygiënemaatregelen, goede voeding, propere huisvesting en (met name chronische) stressreductie. Bezuinigen op hygiënisch werken met name in de operatieruimten is dan ook een absolute no-go. Als er (een toename van) postoperatieve complicaties/infecties vastgesteld worden, dan is de eerste actie om alle procedures rondom de operatiepatiënt, de ruimten en de ingrepen onder de loep te houden en waar mogelijk aan te scherpen in plaats van profylactisch antibiotica aan de procedure toe te voegen. In het formularium worden handvaten geboden voor profylactisch antibioticagebruik, alsnog verdient het aanbeveling om eerst door middel van hygiëne-maatregelen zoveel mogelijk preventie te bewerkstelligen³⁰⁰.

28.3. Aandachtspunten bij toepassing van antibiotica bij zwerfkatten

Bij het behandelen van zwerfkatten spelen meerdere overwegingen een rol. Naast het financieel aspect, spelen de benaderbaarheid van de zwerfkat en de grotendeels onbekende gezondheidsstatus van het dier een belangrijke rol, naast de logistiek en

²⁹⁹ KNMvD richtlijnen antibiotica gebruik, te raadplegen via <https://www.knmvd.nl/app/uploads/sites/4/2018/09/180904-wvab-richtlijn-3.4-definitief.pdf>, geraadpleegd februari 2020

³⁰⁰ KNMvD formularium Hond, Kat en Konijn (januari 2018), te raadplegen via <https://www.knmvd.nl/app/uploads/sites/4/2018/09/Formularium-Hond-en-Kat.pdf>, geraadpleegd februari 2020

capaciteit rondom de vangacties. Het is van belang dat voor iedere patiënt goed overleg gevoerd wordt en dat de daaruit voortkomende afspraken tussen dierenarts en verantwoordelijke van de zwervkattenorganisatie vastgelegd en nagekomen worden. Het behandelen van zwervkatten wijkt op meerdere gebieden af van de behandeling van een huiskat. Het karakter en het benaderbaar zijn van de zwervkat beïnvloed de behandeling. In veel gevallen zal lokale toediening van bijvoorbeeld zalven niet mogelijk zijn. Het is aan de dierenarts, om in samenspraak met de organisatie, een passende oplossing te vinden. Veel gebruikte methoden om antibiotica bij schuwe zwervkatten toe te dienen, zijn:

- door het voer geven van:
 - fijngemalen tabletten (met een vijzel of pillencrusher) indien dat kan
 - drankjes of
 - pasta
- een subcutane injectie (in de drukkooi)
- een intramusculaire injectie (in de drukkooi)
- een langdurig werkende injectie die gegeven wordt terwijl de kat onder narcose is.

De dierenarts bepaalt welke toedieningswijze het meest geëigend is voor het gezondheidsprobleem dat zich presenteert. Ook zwervkatten dienen behandeld te worden conform het formularium antibiotica. Toedieningsgemak is geen goede motivatie om af te wijken van het formularium.

De evaluatie van de behandeling bij alle dieren, dus ook bij zwervkatten, is een belangrijk aspect van het werk van de dierenarts en mag niet achterwege gelaten worden. Indien een bepaalde behandeling niet tot gewenste resultaten leidt, zal de patiënt opnieuw onderzocht moeten worden en wordt het behandelplan herzien.

28.4. Werkwijze antibiotica gebruik in de zwervkattenopvang

In geval antibiotica een of meerdere zwervkatten in een opvang behandeld moeten worden met antibiotica, dan is het belangrijk om de medicatie per kat te geven. Controleer van te voren wie welke medicatie moet krijgen en controleer nogmaals voordat de medicatie daadwerkelijk aan het dier gegeven wordt. Als materialen, zoals een vijzel of pillencrusher wat gebruikt worden voor meerdere katten, dienen na elke kat grondig gereinigd te worden. Het effect van niet goed schoonmaken van de vijzel kan zijn dat :

- de zwervkat verschillende (mogelijk elkaar tegenwerkende) medicijnen toegediend krijgt
- bacteriën resistent kunnen worden
- de zwervkat een overgevoeligheidsreactie kan ontwikkelen op een middel dat het dier niet behoorde te krijgen met als foute conclusie dat de zwervkat overgevoelig is voor het medicijn wat de zwervkat wel behoorde te krijgen
- er onder- of overdosering van de katten plaatsvindt doordat resten medicatie achterblijven en bij een andere patiënt terecht komen.

In de zwervkattenopvang is een systeem van het bijhouden van medicatie (digitaal of via medicatiebriefjes) onmisbaar opdat de verzorger overzichtelijk heeft welke zwervkat welk medicament moet krijgen. Als het medicijn is gegeven, wordt digitaal of op de verblijfsstatus met een paraaf afgetekend wie het medicijn gegeven heeft en of het medicament via het voer volledig is ingenomen. Immers, een niet etende zwervkat zal via het voer geen medicijn binnen krijgen. Voor de medicatieveiligheid moet de verzorger zo min mogelijk in aanraking komen met de medicatie. Als tabletten fijngemalen moeten worden, dient de tablet direct uit de verpakking in de vijzel of crusher gedaan te worden zonder de tablet aan te raken. Handschoenen worden gebruikt als tabletten wel worden aangeraakt en er lokale middelen als zalven en lotions toegediend worden.

29. Neutralisatie & dracht; voorkomen foetaal lijden

29.1. Beleid drachtige poezen

Bij het verminderen van het zwervkattenprobleem wordt in de handboeken van zwervkattenmanagement^{301,302,303} in het algemeen aangeraden om drachtige poezen te aborteren. Daarbij rijst de terechte vraag in hoeverre daarbij het dierenwelzijn van de foetussen in het gedrang komt.

Met dit emotioneel beladen onderwerp is het de leiding van de zwervkattenorganisatie die, in samenwerking met de uitvoerend dierenarts, het ethische beleid bepaalt in hoe te handelen in geval van drachtige poezen. Soms wordt daarbij onderscheid gemaakt in de vroege of late dracht. Bij katten is de vordering van dracht op puur het fysieke uiterlijk echter niet te voorspellen. Soms wordt rekening gehouden met de voor mensen geldende ethiek rond abortus in het specifieke leefgebied. In combinatie met een mogelijke opvangcapaciteit en de ethiek rondom het wel of niet langdurig opsluiten van wilde of verwilderde drachtige zwervpoezen, dienen keuzen gemaakt te worden. Niet zelden gebeurt het dat een poes haar kittens opeet en/of verstoot door de grote stress die zij ervaart door de opsluiting en gedwongen interactie met de mens in een opvanghok. Daarnaast is poes gevoeliger voor ziekten door een verminderde afweer, wat potentieel andere katten in gevaar kan brengen doordat de infectiedruk omhoog gaat.

Het op de vangplek terugzetten van schuwe drachtige zwervkatten wordt ten zeerste afgeraden, aangezien een poes met haar kittens later alsnog gevangen dienen te worden – met de vraag of de poes met kittens nog gevonden konden worden. Daarnaast kan een poes alweer drachtig zijn op het moment van vangen(BSAVA)⁸⁵.

29.2. Foetaal lijden

Meerdere wetenschappelijke onderzoeken concluderen dat geaborteerde foetussen die in de intacte uterus verblijven nadat de uterus met foetussen verwijderd is, bewusteloos blijven³⁰⁴. Deze conclusie wordt getrokken op basis van bevindingen dat:

1. de anesthesiemiddelen die aan de drachtige poes worden gegeven, via de placenta dezelfde anesthesie-effecten aan de foetussen geven als aan de moederpoes – zijnde een bewusteloze staat^{305,306}
2. kittens geboren worden met een onvolgroeide neurofysiologische ontwikkeling wat het waarschijnlijk maakt dat foetussen geen bewustzijn hebben tijdens de dracht of gedurende de bevalling³⁰⁷
3. neurotransmitters (chemische stoffen in de hersenen) zorgen voor een foetale staat van bewusteloosheid, zelfs als de neurofysiologische ontwikkeling een staat van bewustzijn zou ondersteunen³⁰⁸
4. door het afbinden van de uterine bloedtoevoer bij ovariohysterectomie de foetussen afgesneden worden van zuurstoftoevoer waardoor de anemie in de foetale hersenen snel toeneemt³⁰⁹ met als gevolgen dat:

³⁰¹ MacFarlane, I., Gibson, A. (2018) Chapter 5: Practical management of free-roaming populations

³⁰² Newbury, S., Blinn, M.K., Bushby, P.A. et al. (2010) Guidelines for standards of care in animal Shelters.

³⁰³ Brown, C.R. (2014) Special Considerations for Community Cats in Spay/Neuter Clinics, ASPCA.

³⁰⁴ White, S.C. (2012) Prevention of fetal suffering during ovariohysterectomy of pregnant animals.

³⁰⁵ Reynolds, F. (1991) Placental transfers of drugs.

³⁰⁶ Reynolds, F. (2010) The effects of maternal labour analgesia on the fetus.

³⁰⁷ Mellor, D.J., Dieshc, T.J. & Johnson, C.B. (2008) Legal and animal welfare implications of when consciousness first appears in developing young and of the potential for delayed onset of increased pain sensitivity.

³⁰⁸ Mellor, D.J. (2010) Galloping colts, fetal feelings, and reassuring regulations: putting animal-welfare science into practice.

- a. de foetale ademhalingsbewegingen afneemt
- b. de EEG-activiteit wordt onderdrukt en
- c. de cerebrale hitteproductie afneemt waarmee de staat van bewusteloosheid dieper wordt.

Foetale bewegingen van lichaam en ademhaling suggereren mogelijk foetaal lijden. Echter, de bewegingen zijn tekenen van normale foetale fysiologie in utero en zijn op zichzelf geen tekenen van foetaal lijden. Foetale beweging wordt waargenomen met een dracht van 23 tot 25 dagen en neemt toe naarmate de dracht vordert^{310,311}. Ademhalingsbewegingen ontstaan tijdens het laatste trimester van de dracht³¹².

Mellor en Diesch³¹³ stellen dat een dier zowel gevoel als bewustzijn moeten hebben om te kunnen lijden. Daarmee wordt bedoeld dat dieren een adequate neurologische sensorische perceptie dienen te hebben in een wakkere bewustzijnsstaat³¹⁴. De foetale ontwikkeling van een intra-uterien kitten is onvoldoende om een bewustzijn te creëren. Pas bij de geboorte wordt de foetale staat van bewusteloosheid door de verandering in extra-uteriene omstandigheden (cutane en temperatuur wijziging, door de zuurstofprikkel met het omzetten van de neonatale ademhaling van de placenta naar de luchtademhaling) en door hormonale invloeden snel getransformeerd naar een staat van bewustzijn van de foetus^{315,316,317}.

White³¹⁸ concludeert: er is overtuigend wetenschappelijk bewijs dat foetussen bewusteloos zijn als ze geaborteerd worden tijdens een neutralisatie van de poes, ondanks ademhalings- en lichaamsbewegingen. Door het ligeren van de uterine bloedvaten wordt de zuurstoftoevoer voor de foetussen gestopt. Hierbij is het belangrijk om de foetussen intra-uterien te houden en ze minimaal een uur **onaangeroerd** te laten om de staat van bewusteloosheid niet te verstoren³¹⁹. Het is mogelijk om de foetussen te euthanaseren na het aborteren via een injectie om foetale dood te bespoedigen. Vanuit de foetussen is er geen enkele reden om dit te doen vanuit foetaal lijden – want zonder bewustzijn is er geen foetaal lijden. De enige reden om de foetale dood op deze wijze te bespoedigen is voor de mensen die de aanblik van de stervende foetussen vervelend of ondraaglijk vinden. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt na onderzoek dat er sprake is van bewustzijn en pijnsensatie vanaf de geboorte van de kittens. Indien de uterus met foetussen geopend wordt (met het doel de foetussen te euthanaseren), wordt juist bewustzijn gestimuleerd en lijden van kittens opgewekt. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn lijkt de keuze voor het intra-uterien aborteren zonder de foetussen aan te raken, de juiste.

Tegelijk is het aborteren van drachtige poezen een akelig ingrijpen voor de dierenarts en alle betrokkenen. Het is dan ook gunstiger om grote vangacties vanaf oktober tot en met februari uit te voeren als de kans op drachtige poezen kleiner is.

³⁰⁹ Teppema, L.J. & Dahan, A. (2010) The ventilatory response to hypoxia in mammals: mechanisms, measurement, and analysis.

³¹⁰ Windle, W.F. & Griffin, A.M. (1931) Observations on embryonic and fetal movements of the cat.

³¹¹ Windle, W.F., O'Donnell, J.E. & Glass-Hagle, E.E. (1933) The early development of spontaneous and reflex behavior in cat embryos and fetuses.

³¹² Windle, W.F., Monnier, M. & Steel, A.G. (1938) Fetal respiratory movements in the cat.

³¹³ Mellor, D.J. & Diesch, T.J. (2006) Onset of sentience: the potential for suffering in fetal and newborn farm animals.

³¹⁴ White, S.C. (2012) Prevention of fetal suffering during ovariohysterectomy of pregnant animals.

³¹⁵ Mellor, D.J., Diesch, T.J. & Johnson, C.B. (2008) Legal and animal welfare implications of when consciousness first appears in developing young and of the potential for delayed onset of increased pain sensitivity.

³¹⁶ Mellor, D.J., Diesch, T.J., Gunn, A.J. et al. (2005) The importance of 'awareness' for understanding fetal pain.

³¹⁷ Mellor, D.J. (2010) Galloping colts, fetal feelings, and reassuring regulations: putting animal-welfare science into practice.

³¹⁸ White, S.C. (2012) Prevention of fetal suffering during ovariohysterectomy of pregnant animals.

³¹⁹ Leary S., Underwood W., Anthony r., et al (2013) AVMA guidelines for the euthanasia of animals

30. Veterinaire mogelijkheden bij aandoeningen bij zwerfkatten

30.1. Inleiding

Het toepassen van welzijn ondersteunende zorg aan katten die via een TNRC-project geneutraliseerd worden, draagt positief bij aan de gezondheid en het welbevinden van de zwerfkat. Daarnaast leiden deze handelingen indirect bij tot een beter imago van de zwerfkat, doordat ze er gezonder uitzien. Feit is dat deze behandelingen kosten met zich meebrengen. De organisatie moet de afweging maken of deze investering haalbaar is.

Bij het neutralisatieproces kunnen aandoeningen aan het licht komen, die veterinaire behandeling verdienen. Voor de meest voorkomende en ingrijpende aandoeningen is het verstandig om van tevoren heldere afspraken binnen het team te maken, zodat er geen discussies ontstaan over wie er wat besluit en wie er wat te doen staat.

Het is belangrijk te beseffen dat er naast beslissingen over individuele dieren en behandelingen ook besluiten op populatieniveau gemaakt moeten worden. Als het gaat om (zwerf)katten groepen dan moet de gezondheid en het welzijn van de groep boven de belangen van een individuele kat staan. Het is onacceptabel om een hele groep katten in gevaar te brengen ten gunste van een enkele kat. Het moeilijke is dat een zwerfkat daardoor een andere behandeling kan krijgen dan een tamme huiskat – simpelweg omdat de laatste zich zoveel gemakkelijker laat behandelen in een andere setting. Het is hierbij zaak om ook het welzijn van de individuele zwerfkat in acht te blijven nemen.

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens behandeld:

1. Luizen
2. Oormijt
3. Endo- en ectoparasieten
4. Longworm
5. Teken
6. Sabbelgedrag bij kittens
7. Klitten en/of vervilte vacht
8. Gebitsbehandeling
9. Aandoeningen van het gebit
10. Abscessen en vechtwonden
11. Niesziekte
12. Feline Immunodeficiency Virus (FIV)
13. Feline Leukemie Virus (FeLV) of Leukose
14. Feline Infectieuze Peritonitis (FIP)
15. Feline Panleukopenie Virus (FPLV)
16. Schimmel

30.2. Luizen³²⁰

Luizen komen maar heel af en toe voor bij zwerfkatten, met name in hoarding (mensen die dieren 'verzamelen' situaties. Dit kan in een huis zijn, maar ook op een camping, boerenerf, etc. Hierdoor kan het gebeuren dat een TNR-organisatie met luizen te maken krijgt. Indien een enkele kat luizen heeft, moet vooral goed naar de rest van de gezondheid gekeken worden, alvorens een behandeling tegen de luizen in te stellen. In vrijwel alle gevallen heeft een kat met luizen een onderliggend probleem. Als een hele groep katten luizen heeft, is dat vaak het gevolg van bepaalde leefomstandigheden. Hierbij

³²⁰ <https://www.uwsheltermedicine.com/library/resources/cats-infected-with-feline-lice>, geraadpleegd augustus 2019

is het goed om alle dieren afzonderlijk op gezondheid en conditie te evalueren en vervolgens een behandelplan voor (delen van) de groep op te stellen.

Als er luizen bij een zwervkat geconstateerd worden, is de meest optimale behandeling: het scheren van de zwervkat om zo de neten te verwijderen in combinatie met de topicale behandeling met een spot-on preparaat^{321,322}.

Bij het scheren is het de kunst om waar mogelijk de ondervacht te behouden en alleen de bovenzacht met de neten erin weg te scheren. De toegepaste middelen doden namelijk alleen de luizen en niet de neten. Door de neten zoveel mogelijk weg te scheren, kunnen katten na twee in plaats van drie of vier behandelingen terug naar hun vertrouwde locatie. Deze scheerbehandeling is echter niet mogelijk in strenge wintermaanden met vorst, omdat de zwervkat eenmaal teruggezet op straat onderkoeld raakt. In de wintermaanden dient een zwervkat dan ook beoordeeld te worden op de mate van stress in de opvang om dan te kunnen bepalen of de kat wel of niet geschoren kan worden. Er kan gekeken worden naar mogelijke opvangplekken, zoals in een verwarmde schuur of tuinhuis indien opvang in een zwervkattenopvang niet mogelijk is. Ook dan geldt dat ook het kattenwelzijn tijdens de opvang acceptabel moet zijn.

Voor de topicale behandeling met een spot-on preparaat zijn er verschillende spot-on preparaten geregistreerd voor gebruik tegen luizen met als werkzame stof fipronil of selamectine³²³. Deze behandeling moet na 7-10 dagen herhaald worden³²⁴. Hiernaast moet eventueel nog wel een ontwormingsmiddel gebruikt worden, want deze middelen bevatten meestal geen stof tegen (spoel)wormen.

³²¹ <https://www.msdevetmanual.com/cat-owners/skin-disorders-of-cats/lice-of-cats>, geraadpleegd september 2019

³²² Pollmeier M, et al. Effective treatment and control of biting lice, *Felicola subrostratus* (Nitzsch in Burmeister, 1838), on cats using fipronil formulations.

³²³ <https://www.diergeneesmiddeleninformatiebank.nl/nl/van/cbg-meb>. Zoekwoorden: kat, luizen. Geraadpleegd augustus 2019

³²⁴ <https://www.msdevetmanual.com/cat-owners/skin-disorders-of-cats/lice-of-cats>, geraadpleegd september 2019

30.3. Oormijt^{325,326}

Oormijt komt bij zwerfkatten veelvuldig voor. In 50-80% van alle gevallen van oorontstekingen bij katten, is er sprake van oormijt. De mijten zijn niet altijd zichtbaar, maar zodra een kat veel donker oorsmeer in een of beide oren heeft en schudt met zijn kop, dan is er naar alle waarschijnlijkheid sprake van oormijt. De diagnose moet gesteld worden door een dierenarts, waarbij ook de gehoorgang en het trommelvlies beoordeeld moeten worden. Regelmatig heeft de kat al zolang met de oormijtinfectie gelopen, dat hij de buitenzijde van de oren ter hoogte van de oorbasis tot bloedens toe heeft opengekrabd.

kenmerkende zwarte oorsmeer bij oormijt - foto Michelle van Leeuwen

Om oormijt zo effectief mogelijk te behandelen, wordt een spot-on preparaat met selamectine als werkzame stof³²⁷ aanbevolen, in combinatie met een lokale behandeling aangeraden³²⁸. Selamectine is ook werkzaam tegen vlooien en bepaalde wormen en moet dus niet tegelijkertijd met andere anti-parasitica gebruikt worden. Uit onderzoek is gebleken dat tweemaal toedienen van bepaalde spot-on producten met een tussenpoos van 30 dagen heel effectief is en een groot deel van de infecties succesvol bestrijdt. Dit is een uitstekende behandeling bij tamme katten, gecombineerd met een middel dat een à twee keer daags in de gehoorgang toegediend moet worden, afhankelijk van de mate ontsteking van de gehoorgang. Deze behandeling is voor zwerfkatten bepaald niet ideaal, aangezien de zwerfkate twee keer gevangen moet worden, of een langere periode opgevangen moet worden. Om de oormijt bij een zwerfkate sneller en effectiever te behandelen, kan het toedienen van de spot-on gecombineerd worden met het spoelen van de oren, door middel van een lagedruk spuit. In geval er geen lagedruk spuit aanwezig is, wordt het oor gespoeld met een (oor)spuit. Zo kan in veel gevallen het trommelvlies alsnog zichtbaar gemaakt worden voor inspectie, is een groot aantal van de oormijten uit het oor

³²⁵ <https://www.vet.cornell.edu/departments-centers-and-institutes/cornell-feline-health-center/health-information/feline-health-topics/ear-mites-tiny-critters-can-pose-major-threat>, geraadpleegd september 2019

³²⁶ Yang, C., Huang, H.P. Evidence-based veterinary dermatology: a review of published studies of treatments for *Otodectes cynotis* (ear mite) infestation in cats

³²⁷ <https://www.diergeneesmiddeleninformatiebank.nl/nl/zoekwoorden:kat,oormijt>. Geraadpleegd: augustus 2019

³²⁸ Sasikala V. et al. Management of Ear Mites in Cats.

gespoeld en kan de oorzalf die gebruikt wordt om de oormijt te bestrijden beter zijn werk doen. Als de kat onder narcose is en de oorspoeling krijgt, worden de oren behandeld met een middel dat geregistreerd is voor dit gebruik, veelal middelen met een macrocyclische lactonen (zoals ivermectine). Een tweede oorspoeling vindt met een tussenpoos van een week a tien dagen plaats, waarbij de oorzalf opnieuw toegediend wordt na de oorspoeling. In de periode tussen de oorspoelingen zal de verwilderde of wilde zwerfkat in de opvang verzorgd moeten worden. Op zijn vroegst kan de zwerfkat na de tweede behandeling van oormijt uitgezet worden, mits de gehoorgang volledig schoon is. Soms is een derde of een vierde behandeling noodzakelijk.

Zoals in hoofdstuk 27 behandeld, zal in geval een kat na neutralisatie een eartip krijgt, de eartip bij de laatste oormijtbehandeling uitgevoerd worden om infecties aan het oor te voorkomen. Hierbij moet adequate pijnstilling niet vergeten worden.

30.4. Endo- en ectoparasieten

Bij het verbeteren van de gezondheid en het welzijn van de zwerfkat hoort ook behandeling tegen parasieten. Er zijn verschillende toedieningsroutes, zoals tabletten, pasta en spot-on preparaten. Iedere toedieningsvorm heeft zijn eigen voor- en nadelen en kostenplaatje. Er zijn ook combinatiepreparaten die het ontwormen en ontvlooiën gelijktijdig mogelijk maken. Het kan per dier verschillen welk middel het meest optimaal is.

een tamme gewassen kat die onder de vlooien zit

vlooien behandeling met druppels in de nek

In veel gevallen is bij de 'standaard' zwerfkat de meest eenvoudige methode om de kat tegelijk met de neutralisatie een spot-on preparaat (een pipet in de nek) toe te dienen, om zowel te behandelen tegen endo- en ectoparasieten. Ontworming heeft daarbij een positief effect op de volksgezondheid; de spoolworm is immers een zoonose en kan de mens besmetten.

30.5. Longworm^{329,330,331,332}

Longworm (*Aelurostrongylus abstractus*) veroorzaakt parasitaire longinfecties bij de kat en kan voor ernstige schade zorgen. Longworm heeft een indirecte cyclus, oftewel een kat kan alleen besmet raken met longworm door het eten van tussengastheren of tussentransportgastheren³³³: prooien die eitjes of larven van de longworm bij zich dragen. Na opname bereiken de wormen via de lymfe- en bloedbanen, de longen waar ze na 6 weken volwassen worden (prelatente periode) en eitjes leggen. De larven uit deze eieren worden opgehoest en vervolgens ingeslikt waardoor de larven via de ontlasting van de geïnfecteerde kat wordt uitgescheiden. De larven komen vervolgens in de tussengastheer terecht, die of rechtstreeks door de kat wordt opgegeten of via een tussentransportgastheer (zoals een vogel) opnieuw in de kat terecht komen. De larven ontwikkelen zich tot volwassen wormen die jarenlang inactief in het lichaam van de kat kunnen verblijven. Bij ziekte of bij een lage weerstand van de kat, kan de longworm weer actief worden en eitjes uitscheiden. Katten die stress hebben, hebben een grotere kans op het her-activeren van longworm³³⁴. Kittens kunnen via de moederpoes besmet raken.³³⁵ De longworm is niet besmettelijk voor de mens en is dan ook geen zoönose. Door het eten van (naakt- en huisjes)slakken, kikkers, muizen, eendagskuikens of vogels kan een kat een longworminfectie oplopen. Bij zwervkatten komt longworm daarom relatief vaker voor dan bij binnen gehouden huiskatten.

30.5.1. Diagnostiek

Aelurostrongylus abstrusus is één van de meest voorkomende longwormen bij de kat. Studie in Nederlandse asielen³³⁶ en in de omgeving Breda³³⁷ tonen een prevalentie van 2.6% aan. Het is onbekend hoe de prevalentie in de rest van Nederland is. Waarschijnlijk speelt onderdiagnostiek een rol, omdat veel katten weinig tot geen klachten vertonen. Het vaststellen van een longworminfectie kan klinisch lastig zijn, omdat verschijnselen vaak mild zijn en lijken op die van een luchtweginfectie. De symptomen kunnen erg uiteen lopen, afhankelijk van de mate van infectie en het stadium van infectie. Als een kat klachten heeft, zijn de meest voorkomende symptomen: hoesten, benauwdheid, verslechtering van de conditie, ademhalingsproblemen, sloomheid, en gewichtsverlies. In het ergste geval kan de kat eraan overlijden³³⁸. In geval van secundaire bacteriële infecties kan er koorts optreden. Een kat kan plotseling ziek worden met hoge koorts na ontworming bij een nog niet gediagnosticeerde infectie. Dien bij verdenking nooit zomaar een ontwormingsmiddel toe, dit kan dodelijk verlopen door de acute sterfte van grote aantallen volwassen wormen in het longweefsel. Op een röntgenfoto kunnen uitgebreide veranderingen zichtbaar zijn, zoals granuloomvorming en bronchiale tekening^{339,340,341}.

³²⁹ Overgaauw, PAM, and Edwin Claerebout, eds. (2008) Parasieten Bij Hond En Kat.

³³⁰ Elsheikha et al. Updates on feline aelurostrongylosis and research priorities for the next decade. *Parasites & Vectors* (2016) 9:389

³³¹ <http://www.abcdcatsvets.org/lungworm-disease/>

³³² Pennisi MG, Niutta PP, Giannetto S (1995): Longwormziekte bij katten veroorzaakt door *Aelurostrongylus abstrusus*. *Diergeneesk* 120, 262-266.

³³³ Hobmaier M, Hobmaier A. Intermediate hosts of *Aelurostrongylus abstrusus* of the cat. *Proc Soc Exp Biol Med.* 1935a;32:1641-1647.

³³⁴ Hobmaier M, Hobmaier A. Mammalian phase of the lungworm *Aelurostrongylus abstrusus* in the cat. *J Am Vet Med Ass.* 1935b;87:191-198

³³⁵ <http://www.abcdcatsvets.org/lungworm-disease/>

³³⁶ Robben SR.et.al. Infections with helminths and/or protozoa in cats in animal shelters in the Netherlands. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 129 (2004), pp. 2-6

³³⁷ Mulder S. (2010). Prevalentie en diagnostische aspecten van *Aelurostrongylus abstrusus* bij katten in omgeving Breda. Onderzoeksstage Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht.

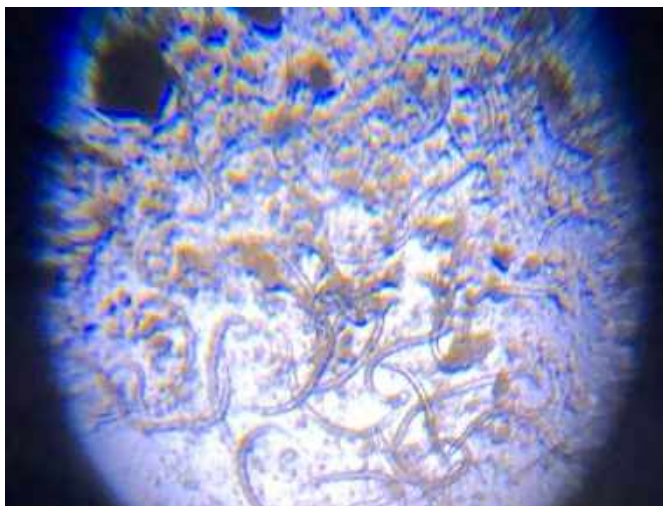
³³⁸ Hawley MM, Johnson LR, Traversa D, Bucy D, Vernau KM, Vernau W (2016): Respiratory distress associated with lungworm infection in a kitten. *JFMS Open Rep*2(2), 2055116916675801.

De zekere diagnose³³⁹ kan gesteld worden door de Baermann methode^{340,341}: het in de ontlasting vaststellen van larven onder de microscoop of het aantonen van larven in een longspoelsel. Verse ontlasting wordt gedurende drie dagen verzameld en aansluitend onderzocht, omdat de longwormen niet continue eitjes uitscheiden. De larven kunnen zes weken na initiële infectie in de ontlasting worden gevonden. De uitscheiding van de larven kan vervolgens twee tot zeven maanden aanhouden.

30.5.2. Behandeling

Een longworminfectie is te behandelen met daartoe geschikte en geregistreerde ontwormingsmiddelen^{342,343,344,345,346,347}. Indien een kat of kitten ziek wordt (hoge koorts, benauwdheid en lethargie) moet veterinaire ondersteuning geboden worden om te voorkomen dat de longworminfectie alsnog fataal afloopt. Evaluatie van de behandeling kan zeven dagen na de laatste behandeling plaatsvinden. Indien de infectie nog aanwezig is, kan zo nodig de behandeling herhaald worden.

een zeer ernstige longworm besmetting bij een vier maanden oud kitten, rechts na vier behandelingen

³³⁹ Losonsky JM, Thrall DE, Prestwood AK (1983): Radiographic evaluation of pulmonary abnormalities after *Aelurostrongylus abstrusus* inoculation in cats. *Am J Vet Res* 44, 478-482.

³⁴⁰ Genchi M, Ferrari N, Fonti P, De Francesco I, Piazza C, Viglietti A (2014): Relation between *Aelurostrongylus abstrusus* larvae excretion, respiratory and radiographic signs in naturally infected cats. *Vet Parasitol* 206, 182-187.

³⁴¹ Crisi PE, Aste G, Traversa D, Di Cesare A, Febo E, Vignoli M, Santori D, Luciani A, Boari A (2017): Single and mixed feline lungworm infections: clinical, radiographic and therapeutic features of 26 cases (2013-2015). *J Feline Med Surg* 19, 1017-1029.

³⁴² Diergeneesmiddeleninformatiebank.nl

³⁴³ Traversa D, Veronesi F, Danesi P, Morelli S, Crisi PE, Morganti G, Iorio R, Pampurini F, Schaper R, Santoro A, Paoletti B, Di Cesare A (2019b): Pilot study evaluating the efficacy of a topical formulation containing emodepside and praziquantel in the treatment of natural feline trogostrongylosis. *Parasit Vectors* 12, 97.

³⁴⁴ Traversa D, Di Cesare A, Milillo P, Lohr B, Iorio R, Pampurini F, et al (2009b): Efficacy and safety of Imidacloprid 10 % / Moxidectin 1 % spot-on formulation in the treatment of feline aelurostrongylosis. *Parasitol Res* 105, S55-S62.

³⁴⁵ Traversa D, Milillo P, Di Cesare A, Lohr B, Iorio R, Pampurini F, et al (2009c): Efficacy and safety of Emodepside 2.1 % /Praziquantel 8.6 % spot-on formulation in the treatment of feline aelurostrongylosis. *Parasitol Res* 105, S83-S89.

³⁴⁶ Traversa D, Di Cesare A, Di Giulio E, Castagna G, Schaper R, Braun G, et al (2012): Efficacy and safety of imidacloprid 10 %/moxidectin 1 % spot-on formulation in the treatment of feline infection by *Capillaria aerophila*. *Parasitol Res* 111, 1793-1798.

³⁴⁷ Böhm C, Wolken S, Schnyder M, Basso W, Deplazes P, Di Cesare A, Deuster K, Schaper R (2015): Efficacy of emodepside/praziquantel spot-on (Profender[®]) against adult *Aelurostrongylus abstrusus* nematodes in experimentally infected cats. *Parasitol Res* 114 (Suppl 1): S155-S164.

30.5.3. Preventie

Om longworm te voorkomen of in een vroeg stadium te verhelpen, geldt het advies om katten die buiten komen en prooien (op)eten, viermaal per jaar te ontwormen. Voor sociale zwerfkatten zijn daartoe ontwormingsmiddelen als nekdruppels te geven. Voor zwerfkatten die op afstand blijven, maar wel gevoerd worden, is het mogelijk om vermalen ontwormingstabletten of ontwormingspasta door het (nat)voer te doen.

Voor schuwe zwerfkatten die buiten beeld blijven, is het slechts mogelijk de zwerfkatten eenmalig te ontwormen bij een TNRC-actie, als de kat onder narcose ligt om geneutraliseerd te worden.

30.6. Teken

Zwerfkatten hebben regelmatig teken. Als de verwilderde zwerfkatt onder narcose is, kunnen teken eenvoudig verwijderd worden. Daarnaast zijn er enkele middelen die voor gebruik tegen teken geregistreerd zijn. Let hierbij wel op dat er alleen middelen gebruikt worden die voor de kat bedoeld zijn, de meeste middelen tegen teken die bij honden gebruikt worden, zijn heel giftig (en dodelijk) voor katten.

Tot nu toe zijn er weinig aanwijzingen uit wetenschappelijk onderzoek dat katten ziekten overgedragen krijgen van teken, in tegenstelling tot bij de mens en de hond.

foto Michelle van Leeuwen

30.7. Sabbelgedrag bij kittens³⁴⁸

Sabbelgedrag of niet-voedend zuiggedrag bij nestgenootjes onderling wordt regelmatig gezien bij verschillende (productie) diersoorten die vroegtijdig van hun moeder gescheiden zijn. Bij katten komt dit gedrag minder vaak voor, maar kan het optreden indien kittens vroegtijdig van hun moeder gescheiden worden, doordat bijvoorbeeld de moederpoes het nest in de steek laat, het gezin (per ongeluk) gescheiden wordt of als moederpoes door welke reden dan ook overlijdt.

Sabbelgedrag kan verwondingen veroorzaken bij het kitten waaraan gesabbeld wordt. Dit is zeldzaam, maar kan zo heftig zijn dat, penspunctamputatie of zelfs euthanasie soms

³⁴⁸ Delgado MM, Walcher I, Tony Buffington CA, (2020) A survey-based assessment of risk factors for cross-sucking behaviors in neonatal kittens, *Felis catus*, *Applied Animal Behaviour Science*)

nodig zijn³⁴⁹. Daarnaast kan sabbelgedrag aan het urogenitale gebied stimuleren tot urineren en/of ontlasten. Het sabbelende kitten kan hierdoor last van het maagdkanaal krijgen met verminderde eetlust, groeiachterstand en diarree tot gevolg. Daarom is het belangrijk om moederloze kittens goed te observeren en tijdig in te grijpen als sabbelgedrag of tekenen daarvan worden waargenomen.

30.7.1. Sabbelgedrag herkennen

Sabbelgedrag kan worden waargenomen op het moment dat het gebeurt. Veel vaker echter, worden alleen tekenen gezien die het vermoeden doen rijzen dat er binnen een nest aan elkaar gesabbeld wordt. Voorkeurslocaties voor het sabbelen zijn: de urogenitale regio (met name bij katers is dit een voorkeursregio) en de buik. In sommige gevallen wordt er gesabbeld aan een oorbasis of in de nek.

Tekenen van sabbelen zijn natte plekken, er kunnen kale en schrale plekken ontstaan, soms zelfs laesies of wondjes. Indien er aan de urogenitale regio gesabbeld wordt, kan er ook sprake zijn van urinebrand (huidontsteking) aan beide achterpootjes.

Naast het sabbelgedrag zelf, kunnen sommige kittens diarree krijgen en/of een groeiachterstand ontwikkelen.

beginnende urinebrand: kitten achterkant nat door sabbelgedrag

beschadigd geslachtsorgaan kitten-kater

Oplossingen zouden zich meer moeten richten op de zuigbehoefte die er klaarblijkelijk is^{350,351}. Een van de mogelijke opties zou 'bek verrijking' kunnen zijn. Door kittens iets anders aan te bieden om op te sabbelen, zou het sabbelgedrag aan nestgenootjes om gericht kunnen worden naar meer gewenste voorwerpen. Bij andere (productie)diersoorten is hier al onderzoek naar verricht^{352,353}, het onderzoek bij gezelschapsdieren hiernaar staat (helaas) nog in de kinderschoenen.

³⁴⁹ Eigen ervaring van SZN in 2020, een nest van 5 moederloze kittens, waarvan 2 kittens ernstig ziek zijn geweest door sabbelgedrag van nestgenootjes aan hun urogenitale regio en waarvan 1 uiteindelijk een penispuntamputatie moest ondergaan.

³⁵⁰ Ewer, R. (1961) Further observations on suckling behaviour in kittens, together with some general considerations of the interrelations of innate and acquired responses. *Behaviour* 17, 247-260.

³⁵¹ Beaver, B.V. (2003) *Feline Behavior*. Elsevier Health Sciences. Miscellaneous chapters.

³⁵² Bench, C., Gonyou, H. (2006) Effect of environmental enrichment at two stages of development on belly nosing in piglets weaned at fourteen days.

30.8. Klitten en/of vervilte vacht

Als een kat veel klitten of een vervilte vacht heeft, moet er gekeken worden naar een onderliggende oorzaak alvorens de vacht geschoren wordt. Een kat met overgewicht heeft een andere aanpak nodig dan een kat die een plakkerig goedje over zich heen heeft gekregen. Als een kat zich niet meer zelf kan redden en/of er is onvoldoende toezicht op de gezondheid en welzijn, moet men zich afvragen of het terugzetten van zo'n kat wel verantwoord is. Het verdient de voorkeur om bij alle dieren die terug gaan naar de locatie de klitten of vervilte vacht te verwijderen. Hierbij moet met het terugzetten rekening gehouden worden met de weersomstandigheden en de leefomgeving van de kat.

een bonk klitten van een halflangharige zwerfkat

30.9. Aandoeningen van het gebit

Het moment dat een zwerfkat onder narcose is, is de uitgelezen kans om - indien noodzakelijk - het gebit te behandelen door het verwijderen van de allerergste tandsteen en het trekken van rotte elementen. Uitgebreidere behandelingen kunnen uitgevoerd worden, maar hierbij moeten de voor- en nadelen goed afgewogen worden.

Als een kat heel schuw is en in goede conditie, maar er is een stukje hoektand afgebroken, dan is het de vraag of het verwijderen van de hoektand en de benodigde nazorg in het voordeel van de kat zijn. Deze afweging moet iedere organisatie zelf maken in overleg met de dierenarts(en) waarmee zij samenwerken en kan per individuele kat anders zijn. Daarnaast moet de afweging gemaakt worden om direct, tegelijkertijd met de

³⁵³ Jensen, M.B. (2003) The effects of feeding method, milk allowance and social factors on milk feeding behaviour and cross-sucking in group housed dairy calves..

neutralisatie het gebit te behandelen of dit uit te stellen. Hierbij staat het welzijn en de gezondheid van de zwerfkat op de eerste plaats. Deze afweging kan afwijken van die van een huiskat, waarbij neutralisatie en (uitgebreide) gebitsbehandeling vrijwel nooit tegelijkertijd plaatsvinden.

kitten met gebit wat gewisseld wordt (melk & vaste hoektand) kitten met melkkiezen die er net uit zijn gehaald

30.10. Abscessen en vechtwonden

Zwerfkatten, en dan voornamelijk de intacte katers, hebben vrijwel altijd vechtwonden en daaruit voortvloeiende abscessen. Afhankelijk van de ernst van de verwondingen moet een behandeling ingesteld worden. Ondanks dat deze katten vaak niet te hanteren zijn, dient volgens 'good veterinary practice' gewerkt te worden, met inachtneming van het Formularium Hond/Kat voor antibioticagebruik³⁵⁴. Gedegen onderzoek van de verwondingen is nodig om de uitgebreidheid en eventuele nog aanwezige primaire oorzaak vast te stellen. Wees bij wonden rondom de oren, met name aan de buitenzijde van de oorschelpen bij de oorbasis ook bedacht op automutilatie wegens een oormijtinfectie. Grondig wondtoilet is onmisbaar.

In veel situaties kan antibiotica achterwege gelaten worden als het wondtoilet goed is uitgevoerd. Niet te vergeten bij de behandeling van abscessen en vechtwonden is adequate pijnstilling, opdat de zwerfkat sneller hersteld van zijn verwondingen. Een opengelaten vechtwond heeft tijd nodig om dicht te granuleren maar heeft het voordeel dat er geen infecties achter een dichtgemaakte wond doen ontstaan.

³⁵⁴ KNMvD formularium Hond, Kat en Konijn (januari 2018), paragraaf 3.5.2 Bijtrauma p 56, te raadplegen via <https://www.knmvd.nl/app/uploads/sites/4/2018/09/Formularium-Hond-en-Kat.pdf>, geraadpleegd februari 2020

30.11. Niesziekte^{355,356}

Niesziekte is een aandoening van de voorste luchtwegen bij de kat die veroorzaakt wordt door meerdere pathogenen. De meest voorkomende veroorzakers zijn Feline Calicivirus (FCV), Feline Herpes virus^{357,358} (FHV), en in mindere mate Chlamydomyces felis, Mycoplasma spp. en Bordetella bronchiseptica^{359,360,361}. Een acuut geval van niesziekte duurt tien dagen of minder, waar een chronisch geval langer dan 10 dagen duurt. Overdracht vindt plaats door direct contact, indirect contact (bijvoorbeeld via besmette voerbakjes) en in beperkte mate door aerosolen^{362,363,364}. De incubatietijd ligt meestal tussen één en zes dagen.

Het is zeer waarschijnlijk dat katten die eenmaal besmet zijn met FHV levenslange dragers worden, waarbij het virus in latente vorm in zenuwweefsel kan verblijven en weer uitgescheiden wordt na activatie door stressvolle gebeurtenissen. Bij FCV kunnen ook dragers ontstaan, maar deze zijn zeldzaam. Ook van B. bronchiseptica en C. felis is (asymptotisch) dragerschap bekend.

³⁵⁵ ABCDcatsvets.org

³⁵⁶ Scarlett, J.M 2009. Chapter 8: Feline Upper Respiratory Disease In Infectious disease management in animal shelters.

³⁵⁷ Gaskell RM, Wardley RC. (1977) Feline viral respiratory disease: a review with particular reference to its epizootiology and control. 6

³⁵⁸ Ford RB (1993) Role of infectious agents in respiratory disease. Feline infectious diseases.

³⁵⁹ Binns, SH, Dawson, S, et al. (2000) A Study of Feline Upper Respiratory Tract Disease with Reference to Prevalence and Risk Factors for Infection with Feline Calicivirus and Feline Herpesvirus.

³⁶⁰ ABCD-guidelines: Feline calicivirus upper respiratory disease (2017)

³⁶¹ ABCD-guidelines: Feline herpesvirus upper respiratory disease (2017)

³⁶² Gaskell R, Dawson S. 1(998) Feline Upper Respiratory Disease..

³⁶³ Wardley RC, Povey RC. (1977) Aerosol transmission transmission of feline caliciviruses: an assessment of its epidemiological importance.

³⁶⁴ Povey RC, Johnson RH. (1970) Observations on the epidemiology and control of viral respiratory disease in cats..

30.11.1. Verschijnselen^{365,366}

Typische verschijnselen van niesziekte zijn koorts, niezen en snotteren, oogontstekingen (conjunctivitis), oog- en/of neusuitvloeiing die varieert van aanvankelijk waterig, naar slijmerig tot pussig en korstvormend, algehele malaise, verminderde eetlust, uitdroging, benauwdheid en kwijlen (vaker gezien bij FHV). Sommige verschijnselen komen meer voor bij een bepaalde ziekteverwekker, de betrokken ziekteverwekker kan echter niet op basis van de verschijnselen worden vastgesteld.

30.11.1.1. Feline calicivirus (FCV) en Feline herpesvirus (FHV)

Het calicivirus is een virus dat gemakkelijk muteert, waardoor er vele varianten zijn. In sommige gevallen worden er blaren en laesies in de bek en/of de huid gezien, wat zowel bij FCV als soms bij FHV^{367,368} voorkomt. Typisch voor FHV zijn dendritische ulcers in het oog. FHV kan frequenter ernstige voorste luchtweginfecties veroorzaken, zeker in jonge kittens³⁶⁹ FCV veroorzaakt, afhankelijk van de aanwezige stam, vaker een milder ziekteverloop³⁷⁰.

FCV kan soms een atypisch beeld van wisselende kreupelheid (limping syndrome)^{371,372,373} veroorzaken. Van het ene op het andere moment treedt een ernstige kreupelheid op die snel kan wisselen van de ene poot naar de andere. De kreupelheid ontstaat in combinatie met koorts en soms met verschijnselen van een voorste luchtweginfectie. Deze kreupelheid herstelt vaak vanzelf binnen 24-48 uur zonder behandeling. Het gebruik van NSAIDS kan ondersteunend werken in het herstel.

³⁶⁵ Gaskell R, Dawson S, et al. (2006) Feline respiratory disease.

³⁶⁶ Radford AD, Coyne KP, et al. (2007) Feline calicivirus..

³⁶⁷ Hargis AM, Ginn PE, et al. (1999). Feline herpesvirus 1- associated facial and nasal dermatitis and stomatitis in domestic cats. 0

³⁶⁸ Hargis AM, Ginn PE, et al. (1999) Ulcerative facial and nasal dermatitis and stomatitis in cats associated with feline herpesvirus 1.

³⁶⁹ ABCD-guidelines (2017) Feline herpesvirus upper respiratory disease

³⁷⁰ ABCD-guidelines (2017) Feline calicivirus upper respiratory disease

³⁷¹ Dawson S, Bennett D, Carter SD, Bennett M, Meanger J, Turner PC, Carter MJ, Milton I, Gaskell RM (1994): Acute arthritis of cats associated with feline calicivirus infection..

³⁷² Pedersen NC, Laliberte L, Ekman S (1983): A transient febrile "limping" syndrome of kittens caused by two different strains of feline calicivirus..

³⁷³ TerWee J, Lauritzen AY, Sabara M, Dreier KJ, Kokjohn K (1997): Comparison of the primary signs induced by experimental exposure to either a pneumotropic or a 'limping' strain of feline calicivirus..

30.11.1.2. *Chlamydomphila felis*³⁷⁴, *Mycoplasma* spp. en *Bordetella bronchiseptica*^{375,376}

C. felis is een beruchte veroorzaker van conjunctivitis, vooral in jonge katten van jonger dan een jaar³⁷⁷. Indien er veel conjunctivitis bij jonge katten en kittens voorkomt in een opvang, is het verstandig om te onderzoeken of *Chlamydomphila* spp. een rol speelt.

Mycoplasma spp. en *B. bronchiseptica* zijn bacteriën die enerzijds aanwezig zijn bij gezonde katten, maar anderzijds ook in verband kunnen worden gebracht met ziekteverschijnselen. Zo kan *Mycoplasma* spp. conjunctivitis veroorzaken³⁷⁸, *B. bronchiseptica* kan oog- en neusuitvloeiing, niezen, hoesten en koorts veroorzaken^{379,380}.

30.11.2. Diagnostiek

Bij individuele gevallen van niesziekte is het achterhalen van de betrokken pathogenen niet nodig. Als er in een opvang echter langdurige problemen zijn met niesziekte, dan kan aanvullende diagnostiek³⁸¹ zinvol zijn om het probleem in kaart te brengen. Voor FCV en FHV kan virusisolatie ingezet worden, maar een polymerase chain reaction (PCR) geeft een snellere diagnostiek. Naast serologie op antilichamen voor diagnostiek voor *Chlamydomphila felis* is een PCR ook een diagnostische mogelijkheid. Ook voor *Mycoplasma* spp. en voor *B. bronchiseptica* zijn er PCR's beschikbaar, naast de mogelijkheid van een kweek. Voor *Mycoplasma* spp. is een kweek niet eenvoudig.

30.11.3. Zwerfkatten³⁸²

Volledige preventie van niesziektegevallen binnen een opvang is niet mogelijk, onder andere wegens de aard van de verantwoordelijke verwekkers en (dragerschap onder) de doelgroep (zwerfkatten). Om het voorkomen van niesziekte in opvangsituaties zo goed mogelijk te beperken, is naast reiniging en desinfectie stressreductie³⁸³ enorm van belang. Bij de meeste zwerfkatten ontstaat tijdens en na het vangen veel stress door

- a) het vangproces inclusief vreemde mensen;
- b) uit de vertrouwde omgeving gehaald worden;
- c) compleet geen controle en voorspelbaarheid over de situatie hebben en
- d) gedwongen in de nabijheid van (vreemde) mensen verblijven.

In veel gevallen zal bij een gevangen zwerfkatt binnen een dag in de opvang één of beiderzijds tranende ogen te zien zijn. Dit kan zich in de volgende (meestal zo'n twee tot zeven) dagen verder uitbreiden naar een volledig niesziektebeeld. Voor deze dieren geldt: hoe langer de katten in de opvang verblijven, hoe zieker ze worden. Het is dan ook zaak om zwerfkatten zo kort mogelijk uit hun vertrouwde omgeving te halen, ze zoveel mogelijk met rust te laten en een zo voorspelbaar mogelijke situatie voor ze te creëren.

Binnen de huisdierenpraktijk is het gebruikelijk om operaties uit te stellen zodra er ook maar enige twijfel is of een dier ziek is. Indien deze zienswijze bij zwerfkatten ook toegepast zou worden, veroorzaakt dit veel extra stress bij de dieren, onnodige en lange

³⁷⁴ TerWee J, SabaraM, et al. (1998) Characterization of the systemic disease and ocular signs induced by experimental infection with *Chlamydia psittaci* in cats..

³⁷⁵ Bemis DA. (1992) Bordetella and Mycoplasma respiratory infections in dogs and cats..

³⁷⁶ Datz C. (2003) Bordetella infections in dogs and cats: pathogenesis, clinical signs and diagnosis..

³⁷⁷ ABCD-guidelines: *Chlamydia felis*. (2021) The present guideline was updated by Séverine Tasker1

³⁷⁸ Holst BS, Hanas S, Berndtsson LT, et al. (2010) Infectious causes for feline upper respiratory tract disease - a case-control study.

³⁷⁹ Egberink H, Addie D, Belak S, et al. (2009) *Bordetella bronchiseptica* infection in cats. ABCD guidelines on prevention and management.

³⁸⁰ ABCDcatsvets.org (2009, 2021) *Chlamydomphila* (*Chlamydia*) guidelines were first published in the J Feline Med Surg 2009; 11: 605-609 by Tim Gruffydd-Jones et al. The present guideline was updated by Séverine Tasker: january 2021

³⁸¹ Wilhelm S, Truyen U (2006) Real-time reverse transcription polymerase chain reaction assay to detect a broad range of feline calicivirus isolates..

³⁸² Scarlett, J.M (2009) Chapter 8: Feline Upper Respiratory Disease.

³⁸³ Gaskell RM, Povey RC. (1977) Experimental induction of feline viral rhinotracheitis virus re-excretion in FVR-recovered cats.

behandelingen en hierdoor ook onnodige kosten en langdurig gebruik van beperkte capaciteit. Het is daarom belangrijk als dierenarts om een weloverwogen en pragmatische beslissing te nemen over het risico van opereren tegenover de gevolgen die niet direct opereren opleveren. Bedenk hierbij ook in hoeverre de kat erbij gebaat is om de operatie uit te stellen, in de meeste gevallen schiet de kat er niets mee op en is het zelfs stressvoller en hierdoor uiteindelijk gevaarlijker voor het dier.

Indien vaccinatie ook tot de routinematige preventieve zorg hoort, moet ook de vaccinatie goed afgewogen worden. Er dient alleen tot niet-vaccineren te worden besloten wanneer een kat erg ziek is of als er ernstige gevolgen door de vaccinatie voorzien worden.

30.11.4. Behandeling³⁸⁴

Hoewel het merendeel van de voorste luchtweginfecties veroorzaakt worden door virale infecties zoals FCV en FHV, is het belangrijk om ook eventuele secundaire infecties te bestrijden of zelfs te voorkomen. Doxycycline (10 mg/kg/dag) is de meest gekozen en geadviseerde behandeling^{385,386}. Niet alleen werkt doxycycline goed tegen de meeste veroorzakers van secundaire bacteriële infecties, het werkt ook goed tegen *Bordetella*, *Mycoplasma* spp. en *C. felis*. Bovendien werkt doxycycline ontstekingsremmend.

In de meeste (acute) gevallen is behandeling gedurende 10-14 dagen voldoende. Bij een *C. felis* infectie is langere behandeling (4 weken) vaak nodig en bij *Mycoplasma* infecties kan zelfs een behandelduur van 6 weken nodig zijn.

Een ander antibioticum dat bruikbaar kan zijn bij voorste luchtweginfecties, is amoxicilline en clavulaanzuur (15 mg/kg/12 uur) en de eerste generatie cephalosporines³⁸⁷.

Bij aandoeningen aan de ogen kan een topicale (lokale) behandeling nodig zijn in de vorm van oogzalf of -druppels met tetracycline of erythromycine. Vanzelfsprekend wordt bij de keuze van een antibiotica houdende zalf het formularium gevolgd, als ook de gebruiksaanwijzing van het middel over onder andere de toedieningswijze. In veel gevallen zal bij zwerfkatten een lokale behandeling van ogen niet plaats kunnen vinden, aangezien deze katten zich niet of moeilijk laten hanteren.

³⁸⁴ Scarlett, J.M (2009) Chapter 8: Feline Upper Respiratory Disease.

³⁸⁵ Formularium Hond en Kat, KNMvD (2018)

³⁸⁶ ISCAID: www.iscaid.org, Antimicrobial Guidelines Working Group

³⁸⁷ Lappin MR. (2003) Practical antimicrobial therapy..

30.11.5. Ondersteuning

Ondersteunende maatregelen en middelen zijn onontbeerlijk bij zowel chronische als acute niesziekte gevallen. Maatregelen ter ondersteuning bestaan onder andere door assistentie bij het vrij maken/houden van de luchtwegen door bijvoorbeeld neusuitvloeiing weg te poetsen. Om de kat zo comfortabel mogelijk te maken kan de kat geholpen worden met vachtverzorging, eten en drinken en - indien het gewaardeerd wordt – door aandacht te geven (praten, voorlezen). In geval van uitdroging moet vocht toegediend worden. Verminderde eetlust is bij deze aandoening een veel voorkomend probleem. Er zijn enkele trucs om een kat te proberen te laten eten. Het kleiner malen van (nat)voer en het lauwwarm aanbieden in de hand (mits de kat tam is), kan een kat doen eten. Als dit niet werkt en de kat eet niet, dan is verder ingrijpen noodzakelijk. Dit kan de dierenarts doen door een eetlustopwekkend middel (bv mirtazepine) te geven en/of een voedingssonde te plaatsen.

Daarnaast is het verstandig een NSAID toe te passen, niet alleen als pijnstilling, maar ook als ontstekingsremmer en koortsremmer. Sommige dierenartsen schrijven bovendien mucolytica voor om neusuitvloeiing tegen te gaan. De resultaten van deze behandeling zijn erg wisselend.

Regelmatig wordt het gebruik van antivirale middelen geadviseerd. Hierbij is het goed om te beseffen dat, los van de kosten voor het middel, er behoorlijke bijwerkingen kunnen optreden en dat de toedieningswijzen (meestal moet een dier te hanteren zijn wegens topicale toedieningsroute) stevige beperkingen hebben^{388,389,390}.

30.12. Feline Immunodeficiency Virus (FIV)^{391,392}

Feline Immunodeficiency Virus (FIV) is de veroorzaker voor wat in de volksmond kattenaids genoemd wordt (zoals humaan HIV aids genoemd wordt). FIV komt alleen bij katten voor en is niet overdraagbaar naar mensen of andere diersoorten. Pederson³⁹³ heeft als eerste in 1987 het retrovirus geïsoleerd en beschreven bij zowel huiskatten als zwerfkatten. FIV lijkt genetisch snel te kunnen muteren, resulterend in het voortdurend ontwikkelen van nieuwe subtypes (A tot en met E) van het retrovirus³⁹⁴.

Seropositiviteit is variabel afhankelijk van de leeftijd, sekse, leefwijze, gezondheid en geografische locatie van de kat³⁹⁵. In Amerika en Canada varieert de prevalentie van alle katten (huiskatten en zwerfkatten) tussen de 2 en 5%. In Nederland komen infecties bij minder dan 1% van de gezonde katten voor en gemiddeld bij 6% zieke dieren met klinische verschijnselen en een verdenking op een FIV-infectie³⁹⁶.

Egberink schat de gemiddelde incidentie in Nederland op 4% en raadt vanwege het hoge aantal vals positieven het standaard testen van alle (gevangen) katten af (screening). De incidentie van FIV lijkt sinds de ontdekking van het retrovirus niet gewijzigd.

³⁸⁸ Fontenelle JP, Powell CC, Veir JK, Radecki SV, Lappin MR. (2008) Effect of topical ophthalmic application of cidofovir on experimentally induced primary ocular feline herpesvirus-1 infection in cats. .

³⁸⁹ Thomasy SM, Lim CC, Reilly CM, Kass PH, Lappin MR, Maggs DJ. (2011) Evaluation of orally administered famciclovir in cats experimentally infected with feline herpesvirus type-1. .

³⁹⁰ Malik R, Lessels NS, Webb S, *et al.* (2009) Treatment of feline herpesvirus-1 associated disease in cats with famciclovir and related drugs.

³⁹¹ ABCD guidelines Feline Immunodeficiency virus beschikbaar via http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2015/09/NL_FIV_Feline_immunodeficientie.pdf, geraadpleegd februari 2020

³⁹² Feline Immunodeficiency, via <http://www.abcdcatsvets.org/feline-immunodeficiency/>, geraadpleegd februari 2020

³⁹³ Pedersen, N.C., Ho, E.W., Brown, M.L. & Yamamoto, J.K. (1987) Isolation of a T-lymphotropic virus from domestic cats with an immunodeficiency-like syndrome.

³⁹⁴ Dunham, S.P. & Graham, E. (2008) Retroviral infections of small animals.

³⁹⁵ Levy, J., Crawford, C., Hartmann, K., Hofmann-Lehmann, R., Little, S., Sundahl, E. & Thayer, V. (2008) American Association of Feline Practitioners' feline retrovirus management guidelines.

³⁹⁶ Egberink, H. (2010) Infecties met Retrovirussen bij de kat.

FIV kan worden overgedragen door bloedcontact bij bijvoorbeeld gevechten tussen katten of bij de dekking door de nekbeet, via de dracht (placenta) en via de moedermelk³⁹⁷. In een stabiele groep binnenkatten waar geen gevechten plaatsvinden, zal de besmettingskans klein zijn. Bij zwervkatten is de kans op besmetting en verdere verspreiding door hun leefgedrag aanzienlijk groter.

Het virus tast het immuunsysteem aan, waardoor de kat gevoelig wordt voor allerlei infectieziekten en parasieten. Er zijn vijf stadia van de ziekte, waarbij de kat in toenemende mate ziekteverschijnselen vertoont. In het eerste stadium kunnen wat griepachtige verschijnselen optreden, daarna kan de kat een hele lange tijd gezond ogen, alvorens de ziekte zich echt gaat uiten. Er is geen genezing mogelijk, maar het kan enkele jaren duren voordat een FIV positieve kat ziekteverschijnselen vertoont. Egberink meldt: de periode dat er geen virus geïsoleerd kan worden en de katten geen klinische verschijnselen vertonen kan zeker langer dan 5 jaar bedragen³⁹⁸.

30.12.1. Diagnostiek

Door middel van een Snap-test kan bloed worden getest op de aanwezigheid van antilichamen tegen FIV. Door de aard van de test is een negatieve testuitslag zeer betrouwbaar. De test is ontwikkeld om geen enkele positieve kat te missen. De diagnostische betrouwbaarheid van een positieve uitslag is hierdoor, in combinatie met de lage prevalentie van de ziekte, beperkt³⁹⁹.

Het LICG⁴⁰⁰ meldt dat bij gezonde katten er een aanzienlijke kans is op een vals positief test.

Het is niet aanbevelenswaardig alle zwervkatten te testen op FIV vanwege de lage prevalentie, de hoge kans op vals-positieven en de hoge kosten, maar het is wel aan te bevelen om een zwervkat te testen in geval er klinische (of op populatieniveau) aanwijzingen zijn dat een kat FIV zou kunnen hebben.

Een positieve Snap-test moet altijd met een tweede test en met een andere testmethode, bevestigd worden. Neem daarom bij de initiële bloedtest voldoende bloed af om een tweede bloedtest⁴⁰¹ te kunnen (laten) uitvoeren als dat nodig is.

De Western Blot is de algemeen geaccepteerde test die door een gespecialiseerd laboratorium wordt uitgevoerd en op een ander testprincipe is gebaseerd. Deze laatste bloedtest duurt drie à vier dagen alvorens de uitslag bekend is.

Belangrijk bij het testen is dat van tevoren duidelijk vastgesteld wordt wie binnen de risicogroepen vallen, welke beperkingen de screening heeft en wat de gevolgen voor individuele katten, maar ook voor bijbehorende populaties zullen zijn bij een positief testresultaat. Hiermee worden discussies achteraf binnen de organisatie voorkomen. Het allerbelangrijkste is om de primaire doelstelling van TNRC niet uit het oog te verliezen. Diagnostiek dient voor de zwervkat een redelijk en eerlijk vervolg te hebben. De zwervkattenorganisatie dient zelf beleid te ontwikkelen wat te doen bij twee positieve testen en dit handboek reikt daar slechts handvaten voor aan.

30.12.2. Diagnostiek bij kittens van een positieve moederpoes

In het geval van kittens van een FIV-positieve moederpoes kan dit alsnog leiden tot een vals-positieve uitslag, omdat het kitten nog antilichamen van zijn moeder in het bloed heeft

³⁹⁷ Sellon, R.K. & Hartmann, K. (2006) Feline immunodeficiency virus infection. In: Greene, C. (Ed.), Infectious Diseases of the Dog and Cat (3rd edn).

³⁹⁸ Egberink, H. F. (2010) Infecties met Retrovirussen bij de kat.

³⁹⁹ Egberink, H. F. (2010) Infecties met Retrovirussen bij de kat.

⁴⁰⁰ LICG, <https://www.licg.nl/katten/feline-leukemievirus-felv/>, geraadpleegd februari 2021

⁴⁰¹ <https://www.uu.nl/onderzoek/veterinair-microbiologisch-diagnostisch-centrum/fiv-felv-en-fip-bepalingen> geraadpleegd september (2019)

circuleren. Er zijn dan twee opties, het kitten na 3 maanden en op 6 maanden leeftijd hertesten⁴⁰² onder de aanname dat dan alle maternale antilichamen verdwenen zijn of een andere test, namelijk een PCR uit te laten voeren. De PCR toont het virus zelf aan en geeft dus ook in het geval van maternale antilichamen een betrouwbaar resultaat.

Hierbij moet echter van tevoren ook het witte bloedbeeld van het kitten bepaald worden, want de PCR kan vals negatief zijn als de hoeveelheid witte bloedcellen in het bloed laag is. Daarnaast is de PCR soms nog wisselend van kwaliteit.

30.12.3. Bevestigde FIV-positieve katten

Katten met FIV hebben een duidelijk betere prognose dan katten met Feline Leukemie Virus (zie 30.13). FIV positieve katten kunnen een infectiebron voor andere katten zijn bij bijvoorbeeld gevechten waarbij gekrabd en gebeten wordt. Het risico op transmissie naar andere katten binnen een sociaal stabiele groep is veel minder groot dan bij FeLV.

Er is geen reden om katten puur op basis van een positieve FIV test te euthanaseren⁴⁰³.

Voor de gezondheid van de kattenkolonie is het essentieel om een positieve kat geen mogelijkheid te geven een gezonde kat te besmetten. Afhankelijk van de leefsituatie en de gezondheid van de positieve kat, ook qua besmettingsmogelijkheden naar andere katten, moet een afweging gemaakt worden of de kat geëuthanaseerd moet worden of niet. Als een kat geen besmettingsmogelijkheden heeft (de kat leeft binnenshuis in een stabiele niet-vechtende groep katten of de kat leeft alleen binnenshuis) is er geen noodzaak tot euthanaseren. Als de verwilderde zwervkat sociaal wordt, kan de kat herplaatst worden in een situatie dat de zwervkat geen andere katten kan besmetten.

Er bestaan opvangtehuizen voor FIV-positieve katten. Hierbij is het belangrijk om zeker te weten dat alle katten ook daadwerkelijk FIV hebben, dus dat de uitslag met een Western Blot bevestigd is. Daarnaast moet bij dit soort initiatieven om FIV-positieve katten op te vangen ook vooral aan het welzijn van deze katten gedacht worden. Er moet gezorgd worden dat er geen stressvolle situaties gecreëerd worden, denk hierbij bijvoorbeeld aan overpopulatie in een ruimte in de permanente opvang is en het steeds wisselen van groepssamenstelling. Juist bij zwervkatten met een verzwakt immuunsysteem is stress door een overvolle opvang niet wenselijk. In veel gevallen is het humaner om dan een positieve zwervkat in te slapen.

Grotere zwervkattenorganisaties in de Verenigde Staten (o.a. Alley Cat Allies, Feral Cat Coalition, American Association of Feline Practitioners) staan op het standpunt dat de overdracht van FIV en FeLV met name door intacte katers en poezen plaatsvindt. TNRC helpt het aantal geneutraliseerde zwervkatten te verhogen en daarmee het risico op overdracht van FIV en FeLV te verlagen. Uit onderzoek in Australië⁴⁰⁴ blijkt dat bij een lage neutralisatie graad van huiskatten, een hogere prevalentie van FIV-infectie voorkomt. Tegelijkertijd is het niet zo dat overdracht van FIV alleen plaatsvindt door niet geneutraliseerde (zwerv)katten.

Euthanasie op een gezond ogende kat op basis van een positieve test wordt afgewezen door organisaties als Alley Cat Allies, Feral Cat Coalition en American Association of Feline Practitioners⁴⁰⁵. De ABCD⁴⁰⁶ is van mening dat katten nooit geëuthanaseerd moeten

⁴⁰² <https://www.uwsheltermedicine.com/library/resources/fiv-positive-queen-with-kittens>, geraadpleegd september 2019

⁴⁰³ Egberink, H. F. (2010) Infecties met Retrovirussen bij de kat.

⁴⁰⁴ Westman, M.E., Paul, A., Malik, R., McDonagh, P., Ward, M.P., Hall, E. & Norris, J.M., (2016) Seroprevalence of feline immunodeficiency virus and feline leukaemia virus in Australia: risk factors for infection and geographical influences (2011–2013).

⁴⁰⁵ Levy, J. Crawford, C. e.a. (2008) American Association of Feline Practitioners' feline retrovirus management guidelines.

worden uitsluitend op basis van een positieve FIV test. FIV-positieve katten kunnen net zo lang leven als niet geïnfecteerde katten zo blijkt uit enkele onderzoeken⁴⁰⁷. Wel wordt castratie aangeraden om agressief gedrag en de kans op bijtincidenten te verminderen.

30.13. Feline Leukemie Virus (FeLV) of Leukose

Feline Leukemie Virus (FeLV) is een virusziekte die leukemie kan veroorzaken en die het immuunsysteem aantast, waardoor katten gevoeliger zijn voor infecties. Het virus is voor het eerst beschreven in 1964 door Jarret⁴⁰⁸. Het virus is pathogener dan FIV vanwege de hogere mortaliteit door grotere aantasting van het immuunsysteem en het veroorzaken van kanker⁴⁰⁹. FeLV heeft diverse subtypen, maar onder normale omstandigheden is alleen subtype A overdraagbaar van kat tot kat⁴¹⁰. Ook bij FeLV is de seropositiviteit variabel afhankelijk van de leeftijd, sekse, leefwijze, gezondheid en (minder de) geografische locatie van de kat⁴¹¹. Wereldwijd varieert de prevalentie in gezonde katten tussen 1 en 8% en bij zieke katten tot 21%⁴¹². De incidentie van seropositiviteit lijkt de laatste jaren gedaald⁴¹³. De European Advisory Board on Cat Diseases (ABCD) meldt dat de afgelopen 25 jaar de prevalentie van FeLV infectie sterk gedaald is. FeLV heeft in Nederland een lage incidentie, aanzienlijk lager dan FIV⁴¹⁴.

Het ziektebeeld van FeLV wordt gedomineerd door verschijnselen van secundaire infecties. De ziekte wordt verspreid bij katten onderling door langdurig sociaal contact via het speeksel (elkaar wassen, uit elkaars etensbakje eten), nasale secreties, door onderlinge gevechten met bloedcontact, via faeces, via urine, via de dracht en via moedermelk⁴¹⁵. Het virus is buiten de kat slechts enkele seconden tot minuten actief, waardoor indirecte besmetting geen rol speelt. Vroeger was besmetting met name een probleem in catteries en op plaatsen waar katten in groepen werden gehouden. De enige manier om katten onderling geen besmetting te laten oplopen, is de kat solitair te houden.

Egberink⁴¹⁶ beschrijft: FeLV wordt uitgescheiden door:

- gezonde, slechts tijdelijk geïnfecteerde katten
- persistent geïnfecteerde katten en
- zieke positieve katten.

Niet alle besmette katten worden ziek. De kans op het ontwikkelen van een persisterende viremie is afhankelijk van de leeftijd waarop de infectie plaatsvindt. Een persisterende viremie wordt gezien bij:

- jonge kittens in 70 tot 100% van de besmette kittens

⁴⁰⁶ ABCD guidelines Feline Immunodeficiency virus, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2015/09/NL_FIV_Feline_immunodeficientie.pdf, geraadpleegd februari 2020

⁴⁰⁷ Litster, A. (2015) Feline Immunodeficiency virus: an evidence-based clinical review of naturally- Acquired infection.

⁴⁰⁸ Jarrett, W.F., Crawford, E.M., Martin, W.B. & Davie, F. (1964) A virus-like particle associated with leukemia (lymphosarcoma).

⁴⁰⁹ Lutz, H., Addie, D., Belak, S., Boucraut-Baralon, C., Egberink, H., Frymus, T., Gruffydd-Jones, T., Hartmann, K., Hosie, M.J., Lloret, A., Marsilio, F., Pennisi, M.G., Radford, A.D., Thiry, E., Truyen, U. & Horzinek, M.C. (2009) Feline leukaemia. ABCD guidelines on prevention and management.

⁴¹⁰ Hartmann, K. (2006) Feline leukemia virus infection. In: Greene, C.E. (Ed.), *Infectious Diseases of the Dog and Cat*.

⁴¹¹ Levy, J., Crawford, C., Hartmann, K., Hofmann-Lehmann, R., Little, S., Sundahl, E. & Thayer, V. (2008) American Association of Feline Practitioners' feline retrovirus management guidelines, 2008.

⁴¹² Hartmann, K. (2006) Feline leukemia virus infection. In: Greene, C.E. (Ed.), *Infectious Diseases of the Dog and Cat*.

⁴¹³ Levy, J., Crawford, C., Hartmann, K., Hofmann-Lehmann, R., Little, S., Sundahl, E. & Thayer, V. (2008) American Association of Feline Practitioners' feline retrovirus management guidelines.

⁴¹⁴ LICG, <https://www.licg.nl/katten/kattenaids-fiv/>, geraadpleegd februari 2021

⁴¹⁵ Gleich, S. & Hartmann, K. (2009) Hematology and serum biochemistry of feline immunodeficiency virus-infected and feline leukemia virus-infected cats.

⁴¹⁶ Egberink, H. F. (2010) Feline Leukemie.

- kittens van 8 tot 12 weken in 30 tot 50% van de besmette kittens en
- volwassen dieren in minder dan 10 tot 20% van de besmette katten.

Naarmate een kat ouder wordt, neemt de resistentie toe.

Katten die niet in staat zijn het virus te elimineren ontwikkelen een persisterende viremie (en blijven positief in de FeLV test) en zullen in de loop van enkele maanden tot 3 jaar met FeLV gerelateerde ziekten ontwikkelen. Een kat met persisterende viremie kan FeLV overdragen aan andere katten. Het virus bereikt vanuit het bloed het beenmerg, maar in dit stadium zijn katten niet meer besmettelijk voor andere katten.

30.13.1. Diagnostiek

Egberink⁴¹⁷ adviseert diagnostiek te doen bij katten met een klinische verdenking op een FeLV infectie en in het kader van preventie (het opsporen van eventuele dragers onder gezonde katten). FeLV is te diagnosticeren via het bloed door de Snap-test. Hetzelfde geldt als bij de Snap-test bij FIV: bij een negatief testresultaat heeft de kat zeer waarschijnlijk geen FeLV, bij een positieve uitslag is aanvullend bloedonderzoek nodig vanwege de vals positieve uitslagen⁴¹⁸. Neem daarom bij de initiële bloedtest voldoende bloed af om een tweede bloedtest te kunnen laten uitvoeren als dat nodig is. De test kan niet het virus onderscheiden van antilichamen ten gevolge van een vaccinatie. Egberink beschrijft: de betrouwbaarheid van een positieve uitslag is met name bij een gezonde kat laag. De test moet in alle gevallen herhaald worden met een andere type test.

Bij een gezonde kat kan een positieve test duiden op een primaire infectie. Afhankelijk van de leeftijd van de kat is er een (aanzienlijke) kans op het wegblijven van persisterende viremie en daarmee de onmogelijkheid om andere katten te besmetten.

30.13.2. Afwegingen rondom FeLV

De prognose van gezonde persistent geïnficeerde katten is op termijn slecht. De mortaliteit is progressief - de meeste katten zijn binnen 3 jaar dood (jaarlijkse mortaliteit 50%). Indien een kat reeds ziekteverschijnselen heeft ontwikkeld, is euthanasie verantwoord⁴¹⁹.

Bij onderzoek⁴²⁰ uit de Verenigde Staten en Canada is gebleken dat er duidelijke hoog-risico gebieden bestaan voor speciek FIV en FeLV, maar nog onduidelijk is welke risicofactoren belangrijker zijn dan andere. Het is van belang dat de dierenarts kennis heeft van de in de omliggende dierenartsenpraktijken voorkomende ziekten, zoals FeLV.

Er is vaccinatie mogelijk, maar deze vaccinatie beschermt niet volledig en slechts indien het vaccin op tijd toegediend. De European ABCD⁴²¹ beveelt vaccinatie aan bij gezonde katten met een potentieel risico op blootstelling aan het virus (buitenloop, FeLV-endemisch gebied). FeLV-vaccina is geen core-vaccin, het wordt dan ook afgeraden dit vaccin standaard op te nemen in het vaccinatieschema.

Bepaal van tevoren beleid over wat te doen bij twee positieve testen, zowel in de situatie als de kat ziekteverschijnselen vertoont als in de situatie dat de kat geen

⁴¹⁷ Egberink, H. F. (2010) Feline Leukemie.

⁴¹⁸ <https://www.uu.nl/onderzoek/veterinair-microbiologisch-diagnostisch-centrum/fiv-felv-en-fip-bepalingen>, geraadpleegd september 2019

⁴¹⁹ Egberink, H. F. (2010) Feline Leukemie.

⁴²⁰ Chhetri, B.K. (2015) Spatial and temporal epidemiology of feline immunodeficiency virus and feline leukemia virus infections in the United States and Canada.

⁴²¹ ABCD Fact sheet, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2015/09/NL_FeLV_Feline_Leukemie.pdf, geraadpleegd februari 202

ziekteverschijnselen vertoont. Als er geen test voorhanden is, kan ook een meer pragmatische aanpak werken. Als een kat in het stadium van een of enkele opgezette lymfeknopen verkeert, kan gekozen worden voor behandeling met antibiotica om op die manier een eerste differentiatie te kunnen maken tussen een bacteriële infectie en FeLV. Als de opgezette lymfeknopen niet binnen een week reageren op de ingezette therapie, dan leidt dit tot een sterkere verdenking op FeLV.

30.14. Feline Infectieuze Peritonitis (FIP)^{422,423}

Feline Infectieuze Peritonitis (FIP) is een virusziekte die veroorzaakt wordt door een gemuteerd coronavirus. Het overgrote merendeel van de katten heeft ooit een coronavirus infectie doorgemaakt, maar bij slechts een klein deel muteert het virus en ontstaat FIP.

Er zijn twee uitingsvormen van FIP: een chronische droge vorm met ontstekingshaarden in diverse organen en weefsels en een acute natte vorm waarbij kleine bloedvaten vocht lekken in de buik- en/of borstholte, wat een geel dradentrekkend vocht (door eiwit en fibrine gevormd) veroorzaakt. Bij jonge katten treedt er groeiachterstand op, waarbij de jonge katten als het ware lijken weg te kwijnen. Daarnaast wordt vaak een aanhoudende hoge koorts waargenomen.

Er bestaat sinds 2014 een PCR die onderscheid kan maken tussen het 'gewone' coronavirus van de kat en de gemuteerde variant die FIP veroorzaakt. Een negatieve PCR sluit FIP helaas niet uit. In de meeste gevallen is FIP een waarschijnlijkheidsdiagnose, op basis van verschijnselen en het al dan niet aanwezige, dradentrekkende borst- en/of buikvocht (bij de natte vorm)

Er dient een differentiaaldiagnose gedaan te worden op lymfocyttaire cholangitis. De verspreiding van FIP is nog niet duidelijk, behalve dat de besmettingsgraad tussen katten onderling laag is. Of dit komt doordat de besmettingskans klein is of dat de weerstand tegen FIP groot is bij gezonde katten, is nog onduidelijk.

Het voorkómen van FIP lijkt met name ingegeven door de besmetting met het coronavirus tegen te gaan, want het coronavirus is wel heel besmettelijk door indirect contact. Om verspreiding te voorkomen kunnen de volgende maatregelen genomen worden:

- stressreductie
- goede hygiëne rond de kattenbak
- het houden van kleine groepen katten die constant blijven qua samenstelling
- door goede voeding en
- het vermijden van stress door katten-shows en dergelijke evenementen.

Er bestaat een vaccinatie tegen FIP, maar die is helaas maar heel beperkt bruikbaar, aangezien een kat nog geen coronavirus moet zijn tegengekomen. Zelfs bij kittens van zestien weken oud, heeft infectie vaak al plaats gevonden.

Er is medicatie in ontwikkeling, maar dit bevindt zich nog in de experimentele fase. De eerste resultaten lijken veelbelovend, maar zijn nog onvoldoende om van volledige genezing te spreken. Dierenartsen mogen en kunnen deze middelen nog niet als therapie aanbieden, omdat ze nog niet zijn goedgekeurd als diergeneesmiddel.

Er kan symptoombestrijding gepoogd worden door bijvoorbeeld toediening van glucocorticosteroiden, maar dit heeft slechts een tijdelijk effect en de prognose blijft uiterst slecht.

⁴²² ABCD Fact sheet, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2015/09/NL_FIP_Feline_infectieuze_peritonitis.pdf, geraadpleegd februari 2020

⁴²³ Feline Infectious Peritonitis, may 2019, <http://www.abcdcatsvets.org/feline-infectious-peritonitis/>, geraadpleegd februari 2020

Als een zwerfkat zich presenteert met symptomen van chronische of acute FIP, is euthanasie voor de zwerfkat vanuit welzijnsoverwegingen de te verkiezen optie om de kat toekomstig lijden te besparen.

30.15. Feline Panleukopenie Virus (FPLV) ^{424,425,426}

Feline Panleukopenie Virus wordt ook wel kattenziekte of feline parvovirus (FPV) genoemd. Het virus lijkt erg veel op de parvovirussen die bij de hond voorkomen. Elke kat die onvoldoende is gevaccineerd tegen kattenziekte, kan ziek worden – ongeacht de leeftijd van de kat. De vaccinatie geeft een solide en langdurige bescherming tegen de hoge morbiditeit en mortaliteit. Hierdoor zal een verdenking van een FPV-infectie in de eerstelijns dierenartsenpraktijk niet snel plaatsvinden, waardoor ten onrechte de indruk kan ontstaan dat kattenziekte bijna nooit voorkomt.

In dierenopvangcentra daarentegen vindt een concentratie plaats van een populatie katten met een onbekende vaccinatiestatus, soms zelfs in combinatie met een hoog gevoelige populatie (jonge kittens zonder immuniteit), waardoor uitbraken in een opvang mogelijk worden. In Nederland doen zich jaarlijks meerdere gevallen van kattenziekte voor, die soms uitmonden in uitbraken in opvangcentra.

Feline parvo wordt via de fecaal-orale route overgebracht. Parvovirussen worden vooral via ontlasting uitgescheiden en dit treedt al op vóórdát klinische verschijnselen optreden. Doorgaans vermindert deze uitscheiding tot niet meetbare niveaus na twee weken. In zeldzame gevallen kan de uitscheiding tot zes weken doorgaan. De incubatietijd van FPV varieert tussen de twee en veertien dagen, maar is doorgaans drie tot zeven dagen⁴²⁷.

30.15.1. Verschijnselen

De klinische verschijnselen verschillen sterk en zijn afhankelijk van de immuniteitsstatus van het individuele dier. Volwassen (gedeeltelijk) immune dieren kunnen subklinisch geïnfecteerd worden of milde verschijnselen vertonen, terwijl jonge kittens na infectie binnen 12 uur kunnen sterven (peracut). Vooral bij jonge dieren kan sterfte zo snel optreden, dat andere verschijnselen geen kans krijgen om zichtbaar te worden.

Het virus heeft een voorkeur voor snel delende cellen, zoals darmen, cellen van het immuunsysteem en in specifieke situaties (ontwikkeldende foetussen/kittens in de snel delende cellen van de kleine hersenen (cerebellum))⁴²⁸.

30.15.1.1. Prenatale en neonatale infecties in kittens tot 4 weken

Niet immune, drachtige poezen kunnen na een infectie met FPV in de vroege dracht aborteren. Poezen die pas aan het einde van de dracht worden geïnfecteerd, zullen de dracht kunnen voldragen, maar de kittens kunnen in de baarmoeder geïnfecteerd raken. Als de kittens geboren worden, zullen vooral de neurologische effecten van het virus op het zich snel ontwikkelende cerebellum (cerebellaire hypoplasie, hydranencefalie) in het oog springen, zoals ataxie⁴²⁹ of epileptische aanvallen⁴³⁰.

Ook als kittens kort na de geboorte geïnfecteerd raken, kan dat resulteren in neurologische verschijnselen (wegens de zich nog ontwikkelende hersenen). De prognose

⁴²⁴ van der Leij, W.J.R., Duijvestijn, M.B.H.M., de Voer-de Haas, Sonja, Willems-Dams, Riekske, Laane-de Fremery, Claire & van Leeuwen, Michelle (01-10-2018). Uitbraakmanagement bij kattenziekte in dierenopvangcentra..

⁴²⁵ <https://www.avma.org/resources-tools/pet-owners/petcare/feline-panleukopenia>, geraadpleegd maart 2021

⁴²⁶ <http://www.abcdcatsvets.org/abcd-guidelines-on-feline-panleukopenia-2012-edition/>, geraadpleegd maart 2021

⁴²⁷ Litster, A. and Benjanirut, C. (2014) Case series of feline panleukopenia virus in an animal shelter..

⁴²⁸ Stuetzer, B. and Hartmann, K. (2014) Feline parvovirus infection and associated diseases.

⁴²⁹ Aeffner, F., Ulrich, R., Schulze-Rückamp, L. and Beineke, A. (2006) Cerebellar hypoplasia in three sibling cats after intrauterine or early postnatal parvovirus infection..

⁴³⁰ Greene, C.E.(2012) Feline Enteric Viral Infections. In: C.E. Greene, ed, Infectious Disease of the Dog and Cat. 4th edn..

van deze geïnfecteerde kittens die nog bij hun moeder drinken, is niet beter dan bij nestjes moederloze kittens, omdat naar verwachting deze poezen zelf geen beschermende immuniteit hebben en dus geen antilichamen aan hun kittens overdragen.

30.15.1.2. Kittens ouder dan 6 weken en volwassen katten

Na een besmetting met het FPV zal het virus zich vermenigvuldigen in het lichaam. Na ongeveer twee dagen verspreidt het virus zich systemisch via de bloedbaan en dit kan koorts geven⁴³¹. Daarna zorgen vooral snel delende cellen in lymfoïd weefsel, beenmerg en enterocyten (cellen in de darm) voor een virusvermeerdering, met een ernstige panleukopenie en een immuundepressie tot gevolg. De aantasting van de enterocyten veroorzaakt maldigestie en malabsorptie waardoor een (bloederige) diarree ontstaat⁴³².

Uit onderzoek van Litster⁴³³ bij asielkatten naar klinische verschijnselen en prognose bleek dat verschijnselen als anorexie, diarree, braken, lethargie, koorts, bloederige diarree, uitdroging en circulatoire shock het vaakst werden geconstateerd. Hierbij bleek voor katten met circulatoire shock de prognose 'infaust' te zijn. Van de 39 kittens (≤ 16 weken) waarbij de infectie met een sneltest was aangetoond, stierven er 25 (64%). Sterfte is doorgaans het gevolg van sepsis, dehydratie en DIS (diffuse intravasale stolling). Indien katten na 5 dagen klinische klachten nog leven is de prognose gunstiger⁴³⁴. Als opgevangen kittens plotseling ernstig ziek zijn en/of zonder ziekteverschijnselen dood gevonden worden, dienen alle alarmbellen af te gaan voor het FPV. Het strekt tot aanbeveling om bij plotseling overlijden altijd een parvo (snel)test uit te voeren om FPV uit te sluiten. Het FPV is niet besmettelijk voor mensen en is dan ook geen zoönose.

30.15.2. Diagnostiek

Bij een vermoeden van kattenziekte op basis van klinische symptomen, moet een ziek dier direct geïsoleerd worden en is het zaak de diagnose zo snel mogelijk te bevestigen. De diagnostiek combineert bij voorkeur een snel resultaat met een hoge gevoeligheid. Er zijn verschillende immunochromatografie testen (zogenaamde sneltesten) beschikbaar voor het vaststellen van canine parvo virus (CPV) in feces of darminhoud. De nauwe structurele en antigene verwantschap tussen FPV en CPV maakt het mogelijk om deze CPV-testen ook te gebruiken voor het aantonen van FPV⁴³⁵.

Vals positieve en vals negatieve testuitslagen komen voor zoals bij iedere test het geval is. De meest voorkomende reden voor een sneltest met een vals positieve uitslag is een vaccinatie met een levend verzwakt FPV-vaccin in een voorafgaande periode korter dan 3 weken, omdat ook vaccinvirus in de feces wordt uitgescheiden^{436,437}.

De testuitslag is binair, dat wil zeggen dat er een streep(je) staat of niet. De intensiteit van de streep heeft geen voorspellende waarde over de ernst van de infectie. Dat is vergelijkbaar met een zwangerschapstest van mensen: een beetje zwanger bestaat niet. Als echter een recent gevaccineerde kat/kitten klinische verschijnselen laat zien die sterk op kattenziekte lijken in combinatie met een positieve uitslag van de sneltest, dan is de verdenking van een infectie met FPV sterk. Door het gebruik van een CPV-sneltest, is het

⁴³¹ Litster, A. and Benjanirut, C. (2014) Case series of feline panleukopenia virus in an animal shelter.

⁴³² Stuetzer, B. and Hartmann, K. (2014) Feline parvovirus infection and associated diseases.

⁴³³ Litster, A. and Benjanirut, C. (2014) Case series of feline panleukopenia virus in an animal shelter.

⁴³⁴ Litster, A. and Benjanirut, C. (2014) Case series of feline panleukopenia virus in an animal shelter.

⁴³⁵ Selman, L.D.A.M. (2018) Betrouwbaarheid canine parvo sneltest bij feline panleukopenie..

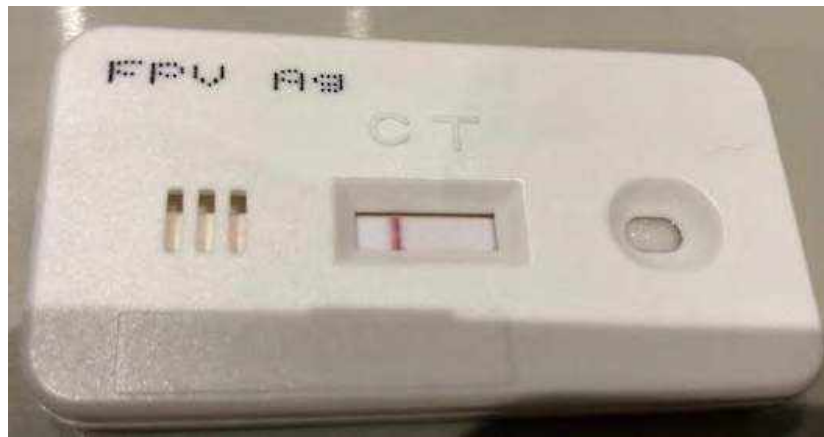
⁴³⁶ Patterson, E.V., Reese, M.J., Tucker, S.J., Dubovi, E.J., Crawford, P.C. and Levy, J.K. (2007) Effect of vaccination on parvovirus antigen testing in kittens..

⁴³⁷ Neuerer, F.F., Horlacher, K., Truyen, U. and Hartmann, K. (2008) Comparison of different inhouse test systems to detect parvovirus in faeces of cats.

mogelijk om bij een verdenking van kattenziekte direct maatregelen te treffen om een uitbraak te voorkomen.

Positieve uitslag (T met streep)

Negatieve uitslag (controlestreep licht op, T-streep niet)

30.15.3. *Behandeling*

Er is geen geneesmiddel tegen kattenziekte en elke kat zal het virus vanuit zijn eigen immuunsysteem moeten overwinnen, als dit al lukt.

Zeker in een asiel-/opvang setting is het zeer de vraag of proberen te behandelen een verstandige en reële optie is. Hierbij moet het belang van het individu afgewogen worden ten opzichte van de gehele populatie, inclusief benodigde financiële middelen en menskracht die het kost om een individueel dier een kleine kans te geven op overleving. Zolang er katten aanwezig zijn die FPV hebben (en het virus uitscheiden), kan het virus zich blijven verspreiden, wordt de contaminatie van de omgeving steeds uitgebreider en loopt de aanwezige (gevoelige) en toekomstige populatie risico op besmetting.

Indien gekozen wordt voor behandeling van dieren met kattenziekte, dan is de behandeling symptomatisch en ondersteunend in de vorm van: antibraakmiddelen, infuustherapie, bloedtransfusie, dwangvoeren en breed spectrum antibiotica om te voorkomende bacteriële infecties te voorkomen.

30.15.4. *Preventie*

Individuele infecties zullen waarschijnlijk blijven optreden, maar dit hoeft niet in een uitbraak van kattenziekte uit te monden. Als in een asiel/opvang de juiste voorbereidingen worden getroffen, kan in de meeste gevallen het uitbraakrisico worden ingeperkt⁴³⁸.

Preventie tegen de kattenziekte bestaat uit het vaccineren met een verzwakt levend Feline Parvo vaccin. Hierbij is het belangrijk dat een kitten vanaf de 12^e levensweek de laatste vaccinatie krijgt, opdat de kans dan het grootst is dat het kitten geen maternale antistoffen meer in het lichaam heeft en het eigen afweersysteem de immuniteit tegen het FPV opbouwt. Een vaccinatie tegen FPV werkt, na een volledige cyclus als kitten met een herhalingsvaccinatie op eenjarige leeftijd, minimaal drie jaar⁴³⁹.

30.15.5. *Preventie verspreiding uitbraak FPV (in een kattenopvang)*^{440,441}

Parvo gevallen komen nu eenmaal voor, daar kan niemand iets aan doen. Het voorkomen van een uitgebreide uitbraak is echter iets wel wat voorkomen kan worden door een goed gestructureerd en tijdig ingrijpen. Hierbij is begeleiding van een kundige asioldierenarts onmisbaar. Indien een opvang niet over een eigen asioldierenarts beschikt of de betrokken

⁴³⁸ Hurley, K.. (2009) Outbreak Management. In: L. Miller and K. Hurley, eds, Infectious Disease Management in Animal Shelters.

⁴³⁹ http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2020/03/Tool_Vaccine-recommendations_Feb2020.pdf

⁴⁴⁰ Leij, van der W.J.R., Duijvestijn, M.B.H.M., de Voer-de Haas, S.A.M, Willems-Dams, H.C.A.W., Laane-de Fremery, C.S., & Leeuwen, van A.M.J. (2018). Uitbraakmanagement bij kattenziekte in dierenopvangcentra.

⁴⁴¹ Hurley, K. (2009) Outbreak Management. In: L. Miller and K. Hurley, eds, Infectious Disease Management in Animal Shelters

dierenarts te weinig ervaring met uitbraaksituaties heeft, dan strekt het de aanbeveling om hulp te vragen aan experts zoals ervaren asiëldierenartsen binnen het netwerk en specialisten van o.a. de Faculteit Diergeneeskunde. Een parvo uitbraak is een ingrijpende en intensieve gebeurtenis, waarbij een adequate aanpak levensreddend is.

30.15.6. Richtlijn bij uitbraak infectieuze ziekte volgens Hurley⁴⁴²:

1. Diagnostiek (al eerder besproken) en isolatie
2. Inventarisatie: blootgestelde dieren – risico populatie
3. Reiniging & desinfectie van de omgeving
4. Bescherming niet blootgestelde + nieuwe dieren
5. Documentatie
6. Communicatie staf en publiek
7. Evaluatie en preventie

30.15.6.1. Isolatie

Een kat met klinische verdenking van kattenziekte, dient onmiddellijk gediagnosticeerd en geïsoleerd van de rest van de populatie gehuisvest te worden in de isolatieafdeling. Dit kan echter ook inhouden, indien een dier zich in een (quarantaine)ruimte bevond, dat deze ruimte als isolatie wordt aangewezen. De dieren moeten dan wel individueel gehuisvest kunnen worden in de ruimte en de ruimte moet ook geschikt zijn om als isolatie ruimte te dienen (zie ook het kader 'Eisen voor een isolatieruimte').

Op deze wijze voorkom je dat met FPV besmette katten of mogelijk met FPV besmette katten vervoerd/verplaatst worden en is het risico op verdere verspreiding van het parvovirus lager.

Eisen voor een isolatie ruimte⁴⁴³:

- De afdeling is daadwerkelijk afgescheiden van de rest van de opvang met een fysieke barrière (afstand, deur, e.d.).
- Deze afdeling heeft eigen materialen om dieren te verzorgen: kooien, slaapmaterialen, speeltjes, reinigings- en desinfectiemiddelen, materialen voor persoonlijke hygiëne, voedsel, kattenbakkorrels, etc. Al deze materialen zijn duidelijk gemerkt (kleurcodering) als behorende bij de isolatieafdeling en mogen niet in de rest van de opvang gebruikt worden.
- Afval van de isolatieafdeling wordt op de afdeling zelf in plastic verpakt en direct afgevoerd.
- Bij voorkeur heeft een isolatieafdeling een eigen mogelijkheid om werkkleding te wassen.
- Desinfecterende voetbaden zijn niet aan te bevelen. De voorkeur gaat uit naar speciale voor isolatie bestemde schoenen of overschoenen, die na vertrek van de gebruiker op de afdeling achter blijven.

30.15.6.2. Inventarisatie: blootgestelde dieren – risico populatie

Besmetting kan via de mens of via besmette materialen (schoonmaakdoekjes, -emmers, -borstels, voerbakjes et cetera) overgebracht worden op andere katten. Daarom is het van belang om de routing na te gaan met wie (mens en dier) een met FPV-besmette kat in

⁴⁴² Hurley, K. (2009) Outbreak Management. In: L. Miller and K. Hurley, eds, Infectious Disease Management in Animal Shelters

⁴⁴³ Leij, van der W.J.R., Duijvestijn, M.B.H.M., de Voer-de Haas, S.A.M, Willems-Dams, H.C.A.W., Laane-de Fremery, C.S., & Leeuwen, van A.M.J. (2018). Uitbraakmanagement bij kattenziekte in dierenopvangcentra.

aanraking is geweest. Daarbij is ook van belang of een dierenambulance of vervoersmand gedesinfecteerd is nadat de besmette kat daarin vervoerd is. Als dat niet of onvoldoende gebeurd is: welke kat is in de buurt van de FPV-besmette kat geweest, wie is in aanraking geweest met de kat en naar welke andere katten is de betrokkene daarna gegaan? Ook dienen de routings van personeel en vrijwilliger nagegaan te worden qua verzorging van de katten. Vergeet daarbij extern betrokken verzorgers/dierenartsen niet. Iedereen dient gewaarschuwd te worden dat er een FPV besmetting is opdat een verspreiding van het FPV geminimaliseerd wordt.

Als de dagelijkse dierverzorging (wanneer werkt wie waar?) niet routinematig door een opvang wordt geregistreerd, is de verspreiding van FPV binnen het bedrijf niet te voorspellen. Men zal dan alle aanwezige katten als blootgesteld moeten beschouwen: het parvovirus kan immers indirect door verzorgers zijn verspreid door de gehele opvang. De opvang dient dan minimaal twee weken (wegens de incubatietijd) gesloten te worden voor nieuwe opnames, na het diagnosticeren van de laatste FPV-kat.

Als het gaat om een opvang met gemeentelijke verplichtingen omtrent de opvang van zwerfdieren, dan zal het besluit om te sluiten in overleg met betreffende gemeente genomen moeten worden, zodat er afspraken gemaakt kunnen worden rondom de opvang van zwerfdieren en deze zorg gegarandeerd blijft.

Indien blijkt dat slechts een gedeelte van de opvang mogelijk blootgesteld is (zoals bijvoorbeeld, maar niet uitsluitend het geval als een kitten rechtstreeks naar een gastgezin is gegaan), dan wordt alleen het betreffende gedeelte gesloten voor nieuwe opvang. Dit gedeelte wordt dan in zijn geheel als isolatie behandeld.

Het spreekt voor zich dat bij de verzorging van de mogelijk besmette/ blootgestelde katten vergelijkbare voorzorgsmaatregelen als in de isolatieafdeling dienen te worden genomen, om besmetting en infectie te voorkomen, met als enige verschil dat deze katten niet individueel gehuisvest hoeven te worden.

In geval gastgezinnen te maken krijgen met een parvobesmetting van hun opvangkittens, betreedt niemand van een kattenopvang het huis van het gastgezin. Het gastgezin dient nog strikter dan normaal de kittens op te vangen (zoals ook voor een isolatie afdeling geldt): volledig geïsoleerd in een aparte kamer met aparte schoonmaakspullen, voer & voerbakken, speeltjes en overige benodigdheden. In geval er benodigdheden van de kattenorganisatie naar het gastgezin moeten, wordt dit op de stoep van het gastgezin achtergelaten.

30.15.6.3. Reiniging & desinfectie van de omgeving

Parvovirussen worden vooral uitgescheiden met feces en in mindere mate met andere lichaamsvloeistoffen zoals urine en uitvloeiing van neus en ogen. Het zeer besmettelijke FPV kan gemakkelijk door mensen, de aanwezige spullen en de omgeving worden doorgegeven aan niet-besmette katten en kittens die vervolgens FPV kunnen krijgen. Daarom is hygiëne in een asiel/ opvang altijd belangrijk en bij een parvo-uitbraak zelfs van levensbelang. FPV kan lang buiten het lichaam van een kat overleven, is zeer omgevingsresistent en bestand tegen een groot aantal desinfectantia. Hierdoor is voorkomen van verspreiding van parvo een uitdaging!

Zoals altijd geldt dat voor desinfectie eerst schoongemaakt moet worden volgens de standaard stappen inclusief nat reinigen met reinigingsmiddel of een methode met een vergelijkbaar effect. Het gebruik van een hogedruk reiniger wordt met klem afgeraden, omdat dit juist bijdraagt aan de verdere verspreiding van het virus. Door reinigen wordt het organische materiaal met daarin virusdeeltjes, mechanisch verwijderd en wordt

voorkomen dat het organisch materiaal het desinfectiemiddel inactieveert⁴⁴⁴. Na de reiniging dienen vuil en zeep grondig weggespoeld te worden, voordat er gedesinfecteerd kan worden. Materialen die in de wasmachine kunnen, dienen op ten minste 60 graden gewassen te worden, waarbij de temperatuur voldoende lang bereikt moet worden (dus geen ECO wasprogramma). Mechanisch drogen op hoge temperatuur, zoals bij gebruik van een droger, draagt ook bij aan inactiveren van het FPV. Spullen die niet (voldoende) gereinigd kunnen worden, kunnen ook niet gedesinfecteerd worden en moeten dus weggegooid worden.

Er zijn slechts twee (geregistreerde) specifieke middelen die voldoende parvocide⁴⁴⁵ werken:

- kaliumperoxymonosulfaat. In Nederland wordt dit middel verkocht onder de merknaam Virkon-S.
- natriumhypochloriet.

Virkon-S doodt het parvovirus op schone oppervlakten. Om een verblijf te desinfecteren kan een oplossing 1% Virkon-S in een drukspuit (plantenspuit of lagedrukspuit) gedaan worden om oppervlakten goed te desinfecteren. Laat de Virkon-S oplossing aan de lucht drogen voor een maximale werking. Het is niet zo dat hoe natter het oppervlak met een Virkon-S oplossing is, hoe beter de Virkon-S desinfecteert. Wel moet ervoor gezorgd worden dat de juiste inwerktijd behaald wordt.

Chloor doodt het parvovirus ook, maar is minder stabiel, bewerkelijker in gebruik en (potentieel) schadelijker voor de kat en de mens (inademing en scherpe geur). De aanbevolen concentratie is 1,8 gram chloor/liter water⁴⁴⁶.

Deze desinfectiemiddelen zijn corrosief voor metalen voorwerpen, zoals vangkooien en verblijven bijvoorbeeld. Het gebruik ervan kan risico's opleveren voor de gezondheid van asielmedewerkers, vrijwilligers en dieren. Gebruik middelen altijd volgens het actuele (wettelijk) gebruiksvorschrift.

30.15.6.4. Bescherming niet blootgestelde en nieuwe dieren⁴⁴⁷

In geval er een uitbraak met parvo is in een (zwerf)kattenopvang, dienen alle katten van 16 weken en ouder zo spoedig mogelijk gevaccineerd te worden met een levend verzwakt vaccin (in het Engels: Modified Live Vaccin). Dit geldt ook voor katten die niet gerelateerde klinische afwijkingen vertonen (bijvoorbeeld niesziekte of een abces).

Deze vaccinatie geeft al na 3 dagen bescherming tegen ernstige ziekteverschijnselen⁴⁴⁸. Moederpoezen kunnen beter niet direct gevaccineerd worden als zij kittens van jonger dan 4 weken hebben. Indien mogelijk worden deze gezinnen apart opgevangen en wordt er gewacht met vaccineren totdat de kittens 4 weken zijn. De kittens kunnen namelijk ook het vaccinvirus oplopen en dit kan, net als het veldvirus onomkeerbare neurologische afwijkingen veroorzaken⁴⁴⁹. Bij drachtige poezen kan in een uitbraaksituatie serieus overwogen worden om te vaccineren in combinatie met de dracht af te breken, om zo de poes te beschermen en de gevoelige populatie binnen de opvang te verkleinen.

Kittens tussen de 4 en de 16 weken worden, indien nog niet gevaccineerd, direct gevaccineerd. In bepaalde gevallen kan een vaccinatie geen/onvoldoende effect hebben,

⁴⁴⁴ Uttenthal, A., Lund, E. and Hansen, M. (1999) Mink enteritis parvovirus. Stability of virus kept under outdoor conditions..

⁴⁴⁵ Eleraky, N.Z., Potgieter, L.N.D. and Kennedy, M.A. (2002) Virucidal efficacy of four new disinfectants..

⁴⁴⁶ Scott, F.W. (1980) Virucidal disinfectants and feline viruses..

⁴⁴⁷ http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2020/03/Tool_Vaccine-recommendations_Feb2020.pdf

⁴⁴⁸ Brun, A., Chappuis, G., Précausta, P. and Terré, J. (1979) Immunisation against Panleucopenia: Early development of immunity..

⁴⁴⁹ Pollock, R.V.H. and Postorino, N.C. (1994) Feline panleukopenia and other enteric viral diseases. In: R.G. Sherding, ed, *The Cat: Diseases and Clinical Management*.

dit komt dan door de aanwezigheid van maternale antistoffen. De antistoffen beschermen een kitten in de periode dat deze zelf nog geen antistoffen aan kan maken. Bij vaccinatie kan het zijn dat het vaccin virus wordt weggevangen door de maternale antistoffen. Het resultaat is dat de bescherming door maternale antistoffen weg is en dat er geen/te weinig vaccinvirus in het lichaam circuleert om zelf antistoffen aan te maken. Echter dit is geen reden om niet te vaccineren omdat niet-vaccineren tot meer kittensterfte in geval van een parvo-uitbraak in een opvang leidt. Om de kans zo groot mogelijk te maken dat kittens na vaccinatie voldoende eigen afweer opbouwen, wordt de vaccinatie met levend verzwakt vaccin, zolang de kittens nog in de opvangsituatie zitten, met tussenpozen van 2 weken herhaald totdat ze 16 weken oud zijn. In de onderstaande tabel een korte samenvatting.

Groep	Mogelijk blootgesteld?	Geen blootstelling of nieuwe dieren
<i>(Jong)Volwassen (>16 weken)</i>	Direct eenmalig vaccineren met levend verzwakt vaccin, indien dit nog niet gebeurd was	Bij voorkeur 5-7 dagen voor opname vaccineren en alleen op veilige locatie
<i>Drachtig</i>	Direct vaccineren en dracht afbreken	Opvang op veilige locatie (gastgezin), indien niet mogelijk dan niet opnemen!
<i>Moederpoes + kittens < 4 weken</i>	Observeren in strikte isolatie en vaccineren zodra kittens 4 weken zijn	Opvang op veilige locatie (gastgezin), indien niet mogelijk dan niet opnemen!
<i>Kittens > 4 weken* (alleen bij uitbraak! Anders geldt het advies vanaf 6 weken vaccineren!)</i>	Direct vaccineren met levend verzwakt vaccin (indien nog niet gebeurd) en om de 2 weken herhalen tot en met 16 weken leeftijd	Opvang op veilige locatie (gastgezin), indien niet mogelijk dan niet opnemen!

Vaccinatietabel bij een FPV uitbraak

Het parvovirus kan al flink door de kattenopvang verspreid zijn, voordat een vaccinatie haar levensreddende werk kan verrichten. Daarom zijn de eerste dagen na een uitbraak van het FPV in een kattenopvang slopend. Met name de eerste vijf dagen is de kans om dode katten/ kittens in verblijven te vinden het grootst.

Indien katten op tijd gevaccineerd en goed beschermd zijn, dienen katten uit de opvang zo snel mogelijk geplaatst te worden – mits de geplaatste kat de komende twee weken binnen blijft en de adoptant geen andere katten heeft.

Het is niet reëel om te verwachten dat het FPV-virus, na desinfectie van afdelingen, geheel uit een opvang verdwenen is. Katten die tijdens een uitbraak aanwezig waren en nu herplaatst kunnen worden, kunnen het beste als enige kat of bij goed gevaccineerde huisgenoten geplaatst worden, waarbij de nieuwe eigenaren van tevoren goed worden voorgelicht. Dit geldt ook voor katten die hersteld zijn van een FPV infectie. Deze dieren kunnen eventueel gewassen worden om virusbesmetting van de vacht te verminderen.

30.15.6.5. Documentatie

Een goede documentatie van gegevens van de katten qua herkomst; huisvestingsgeschiedenis; ziekteverschijnselen; uitslagen van diagnostiek; behandelingen (inclusief vaccinatie); genomen maatregelen en effecten daarvan is altijd verstandig, maar in geval van een parvo-uitbraak noodzakelijk.

30.15.6.6. Communicatie staf en publiek

Het belang van communicatie rondom ziekten en uitbraken is van cruciaal belang, omdat:

- a. transparantie heel belangrijk is in dergelijke gevallen;
- b. het mensen, met name opvangmedewerkers en samenwerkende partijen, informeert over nut, noodzaak en werkwijze rondom te nemen (preventieve) maatregelen;

- c. bijdraagt aan het inperken van de verspreiding van het virus en
- d. een groter bewustzijn bij het publiek kan genereren over onder andere het nut en de noodzaak van vaccinatie en andere preventieve maatregelen.

30.15.6.7. Evaluatie en preventie

Documentatie is niet alleen belangrijk tijdens het verloop van de uitbraak, maar ook essentieel om na afloop (of dit nu een uitbraak is of alleen een individueel geval) te evalueren. Hierbij kan gekeken worden naar mogelijke oorzaken van de situatie, de effectiviteit van genomen maatregelen, het functioneren van de organisatie per afzonderlijke afdelingen met de doelstelling om lering en verbeterpunten te verzamelen voor de organisatie. Ook kan er op dat moment gekeken worden naar nieuw te nemen preventieve maatregelen en kan het plan van aanpak voor dergelijke situaties aangepast worden met de nieuw verkregen inzichten.

30.16. Schimmel^{450, 451}

Dermatofytose (ook wel ringworm genoemd, wegens de vorm van de plek) is een oppervlakkige schimmelinfectie van de keratine houdende huidstructuren (nagels, haren, veren en de buitenste dode laag van de huid). Een infectie is meestal zelflimiterend. Toch is schimmel in geen geval onschuldig. Deze schimmels zijn vaak zoönotisch, dit houdt in dat ze van een gewerveld dier op de mens overgedragen kunnen worden.

Er zijn meer dan 20 schimmelsoorten bekend. Ongeveer 90% van de zoönotische infecties wordt veroorzaakt door drie soorten *Microsporium canis* (honden en katten), *Trichophyton verrucosum* (runderen) en *Trichophyton mentagrophytes* (konijnen, knaagdieren, landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren)⁴⁵². Bij de kat wordt in 90% van de gevallen in het diagnostisch onderzoek *Microsporium canis* gevonden.

30.16.1. Ziekteverloop

Een kat kan een schimmelinfectie oplopen na direct contact met sporen die in de vacht aanwezig zijn. Schimmels hebben keratine nodig om te overleven. Keratine is een lichaamseiwit wat onder andere in de opperhuid, nagels en haren van de mens en veel diersoorten voorkomt^{453,454}. De incubatietijd ligt tussen de twee en de vier weken.

Bij katten bestaan de verschijnselen voornamelijk uit afgebroken haren tot kale plekken in de vacht. Deze kunnen een typische ronde vorm hebben. De huid is meestal schilferig en kan wat roder dan normaal zijn. De huidafwijkingen kunnen gepaard gaan met jeuk, maar meestal is dit niet het geval. Soms zijn er wondjes met korstjes aanwezig (vaker bij *Trichofyton spp* dan bij *Microsporium spp.*) Katten hebben vaak plekjes op de kop, rond de bek, ogen, randen van de oorschelpen en/of op de onderpoten.^{455,456}

⁴⁵⁰ Overgaauw, P.A.M. (2008) Schimmelinfecties bij dieren. *Bijblijven*; uitgave: 9/2008. pp13-21.

⁴⁵¹ Leij, W.J.R. van der. (2014) Dermatofytose bij katten in een dierenopvangcentrum.

⁴⁵² Overgaauw, P.A.M. (2008) Schimmelinfecties bij dieren. *Bijblijven*; uitgave: 9/2008. pp13-21.

⁴⁵³ Vermout, S; Tabart, J; Baldo, A; Mathy, A; Losson, B; Mignon, B. Pathogenesis of Dermatophytosis. (2008) *Mycopathologia* 166:267–275.

⁴⁵⁴ Kunert, J. Effect of reducing agents on proteolytic and keratinolytic activity of enzymes of *Microsporium gypseum*. (1992) *Mycoses*, Vol. 35, Issue 11-12, pages 343–348

⁴⁵⁵ DeBoer, D.J; Moriello, K.A. (2014) Development of an experimental model of *Microsporium canis* infection in cats.

⁴⁵⁶ Moriello, K.A., Newbury, S. (2006) Recommendations for the Management and Treatment of Dermatophytosis in Animal Shelters..

30.16.2. Diagnostiek^{457,458}

Er zijn diverse diagnostische mogelijkheden om een schimmelinfectie vast te stellen. Voor alle onderzoeken geldt dat alleen een representatief afgenomen monster iets zegt over de resultaat van de schimmeltest.

Voor de diagnose van dermatofytose is een haar-/huidmonster nodig. Monsters worden genomen door haren van de rand van de laesie te epilieren en daarbij eventueel korst-/schilfermateriaal van de laesie te verzamelen.

Voor onderzoek naar dragerschap of voor controle na behandeling wordt het gehele dier geborsteld met een schone tandenborstel - de zogenaamde MacKenzie methode⁴⁵⁹ genoemd.

1. De Woodse lamp; metabolieten van *Microsporum canis* fluoresceren onder de Woodse lamp. Bij juist gebruik kan een positief voorspellende waarde van 90% bereikt worden.
2. Trichogram; een monster van verdachte plekjes wordt op een voorwerpglasje in een beetje olie bekeken onder de microscoop. Het monster kan eventueel op geleide van de Woodse lamp genomen worden.
3. Schimmelkweek; het (eventueel met behulp van de Woodse lamp) genomen monster wordt op kweek gezet op een speciale schimmel groeiplaat. Na 10 tot 14 dagen kan hierbij pas een negatieve uitslag aan verbonden worden.
4. PCR schimmeltest; een relatief nieuwe testmogelijkheid op PCR-test principe, die binnen enkele dagen uitslag geeft. De PCR test geeft uitsluitel of er DNA van schimmels aanwezig zijn in het haar- en huidmonster of omgevingsmonster. Er zijn verschillende aanbieders van PCR-testen, hierbij moet worden opgelet welke PCR zij aanbieden: alleen op *Microsporum spp.* of ook op *Trichofyton spp.*

schimmelplekken op de wang en bovenlip

hetzelfde kitten vier weken later na behandeling

⁴⁵⁷ Leij, W.J.R. van der. (2014) Dermatofytose bij katten in een dierenopvangcentrum.

⁴⁵⁸ Moriello KA, Coyner K, Paterson S, et al. (2017) Diagnosis and treatment of dermatophytosis in dogs and cats. .

⁴⁵⁹ Mackenzie, D.W.R. (1963) 'Hairbrush diagnosis' in detection and eradication of nonfluorescent scalp ringworm..

30.16.3. Behandeling^{460,461}

Een combinatie van een topicale en orale therapie blijkt het meest effectief: oraal om genezing te bespoedigen en topicaal om de omgevingsbesmetting te reduceren. Een topicale behandeling kan bijdragen aan het genezingsproces, maar is (meestal) onvoldoende effectief als alleenstaande behandeling⁴⁶². Scheren wordt alleen aangeraden bij langharige en/of verklitte vacht, omdat door het scheren microtrauma aan de huid kan ontstaan, waardoor schimmel juist een toegangsroute heeft voor infectie. De orale behandeling is belangrijk voor het genezingsproces. Bij katten wordt veelal de combinatie van Itrafungol (orale suspensie) met Imaverol (shampoo, niet geregistreerd voor gebruik bij katten als off label use) ingezet^{463,464}.

Bij de behandeling van schimmelinfecties is hygiëne en hygiënisch werken essentieel om (her)besmetting te voorkomen. Dit omvat het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen, het schoonhouden van de directe leefomgeving van de kat, maar ook de ruimte eromheen. Gebruik van diergeneesmiddelen (zoals Imaverol bijvoorbeeld) voor het schoonmaken of ontsmetten van de omgeving is niet toegestaan⁴⁶⁵. Gebruik geregistreerde en toegelaten middelen voor reiniging en desinfectie⁴⁶⁶.

Na twee weken behandelen wordt de behandeling geëvalueerd door middel van een nieuwe test (kweek of PCR). Na wederom twee weken behandeling, volgt een tweede schimmeltest. De behandeling blijft net zo lang doorgaan totdat er twee negatieve schimmeltestuitslagen zijn, waarna een kat uitbehandeld is⁴⁶⁷.

schimmelplek op de neus

hetzelfde kitten na intensieve schimmelbehandeling

⁴⁶⁰ Leij, W.J.R. van der. Dermatofytose bij katten in een dierenopvangcentrum. (2014) *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, volume 2014, issue 3, pp 22-31

⁴⁶¹ Moriello, K.A., Newbury, S. (2006) Recommendations for the Management and Treatment of Dermatophytosis in Animal Shelters.

⁴⁶² DeBoer, D.J; Moriello, K.A. (1995) Inability of two topical treatments to influence the course of experimentally induced dermatophytosis in cats..

⁴⁶³ Hnilica, K.A; Medleau, L. (2002) Evaluation of topically applied enilconazole for the treatment of dermatophytosis in a Persian cattery..

⁴⁶⁴ Colombo, S; Cornegliani, L; Vercelli, (2001) A. Efficacy of itraconazole as a combined continuous/pulse therapy in feline dermatophytosis: preliminary results in nine cases..

⁴⁶⁵ Leij, W.J.R. van der. (2014) Dermatofytose bij katten in een dierenopvangcentrum.

⁴⁶⁶ Ctgb - College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, <http://www.ctgb.nl/>

⁴⁶⁷ Moriello, K.A; Newbury, S. (2009) Dermatophytosis. In: Infectious disease management in animal shelters..

de kat/het kitten dient door en door nat te worden gemaakt in lauw water met Imaverol

Indien er twijfel is of de omgeving voldoende schoon is, kan (nadat de kat uit de ruimte is vertrokken en na de eerste grondige schoonmaaksessie) een omgevingsmonster genomen worden. Het omgevingsmonster kan door middel van een kweek of PCR geanalyseerd worden⁴⁶⁸.

⁴⁶⁸ Mancianti, F; Nardoni, S; Corazza, M; D'Achille, P; Ponticelli, C.(2003) Environmental detection of *Microsporium canis* arthrospores in the household of infected cats and dogs..

31. Euthanasiebeleid

31.1. Criteria voor euthanasie

Het euthanasiebeleid is – terecht – een hekel punt. Over het euthanasiebeleid dienen strakke afspraken gemaakt te worden tussen dierenarts en de verantwoordelijken binnen de zwervkattenorganisatie. Het is van belang dat de afspraken helder zijn, voordat er zwervkatten in beeld zijn die in aanmerking kunnen komen voor euthanasie. Het is noodzakelijk om met de betrokken dierenarts te overleggen of de criteria om euthanasie te plegen in gezamenlijkheid akkoord zijn. Euthanasie is meer dan een veterinaire handeling: het is een ethische kwestie die zorgvuldig doordacht dient te worden, bij elke zwervkat opnieuw. De KNMvD heeft een afwegingskader voor euthanasie opgesteld ter ondersteuning, te verkrijgen via de KNMvD of op te vragen via info@stichtingzn.nl.

Er zijn verschillende criteria bij wilde of verwilderde zwervkatten om geen andere uitweg te kunnen hanteren dan euthanasie. Die criteria zullen per dierenarts en zwervkattenorganisatie iets verschillen en ook afhankelijk zijn van de mogelijkheden van opvang. Bij het definitieve besluit om euthanasie te plegen, dient altijd de dierenarts en de coördinator van de zwervkattenorganisatie betrokken te zijn, opdat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid bestaat. Hierbij kan gekozen worden voor een adviescommissie voor euthanasiebeslissingen die minimaal uit een dierenarts, zwervkatten coördinator en/of eindverantwoordelijke bestuurder bestaat, eventueel aangevuld met een tweede zwervkatten coördinator en/of een paraveterinair. Vooral bij ingewikkelde of twijfelgevallen zorgt een adviescommissie voor een weloverwogen besluit, waarbij de verantwoording gezamenlijk gedragen wordt.

Euthanasiecriteria voor de zwervkat:

1. een dodelijke ziekte (leg vast welke ziekte)
2. een besmettelijke/ongeneeslijke ziekte die een gevaar vormt voor de overige populatie (leg vast welke ziekte)
3. ernstige verwonding of ziekte die onmogelijk is om te behandelen vanwege het wilde gedrag (langdurige opsluiting is dierenleed voor wilde zwervkatten)
4. ernstige verwonding of ziekte met geringe of geen kans op herstel
5. de noodzaak van een dermate kostbare ingreep dat dit niet betaalbaar is voor de zwervkattenorganisatie.

Naast deze criteria zijn per organisatie en per dierenarts mogelijke andere criteria waardoor euthanasie in aanmerking komt:

6. Kittens die jonger dan tien dagen oud zijn (gesloten ogen) zonder moederpoes.

Indien voor het laatste geval een andere moederpoes beschikbaar is die mogelijk de kittens kan voeden, is van belang de afweging van overdracht van ziektes mee te nemen in de besluitvorming. Immers, als kittens ziekten overgedragen krijgen via de moedermelk of de kittens besmetten de vervangende moederpoes, zijn meer kattenlevens in het geding. Helemaal als er sprake is van het 'bijleggen' van kittens, hierdoor kan een situatie volledig omslaan van een goed gedijend kattengezin, naar een kwakkelende situatie met veel stress en lijden voor de moederpoes en alle kittens.

In een onderzoek⁴⁶⁹ op 100.000 katten blijkt 0,4% van de katten euthanasie te krijgen vanwege onbehandelbare ziekten.

31.2. Medicatie

Vanzelfsprekend worden alleen wettelijk toegelaten middelen, met de officiële registratie gebruikt voor het euthanaseren van een zwervkat. Het is onacceptabel om af te wijken van deze best-practice methode om bijvoorbeeld geld te besparen. Zwervkatten verdienen dezelfde kwaliteit en zorg als huisdieren. Dat geldt ook voor zwervkittens, ongeacht hun leeftijd. Eerst dient een kat of kitten onder narcose gebracht te worden, alvorens de kat of kitten te euthanaseren.

Elke dierenarts heeft op grond van ervaring een best-practice combinatie van middelen ontwikkeld die bij voorkeur gebruikt wordt.

⁴⁶⁹ Wallace, J.L. & Levy, J.K. (2006) Population characteristics of feral cats admitted to even trap-neuter-return programs in the United States

Bijlage 1 Functiebeschrijvingen

B 1.0 Vrijwilligerscontract

Stichting Zwerfkatten Nederland (Adres)

Betreft: vrijwilligerscontract

Stichting Zwerfkatten Nederland, hierbij vertegenwoordigd door:

Naam:

Mobiel:

Emailadres:

van Stichting Zwerfkatten Nederland, hierna te noemen SZN,
en

Vrijwilliger:

Adres:

Telefoon:

Emailadres:

Geboortedatum:

Hierna te noemen vrijwilliger,

Komen het volgende overeen:

Aanvang en duur van de overeenkomst

- Vrijwilliger zal met ingang van _____ ten behoeve van SZN onbezoldigd vrijwilligerswerkzaamheden verrichten.
- Reiskosten worden vergoed met € 0,19 per gereden kilometer of vergoeding openbaar vervoer (in geval geen reiskosten worden ingediend, zijn de reiskosten als gift aftrekbaar bij de belastingaangifte, waarvoor de vrijwilliger een verklaring ontvangt indien gewenst)
- Een coördinator wordt met een telefoon-app gefaciliteerd, opdat telefoniekosten voor rekening van SZN zijn
- De _____ overeenkomst _____ wordt _____ aangegaan _____ voor
- bepaalde tijd - onbepaalde tijd - voor een jaar

Inhoud van het werk

De werkzaamheden van de vrijwilliger met als missie 'Nederland diervriendelijk zwerfkattenvrij!' bestaan o.a. uit:

- Opvang- en socialisatie
- Vangmedewerker
- Coördinator van de provincie
- Diverse werkzaamheden na overleg, niet voorgaand benoemd

Protocollen en uitgangspunten

Op deze vrijwilligersovereenkomst zijn protocollen en uitgangspunten van toepassing, die deel uitmaken van het beleid van SZN in een professioneel handelen. De vrijwilliger committeert zich aan de missie en de vijf kernwaarden van samenwerken, passie, respect, voorkomendheid en verbinden en zal in al zijn/haar handelen de missie en kernwaarden

uitdragen als het menselijk visitekaartje van en voor SZN. Informatie op de website van SZN (www.stichtingzwerfkattennederland.nl) alsmede de protocollen en uitgangspunten worden bekend verondersteld bij de vrijwilliger. Eventueel ontbrekende informatie wordt opgevraagd.

Geheimhouding

De vrijwilliger is tijdens de duur en na het einde van deze overeenkomst verplicht geheimhouding in acht te nemen over alle informatie waarvan de vrijwilliger het vertrouwelijk karakter kent of redelijkerwijs kan vermoeden en wat hij/zij via het vrijwilligerswerk voor SZN te weten is gekomen. Bij overtreding van dit beding tijdens de duur van de overeenkomst is SZN gerechtigd deze overeenkomst met onmiddellijke ingang te beëindigen en een volledige schadevergoeding te vorderen.

Begeleiding, deskundigheidsbevordering en inspraak

De vrijwilliger neemt voor aanvang van de overeenkomst kennis van de werkzaamheden. De vrijwilliger krijgt (op verzoek) begeleiding bij de werkzaamheden en neemt deel aan overleg en besprekingen voor inspraak omtrent de werkzaamheden. Deelname aan overleg en besprekingen vinden vrijwillig plaats, waarbij deelname bijzonder op prijs wordt gesteld door het bestuur van SZN. In geval een vrijwilliger zich onvoldoende begeleid voelt, wordt dit aangegeven bij een bestuurslid, opdat adequate begeleiding ingezet wordt.

Normen en waarden

De vrijwilliger houdt zich aan het privacyreglement en privacyverklaring, zoals dat op de website van SZN gepubliceerd staat. Vrijwilliger houdt zich aan de gedragscodes van voorkoming en bestrijding van ongewenst gedrag, inclusief seksueel grensoverschrijdend gedrag. In geval een (aankomende) klacht in de werkzaamheden in de omgang met derden mogelijk is, wordt een bestuurslid ingelicht en praktische hulp geboden.

Beëindiging vrijwilligersovereenkomst

Zowel de vrijwilliger als SZN kan de vrijwilligersovereenkomst beëindigen. Opzegging dient minimaal vier weken voor beëindiging van de vrijwilligersactiviteiten plaats te vinden, opdat een goede overdracht van werkzaamheden gegarandeerd kan worden.

Aard van de overeenkomst

Deze overeenkomst is geen arbeidsovereenkomst in de zin van het Burgerlijk Wetboek of dienstbetrekking in de zin van de Ziektewet of arbeidsverhouding in de zin van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen. Vrijwilliger is bekend met het feit dat deze overeenkomst geen verzekering biedt voor de gevolgen van ziekte, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid. De vrijwilliger is op basis van de VNG-vrijwilligersverzekering van de gemeente verzekerd tegen aansprakelijkheid, ongevallen, persoonlijke eigendommen en rechtsbijstand tijdens het uitvoeren van de vrijwilligerswerkzaamheden.

Datum:

Namens het bestuur van
Stichting Zwerfkatten Nederland

De vrijwilliger
Naam

Handtekening

Handtekening

B 1.1 Functiebeschrijving chauffeur

Doel van de functie

Het vervoeren van zwervkatten van en naar de kattenopvang, van en naar de dierenarts en alle voorkomende autoritten met personen, materialen en zwervkatten die noodzakelijk zijn rondom de TNRC-acties.

Plaats in de organisatie

De chauffeur ontvangt functionele aanwijzingen van de coördinator van het TNRC-project. De chauffeur legt verantwoording af aan de coördinator. De chauffeur werkt samen met andere vrijwilligers van het TNRC-project.

Kern van de functie

Het op vaste dagdelen of dagen organiseren van vervoer van personen en zwervkatten, ten behoeve van TNRC-activiteiten.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op vaste dagdelen of dagen beschikbaar zijn en bij afwezigheid dit tijdig kenbaar te maken aan de coördinator van de vangactie
- Het vervoer van personen en zwervkatten die betrokken zijn bij een TNRC-actie om deze mensen en katten tijdig en veilig op de juiste bestemming te krijgen, rekening houdend met het verkeer en de verkeersregels
- De auto of ambulance onderhouden, zowel aan de buiten- als aan de binnenkant, essentiële onderdelen controleren en ze bij defect zelf herstellen of laten herstellen
- Het uitvoeren van een aantal administratieve taken die nodig zijn voor de TNRC-acties, zoals het invullen van de benodigde formulieren van vangplek in combinatie met de gevangen zwervkat(ten), de gereden kilometers, de rittijd en wachttijd, de kosten van de getankte benzine of diesel en dergelijke
- Inspringen bij werkoverlast en vervangen van afwezige collega's.

Functie-eisen

- Het in bezit zijn van een geldig rijbewijs voor het te rijden vehikel, inclusief de bijbehorende kennis en vaardigheden, en het rustig en hoffelijk deelnemen aan het verkeer als visitekaartje van de zwervkatten organisatie.
- Het bezitten van minimale kennis van autotechniek (vooral onderhoud) en het direct doorgeven van defecten en schade, evenals het actie ondernemen bij benodigd onderhoud.
- Het kunnen bedienen van navigatie met het bijbehorende oriëntatie vermogen.
- Het netjes en opgeruimd houden van het vervoersmiddel.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen.
- Het flexibel ingezet kunnen worden als de TNRC-acties daarom vragen.

B 1.2 Functiebeschrijving vangmedewerker

Doel van de functie

Het vangen van bij voorkeur verwilderde zwerfkatten in vangkooien of valkooien en het overzetten van de gevangen katten naar vervoersmanden en het uitvoeren van alle voorkomende taken die noodzakelijk zijn rondom TNRC-acties.

Plaats in de organisatie

De vangmedewerker ontvangt functionele aanwijzingen van de coördinator van het TNRC-project. De vangmedewerker legt verantwoording af aan de coördinator. De vangmedewerker werkt samen met andere vrijwilligers van het TNRC-project.

Kern van de functie

Het op vaste dagdelen of dagen organiseren van vangactiviteiten van zwerfkatten, ten behoeve van TNRC-activiteiten.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op vaste dagdelen of dagen beschikbaar zijn en bij afwezigheid dit tijdig kenbaar te maken aan de coördinator van de vangactie
- Het vangen van bij voorkeur verwilderde zwerfkatten in een TNRC-actie
- De vangkooien en valkooien onderhouden en schoonmaken, zowel aan de buiten- als aan de binnenkant, essentiële onderdelen controleren en ze bij defect zelf herstellen of laten herstellen
- Het uitvoeren van een aantal administratieve taken die nodig zijn voor de uitvoering van de TNRC-acties, zoals het invullen van de benodigde formulieren
- Het voorlichten en informeren van publiek bij alle voorkomende vragen rondom TNRC-activiteiten
- Het inspringen bij werkoverlast en vervangen van afwezige collega's.

Functie-eisen

- Het rustig en hoffelijk deelnemen aan de vangacties als visitekaartje van de zwerfkatten organisatie.
- Het bezitten van kennis van TNRC, opdat publiek voorgelicht en geïnformeerd kan worden over alle voorkomende zaken rondom TNRC.
- Het hebben van aantoonbare affiniteit en/of ervaring met zwerfkatten.
- Het rapporteren van informatie en eventuele incidenten aan de coördinator.
- Het netjes en opgeruimd houden van de vangkooien en valkooien.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.
- Het goed kunnen samenwerken met collega vrijwilligers en het goed kunnen werken in een team door o.a. het kunnen hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen.
- Het flexibel ingezet kunnen worden als de TNRC-acties daarom vragen.
- Het signaleren van benodigde extra acties rondom het huidige TNRC-project.
- Het constructief omgaan met eventuele klachten van publiek of collega's.

B 1.3 Functiebeschrijving kattenverzorger

Doel van de functie

Het verzorgen van bij (verwilderde) zwervkatten in de zwervkattenopvang, het overzetten van de gevangen katten naar vervoersmanden en het uitvoeren van alle voorkomende taken die noodzakelijk zijn rondom TNRC-acties.

Plaats in de organisatie

De kattenverzorger ontvangt functionele aanwijzingen van de coördinator van het TNRC-project. De kattenverzorger legt verantwoording af aan de coördinator. De kattenverzorger werkt samen met andere vrijwilligers van het TNRC-project.

Kern van de functie

Het op vaste dagdelen of dagen uitvoeren van de verzorging van zwervkatten en het schoonmaken van kattenverblijven, ten behoeve van TNRC-activiteiten.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op vaste dagdelen of dagen beschikbaar zijn en bij afwezigheid dit tijdig kenbaar te maken aan de coördinator van de vangactie
- Het verzorgen van (verwilderde) zwervkatten en kittens die betrokken zijn bij een TNRC-actie door het eten en drinken geven en kattenbakken verschonen
- Het strikt opvolgen van voorschriften van voeding en medicatie per zwervkat en het administreren van medicatie en bijzonderheden van observatie van de zwervkatten
- Het onderhouden en schoonmaken van de verblijven van de zwervkatten
- Het uitvoeren van een aantal administratieve taken die nodig zijn voor de verzorging van de zwervkatten, zoals het invullen van de benodigde formulieren
- Het gedisciplineerd protocollair en conform de hygiëne voorschriften werken
- Het inspringen bij werkoverlast en het vervangen van afwezige collega's.

Functie-eisen

- Het hebben van aantoonbare affiniteit en/of ervaring met zwervkatten.
- Het rapporteren van informatie en eventuele incidenten aan de coördinator.
- Het netjes en opgeruimd houden van de verblijfsruimten en kamers.
- Het efficiënt kunnen verzorgen van zwervkatten en -kittens, zonder enige vorm van contact te zoeken met verwilderde zwervkatten.
- Het conform de geldende voorschriften gedisciplineerd kunnen werken.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.
- Het goed kunnen samenwerken met collega vrijwilligers en het goed kunnen werken in een team door o.a. het kunnen hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen.
- Het flexibel ingezet kunnen worden als de kattenverzorging daarom vraagt.
- Het signaleren van benodigde extra acties rondom het huidige TNRC-project.
- Het constructief omgaan met eventuele klachten van publiek of collega's.

B 1.4 Functiebeschrijving wilde zwervkittenverzorger

Doel van de functie

Het verzorgen van wilde zwervkitten(s) in de thuissituatie, het socialiseren van wilde zwervkittens tot tamme, plaatsbare kittens en het uitvoeren van alle voorkomende taken die noodzakelijk zijn rondom het socialiseren en verzorgen van wilde zwervkitten(s).

Plaats in de organisatie

De kittenverzorger ontvangt functionele aanwijzingen van de coördinator van het TNRC-project. De kittenverzorger legt verantwoording af aan de coördinator. De kittenverzorger werkt vanuit de thuissituatie.

Kern van de functie

Het verzorgen en socialiseren van zwervkittens, het schoonmaken van het kittenverblijf, ten behoeve van TNRC-activiteiten.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op in de thuissituatie beschikbaar zijn voor het socialiseren en verzorgen van zwervkitten(s) en bij vakanties dit tijdig kenbaar te maken aan de coördinator van de vangactie
- Het verzorgen van wilde zwervkittens die betrokken zijn bij een TNRC-actie door het eten en drinken geven en kattenbakken verschoneren
- Het socialiseren volgens een vast protocol van de wilde zwervkittens, opdat een maximaal resultaat in tamheid (afhankelijk van de leeftijd) bereikt wordt
- Het strikt opvolgen van voorschriften van voeding en medicatie per zwervkitten en het administreren van medicatie en behaalde resultaten en bijzonderheden van observatie van de zwervkittens
- Het onderhouden en schoonmaken van de verblijven van de zwervkittens
- Het uitvoeren van een aantal administratieve taken die nodig zijn voor de verzorging van de zwervkittens, zoals het invullen van de benodigde formulieren
- Het gedisciplineerd protocollair en conform hygiëne voorschriften werken

Functie-eisen

- Het hebben van aantoonbare affiniteit en ruime ervaring met de verzorging en socialisatie van wilde zwervkittens.
- Het signaleren en rapporteren van mijlpalen in het socialiseren en het melden van eventuele afwijkingen of problemen in het socialisatieproces aan de coördinator.
- Het efficiënt kunnen verzorgen van zwervkittens.
- Het conform de geldende voorschriften gedisciplineerd kunnen werken.
- Het kunnen hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen.
- Het wonen in een thuissituatie waarbij alle eventuele aanwezigen zich houden aan de geldende voorschriften en het opbouwschema van socialisatie.
- Het signaleren van benodigde extra acties rondom het huidige TNRC-project.

B 1.5 Functiebeschrijving TNRC-coördinator

Doel van de functie

Het coördineren van TNRC-projecten in samenwerking met alle betrokken vrijwilligers en professionele samenwerkingspartners. Het voeren van een personeelsbeleid en financiële bedrijfsvoering, zoals een vrijwilligersorganisatie dat vraagt en in afstemming met het bestuursbeleid.

Plaats in de organisatie

De coördinator is operationeel eindverantwoordelijke voor alle TNRC-projecten en functioneel leidinggevende van alle betrokken vrijwilligers. De coördinator legt volledige verantwoording af aan het bestuur.

Kern van de functie

Het coördineren van alle TNRC-acties en TNRC-projecten, het begeleiden en functioneel aansturen van alle vrijwilligers en het op vaste dagen verantwoordelijk zijn voor alle bij de TNRC-activiteiten uit te voeren taken, inclusief registratie en financiën. Het verantwoording afleggen aan het bestuur.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op vaste dagen beschikbaar zijn als hiërarchisch leidinggevende van de vrijwilligers, voor telefonische meldingen, voor overleg met het bestuur en alle samenwerkingspartners ten behoeve van TNRC-activiteiten.
- Het opzetten van TNRC-projecten & vangacties, het plannen van de benodigde mensen en middelen en het administreren van alle activiteiten.
- Het contact onderhouden en overleg voeren met dierenartsen, opvanginstanties, gemeente, overige betrokken organisaties en pers.
- Het controleren en begeleiden van alle vrijwilligers op het opvolgen van alle voorschriften en regelgeving, inclusief gedrag en wijze van communiceren.
- Het verantwoordelijk zijn voor alle onderhoud van de verblijven van de zwervkatten en –kittens, het vervoer en de benodigde overige middelen.
- Het uitvoeren van een administratieve taken en het statistiek bedrijven op structurele trends en ontwikkelingen op het gebied van zwervkatten in de regio
- Het voeren van een correcte financiële administratie zonder winstbejag.
- Het gedisciplineerd protocollair en conform de hygiëne voorschriften kunnen werken
- Het inspringen bij werkoverlast en het vervangen van afwezige vrijwilligers of collega's.
- Het overleggen en verantwoording afleggen over het uitgevoerde beleid aan het bestuur.

Functie-eisen

- Het hebben van aantoonbare affiniteit en/of ervaring met zwervkatten.
- Het hebben van leidinggevende capaciteiten in de omgang met vrijwilligers.
- Het hanteren van een stijl van leidinggeven die gericht is op optimale samenwerking.
- Het kunnen stimuleren en enthousiasmeren van vrijwilligers.
- Het rapporteren van cijfers en eventuele incidenten aan het bestuur.
- Het efficiënt en effectief kunnen coördineren van TNRC-acties, inclusief de planning van benodigde mensen en middelen.
- Het controleren en het goede voorbeeld geven van een werkwijze die conform de geldende voorschriften is in gedisciplineerd werken.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.

- Het goed kunnen leidinggeven aan vrijwilligers, het goed kunnen werken in een team en het hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen naar alle betrokkenen.
- Het flexibel ingezet kunnen worden als de coördinatie daarom vraagt.
- Het signaleren van benodigde extra acties die buiten het huidige TNRC-project vallen.
- Het initiëren van PR-acties en het informeren van het publiek.
- Het constructief omgaan met eventuele klachten van publiek of collega's.

B 1.6 Functiebeschrijving gastgezin

Doel van de functie

Het verzorgen van wilde zwerfkitten(s) in de thuissituatie, het socialiseren van wilde zwerfkittens tot tamme, plaatsbare kittens en het uitvoeren van alle voorkomende taken die noodzakelijk zijn rondom het socialiseren en verzorgen van wilde zwerfkitten(s).

Plaats in de organisatie

De kattenverzorger ontvangt functionele aanwijzingen van de coördinator van het TNRC-project. De kattenverzorger legt verantwoording af aan de coördinator. De kattenverzorger werkt vanuit de thuissituatie.

Kern van de functie

Het verzorgen en socialiseren van zwerfkittens, het schoonmaken van het kattenverblijf, ten behoeve van TNRC-activiteiten.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op in de thuissituatie beschikbaar zijn voor het socialiseren en verzorgen van zwerfkitten(s) en bij vakanties dit tijdig kenbaar te maken aan de coördinator van de vangactie
- Het verzorgen van wilde zwerfkittens die betrokken zijn bij een TNRC-actie door het eten en drinken geven en kattenbakken verschonen
- Het socialiseren volgens een vast protocol van de wilde zwerfkittens, opdat een maximaal resultaat in tamheid (afhankelijk van de leeftijd) bereikt wordt
- Het strikt opvolgen van voorschriften van voeding en medicatie per zwerfkitten en het administreren van medicatie en behaalde resultaten en bijzonderheden van observatie van de zwerfkittens
- Het onderhouden en schoonmaken van de verblijven van de zwerfkittens
- Het uitvoeren van een aantal administratieve taken die nodig zijn voor de verzorging van de zwerfkittens, zoals het invullen van de benodigde formulieren
- Het gedisciplineerd protocollair en conform hygiëne voorschriften werken

Functie-eisen

- Het hebben van aantoonbare affiniteit en ruime ervaring met de verzorging en socialisatie van wilde zwerfkittens.
- Het signaleren en rapporteren van mijlpalen in het socialiseren en het mleden van eventuele afwijkingen of problemen in het socialisatieproces aan de coördinator.
- Het efficiënt kunnen verzorgen van zwerfkittens.
- Het conform de geldende voorschriften gedisciplineerd kunnen werken.
- Het kunnen hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen.
- Het wonen in een thuissituatie waarbij alle eventuele aanwezigen zich houden aan de geldende voorschriften en het opbouwschema van socialisatie.
- Het signaleren van benodigde extra acties rondom het huidige TNRC-project.

B 1.7 Functiebeschrijving coördinator vangteams per provincie

Doel van de functie

Het coördineren en 'de spin in het web zijn' van het formeren van vangteams ten behoeve van TNRC-acties. Daarbij, onder aansturing van de meldingscoördinator, het bevorderen van de samenwerking tussen medewerkers van zwervkatten-opvangen, dierenopvangcentra en dierenambulances rondom TNRC-meldingen

Plaats in de organisatie

De coördinator is operationeel voor alle vangacties het eerste aanspreekpunt voor vangvrijwilligers. De coördinator legt verantwoording af aan de meldingscoördinator.

Kern van de functie

Het coördineren van vangteams voor TNRC-acties, het signaleren van eventuele knelpunten rondom de vangactie en het inventariseren van benodigdheden.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Het na overleg met de meldingscoördinator organiseren van vangteams op de gewenste vangdatum/data, opdat de zwervkatten gevangen zijn voorafgaande aan een operatiesessie.
- Het contact opbouwen en actief samenwerking zoeken met melders/eigenaars van de katten op de vanglocatie.
- Het inspecteren en inventariseren van de vangplek (aantallen katten, geschikte voerplekken organiseren, voer geven, optimaal tijdstip van vangen ed.).
- Het coördineren van de vangactie aan de vangteams en tijdens de vangactie het eerste aanspreekpunt zijn.
- Het in kaart brengen van de activiteiten van en het onderhouden van contacten met medewerkers van zwervkattenorganisaties, dierenasielen en -ambulances, in geval tamme zwervkatten kunnen worden overgedragen aan de betreffende organisaties.
- Bij het ontvangen van meldingen: het aangeven van benodigde TNRC-vangacties aan de meldingscoördinator, opdat een TNRC-project opgezet en uitgevoerd wordt.

Functie-eisen

- Het hebben van aantoonbare affiniteit en/of ervaring met zwervkatten.
- Het onpartijdig en gericht zijn op een optimale samenwerking, ondanks verschillen.
- Het kunnen stimuleren en enthousiasmeren van vangvrijwilligers en overlegpartners.
- Het rapporteren aan de meldingscoördinator.
- Het efficiënt en effectief kunnen coördineren van vangacties, inclusief het doorzetten naar uitvoerende instanties.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.
- Het goed kunnen samenwerken met vrijwilligers, het goed kunnen werken in een team en het hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen naar alle betrokkenen.
- Het signaleren van benodigde extra acties die buiten het huidige TNR-project vallen.
- Het constructief omgaan met eventuele klachten.

B 1.7 Functiebeschrijving meldingscoördinator

Doel van de functie

Het binnen de stichting het eerste aanspreekpunt zijn (telefonisch en per mail) op meldingen van kolonies zwerfkatten. Als de melding binnen het kader van Stichting Zwerfkatten Nederland valt, het coördineren en 'de spin in het web zijn' van het organiseren van TNRC-acties. Het aansturen van de coördinatoren van de vangteams per provincie. Daarbij het bevorderen van de samenwerking tussen vangmedewerkers, de medewerkers van zwerfkattenopvangen, dierenopvangcentra en dierenambulances rondom TNRC-meldingen.

Plaats in de organisatie

De meldingscoördinator is operationeel voor alle meldingen die per mail of telefoon binnen komen. Voor de uit te zetten TNRC-acties het eerste aanspreekpunt zijn voor het publiek en voor de coördinatoren vangteams. De coördinator legt verantwoording af aan de algemeen directeur.

Kern van de functie

Het eerste aanspreekpunt zijn voor het ontvangen van meldingen van zwerfkatten per telefoon of mail. Het coördineren van TNRC-acties, inclusief het organiseren van vangteams via de vangcoördinatoren per provincie. Indien er geen coördinator in een provincie is, het zelf organiseren van vangteams t.b.v. de TNRC-actie (zie functiebeschrijving coördinator vangteams). Het signaleren van knelpunten in de betreffende provincie rondom de TNRC-actie en het bespreken hiervan met de algemeen directeur.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Het eerste aanspreekpunt zijn voor meldingen van zwerfkatten en het afspraken maken met de melder en de coördinator vangteams. Ingeval een provincie geen vangteam coördinator heeft: het zelf organiseren van vangteams, inspectie en voorbereiden vanglocatie.
- Het in overleg met de coördinatoren vangteams, plannen en organiseren van TNRC-acties, zowel qua personeel (vangteams, dierenarts, assistenten, chauffeur Katopia) als qua middelen (vangkooien, vervoersboxen ed.).
- Het coördineren van de TNRC-actie en tijdens de TNRC-actie ter plaatse het eerste aanspreekpunt zijn voor de coördinatoren vangteams, dierenarts(en), assistenten en chauffeur.
- Het in kaart brengen van de activiteiten van en het onderhouden van contacten met medewerkers van zwerfkattenorganisaties, dierenasielen en -ambulances, in geval tamme zwerfkatten kunnen worden overgedragen aan de betreffende organisaties.

Functie-eisen

- Het hebben van aantoonbare affiniteit en/of ervaring met zwerfkatten.
- Het soepel kunnen afstemmen van de planning en logistiek van TNRC-acties.
- Het onpartijdig en gericht zijn op een optimale samenwerking, ondanks verschillen.
- Het kunnen stimuleren en enthousiasmeren van vrijwilligers en overlegpartners.
- Het wekelijks rapporteren aan de algemeen directeur van meldingen en TNRC-acties, middels excelbestanden.
- Het bijhouden van meldingen en uit te zetten TNRC-acties, het informeren aan de melders, het bijhouden van meldingen die overgedragen worden aan andere

organisaties, het bijhouden van te plannen TNRC-acties die vervallen en TNRC-acties die uitgevoerd zijn – inclusief data melding en uitvoering en geschatte aantal en werkelijk met TNRC-behandelde zwervkatten en -kittens.

- Het efficiënt en effectief kunnen coördineren van TNRC-acties, inclusief het doorzetten naar uitvoerende instanties.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.
- Het goed kunnen samenwerken met vrijwilligers, het goed kunnen werken in een team en het hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen naar alle betrokkenen.
- Het signaleren van benodigde extra acties die buiten het huidige TNRC-project vallen.
- Het constructief omgaan met eventuele klachten.

B 1.8 Functiebeschrijving vangmedewerker

Doel van de functie

Het vangen van bij voorkeur verwilderde zwerfkatten in vangkooien of valkooien en het overzetten van de gevangen katten naar vervoersmanden en het uitvoeren van alle voorkomende taken die noodzakelijk zijn rondom TNRC-acties.

Plaats in de organisatie

De vangmedewerker ontvangt functionele aanwijzingen van de coördinator van het TNRC-project. De vangmedewerker legt verantwoording af aan de coördinator. De vangmedewerker werkt samen met andere vrijwilligers van het TNRC-project.

Kern van de functie

Het op vaste dagdelen of dagen organiseren van vangactiviteiten van zwerfkatten, ten behoeve van TNRC-activiteiten.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op vaste dagdelen of dagen beschikbaar zijn en bij afwezigheid dit tijdig kenbaar te maken aan de coördinator van de vangactie
- Het vangen van bij voorkeur verwilderde zwerfkatten in een TNRC-actie
- De vangkooien en valkooien onderhouden en schoonmaken, zowel aan de buiten- als aan de binnenkant, essentiële onderdelen controleren en ze bij defect zelf herstellen of laten herstellen
- Het uitvoeren van een aantal administratieve taken die nodig zijn voor de uitvoering van de TNRC-acties, zoals het invullen van de benodigde formulieren
- Het voorlichten en informeren van publiek bij alle voorkomende vragen rondom TNRC-activiteiten
- Het inspringen bij werkoverlast en vervangen van afwezige collega's.

Functie-eisen

- Het rustig en hoffelijk deelnemen aan de vangacties als visitekaartje van de zwerfkatten organisatie.
- Het bezitten van kennis van TNRC, opdat publiek voorgelicht en geïnformeerd kan worden over alle voorkomende zaken rondom TNRC.
- Het hebben van aantoonbare affiniteit en/of ervaring met zwerfkatten.
- Het rapporteren van informatie en eventuele incidenten aan de coördinator.
- Het netjes en opgeruimd houden van de vangkooien en valkooien.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.
- Het goed kunnen samenwerken met collega vrijwilligers en het goed kunnen werken in een team door o.a. het kunnen hanteren van een open en constructieve wijze van communiceren.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen.
- Het flexibel ingezet kunnen worden als de TNRC-acties daarom vragen.
- Het signaleren van benodigde extra acties rondom het huidige TNRC-project.
- Het constructief omgaan met eventuele klachten van publiek of collega's.

B 1.9 Functiebeschrijving chauffeur Katopia

Doel van de functie

Het vervoeren van zwervkatten van en naar de kattenopvang, van en naar de dierenarts en alle voorkomende autoritten met personen, materialen en zwervkatten die noodzakelijk zijn rondom de TNRC-acties.

Plaats in de organisatie

De chauffeur ontvangt functionele aanwijzingen van de coördinator van het TNRC-project. De chauffeur legt verantwoording af aan de coördinator. De chauffeur werkt samen met andere vrijwilligers van het TNRC-project.

Kern van de functie

Het op vaste dagdelen of dagen organiseren van vervoer van personen en zwervkatten, ten behoeve van TNRC-activiteiten.

Belangrijkste resultaatgebieden

- Op vaste dagdelen of dagen beschikbaar zijn en bij afwezigheid dit tijdig kenbaar te maken aan de coördinator van de vangactie
- Het vervoer van personen en zwervkatten die betrokken zijn bij een TNRC-actie om deze mensen en katten tijdig en veilig op de juiste bestemming te krijgen, rekening houdend met het verkeer en de verkeersregels
- De auto of ambulance onderhouden, zowel aan de buiten- als aan de binnenkant, essentiële onderdelen controleren en ze bij defect zelf herstellen of laten herstellen
- Het uitvoeren van een aantal administratieve taken die nodig zijn voor de TNRC-acties, zoals het invullen van de benodigde formulieren van vangplek in combinatie met de gevangen zwervkat(ten), de gereden kilometers, de rittijd en wachttijd, de kosten van de getankte benzine of diesel en dergelijke
- Inspringen bij werkoverlast en vervangen van afwezige collega's.

Functie-eisen

- Het in bezit zijn van een geldig rijbewijs voor het te rijden voertuig, inclusief de bijbehorende kennis en vaardigheden, en het rustig en hoffelijk deelnemen aan het verkeer als visitekaartje van de zwervkatten organisatie.
- Het bezitten van minimale kennis van autotechniek (vooral onderhoud) en het direct doorgeven van defecten en schade, evenals het actie ondernemen bij benodigd onderhoud.
- Het kunnen bedienen van navigatie met het bijbehorende oriëntatie vermogen.
- Het netjes en opgeruimd houden van het vervoersmiddel.
- Het hebben van een verzorgd uiterlijk en persoonlijke hygiëne.
- Het klantvriendelijk zijn met een beleefd en prettig overkomen (zowel verbaal als non-verbaal) en het behulpzaam willen zijn.
- Het hebben van discretie en weten wat wel en niet verteld en gezegd kan worden.
- Het stipt zijn en het afspraken nakomen.
- Het flexibel ingezet kunnen worden als de TNRC-acties daarom vragen.

Bijlage 2 Formulieren, brieven en flyers

B 2.1 Aanmelding vrijwilliger vangactie(s)

Gegevens aanvrager

Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer (s):

Emailadres:

Kennis en ervaring

Heeft u ervaring met TNRC-acties? ja nee

Zo ja, met hoeveel vangacties heeft u geholpen?

Heeft u theoretische kennis rondom TNRC? ja nee

Wilt u zich inlezen over TNRC? ja nee

Wilt u zich in de praktijk laten inwerken? ja nee

Bent u bereid een kennismakingsgesprek te houden? ja nee

Beschikbaarheid

Wilt u met de vangactie(s) mee doen rond uw huis? ja nee

Wilt u met meer vangacties mee doen in uw omgeving? ja nee

Wilt u met meer vangacties mee doen, binnen 10 km afstand? ja nee

Wat voor werk wilt u doen?

vangen chauffeurs verzorgen opvang monitoren

Hoeveel uur wilt u per week besteden aan dit vrijwilligerswerk?

Heeft u zelf katten? ja nee

Zijn uw katten jaarlijks gevaccineerd? ja nee

Aanvullingen/opmerkingen:

--

B 2.2 Meldingsformulier zwerfkat(ten)

Gegevens melder

Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer (s):

Emailadres:

Gegevens zwerfkat(ten)

Is de kat/zijn de katten aangemeld bij de lokale dierenwelzijnsorganisatie, dierenambulance of Amivedi ed.? Zoja, bij wie?

ja nee

Bevindt/bevinden de kat(ten) zich bij uw woning?

ja nee

Zo nee, op welk adres bevindt de kat(ten) zich?

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Is er een contactpersoon voor dit adres?

ja nee

Zo ja: op telefoonnummer:

Is de kat gewond?

ja nee

Mist de kat een stukje oor (topje oor of knip)

ja nee

Wordt de kat/de katten op vaste tijden gezien?

Zo

ja:

ja

nee

weet niet

hoe

laat?

Bevindt de kat/bevinden de katten zich op een afgesloten terrein?

ja nee

Zo ja: afgesloten door de straten:

Hoeveel katten lijken zwerfkat (hebben geen bekende eigenaar)?

Hoeveel kittens lijken jonger dan 6 maanden?

Hoe lang loopt de kat/lopen de katten hier al?

Zijn de katten tam of schuw qua gedrag?

tam schuw

Kunt u de kat/katten aaien?

ja nee

Aanvullingen/opmerkingen:

B 2.3 Meldingsformulier kitten(s)

Gegevens melder

Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer (s):

Emailadres:

Gegevens zwervkat(ten)

Is het kitten/zijn de kittens aangemeld bij de lokale dierenwelzijnsorganisatie, dierenambulance of Amivedi ed.? Zo ja, bij wie?

ja nee

Bevindt/bevinden het kitten/de kittens zich bij uw woning?

ja nee

Zo nee, op welk adres bevindt het kitten/de kittens zich?

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Is er een contactpersoon voor dit adres?

ja nee

Zo ja: op telefoonnummer:

Is een moeder aanwezig?

ja nee

Bevindt het kitten/bevinden de kittens zich op een afgesloten terrein? ja nee

Zo ja: afgesloten door de straten:

Hoe oud schat u het kitten/de kittens?

- Zijn de oogjes nog dicht of zijn ze open?
- Liggen de oortjes nog plat?
- Kruipen de kittens?
- Lopen de kittens rond?
- Blijven de kittens in de tuin of gaan ze daarbuiten?
- Eten de kittens zelfstandig?

Hoe lang is het kitten/zijn de kittens hier al?

Zijn de kittens tam of schuw qua gedrag?

tam schuw

Wordt het kitten/worden de kittens door iemand gevoerd?

Zo ja: op welk tijdstip/welke tijdstippen?

Door wie:

Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer:

Aanvullingen/opmerkingen:

B 2.4 Inventarisatie formulier zwerfkattenkolonie

Gegevens melder

Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer (s):

Emailadres:

Gegevens kolonie zwerfkatten

Zijn de katten aangemeld bij de lokale dierenwelzijnsorganisatie, dierenambulance of Amivedi ed.? Zoja, bij wie?	ja	nee
Bevinden de kat(ten) zich altijd buiten, ook bij slecht weer?	ja	nee
Zijn er magere katten bij of zijn katten aan het vermageren?	ja	nee
Zijn er magere katten bij die een dikke buik hebben?	ja	nee
Zijn er katten bij die op het eten aanvallen en uitgehongerd lijken?	ja	nee
Zijn er katten die een slechte vacht hebben (klitten, kaal, vies)?	ja	nee
Zijn er katten bij die zichtbaar ziek zijn (kwijlen, niezen, wel willen eten maar niet kunnen eten, vieze neus of ogen, mank lopen, stinken, vocht verliezen, kleine plasjes doen en daarbij miauwen)	ja	nee
Is bekend of er een of meerdere katten zijn achtergelaten?	ja	nee
Zijn er kleine katten of kittens bij?	ja	nee
Is er een moederkat die met haar kittens eten komt halen?	ja	nee
Kunt u de kat/katten aaien?	ja	nee
Doe dan s.v.p. een papieren halsbandje om met het verzoek aan de eigenaar om zich te melden.		

Aanvullingen/opmerkingen:

B 2.5 Aanmeldingsformulier adoptie buitenkat(ten)

Gegevens aanmelder

Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer (s):

Emailadres:

Gegevens zwervkat(ten)

Welke buitenplek heeft u beschikbaar?

Boerderij

Manage

Tuinderij

Grote eigen tuin

Bevindt uw woning zich in de buurt van een weidevogelgebied? ja nee

Bent u van plan de kat(ten) te eten te geven? ja nee

Voor hoeveel katten heeft u plek?

Heeft u voorkeur voor kater(s) / poe/poezen?

Komt/komen de buitenkat(ten) in de buurt van uw woning? ja nee

Zo nee, op welk adres komt/komen de kat(ten) terecht?

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Blijft de kat/katten onder uw supervisie staan? ja nee

Aanvullingen/opmerkingen:

B 2.6 Aanvraagformulier te adopteren kat(ten)

Gegevens aanvrager

Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Telefoonnummer (s):

Emailadres:

Wensen te adopteren kat(ten)

Wilt u een poes of een kater?

poes kater

Per wanneer is de kat/zijn de katten welkom?

Heeft u een voorkeur voor een kleur of tekening?

ja nee

Zo ja, welke kleur?

Zo ja, welke tekening?

Kan de kat/kunnen de katten naar buiten?

ja nee

Zo ja, op balkon, kleine tuin, grote tuin,

anders.....

Heeft u andere katten?

ja nee

Welke leeftijd mag de kat hebben?

tot 6 maanden tot een jaar 1 – 5 jaar 6 – 10 jaar ouder dan 10 jaar

Heeft u kinderen jonger dan 12 jaar?

ja nee

B 2.7 Informatiebrief bewoners

Afzender

Geachte buurtbewoner,

In uw buurt zijn meldingen binnen gekomen van zwerfkatten die buiten leven en na onderzoek geen eigenaar bleken te hebben. Mogelijk geven deze katten overlast zoals lawaai en stank van sproeien (urine). We willen deze overlast beperken en een toename van het aantal zwerfkatten in uw buurt voorkomen.

Daarom houden we binnenkort een vangactie van deze zwerfkatten. We vangen de zwerfkatten, neutraliseren (castreren en steriliseren) deze katten en zetten de dieren dan terug op de plaats waar we ze gevangen hebben. Het permanent weghalen van deze zwerfkatten heeft geen zin omdat andere zwerfkatten hun plaats (en voedsel) innemen en de overlast voor u als bewoner hetzelfde blijft. Door de geneutraliseerde katten terug te zetten, wordt een aanwas van nieuwe zwerfkatten tegengegaan. Van de geneutraliseerde katten heeft u veel minder tot geen overlast meer. Deze methode is voor mens en dier de beste oplossing!

We vragen u om hulp bij deze vangacties. We verzoeken u dringend om uw huiskatten gedurende de periode van vangen binnenshuis te houden om te voorkomen dat we uw huiskat(ten) vangen. Tevens vragen we uw medewerking om de zwerfkatten gedurende de vangperiode NIET te voeren. We vangen de zwerfkatten met voer en daarvoor is het noodzakelijk dat de katten honger genoeg hebben om het voer in de vangkooien te willen eten en zo de vangkooien binnen te lopen.

De geplande vangacties vinden in uw woonwijk plaats van tot

Heeft u vragen over onze vangacties of wilt u nadere informatie? Wilt u informatie geven of wilt u meehelpen door vangkooien in de gaten te houden op gevangen katten? Neemt u dan alstublieft contact op met
.....op telefoonnr.

Wij bedanken u heel hartelijk voor uw medewerking!

Met vriendelijke groeten,

.....

(Organiserende zwerfkattenorganisatie)

B 2.8 Meldingsbrief bewoners

Afzender

Geachte buurtbewoner,

In uw buurt zijn meldingen binnen gekomen van zwervkatten die buiten leven en na onderzoek geen eigenaar bleken te hebben. Mogelijk geven deze katten overlast zoals lawaai en stank van sproeien (urine). We willen deze overlast beperken en een toename van het aantal zwervkatten in uw buurt voorkomen.

Is u bekend of er een eigenaar is of was van een of meerdere katten die nu op straat moeten leven als zwervkat? Dan willen we heel graag door u geïnformeerd worden.

Heeft u klachten van overlast van een of meerdere zwervkatten in uw woonomgeving? Dan willen we u graag helpen door te onderzoeken of deze zwervkatten inderdaad geen eigenaar hebben, zodat we een vangactie van deze zwervkatten kunnen organiseren.

We vangen de zwervkatten, neutraliseren (castreren en steriliseren) deze katten en zetten de dieren dan terug op de plaats waar we ze gevangen hebben. Het permanent weghalen van deze zwervkatten heeft geen zin omdat andere zwervkatten hun plaats (en voedsel) innemen en de overlast voor u als bewoner hetzelfde blijft. Door de geneutraliseerde katten terug te zetten, wordt een aanwas van nieuwe zwervkatten tegengegaan. Van de geneutraliseerde katten heeft u veel minder tot geen overlast meer. Deze methode is voor mens en dier de beste oplossing!

Heeft u vragen over onze vangacties of wilt u nadere informatie? Wilt u informatie geven of wilt u meehelpen door vangkooien in de gaten te houden op gevangen katten? Neemt u dan alstublieft contact op metop telefoonnr.

Wij bedanken u heel hartelijk voor uw medewerking!

Met vriendelijke groeten,

.....

(Organiserende zwervkattenorganisatie)

B 2.9 Vangformulier zwerfkat(ten)

Gegevens vanger

Naam:

Gegevens vangadres

Op welk adres bevindt de kat(ten) zich?

Straat en huisnummer:

Postcode en plaats:

Is er een contactpersoon voor dit adres? ja nee

Zo ja: op telefoonnummer:

Reden vangen:

Overlast ja nee

Geboortebeperving ja nee

Ziek/gewond/mager (omcirkelen reden) ja nee

Drachtige poes ja nee

Gevaar door omgeving/diermishandeling ja nee

Kan de kat retour na neutralisatie? ja nee

Herkomst kat(ten)

Is bekend hoe de kat op de vangplek terecht is gekomen?

Weg- of aan komen lopen ja nee

Zeker achtergelaten ja nee

Hoelang bevindt de kat(ten) zich hier?

Eigenschappen kat(ten)

Signalement:

Poes of kater? Poes Kater

Tekenen van drachtigheid? ja nee

Geschatte leeftijd

Eartip of andere tekenen van neutralisatie? ja nee

Tekenen van wild / erg verwilderd / verwilderd / sociaal gedrag?

Aanvullingen/opmerkingen

Bij tekenen van noodzaak tot acute veterinaire hulp: coördinator bellen!

B 2.10 Afstandsverklaring eigenaar kat

De eigenaar of de namens de eigenaar gemachtigde ondergetekende:

Naam:
Straat en huisnummer:
Postcode en plaats:
Telefoonnummer (s):
Emailadres:

verklaart op (datum) afstand te doen van kat(naam kat)
ten gunste van(zwerfkattenorganisatie) en
akkoord te gaan met de volgende voorwaarden:

1. Vanaf ondertekening van deze afstandsverklaring geen enkele aanspraak meer te maken op de kat, noch op vergoeding van de ten behoeve dan de kat gemaakte kosten.
2. In geval de kat niet gevaccineerd is, een vergoeding voor de vaccinatie van € te betalen ter dekking van de vaccinatiekosten.
3. In geval de kat niet geneutraliseerd is, een vergoeding voor de kosten van neutralisatie te betalen van € ter dekking van de neutralisatiekosten.

Signalement kat:

Poes of kater? Poes Kater
Leeftijd
Bekende ziektes?

*In tweevoud ondertekenen:
eenmaal voor eigenaar/gemachtigde & eenmaal voor organisatie.*

Handtekening eigenaar/gemachtigde

Handtekening organisatie

Naam:

Naam:

B 2.11 Uitzetverklaring eigenaar grond vangplek

De eigenaar of de namens de eigenaar gemachtigde ondergetekende:

Naam:
Straat en huisnummer:
Postcode en plaats:
Telefoonnummer (s):
Emailadres:

verklaart op (datum) akkoord te geven om de op(datum)
gevangen (aantal) kat/katten door
.....(zwerfkattenorganisatie) te retourneren op de
vangplek onder de volgende voorwaarden:

1. De kat/katten zijn geneutraliseerd, gevaccineerd, behandeld tegen wormen en vlooiën en voor zover de verwilderdheid toeliet, nagekeken en gezond verklaard door een dierenarts.
2. De uit te zetten kat/katten zijn op deze locatie gevangen.
3. In geval in de toekomst de kat/katten gewond of ziek blijken, neemt de hier boven genoemde zwerfkattenorganisatie de veterinaire zorg over.

Bijzonderheden:

*In tweevoud ondertekenen:
eenmaal voor eigenaar/gemachtigde & eenmaal voor organisatie.*

Handtekening eigenaar/gemachtigde

Handtekening organisatie

Naam:

Naam:

B 2.12 Veterinair behandelingsformulier

Aan dierenartspraktijk:

Datum behandeling:

Geachte Dierenarts,

We verzoeken u om de zwerfkat met geslacht M / V , gewichtkg,
naam/registratienummer en chipnummer
te behandelen voor:

- Neutralisatie
- Eartip links / rechts
- Wondcontrole
- Hechtingen verwijderen
- Vaccinatie – vaccinatieboekje wel / niet aanwezig
 - eerste vaccinatie
 - tweede vaccinatie
 - jaarlijkse vaccinatie
- Algehele controle
- Snaptest FeLV/FIV
- Immunofluorescentietest of immunohistochemie i.v.m. FIP
- Ontworming
- Vlooiënbehandeling

tegen het met de organisatie afgesproken geldende tarief.

Graag ontvangen we terugkoppeling van de uitgevoerde behandeling. In geval van
bijzonderheden verzoeken we u te bellen naar:

.....bereikbaar op

B 2.13 Plaatsingscontract

Naam:
Straat en huisnummer:
Postcode en plaats:
Telefoonnummer (s):
Emailadres:

verklaart op (datum) kat(naam kat) geadopteerd te hebben van(zwerfkattenorganisatie) met en akkoord te gaan met de volgende voorwaarden:

1. De betreffende kat naar behoren te verzorgen en onderhouden.
2. De betreffende kat niet te verkopen of weg te geven en vermissing of overlijden te melden aan
3. De betreffende kat niet als proefdier te gebruiken of laten gebruiken.
4. Bij adreswijziging dit door te geven aan
5. Eventuele nacontrole toe te staan aan een vertegenwoordiger van de organisatie
6. Een vergoeding te overhandigen aan de organisatie ter dekking van gemaakte kosten van neutralisatie, vaccinatie, ontworming en vlooiënbehandeling ter waarde van €.....
7. Geen kosten van welke aard dan ook, door te belasten aan de organisatie

De organisatie verklaart het eigendom te hebben overgedragen van:
kat kater / poes met een (geschatte) leeftijd van jaar en (geschatte) geboortedatum met chipnummer en registratienummeren paspoortnummer

De kat is geneutraliseerd, gechipt en geregistreerd op naam van de eigenaar.
In tweevoud ondertekenen: eenmaal voor eigenaar & eenmaal voor organisatie.

Handtekening eigenaar/gemachtigde

Handtekening organisatie

Naam:

Naam:

B 2.14 Overdrachtsformulier

Zwerfkattenorganisatie
verklaart op (datum)
aan organisatie
zwerfkat (naam)
met kenmerken:

kleur:

M / V :

geneutraliseerd: ja nee

gevaccineerd: ja nee

met vaccinatieboekje: ja nee

chipnummer:

registratienummer:

met medicatie:

met reden:

voor plaatsing: ja nee

voor permanente opname: ja nee

voor resocialisatie: ja nee

voor verzorging in opvang: ja nee

te hebben overgedragen.

Bijzonderheden:

--

Naam & handtekening:

Naam & handtekening:

B 2.14 Voorbeeld advertenties:

Brammelo
• Dierenkliniek
• Hondenschool • Azie

Kat Zoekt Boer

Wij zoeken voor onze minder tamme en verwilderde katten ook een huisje. Hiervoor zoeken wij boerderijen waar ze lekker buiten rond kunnen lopen. Het enige wat wij hiervoor vragen is een minimale verzorging dat bestaat uit: voer, water en een goede schuilplek. Het gaat hierbij om *gesteriliseerde of gecastreerde* verwilderde katten.

Bent u geïnteresseerd? Bel voor meer informatie (0545 221231) of ga naar www.brammelo.nl.

**Stichting
Amsterdamse
Zwerfkatten**

www.amsterdamsezwerfkatten.nl
info@amsterdamsezwerfkatten.nl
Rekeningnummer: 69 14
KvK: 41 21 43 04
tel.: 020 – 619 03 57

Melding:

straat

29 augustus 2019

Geachte buurtbewoners;

De Stichting Amsterdamse Zwerfkatten (SAZ) zou graag meer informatie willen over onderstaande lapjes kat. Deze kat is loopt sinds enkele weken door de buurt en heeft een roze bandje om.

Kent u deze kat, voert u hem of weet u wie de eigenaar is, dan kunt u contact met ons op nemen op bovenstaand telefoonnummer. Wilt u bij “geen gehoor” uw naam en telefoonnummer inspreken? Dan bellen wij u zo spoedig mogelijk terug.

Hebben deze dieren geen eigenaar, dan kan onze Stichting de buurt helpen door het te vangen en eventueel te steriliseren en castreren om zo te voorkomen dat er binnenkort uitbreiding komt van wilde of verwilderde zwerfkatten.

Met vriendelijke groeten,

Medewerkers SAZ

Grote chipactie van de Gemeente Amsterdam in samenwerking met de Stichting Amsterdamse Zwerfkatten!! Huishoudens met een minimuminkomen kunnen hun kat(ten) gratis laten chippen. Overige huishoudens kunnen gebruik maken van deze actie tegen gereduceerd tarief. www.chipactie.nl

Bijlage 3 Alle facetten vangactie in foto's

In deze bijlage worden alle facetten van een vangactie in fotomateriaal getoond.

Dit is de beoogde te vangen wat angstige zwerfkat. Ze kijkt eerst de kat uit de boom.

De vangkooi wordt klaargemaakt en de valdeur vastgezet.

Ondertussen wordt het contact met de kat via voedsel gehouden. De kat wordt niet recht aangekeken en de vangster staat zijwaarts gericht.

Blijf contact houden met de kat en gooi zichtbaar voer. Er verschijnt een tweede kat ten tonele die op afstand wordt gehouden met grote stukken voedsel.

De zwerfkat nadert

..... en trekt weer terug.

En nadert weer.....

Langzaam maar zeker laat de zwerfkat zich verleiden door de stukjes kip

Totdat ze helemaal in de vangkooi gestapt is en

.....de vangklep dichtslaat en de zwerfkat gevangen zit in de vangkooi.

Een doek over de vangkooi zorgt dat de zwerfkat rustiger wordt. Met de doek over de vangkooi, wordt de vangkooi naar de auto gebracht.

De vangkooi wordt vlak klemgezet tegen de auto, terwijl de vervoersmand gepakt wordt. De vervoersmand wordt zonder deur tegen de vangkooi aangezet.

De vervoersmand wordt stevig ingeklemd met de onderbenen, zodat de vervoersmand niet naar achteren kan schieten als de kat met een hoge snelheid zou overrennen.

Het deurhaakje wordt nogmaals gecheckt. De valdeur wordt verwijderd, totdat de zwerfkat in de vervoersmand loopt.

Zodra de kat is overgelopen, wordt de deur van de vangkooi teruggezet en de deur van de vervoersmand voor de opening gehouden.

De deur van de vervoersmand wordt in de onderste deurklemmen gezet en daarna in de bovenste deurklemmen. De klemmen van de boven- en onderkant van de vervoersmand worden gecontroleerd, evenals controle plaatsvindt of de deur goed vastzit. Pas daarna wordt de vervoersmand los van de vangkooi gehaald.

Bijlage 4: Fotoreeks kittens 1e tot en met 10e levensweek

Kittens 1e levensweek

Kittens 2e levensweek

Kittens 3e levensweek

Kittens 4e levensweek

Kittens 5e levensweek

Kittens 6e levensweek

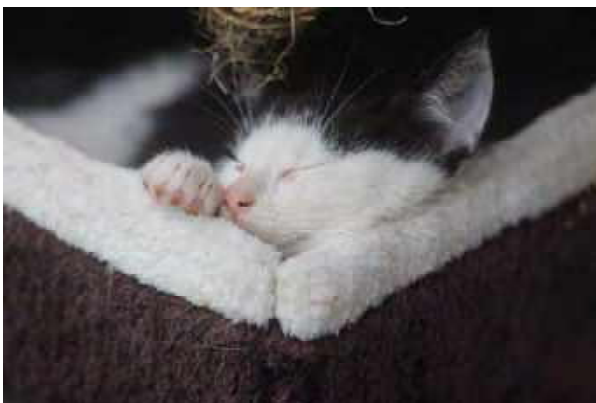

Kittens 7e levensweek

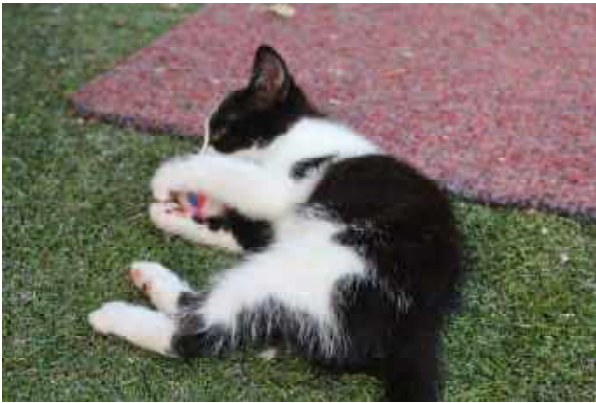

Kittens 8e levensweek

Kittens 9e levensweek

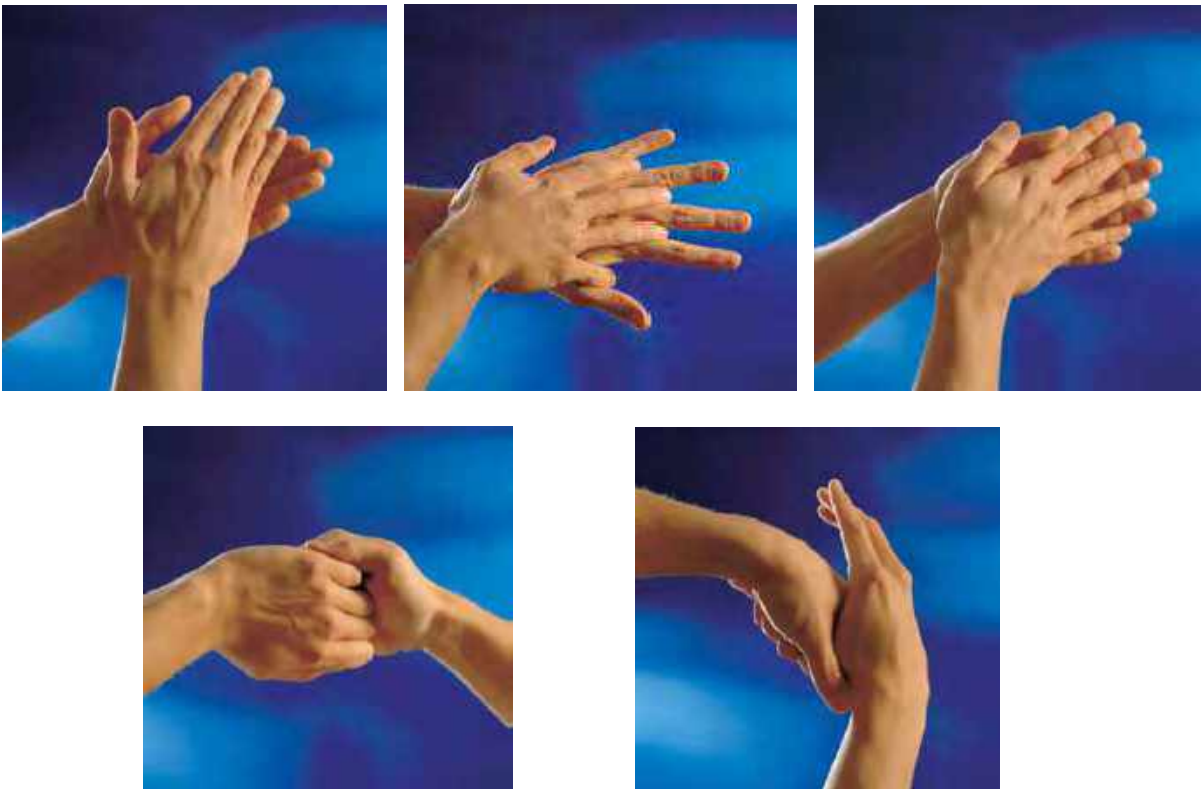

Kittens 10e levensweek

Bijlage 5: Techniek handenreiniging met water en zeep

1. Open de kraan en regel behaaglijke. De temperatuur moet behaaglijk zijn voor de handen en het water moet flink stromen.
2. Maak de handen goed nat en voorzie deze vervolgens van een laag vloeibare zeep (3 – 5 ml) uit een dispenser.
3. Wrijf de handen nu vervolgens gedurende 10 - 15 seconden goed over elkaar, vingertoppen, duimen en gebieden tussen de vingers en de polsen moeten goed worden ingewreven. Doe dit voor elk gebied apart (zie foto's). De gehele procedure duurt 1 a 2 minuten.
4. Spoel de handen goed af.
5. Droog de handen goed af met een papieren handdoek, ook de polsen en de huid tussen de vingers goed drogen. De techniek van het drogen met de handdoek gaat van meest schone gebied (handen) naar het meest vuile gebied (de polsen). Een handdoek die eenmaal in het meest vuile gebied is geweest, wordt niet meer voor het meest schone gebied gebruikt.
6. Sluit de kraan met de elleboog of met de papieren handdoek.
7. Deponeer de gebruikte handdoek in de daarvoor bestemde container.

Opmerkingen:

1. Het gebruik van desinfecterende zeep, evenals het gebruik van chloorhexidinescrub is vanuit het oogpunt van infectiepreventie niet zinvol.
2. Belangrijk bij dikwijls handen wassen is het gebruik van een enigszins vette handcrème uit een tube of dispenser om de handen gaaf te houden.
3. Om de handen goed te kunnen wassen dienen geen belemmeringen zoals ringen, polshorloges of armbanden aanwezig te zijn.

Bijlage 6: Voorbeeld checklist TNRC-actie

Benodigde mensen:

- Coördinator actie (planning logistiek en aansturing mensen)
- Bij voorkeur minimaal twee vangers (een voor het vangen, een voor het afleiden van de niet te vangen groep), maar met een vanger kan er ook gevangen worden
- Chauffeur (kan een vanger zijn) om de gevangen katten naar en van de dierenarts te brengen
- Dierenarts voor de neutralisaties
- Eventueel een tweede dierenarts die voorkomende problemen kan behandelen (tandsteen, wondbehandeling ed.) als de neutralisatie-dierenarts dat niet kan doen
- Vergeet een van de belangrijkste personen niet! De paraveterinair!!
- Dierenverzorger postoperatief (kan voor een deel door de paraveterinair gedaan worden, maar het is beter, zeker bij een grote vangactie om hier een aangewezen persoon voor te hebben)
- Chauffeur om de katten weer terug in hun gebied te zetten.

Benodigde middelen:

- Middelen voor de neutralisaties (narcosemiddelen, instrumenten, autoclaaf, handschoenen, hechtdraad, desinfectans, opduwkooi(en), neusmaskers, huiddesinfectans, ontharingsapparatuur)
- Ondersteunende geneesmiddelen zoals vaccinaties, anti-parasitica, topicale middelen (dermyl, calendula en dergelijke)
- Oor- en oogzalf
- Apparatuur voor rondom de operatie (chipreader, coagulatie/thermocauter voor het eartippen)
- Middelen om de katten warm te houden (handdoeken, fleece dekens, warmtekruiken) en
- Bij vroegcastratie:
 - extra verwarmingsmiddelen als warmtelamp, warmtedeken, warmtematras
 - middelen om hypoglycaemie tegen te gaan als een spuitje met honing of stroop, glucose-infuus met infuusstandaard
- Schoonmaakmiddelen en desinfectans voor de ruimte(n).

Definities

ABC	airway – breathing – circulation oftewel ademweg, ademhaling en circulatie
Adenosine	een bio-organische verbinding die een belangrijke rol speelt in energietransfer en signaaltransductie
Amivedi	grootste landelijke organisatie voor gevonden en verloren katten
anemie	bloedarmoede
analgesie	pijnbestrijding, ongevoeligheid voor pijn
antagoneren	opheffen werking narcosemiddelen
antiseptisch	ontsmettend
apneu	ademstilstand
aseptisch	omvat alle maatregelen om het overbrengen van lichaamsvreemde bacteriën (besmetting) te vermijden
autoclaaf	sterilisator
bench	kooi voor een kat of hond voor binnenshuis
Besluit houders van dieren	regelgeving die een breed scala aan eisen en maatregelen bevat voor het houden van dieren; het verplicht o.a. dat iemand die bedrijfsmatig met dieren bezig is, een bewijs van vakbekwaamheid moet behalen
Best Practice	is een techniek, werkmethode of activiteit die zich als effectiever heeft bewezen dan enige andere techniek, methode etc
Bewijs van vakbekwaamheid	een door Onze Minister erkend bewijs van vakbekwaamheid voor de diergroep waarmee activiteiten in de inrichting worden verricht.
Biosecurity	bioveiligheid of infectiepreventie; de maatregelen om introductie en transmissie van micro-organismen te voorkomen
Brambell	verwijzing naar de commissie Brambell, die de wereldwijde uitgangspunten van dierenwelzijn in vijf vrijheden geïntroduceerd heeft; deze vrijheden zijn later nog aangepast tot die we nu kennen: vrij van honger, dorst of onjuiste voeding, vrij van thermaal en fysiek ongerief, vrij van pijn, verwonding of ziekte, vrij van angst of chronische stress, vrij om soorteigen gedrag te uiten, zie http://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/show/Verwijzing-naar-vijf-vrijheden-vaak-niet-correct.htm
Carrying Capacity	bevolkingsoptimum, evenwicht in de natuur in de omvang van het aantal dieren wat in een bepaald gebied kan leven, synoniem voor draagkracht
castreren	(veterinair) het onvruchtbaar maken van zowel vrouwelijke als mannelijke dieren door het weghalen van geslachtsorganen (volksmond) het onvruchtbaar maken van een mannelijk dier
cauterie	diathermie, electrocoagulatie; dichtbranden weefsel

community cat	Engelse term voor een kat die geen eigenaar heeft en buiten leeft (de term community cat verwijst naar de leefomstandigheden van de kat) synoniem voor free roaming cat
compartimenten	kleine, afgesloten ruimten als onderdeel van een grotere ruimte
contaminatie (medisch)	besmetting of infectie
cryptorch	een niet ingedaalde testikel of zaadbal
desinfectie	is de irreversibele inactivering van micro-organismen (vegetatieve bacteriën en/of schimmels en/of virussen en/of bacteriesporen) op levenloze oppervlakken, alsmede op intacte huid en slijmvliezen
detergens	(oppervlakteactief) reinigingsmiddel
diathermie	cauterie, electro-coagulatie; dichtbranden weefsel
Dierenwelzijnsnota	gemeentelijke nota waarin beleid wordt beschreven om het welzijn van de dieren in de betreffende gemeente te waarborgen. Met de bestaande wet- en regelgeving en beleidsuitvoering wordt een zo compleet mogelijk beeld geschets van het totale gemeentebeleid aangaande dierenwelzijn
disposable	bestemd voor eenmalig gebruik
draagkracht	bevolkingsoptimum, evenwicht in de natuur in de omvang van het aantal dieren wat in een bepaald gebied kan leven, synoniem voor carrying capacity
drachtig	poes die in verwachting is van jongen
drukkooi	opduwkooi of injectiekooi kooi waarin een kat ingeklemd wordt, waardoor injecties door de tralies heen toegediend kunnen worden
dyspnoe	dyspneu of kortademigheid
eartip	puntje van het oor ingeknipt of verwijderd als teken van het geneutraliseerd zijn van het dier
ecosysteem	een ecosysteem omvat alles dat bijdraagt aan het in stand houden van het leven erbinnen
electrocoagulatie	cauterie, diathermie, dichtbranden weefsel
ethologische behoefte	de behoefte van dieren om bepaalde elementen uit hun natuurlijke gedragsrepertoire uit te voeren onafhankelijk van de vraag of de omgeving daarvoor geschikt is of niet
excretie	uitscheiding waarbij afvalstoffen en overtollige stoffen uit het bloed of lichaamsvloeistoffen afgevoerd wordt
extrapolatie	het op basis van gegevens uitspreken van verwachtingen over iets waarvan je geen gegevens hebt
extubereren	beademingsbuis uit de luchtpijp verwijderen
FeLV	kattenleukemie
Felidae	familie van de katachtigen
Felis silvestris	wilde kat, roofdier uit de familie van de katachtigen
feral cat	Engelse term voor een niet gesocialiseerde kat die verwilderd gedrag vertoont (de term feral verwijst naar het gedrag van de kat)

FIP	buikvliesontsteking bij de kat
FIV	katten aids
flankincisie	operatieve benadering door een messnede via de zijkant van het lichaam
Flora en Faunawet	Een wet die tot 1 januari 2017 van kracht was, maar sinds 1 januari 2017 is vervangen door de Wet natuurbescherming
FLUTD	Feline Lower Urinary Tract Disease oftewel een lagere urineweg aandoening
foetaal formularium	met betrekking tot het ongeborene een bondige samenvatting van medicamenteuze adviezen bij een ziekte of indicatie, waarover tussen zorgverleners overeenstemming bestaat
free roaming cat	Engelse term voor een kat die geen eigenaar heeft en buiten leeft (de term community cat verwijst naar de leefomstandigheden van de kat) synoniem voor community cat
FSB	Full Service Bureau, webwinkel in diergoederen en vangkooien voor geregistreerde Dierenasielen
fysiologische behoefte	primaire biologische behoefte, organisch of lichamelijk zoals onder anderen eten en drinken
gedomesticeerd	zodanig van eigenschappen veranderd, dat deze dieren steeds meer aangepast zijn aan het leven dichtbij en/of samen met de mens
gonadectomie	het verwijderen van geslachtsorganen
habitatrichtlijn	De Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna) is een richtlijn van de Europese Unie. Het doel is bij te dragen aan het waarborgen van de biologische diversiteit in de lidstaten door bescherming van habitats en soorten die van Europees belang zijn. De bescherming van soorten uit bijlage IV van deze richtlijn is verwerkt in de Wet natuurbescherming.
haemostatisch	bloedstelpend
HKB	Honden en Kattenbesluit
Honden en Kattenbesluit	de regels voor bedrijfsmatige activiteiten zoals die tot 1 juli 2014 golden voor honden en katten, HKB
huiskat	een kat die tam gedrag vertoont naar mensen, een kat met eigenaar
hypoglycemie	te lage bloedsuikerspiegel
hypothermie	onderkoeling
immuunsysteem	een verdedigingssysteem van het lichaam met als doel indringers of veranderde eigen cellen te bestrijden
incisie	medische insnijding bij een operatie
inductie	inleiding (narcose)
infectiepreventie	biosecurity of bioveiligheid; het voorkómen van een infectie, bijvoorbeeld door inenting of door steriel te

inprentingsperiode	opereren. periode waarin een dier gevoelig is en went aan waar het aan wordt blootgesteld
intrinsieke waarde dier	het dier wordt, onafhankelijk van de mens, een eigen waarde wordt toegekend waarbij de belangen van het dier niet meer automatisch ondergeschikt zijn aan de belangen van de mens. Het doel van de dierenbeschermingswetgeving volgens het regeringsstandpunt is dan ook het bevorderen van zodanige voorwaarden en omstandigheden dat het dier optimale bescherming wordt geboden tegen handelingen van de mens die het welzijn van het dier aantasten
ISFM	International Society of Feline Medicine
kater	mannelijke kat
kattenkrabziekte	een infectie, veroorzaakt door bacteriën die door katten overgebracht kunnen worden
kattenziekte	Feline panleukopenie is een infectie van het maag-darmkanaal die veroorzaakt wordt door het Feline parvovirus (FPV)
kitten	een niet volwassen kater of poes tot zeven maanden
kolonie katten	een groep (vaak aan elkaar gerelateerde) katten die hetzelfde terrein bewonen en van dezelfde voedselbronnen gebruik maken
kooiverdeler	een ijzeren kam die een gedeelte van de vangkooi kan afsluiten
LID	Landelijke Inspectie Dierenbescherming
luchtbehandelingssysteem	klimaatbeheersing binnen een gebouw op temperatuur en luchtvochtigheid
luchtventilatiesysteem	systeem om lucht te verversen
metabool gewicht (MG)	een term die in de diergeneeskundige voedingsleer vaak gebruikt wordt, om de voedingsbehoefte van dieren te bepalen en berekend wordt door de volgende formule op het gewicht (in kilogram) van een dier toe te passen: $MG = \text{gewicht}^{0,75}$
micro-organismen	een verzamelnaam voor alle niet met het blote oog waarneembare plantaardige (bijv. schimmels) en dierlijke organismen (bijv. bacteriën), zwammen en oerdiertjes
mortaliteit	de sterfte, aangegeven in relatie tot het totaal aantal individuen waar het over gaat, meestal in procent of promille
neutralisatie	de operatie van het onvruchtbaar maken
neutraliseren	het onvruchtbaar maken
NFDO	Nederlandse Federatie Dierenopvang Organisaties
NGO	niet-gouvernementele organisatie
niesziekte	de meest voorkomende infectieuze en besmettelijke aandoening van de voorste luchtwegen (neus en keel) door meerdere ziekteveroorzakers (bacteriën en

	virussen)
opduwkooi	drukkooi, injectiekooi kooi waarin een kat ingeklemd wordt, waardoor injecties door de tralies heen toegediend kunnen worden
ovarium (ovariae) ovariëctomie	eileider (s) weghalen eileiders
parasieten	een levensvorm die zich ten koste van een ander organisme waarmee hij samenleeft in stand houdt en vermenigvuldigt zoals luizen, mijten, vlooiën
paraveterinair	een sinds 1990 bestaand beroep met een wettelijke status waarbij kleine medische handelingen (soms zelfstandig, soms onder toezicht van een dierenarts) verricht mogen worden en een (eerste) diagnose en behandeling gesteld mag worden
PCR	polymerasekettingreactie, bloedtest om het bestaan van de ziekteverwekker van een infectieziekte aan te tonen
peri-operatief poes	rondom de operatieve ingreep vrouwelijke kat
predatie	een roofdier of natuurlijke vijand jaagt (vangt en/of doodt en/of consumeert) een prooidier
premedicatie prepuberaal prevalentie	medicatie die dient ter voorbereiding op een operatie in de periode voor 24 weken (zes maanden) het vóórkomen van een aandoening per duizend of per honderdduizend dieren
quarantaine	afgezonderde ruimte, waar alle middelen worden toegepast om te verhinderen dat een besmettelijke ziekte bij mens of dier, binnendringt of naar buiten gaat
rabiës	hondsdolheid
recovery	verkoeveren, herstel van bewustzijn na narcose
RDO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
reiniging	het met een detergens mechanisch verwijderen van zichtbaar vuil, alsmede zichtbaar en onzichtbaar organisch materiaal, om te voorkomen dat micro-organismen zich kunnen handhaven en vermeerderen en worden verspreid
resocialisatie kat	het weer wennen aan mensen in de nabije omgeving van de kat
resistent	ongevoeligheid
ringworm	schimmelsoort
RSPB	Royal Society for Protection of Birds
RSPCA	Royal Society for the Prevention of Cruelty of Animals
saturatie	zuurstofverzadiging
schuurkat	een kat die als muizenvanger op een bedrijf leeft en onder de categorie verwilderde kat valt
schuw	angstig of bang (verwilderde of wilde zwervkatten/-kittens)

sectio	keizersnede
secundaire infectie	een infectie die na een al aanwezige infectie ontstaat
sedatief	medicatie met kalmerende werking
shock	tekort aan circulerend bloedvolume waardoor er onvoldoende bloeddorstrooming in de weefsels plaatsvindt met als gevolg dat er onvoldoende zuurstof voor de cellen wordt aangevoerd en ernstige schade aan weefsels en organen ontstaat
Snap-test	een snelle bloedtest om een ziekte op te sporen
sociale zwerfkat	een kat die buiten leeft en sociaal gedrag naar mensen vertoont, maar waarvan de eigenaar niet zichtbaar of bekend is
socialisatieperiode	gevoelige periode in het leven van een jong dier waarin het dier snel en efficiënt informatie opneemt vanuit de leefomgeving om later op normale wijze soortspecifiek gedrag te kunnen vertonen en soortspecifieke interacties te kunnen aangaan met zijn leefomgeving en de in zijn leefomgeving optredende gebeurtenissen
spectrum (antibiotica)	aangrijpingspunt van werking antibiotica
staplaaf	plaat in de vangkooi waardoor, als een kat erop stapt, de valdeur dichtvalt en de kat gevangen is
steriliseren	(veterinair) het onvruchtbaar maken door het onderbreken van de eileider of zaadstreng (volksmond) het onvruchtbaar maken van een vrouwelijk dier
stray cat	Engelse term voor een voormalige huiskat die op straat terecht is gekomen en sociaal gedrag naar mensen vertoont (de term stray verwijst naar het gedrag)
subcutaan	onder de huid
tempex	witte, schuimachtige, lichte en brosse kunststof die gebruikt wordt als verpakkingsmateriaal en isolatiemateriaal
testikels	teelbal of zaadbal
tetanus	bacterie die kaakklem of wondkramp veroorzaakt
TN-A	Trap, Neuter, Adopt - in geval een zwerfkat tam en sociaal blijkt en geadopteerd kan worden (in het geval van volledig tam en sociaal in een thuis en in geval van een beetje tam en sociaal als buitenkat op een boerderij of camping of buitenplaats)
TNR	Trap, Neuter, Return = vangen, neutraliseren, terugzetten
TNRC	Trap, Neuter, Return of Relocate, Care: TNR met het verzorgen van zwerfkatten door het geven van voedsel en schuilplekken
Toxocara	spoelworm die een infectie veroorzaakt die vaak ongemerkt verloopt en soms milde klachten geeft, is met preventief ontwormen te voorkomen (zoönose)
Toxoplasmose	parasiet die een infectieziekte veroorzaakt bij de mens die meestal onopgemerkt verloopt - tenzij in het geval van verminderde weerstand of vroeg in de

	zwangerschap, waardoor het kind ernstige afwijkingen oploopt met vaak abortus tot gevolg; besmetting wordt veroorzaakt door het eten van (half)rauw vlees en door het in aanraking komen met ontlasting van een kat; de kat doorloopt de besmetting bijna altijd symptomeloos (zoönose)
transponder	chip
UBN	Uniek Bedrijfsnummer
ultrasoon	reinigingstechniek met behulp van (voor de mens niet waarneembare) geluidsgolven die door het water met de reinigingsvloeistof worden gestuurd, waardoor tienduizenden luchtbelletjes ontstaan, die door de geluidsgolven in elkaar klappen
urethra	plasbuis
uterus	baarmoeder
vacuüm effect	lege plekken binnen een kattenpopulatie door het weghalen van katten, worden ingevuld door nieuwe katten van buiten de oorspronkelijke groep
valklep	deur van de vangkooi die dichtvalt als de zwerfkat de staplaat heeft betreden
valvangkooi	vangkooi die met behulp van een opgezette val het mogelijk maakt een verwilderde of wilde kat te lokken en op te sluiten
vangkooi	een kooi om een dier mee te vangen
vas deferens	zaadleider
vasculair	met betrekking tot de bloedvaten
verantwoord eigenaarschap	door de Royal Society for the Prevention of Cruelty of Animals (RSPCA) uitgelegd in de volgende verantwoordelijkheden voor de diereneigenaar: <ol style="list-style-type: none"> 1. registratie van het dier (chippen, tatoeëren, oormerken) 2. veterinaire verzorging om ziekten te voorkomen en te behandelen 3. zorgdragen voor het steriliseren of castreren 4. alertheid op gezondheidsrisico's 5. gezelschap van mens en andere dieren.
verkoeveren	herstel van bewustzijn na narcose, recovery
verwilderde kat	een kat die schuw gedrag vertoont naar mensen doordat hij al langer buiten verblijft, is in enkele dagen tot drie weken ten dele of volledig te resocialiseren op dit gedrag naar mensen
veterinaire professional	persoon die beroepsmatig met diergeneeskundige activiteiten bezig is
viremie	aanwezigheid van virussen in het bloed
virulentie	maat voor de hoeveelheid schade die een micro-organisme in zijn gastheer aanricht
voerstation	een door de mens vervaardigde geschikte voederplek
vrijheden van Brambell	dieren dienen gevrijwaard te zijn van: <ol style="list-style-type: none"> a. dorst, honger en onjuiste voeding;

	<ul style="list-style-type: none"> b. fysiek en fysiologisch ongerief; c. pijn, verwonding en ziektes; d. angst en chronische stress; e. beperking van hun natuurlijk gedrag; <p>de vijf vrijheden genaamd, die integraal zijn overgenomen in de Wet dieren</p>
vroegneutralisatie	neutralisatie op een leeftijd van 6 tot 16 weken
Wet dieren	Wet uit 2013 die een integraal kader voor regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen voorschrijft
Wet natuurbescherming	De Wet natuurbescherming beschermt Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten. Deze wet vervangt vanaf 1 januari 2017 drie wetten; de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet.
wilde kat	eigen soort kat, een verre voorouder van de huiskat, lijkt veel op de cyperse kat maar dan forser, dikkere staart en korte rugstreep, <i>Felis silvestris</i>
wilde zwerfkat	een buitenshuis geboren kat die geen sociaal gedrag naar mensen vertoont maar blijvend schuw en niet te socialiseren is en elk gedrag met de mens probeert te vermijden (niet aankijken, kop afwenden, geen geluid maken met de bedoeling 'ik ben er niet')
zoönose	infectieziekte waarbij mensen door dieren besmet worden
zwerfkat	een kat die meerdere malen buiten gezien is en na omgevingsonderzoek geen aanwijsbare tekenen van een eigenaar heeft.

Literatuurlijst

- Aan de slag met de Omgevingswet. Verkrijgbaar via: <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/regelgeving/stelsel-omgevingswet/omgevingswet-in-ontwikkeling/hoofdlijnen-invoeringswet/wetten-omgevingswet/>, geraadpleegd februari 2021
- ABCDCatsvets.org: *Chlamydomphila (Chlamydia)* guidelines were first published in the *J Feline Med Surg* (2009) 11: 605-609 by Tim Gruffydd-Jones et al. The present guideline was updated by Séverine Tasker: januari 2021
- ABCD Fact sheet Feline Infectieuze Peritonitis, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2015/09/NL_FIP_Feline_infectieuze_peritonitis.pdf, geraadpleegd februari 2020
- ABCD Fact sheet Leukemie, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2015/09/NL_FeLV_Feline_leukemie.pdf, geraadpleegd februari 2020
- ABCD-guidelines: Feline calicivirus upper respiratory disease; 2017
- ABCD-guidelines: *Chlamydia felis*. The present guideline was updated by Séverine Tasker: januari 2021
- ABCD-guidelines: Feline herpesvirus upper respiratory disease; 2017
- ABCD guidelines Feline Immunodeficiency virus, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2015/09/NL_FIV_Feline_immunodeficientie.pdf, geraadpleegd februari 2020
- ABCD guidelines, Lungworm Disease. <http://www.abcdcatsvets.org/lungworm-disease/>, geraadpleegd maart 2021
- ABCD guidelines, Feline Panleukopenia (2012), <http://www.abcdcatsvets.org/abcd-guidelines-on-feline-panleukopenia-2012-edition/>, geraadpleegd maart 2021.
- ABCD matrix vaccination guideline 2020, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2020/03/Tool_Vaccine-recommendations_Feb2020.pdf geraadpleegd maart 2021
- ABCD Shelter management (2020) <http://www.abcdcatsvets.org/infectious-diseases-in-shelter-situations-and-their-management/>, geraadpleegd maart 2021
- ABCDCatsvets, http://www.abcdcatsvets.org/wp-content/uploads/2020/03/Tool_Vaccine-recommendations_Feb2020.pdf, geraadpleegd maart 2021
- Aeffner, F., Ulrich, R., Schulze-Rückamp, L. and Beineke, A. (2006) Cerebellar hypoplasia in three sibling cats after intrauterine or early postnatal parvovirus infection. *Deutsche tierärztliche Wochenschrift*, 113(11), pp. 403-406.
- Alley Cat Allies, <http://www.alleycat.org/page.aspx?pid=292>, geraadpleegd februari 2021.
- Amat, M., Camps, T., Manteca, X., 2016. Stress in owned cats: behavioural changes and welfare implications. *J. Feline Med. Surg.* 18 (8), 577–586.
- American Animal Hospital Association, 2015 AAHA/AAFP Pain Management Guidelines for Dogs and Cats, <https://www.aaha.org/aaha-guidelines/pain-management-config/pain-management-intro/>, geraadpleegd juni 2019
- American Veterinary Medical Association (AVMA), geraadpleegd maart 2021, <https://www.avma.org/resources-tools/pet-owners/petcare/feline-panleukopenia>
- Amivedi, <https://www.amivedi.nl/>, januari 2020
- Animal Alliance NYC, <http://www.animalallianceny.org/wordpress/2013/05/the-best-age-for-taming-feral-kittens/>, geraadpleegd april 2019

- Arhant, C., Wogritsch, R. & Troxler, J. (2015) Assessment of behavior and physical condition of shelter cats as animal-based indicators of welfare. *Journal of Veterinary Behavior*, 10 (2015) 399 – 406.
- Banfield (2013) Banfield state of pet health 2013 report. Verkrijgbaar via <https://www.Banfield.com/document/140196171/Banfield-Pet-Hospital-State-of-Pet-Health-2013-Report>
- Barrat, D.G. (1997) Predation by house cats, *Felis catus* (L.) in Canberra, Australia. Prey Composition and preference. *Wildlife Research*. 24: 263-277.
- Barrat, D.G. (1998) Predation by house cats, *Felis catus* (L.) in Canberra, Australia II Factors affecting the amount of prey caught and estimates of the impact on wildlife.
- Bateson, P., Young, M. (1981) Separation from the mother and the development of play in cats. *Animal Behaviour* 29, 173-180.
- Battersea cats about Fight, Flight en Freeze. <https://www.battersea.org.uk/pet-advice/cat-advice/cat-anxiety>
- Bays, D., Kortis, B., Little, K. & Richmond, S. (2019) The Return-to-Field Handbook. Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley Cat Advocates.
- Beaver, B.V. (2003) Feline Behavior. Elsevier Health Sciences. Miscellaneous chapters.
- Bench, C., Gonyou, H. (2006) Effect of environmental enrichment at two stages of development on belly nosing in piglets weaned at fourteen days. *Journal of Animal Science* 84, 3397-3403. 3
- Benito-de-la-Vi' bora, J; Lascelles, D.X; Garc' a-Ferna' ndez, P; Freire, M; Go' mez de Segura, I.A. Efficacy of tolfenamic acid and meloxicam in the control of postoperative pain following ovariohysterectomy in the cat. *Veterinary Anaesthesia and Analgesia*, 2008, 35, 501–510.
- Berkely, E. P. (2001) Maverick Cats: Encounters with Feral Cats. Revised and Updated. Shelburne, Vermont.: The New England Press.
- Berkely, E.P. (2004) TNR Past, Present and Future – A history of the trap-neuter-return movement. 2004, Bethesda, MD: Alley Cat Allies.
- Bemis DA. (1992) Bordetella and Mycoplasma respiratory infections in dogs and cats. *Vet Clin N Am Small Anim pract* 22(5):1173-86.
- Binns, SH, Dawson, S, et al. A Study of Feline Upper Respiratory Tract Disease with Reference to Prevalence and Risk Factors for Infection with Feline Calicivirus and Feline Herpesvirus. *Journal of Feline Medicine and Surgery, Volume: 2 issue: 3*, page(s): 123-133: September 1, 2000.
- Böhm C, Wolken S, Schnyder M, Basso W, Deplazes P, Di Cesare A, Deuster K, Schaper R (2015): Efficacy of emodepside/praziquantel spot-on (Profender®) against adult *Aelurostrongylus abstrusus* nematodes in experimentally infected cats. *Parasitol Res* 114 (Suppl 1): S155-S164.
- Brodbelt, D.C., Blissitt, K.J., Hammond, R.A. et al. (2008) The risk of death: the confidential enquiry into perioperative small animal fatalities. *Veterinary Anesth Analg*, 35 (5), 365-373.
- Brondani, J.T, et al. Validation of the English version of the UNESP-Botucatu multidimensional composite pain scale for assessing postoperative pain in cats. *BMC Veterinary Research* 2013 9:143
- Brown, C.R. (2014) Special Considerations for Community Cats in Spay/Neuter Clinics, ASPCA. Available at: <http://www.aspcapro.org/>.

- Brun, A., G. Chappuis, et al. (1979). Immunisation against panleukopenia: early development of immunity. *Comparative immunology, microbiology and infectious diseases*, 1(4), pp. 335-339.
- Bushby, P.A. & Griffin, B. (2011) An overview of pediatric spay and neuter benefits and techniques. *Veterinary Medicine*. 106, 83-89.
- Casey, R.A. & Bradshaw, J.W.S. (2008). The effects of additional socialisation for kittens in a rescue centre on their behaviour and suitability as a pet. *Applied Animal Behaviour Science* 114 (1): 196-205. <http://dx.doi.org/10.1016/j.applanim.2008.01.003>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/01/bevolking-groeit-naar-ruim-17-4-miljoen-inwoners>
- Chhetri, B.K. (2015) Spatial and temporal epidemiology of feline immunodeficiency virus and feline leukemia virus infections in the United States and Canada. A thesis presented to the University of Guelph, Canada.
- Chu K., Anderson W.J. & Rieser M.Y.(2007) Population characteristics and neuter status of cats living in households in the United States. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 234 (8),1023 – 1030. <http://dx.doi.org/10.2460/javma.234.8.1023>.
- Clifton, M. (2002) Sterilization or Vaccination: 70% or flunk. *Animal People*.
- College voor de toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden, zie www.ctgb.nl, geraadpleegd juli 2019
- Colombo, S; Cornegliani, L; Vercelli, A. Efficacy of itraconazole as a combined continuous/pulse therapy in feline dermatophytosis: preliminary results in nine cases. (2001) *Veterinary Dermatology* 12: 347–350.
- Crisi PE, Aste G, Traversa D, Di Cesare A, Febo E, Vignoli M, Santori D, Luciani A, Boari A (2017): Single and mixed feline lungworm infections: clinical, radiographic and therapeutic features of 26 cases (2013-2015). *J Feline Med Surg* 19, 1017-1029.
- Croman, D., Heeb, L., Guillaume, J. & Dillonaire, A. (2009) Perioperative surgical risks and outcomes of early-age gonadectomy in cats and dogs at People for Animals. Available at <https://www.pfaonline.org/wp-content/uploads/Pediatric-study-report.pdf>.
- Ctgb - College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, website: <http://www.ctgb.nl/>
- Damasceno, J., Genaro, G., Sangaletti Tercariol, A. S. (2015) Effect of the presence of a person known to trsphe cats on the feeding behavior and placement of feeders of a domestic cat colony. *Journal of Veterinary Behavior* 11 (2016) 31 – 36.
- Datz C. (2003) Bordetella infections in dogs and cats: pathogenesis, clinical signs and diagnosis. *Compendium on Continuing Education fort he Practicing Veterinarian* 25(12):896-900.
- Dauphine N. & Cooper R.J. (2009) Impacts of free-ranging domestic cats (*Felis catus*) on birds in the United States: a review of recent research with conservation and management recommendations. *Proceedings of the Fourth International Partners in Flight Conference: Tundra to Tropics*, p 205-219.
- Dawson S, Bennett D, Carter SD, Bennett M, Meanger J, Turner PC, Carter MJ, Milton I, Gaskell RM (1994): Acute arthritis of cats associated with feline calicivirus infection. *Res Vet Sci* 56(2), 133-143.
- Dean, R. Roberts, M. Stavisky, J. (2018) *BSAVA Manual of Canine and Feline*

- Shelter Medicine. Principles of Health and Welfare in a Multi-animal Environment.
- DeBoer, D.J; Moriello, K.A. Development of an experimental model of *Microsporum canis* infection in cats. (1994) *Veterinary Microbiology* 42: 289-295.
 - DeBoer, D.J; Moriello, K.A. Inability of two topical treatments to influence the course of experimentally induced dermatophytosis in cats. (1995) *JAVMA*, vol. 207 (no.1): 52-57.
 - Delgado MM, Walcher I, Tony Buffington CA, (2020) A survey-based assessment of risk factors for cross-sucking behaviors in neonatal kittens, *Felis catus*, *Applied Animal Behaviour Science*
 - Dibevo, raadpleegbaar via: <https://dibevo.nl/nieuws/nieuwe-cijfers-meer-dan-27-miljoen-huisdieren-in-nederland>, geraadpleegd februari 2021
 - Dierenbescherming website, geraadpleegd april 2019, maart 2020 en 2021, zie <https://www.dierenbescherming.nl/zwerfkatten> en <https://www.dierenbescherming.nl/userfiles/pdf/Factsheets/Factsheet-Zwerfkatten.pdf>
 - Diergeneeskundig Memorandum, 55ste jaargang 2008, red. Goudswaard, J., geraadpleegd april 2016, van <http://www.de-em.nl/PDF/DM%20Brochure%20infectie.pdf>.
 - Diergeneeskundig Memorandum, 60ste jaargang 2013-02, geraadpleegd april 2016, van <http://www.de-em.nl/PDF/DM%202013-02.pdf>.
 - Diergeneeskundig Memorandum, 66ste jaargang 2019-03. Hygiëne en biosecurity in dierenartsenpraktijken.
 - Diergeneesmiddeleninformatiebank.nl
 - Dunham, S.P. & Graham, E. (2008) Retroviral infections of small animals. *Vet. Clin. North Am. Small Anim. Pract*, 38, 879-901.
 - Eerste Kamer, Overzicht stand van zaken wet en regelgeving, raadpleegbaar via: https://www.eerstekamer.nl/id/vkt1mlo1r6o4/overzicht/stand_van_zaken_wet_en_regelgeving, geraadpleegd februari 2021
 - Egberink, H. F. (2010) Feline Leukemie. Specialist Veterinaire Microbiologie, Viroloog, Departement I&I, Faculteit Diergeneeskunde, Utrecht, geraadpleegd op augustus 2016, van http://www.nrkv.info/vet/nrkv_vet_leukemie.html.
 - Egberink, H. F. (2010), Infecties met Retrovirussen bij de kat, geraadpleegd augustus 2016 van <http://www.felcandag.nl/sitedata/images/Documenten/kattendag2009.pdf>
 - Egberink H, Addie D, Belak S, *et al.* (2009) *Bordetella bronchiseptica* infection in cats. ABCD guidelines on prevention and management. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 2009;11:610–614.
 - Elsheikha *et al.* (2016) Updates on feline aelurostrongylosis and research priorities for the next decade. *Parasites & Vectors* 9:389
 - Epstein, M., Rodan, I., Griffenhagen, G., Kadrlík, J., Petty, M., Robertson, S. & Simpson, W. (2015) AAHA/AAFP Pain Management Guidelines for Dogs and Cats by American Animal Hospital Association.
 - Ewer, R. (1961) Further observations on suckling behaviour in kittens, together with some general considerations of the interrelations of innate and acquired responses. *Behaviour* 17, 247-260.
 - Farnworth, M.J., Adams, N.J, Seksel, K., Waran, N.K., Beausoleil, N.J. & Stafford, K.J. (2013) Veterinary attitudes towards pre-pubertal gonadectomy of cats: a comparison of samples from New Zealand, Australia and the United Kingdom, *New Zealand Veterinary Journal*, 61,4, 226-233. Available at:

- <http://dx.doi.org/10.1080/00480169.2012.738591>.
- Fear Free Shelters, raadpleegbaar via <https://fearfreeshelters.com/>, geraadpleegd februari 2021
 - Feral Cat Focus NY, <https://feralcatfocus.org/colony-management-socializing-feral-kittens/>, geraadpleegd april 2019
 - Fieggen, P. (2018) Gemeente en Dieren 2018 – 2021. Uitgave Dierenbescherming. https://www.dierenbescherming.nl/userfiles/pdf/GemeentelijkDierenwelzijnsbeleid/Gemeente_en_Dieren2018-2021.pdf
 - Finkler H., Gunther I. & Terkel J. (2011) Behavioral differences between urban feeding groups of neutered and sexually intact free-roaming cats following a trap-neuter-return procedure. *Journal of American Veterinary Medical Association*, 238 (9), 1141 – 1149. <http://dx.doi.org/10.2460/javma.238.9.1141>.
 - Finkler, H. & Terkel, J. (2012) The contribution of cat owners' attitudes and behaviours tot he free-raoming cat overpopulation in Tel Aviv, Israel. *Preventive Veterinary Medicine* 104, 125-135.
 - Fischer, S.M., Quest, C.M., Dubovi, E.J., Davis, R.D., Tucker, S.J., Friary, J.A. Crawford, C., Ricke, T.A. & Levy, J.K. (2007) Response of feral cats to vaccination at the time of neutering. *Journal of the American Veterinary Medical Association, January 1, Vol. 230, No1*. Pages 52-58, available at doi: 10.2460/javma.230.1.52.
 - Fitzgerald, B.M. (1988) Diet of domestic cats and their impact on prey population. In *The domestic cat: The biology of its behavior*. eds. D.C. Turner and P. Bateson. Cambridge: Cambridge University Press.
 - Fontenelle JP, Powell CC, Veir JK, Radecki SV, Lappin MR. (2008) Effect of topical ophthalmic application of cidofovir on experimentally induced primary ocular feline herpesvirus-1 infection in cats. *American Journal of Veterinary Research*. 2008;69:289–293.
 - Formularium Hond en Kat, KNMvD (2018)
 - Fougere, B. (2000) Cats and wildlife in the urban environment-a review. *Urban Animal Management Proceedings* (www.ava.com.au/content/confer/uam/proc00/fougere.htm).
 - Ford RB 1993. Role of infectious agents in respiratory disease. *Feline infectious diseases*. *Vet Clin N Am Small Anim Pract* 23:17-35.
 - Gaskell R, Dawson S, et al. 2006 *Feline Respiratory Disease*. In *Infectious Diseases of the Dog and Cat*, ed. CE Greene, 145-54. St. Louis: Saunders Elsevier.
 - Gaskell R, Dawson S. (1998) *Feline Upper Respiratory Disease*. In *Infectious Diseases of the Dog and Cat*, ed CE Greene CE, 97-106. Philadelphia: WB Saunders Co.
 - Gaskell RM, Povey RC. (1977) Experimental induction of feline viral rhinotracheitis virus re-excretion in FVR-recovered cats. *Vet Rec* 100:128-33.
 - Gaskell RM, Wardley RC. (1977) Feline viral respiratory disease: a review with particular reference to its epizootiology and control. *J. Small Animal Practice* 19:1-16
 - Genchi M, Ferrari N, Fonti P, De Francesco I, Piazza C, Viglietti A (2014): Relation between *Aelurostrongylus abstrusus* larvae excretion, respiratory and radiographic signs in naturally infected cats. *Vet Parasitol* 206, 182-187.
 - Gerber, J.F. Environmental Justice Organisations Liabilities and Trade, carrying-capacity, <http://www.ejolt.org/2013/01/carrying-capacity-2/>, geraadpleegd maart 2019
 - Gilhofer, E.M., Windschnurer, I., Troxler, J. & Heizmann, V. (2019) Welfare of feral cats and potential influencing factors. *Journal of Veterinary Behavior*, 30 (2019) 114

- 123.
- Glasgow Feline Composite Measure Pain Scale: CMPS – Feline, https://www.wsava.org/WSAVA/media/PDF_old/Feline-CMPS-SF_0.pdf
 - Gleich, S. & Hartmann, K. (2009) Hematology and serum biochemistry of feline immuno-deficiency virus-infected and feline leukemia virus-infected cats. *Journal Veterinary. Internal Medecine* 23, 552-558.
 - Goldstein, L.D. & O’Keefe, C.L. (2003) Feral Cat Predation and Its Effects on Wildlife- Searching for the Truth., www.StrayPetAdvocacy.org.
 - Gore, T.C., Lakshmanan, N., Williams, J.R., Jirjis F.F., Chester, S.T., Duncan, K.L., e.a. Three-year duration of immunity in cats following vaccination against feline rhinotracheitis virus, feline calicivirus, and feline panleukopenia virus. *Vet Therapy* 2006; 7: 213–222
 - Greene, C.E. (2012) Feline Enteric Viral Infections. In: C.E. Greene, ed, *Infectious Disease of the Dog and Cat*. 4th edn. St. Louis: Saunders Elsevier, pp. 80.
 - Greene, C.G. (2006) *Infectious Diseases of the Dog and Cat*, (fourth edition). Glendening, Australia, Saunders.
 - Griffin B. Scaredy Cat or Feral Cat? (2009) *Animal Sheltering*. Available at: http://torontoferalcatcoalition.ca/wp-content/uploads/2014/07/9-shelter_medicine_scaredy_cat_feral_cat.pdf
 - Gunther, I., Finkler, H., & Terkel, J. (2011) Demographic differences between urban feeding groups of neutered and sexually intact free-roaming cats following a trap-neuter-return procedure. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 238 (9): 1134-1140. <http://dx.doi.org/10.2460/javma.238.9.1134>.
 - Guyot, G.W., Bennett, T.L., Cross, H.A. (1980) The effects of social isolation on the behavior of juvenile domestic cats. *Developmental Psychobiology* 13, 317-329.
 - Hargis AM, Ginn PE, et al. 1999a. Feline herpesvirus 1- associated facial and nasal dermatitis and stomatitis in domestic cats. *Vet Clin N Am Small Anim Pract* 29:1281-90
 - Hargis AM, Ginn PE, et al. 1999b. Ulcerative facial and nasal dermatitis and stomatitis in cats associated with feline herpesvirus 1. *Vet Dermatol* 10:267-74
 - Hartmann, K. (2006) Feline leukemia virus infection. In: Greene, C.E. (Ed.), *Infectious Diseases of the Dog and Cat* (3rd edn). Elsevier, Philadelphia, 107-131.
 - HAS Kennistransfer, Hogeschool HAS Den Bosch 2015, Available from
 - Haughie, A. (2001) Early-age neutering - a veterinary perspective concentrating on cats (with some reference to dogs), World Society for the Protection of Animals.
 - Hawley MM, Johnson LR, Traversa D, Bucy D, Vernau KM, Vernau W (2016): Respiratory distress associated with lungworm infection in a kitten. *JFMS Open Rep*2(2), 2055116916675801.
 - Heijst van, B.A.C. (HAS Hogeschool), Kort de, M.A.C. (HAS Hogeschool), Overgaauw P.A.M. (Universiteit Utrecht), Vinke C.M. (Universiteit Utrecht) & Beekmans, M.H.C. (Universiteit Utrecht) (2016) Feiten en cijfers Gezelschapsdierensector 2015, Den Bosch NL. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/11/03/feiten-cijfers-gezelschapsdierensector-2015>.
 - Hellyer, P.W., Uhrig, S.R. & Robinson, N.G. Anesthesia Pain Management Pain Score, Available <http://csu-cvmb.colostate.edu/Documents/anesthesia-pain-management-pain-score-feline.pdf>
 - Herron, M.E., Shreyer, T., 2014. The pet-friendly veterinary practice: a guide for practitioners. *Vet. Clin. N. Am.: Small Anim. Pract.* 44, 451–481.
 - Hnilica, K.A; Medleau, L. Evaluation of topically applied enilconazole for the

- treatment of dermatophytosis in a Persian cattery. (2002) *Veterinary Dermatology*, 13, 23–28.
- Hobmaier M, Hobmaier A. Intermediate hosts of *Aelurostrongylus abstrusus* of the cat. *Proc Soc Exp Biol Med*. 1935a;32:1641–1647.
 - Hobmaier M, Hobmaier A. Mammalian phase of the lungworm *Aelurostrongylus abstrusus* in the cat. *J Am Vet Med Ass*. 1935b;87:191–198
 - Holst BS, Hanas S, Berndtsson LT, *et al*. Infectious causes for feline upper respiratory tract disease - a case-control study. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 2010;12:783–789.
 - Howe, L.M. (1997) Short-term results and complications of prepubertal gonadectomy in cats and dogs, *JAVMA*, 211: 57-62.
 - Howe L.M., Slater M.R., Boothe H.W., Hobson H.P., Fossum T.W., Spann A.C. & Wilkie W.S. (2000) Long-term outcome of gonadectomy performed at an early age or traditional age in cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 217, 1661-5.
 - Hulst, K.J. van der (2019) A cat's a cat and that's that? Master thesis Environmental Biology, Utrecht University.
 - Hurley, K. (2009) Outbreak Management. In: L. Miller and K. Hurley, eds, *Infectious Disease Management in Animal Shelters*. 1th edn. Ames: Wiley-Blackwell, pp. 39.
 - International Companion Animal Management Coalition (ICAM) (2011) Humane cat population management guide. <http://www.icam-coalition.org/downloads/ICAM-Humane%20cat%20population.PDF> .
 - ISCAID: www.iscaid.org, Antimicrobial Guidelines Working Group
 - ISFM Guidelines on Population Management and Welfare of Unowned Domestic Cats (*Felis catus*). (2013) *Journal of Feline Medicine and Surgery* 15, 811-817.
 - Jansen, J., F. van Knapen, M. Schreurs & T. van Wijngaarden. (1993) *Toxocara ova* in parks and sand-boxes in the city of Utrecht. *Tijdschrift voor diergeneeskunde* 118: 611-614.
 - Jarrett, W.F., Crawford, E.M., Martin W.B. & Davie, F. (1964) A virus-like particle associated with leukemia (lymphosarcoma). *Nature* 202, 567-569.
 - Jensen, M.B. (2003) The effects of feeding method, milk allowance and social factors on milk feeding behaviour and cross-sucking in group housed dairy calves. *Applied Animal Behaviour Science* 80, 191-206.
 - Jessup, D. A. (2004) The welfare of feral cats and wildlife. *American Veterinary Medical Association* 225: 1377-1383.
 - Johnson, K.L., & J. Ciciirelli. (2014) Study of the effect on shelter cat intakes and euthanasia from a shelter neuter return project of 10,080 cats from March 2010 to June 2014. *PeerJ* 2: e646. <http://dx.doi.org/10.7717/peerj.646>.
 - Kass, P.H., K.L. Johnson & H.-Y. Weng. (2013) Evaluation of animal control measures on pet demographics in Santa Clara County, California, 1993–2006. *PeerJ* 1: e18. Available at <http://dx.doi.org/10.7717/peerj.18>.
 - Kattenacademie, <https://kattenacademie.nl/over-ons/>, geraadpleegd januari 2021
 - Kattenacademie, zie <https://edupet.nl/nl/cursussen/kittens-flessen>, geraadpleegd maart 2021
 - Kelly, C. (2012) Aanpak zwervkattenproblematiek: Een review. In te zien via <http://www.slideshare.net/kellycogen/def-versie-hoe-pakt-men-het-zwervkattenprobleem-het-beste-aan>.
 - Kessler, M.R., Turner, D.C. (1997) Stress and adaptation of cats (*Felis Silvestris*

- catus) housed singly, in pairs and in groups in boarding catteries. *Animal Welfare* 6, 243 – 254.
- Kittenopvang Moederloos, zie: <http://www.kittenopvang-moederloos.nl/ehbo-bijgevonden-kittens/>, geraadpleegd maart 2021
 - Klein Gunnewiek & M., Bouma, M. (2009) Nederlands Huisartsen Genootschap, leidraad Hygiëne en Infectiepreventie in de huisartsenpraktijk, geraadpleegd april, 2016, van https://huisartsenpraktijk.wikispaces.com/file/view/NPA_Leidraad_Hygiene_09_binnenv.pdf.
 - KNMvD formularium Hond, Kat en Konijn (januari 2018), <https://www.knmvd.nl/app/uploads/sites/4/2018/09/Formularium-Hond-en-Kat.pdf>, geraadpleegd februari 2020
 - KNMvD richtlijnen antibiotica gebruik, <https://www.knmvd.nl/app/uploads/sites/4/2018/09/180904-wvab-richtlijn-3.4-definitief.pdf>, geraadpleegd februari 2020
 - KNMvD, Standpunt over neutralisatie van pups en kittens op zeer jonge leeftijd, (2020). Geraadpleegd maart 2021, <https://www.knmvd.nl/over-ons/standpunten/item/10834974/Standpunt-over-de-neutralisatie-van-pups-en-kittens-op-zeer-jonge-leeftijd>.
 - KNMvD, <https://www.knmvd.nl/verminderen-aantal-zwerfkatten-door-castratie-zwerfkatten-en-chipplicht-alle-katten>, geraadpleegd januari 2020
 - Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, Factsheet Katten, raadpleegbaar via: <https://www.jagersvereniging.nl/downloads/promotiemateriaal/factsheet-verwilderde-katten/>, februari 2021
 - Kortis B. (2014) Community TNR, Tactics and Tools. Pet smart Charities.
 - Kortis, B. (2007) Implementing a community Trap-Neuter-Return Program. The Humane Society of the United States.
 - Kortis, B. (2013) Neighborhood Cats TNR Handbook 2nd edition – The Guide to Trap-Neuter-Return for the Feral Cat Caretaker. www.neighborhoodcats.org.
 - Kuipers, L (2017) De wilde kat anno 2017, Ontwikkeling van de wilde katpopulatie in Zuid-Limburg.
 - Kunert, J. Effect of reducing agents on proteolytic and keratinolytic activity of enzymes of *Microsporum gypseum*. (1992) *Mycoses*, Vol. 35, Issue 11-12, pages 343–348
 - Kustritz, M.V.R. (2014) Pros, cons and techniques of pediatric neutering, *Vet. Clin. North Am Small Anim Pract*, 44, 221-233.
 - LaCroix, A.E. (2006) Detailed Discussion of Feral Cat Population Control. Michigan State University College of Law.
 - Lammeren, J. van (2015) Nota Amsterdams Dierenwelzijnbeleid, Partij voor de Dieren Amsterdam.
 - Lammertsma, D.R., Janssen, r., van der Hout, J., en Jansman, H.A.H. (2011) Huiskatten in natuurgebieden, 52.
 - Lappin MR. (2003) Practical antimicrobial therapy. In *Small Animal Internal Medicine*, eds. Nelson RW and Couto CG, 228-32. St. Louis, MO: Mosby.
 - Lappin, M.R., Andrews, J., Simpson, D., Jensen, W.A. (2002) Use of serologic tests to predict resistance to feline herpesvirus 1, feline calicivirus, and feline parvovirus infection in cats. *J Am Vet Med Assoc*. 2002 Jan 1;220(1):38-42.
 - Lauren, C.D., et al. Evaluation of a canine and feline behavioural welfare assessment tool for use in companion animal veterinary practice. *Applied Animal Behaviour Science* 201 (2018) 67–76.

- Leary S. (2013) Underwood W., Anthony r., et al, AVMA guidelines for the euthanasia of animals, 2013 ed, available at <https://www.avma.org/KB/Policies/Documents/euthanasia.pdf>
- Lee I.T., Levy J.K., Gorman S.P., Crawford P.C. & Slater M.R. (2002) Prevalence of feline leukemia virus infection and serum antibodies against feline immunodeficiency virus in unowned free-roaming cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 220, 620 – 622.
- Leenstra, F.R. en Neijenhuis, F. (2009) Indicatoren voor Dierenwelzijn en Diergezondheid, Animal Science Group, rapport nr 221, Wageningse Universiteit.
- Leenstra, F., Vinke, C., Dongen, van M., Pasmooij, N., Leij, van der R., Ferwerda, R., en Stumpel, J. Wageningen (2010) Ongerief bij Gezelschapsdieren, Inventarisatie, prioritering en mogelijke oplossingsrichtingen. Wageningen UR live stock, rapport 375
- Leeuwarder Courant, verkrijgbaar via: https://www.lc.nl/friesland/Kosten-om-grutto-te-redden-lopen-op-tot-90-miljoen-22078630.html?harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Leij, W.J.R. van der. Dermatofytose bij katten in een dierenopvangcentrum. (2014) Tijdschrift voor Diergeneeskunde, volume 2014, issue 3, pp 22-31
- Leij, W.J.R. van der, (2019) vakblad Dierenhulpverlening # samenvoordieren.
- Leij, W.J.R. van der, Selaman, L.D.A.M., Vernooij, J.C.M. & Vinke, C.M. (2019) The effect of a hiding box on stress levels and body weight in Dutch shelter cats : a randomized controlled trial. *PLoS One*, volume 14, issue 10.
- Leij, W.J.R. van der, Duijvestijn, M.B.H.M., de Voer-de Haas, S.A.M., Willems-Dams, H.C.A.W., Laane-de Fremery, C.S. & Leeuwen, A.J.M van (01-10-2018). Uitbraakmanagement bij kattenziekte in dierenopvangcentra. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 143 (10) (3 p.).
- Levy, J.K., Bard, K.M., Tucker, S.J., Diskant, P.D., Dingman, P.A. (2017) Perioperative mortality in cats and dogs undergoing spay or castration at a high-volume clinic.
- Levy, J.K., & Crawford, P.C. (2004) Humane strategies for controlling feral cat populations. *American Veterinary Medical Association* 225: 1354-1360. Available at: https://www.avma.org/News/Journals/Collections/Documents/javma_225_9_1354.pdf.
- Levy, J.K. & Crawford, P.C. e.a. (2008) American Association of Feline Practitioners' feline retrovirus management guidelines, *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 10, 300e316.
- Levy, J.K., Gale, D.W. and Gale, L.A. (2003) Evaluation of the effect of a long-term trap-neuter-return and adoption program on a free-roaming cat population. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 222 (1): 42-46. <http://dx.doi.org/10.2460/javma.2003.222.42>.
- Levy, J.K., J.E. Woods, S.L. Turick & D.L. Etheridge. (2003) Number of unowned free-roaming cats in a college community in the southern United States and characteristics of community residents who feed them. *American Veterinary Medical Association* 223: 202-205.
- Ley, J., 2015. Cats: not solitary but not really a social species. *Feline Behavioral Health and Welfare-E-Book*. pp. 441.
- LICG, <https://www.licg.nl/katten/de-aanschaf-van-een-kat/> Huisdier, https://www.licg.nl/media/3451/de_aanschaf_van_een_kat5_22et_.pdf, geraadpleegd maart 2021
- LICG, https://www.licg.nl/media/3444/castratie_van_uw_kat6_01t.pdf, Katt, Castratie van uw kat, geraadpleegd maart

- 2021
- LICG, Kat, LICG, <https://www.licg.nl/katten/feline-leukemievirus-felv/>, geraadpleegd februari 2021
 - LICG, Kat, LICG, <https://www.licg.nl/katten/kattenaids-fiv/>, geraadpleegd februari 2021
 - LICG, Kat, Gezondheid, Schimmelinfecties – ringworm bij de kat, <https://www.licg.nl/katten/schimmelinfecties-ringworm-bij-de-kat/>, geraadpleegd februari 2020
 - LICG, Kat, <https://www.licg.nl/katten/vaccinatie-van-uw-kat/>, geraadpleegd maart 2021
 - LICG, <http://www.licg.nl/22s/praktisch/wetgeving/wetgeving/vermiste-gevonden-of-achtergelaten-dieren-wetgeving.html>, geraadpleegd februari 2021
 - LICG, Professionals: Vroegcastratie bij Katten (2018), geraadpleegd februari 2020. https://professionals.licg.nl/media/3559/vroegcastratie_bij_katten5_01.pdf
 - Lieberman LL. (1982) Advantages of early spaying and neutering (letter). *Journal American Veterinary Medecine, Assoc Vol 181(5)*; 420.
 - Litster, A., (2015) Feline Immunodeficiency virus: an evidence-based clinical review of naturally- Acquired infection, geraadpleegd augustus 2016 van <http://newenglandfed.org/wp-content/uploads/2016/04/Litster-FIV-Notes-June-12-2015.pdf> .
 - Litster, A. and Benjanirut, C. (2014) Case series of feline panleukopenia virus in an animal shelter. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 16(4), pp. 346-353.
 - Little, S.E. Female Reproduction. (2011) In: Little S.E (ed). *The Cat: Clinical Medicine and Management*. 1st Edtn. Pp 1195-1227. Elsevier Saunders, St. Louis MO, USA.
 - Little SE. Male Reproduction. (2011) In: Little SE (ed). *The Cat: Clinical Medicine and Management*. 1st Edtn. Pp 1185-94. Elsevier Saunders, St. Louis MO, USA.
 - Looney, A.L., Bohling, M.W., Bushby PA, Howe, L.M., Griffin, B., Levy, J.K., Eddlestone, S.M., Weedon, J.R., Appel, L.D., Rigdon-Brestle, Y.K., Ferguson, N.J., Sweeney, D.J., Tyson, K.A., Voors, A.H., White, S.C., Wilford, C.L., Farrell, K.A., Jefferson, E.P., Moyer, M.R., Newbury, S.P., Saxton & M.A., Scarlett, J.M. (2008) Association of Shelter Veterinarians' Spay and Neuter Task Force. The Association of Shelter Veterinarians veterinary medical care guidelines for spay-neuter programs. *Journal American Veterinary Medical Association. Jul 1;233(1):74-86*. Available at: doi: 10.2460/javma.233.1.74.
 - Lord, L., (2009) Microchips Result In Higher Rate Of Return Of Shelter Animals To Owners. *Science Daily*, www.sciencedaily.com/releases/2009/10/091013185154.htm
 - Losonsky JM, Thrall DE, Prestwood AK (1983): Radiographic evaluation of pulmonary abnormalities after *Aelurostrongylus abstrusus* inoculation in cats. *Am J Vet Res* 44, 478-482.
 - Luria B., Levy J., Lapping M., Breitschwerdt, E., Leghendra A. & Hernandez J. et al. (2004) Prevalence of infectious diseases in feral cats in Northern Florida. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 6, 287 – 296.
 - Lutz, H., Addie, D., Belak, S., Boucraut-Baralon, C., Egberink, H., Frymus, T., Gruffydd-Jones, T., Hartmann, K., Hosie, M.J., Lloret, A., Marsilio, F., Pennisi, M.G., Radford, A.D., Thiry, E., Truyen, U. & Horzinek, M.C. (2009) Feline leukaemia. ABCD guidelines on prevention and management. *Journal Feline Medical Surgery*. 11, 565-574.

- MacFarlane, I., Gibson, A., Chapter 5: Practical management of free-roaming populations (2018) p. 66-67. In: Dean, R., Roberts, M. and Stavisky, J. BSAVA Manual of Canine and Feline Shelter Medicine (1st ed).
- Mackenzie, D.W.R. 'Hairbrush diagnosis' in detection and eradication of nonfluorescent scalp ringworm. (1963) *British Medical Journal*, 10:363-365.
- Mackie W.M. (2004) Pet Overpopulation and the 70 Percent Rule. *Paws to Think, volume 3, No 1*.
- Malik R, Lessels NS, Webb S, et al. (2009) Treatment of feline herpesvirus-1 associated disease in cats with famciclovir and related drugs. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 2009;11:40–48.
- Mancianti, F; Nardoni, S; Corazza, M; D'Achille, P; Ponticelli, C. Environmental detection of *Microsporum canis* arthrospores in the household of infected cats and dogs. (2003) *Journal of Feline Medicine and Surgery* (2003) 5, 323-328.
- Mcknight, C.A., Maes, R.K., Wise, A.G. and Kiupel, M. (2007) Evaluation of tongue as a complementary sample for the diagnosis of parvoviral infection in dogs and cats. *Journal of Veterinary Diagnostic Investigation*, 19(4), pp. 409-413
- Moriello, K.A; Newbury, S. Dermatophytosis. In: Infectious disease management in animal shelters. (2009) Edit: L. Miller and K.Hurley. Wiley-Blackwell.
- Medina, F. M. et al. (2011) *A global review of the impacts of invasive cats on island endangered vertebrates*. *Global Change Biol*. 17, 3503–3510.
- Mellor, D.J. (2010) Galloping colts, fetal feelings, and reassuring regulations: putting animal-welfare science into practice. *Journal Veterinary Medical Education*. 37, 94-100. Available at: <http://www.fao.org/ag/againfo/themes/animal-welfare/aw-awhome/detail/en/item/43173/icode/>.
- Mellor, D.J. & Diesch, T.J. (2006) Onset of sentience: the potential for suffering in fetal and newborn farm animals. *Appl. Anim. Behavioral. Science.*, 100, 48-57.
- Mellor, D.J., Diesch, T.J. & Gunn, A.J. et al. (2005) The importance of 'awareness' for understanding fetal pain. *Brain Res Rev*, 49, 455-471.
- Mellor, D.J., Diesch, T.J. & Johnson, C.B. (2008) Legal and animal welfare implications of when consciousness first appears in developing young and of the potential for delayed onset of increased pain sensitivity. *Int Anim Welf Conf*, 1-8.
- Michael, J. et al. (2008) Effects of anesthesia and surgery on serologic responses to vaccination in kittens. *J Am Vet Med Assoc*. 2008 Jul 1;233(1):116-21. doi: 10.2460/javma.233.1.116.
- Miller, L. Zawistowski, S. (2013) *Shelter Medicine for Veterinarians and Staff*. John Wiley & Sons, Inc.
- Ministerie van Economische Zaken. (2013) Beantwoording Kamervragen over stopzetten diervriendelijke aanpak zwervkattenprobleem terwijl jacht op katten blijft toegestaan (2014) *Uitvoering motie afschieten van katten*. Den Haag, NL:
- Ministerie van Economische Zaken Ministerie van Economische Zaken Landbouw en Innovatie. 2012. Nota dierenwelzijn en diergezondheid. Een maatschappelijk geaccepteerde omgang met dieren.
- Møller, A. P., and J. Erritzøe. (2000) Predation against Birds with Low Immunocompetence. *Oecologia* 122.4: 500–04.
- Moons C.P.H. et al. (2018) Effect of early-age gonadectomy on behavior in adopted shelter kittens -The sequel, *Journal of Veterinary Behavior* 26 pag.43-47
- Moriello, K.A., Newbury, S. Recommendations for the Management and Treatment of Dermatophytosis in Animal Shelters. (2006) *Vet. Clin Small Anim*. 36, 89-114.
- Moriello KA, Coyner K, Paterson S, et al. Diagnosis and treatment of dermatophytosis in dogs and cats. *Vet Dermatol* 2017;28:266-e68.

- Mulder S. (2010). Prevalentie en diagnostische aspecten van *Aelurostrongylus abstrusus* bij katten in omgeving Breda. Onderzoeksstage Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht.
- National Council on Pet Population Study and Policy. National shelter census: 1994 results. Fort Collins, Colo: National Council on Pet Population Study and Policy, 1994;1-2.
- Nederlands Huisartsen Genootschap, NHG, <https://www.nhg.org/bijlage-1-wetten-normen-en-eisen>, geraadpleegd juli 2019
- Nederlands Huisartsen Genootschap, NHG-standaard Pijn, Nederlandse Huisartsen Genootschap, 2015 <https://www.nhg.org/standaarden/volledig/nhg-standaard-pijn>, geraadpleegd juni 2019
- Nederlandse Voedsel en Waren-Autoriteit (NVWA) Invasieve exoten, verkrijgbaar via: <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten>, geraadpleegd februari 2021
- Neighborhood Cats, *Trap-Neuter-Return: Developing an Effective Strategy for the Permanent Reduction of Feral and Stray Cat Populations*; Sample TNR Policy Presentation.
- Neijenhuis F. & Niekerk van, T. Als de kat van huis is ... Zwerfkatten in Nederland: een inventarisatie (2015) Wetenschapswinkel rapport 316 Wageningen UR, <http://edepot.wur.nl/341416>.
- Neighborhood Cats, The Humane Society of the United States & Alley cat Advocates (2019) Return-to-Field Handbook.
- Neuerer, F.F., Horlacher, K., Truyen, U. and Hartmann, K. (2008) Comparison of different inhouse test systems to detect parvovirus in faeces of cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 10(3), pp. 247-251.
- Neven, C., (2013) Juvenile Castration in Cats – The current situation in the Netherlands.
- Newbury, S., Blinn, M.K. & Bushby, P.A. et al. (2010) Guidelines for standards of care in animal Shelters. Washington, DC: The Association of Shelter Veterinarians.
- Nutter, F., Levine J. and Stoskopf M. (2004) Reproductive capacity of free-roaming domestic cats and kitten survival rate. *JAVMA*, 225, 1399 – 1402. Available at https://www.avma.org/News/Journals/Collections/Documents/javma_225_9_1399.pdf.
- Ohl, F. & Hellebrekers, L.J. Dierenwelzijn, de diergeneeskundige positie. (2009) *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, volume 134, issue 18, pp. 754 – 755.
- Oosterveld, E.B., Mulder, J., Hoop de P., en Davids, L. (2017) Altenburg, en Wyminga rapport 2236 Predatie en predatoren bij weidevogels in Noordwest-Overijssel, <http://www.collectiefnoordwestoverijssel.nl/wp-content/uploads/2018/01/Predatie-en-predatoren-bij-weidevogels-Noordwest-Overijssel.pdf>.
- Overgaauw, P.A.M., & Claerebout, E., (2008) Parasieten Bij Hond En Kat. Hoofdstuk1: pag. 59-60
- Overgaauw, P.A.M. Schimmelinfecties bij dieren. *Bijblijven; uitgave: 9/2008*. pp13-21.
- Patterson, E.V., Reese, M.J., Tucker, S.J., Dubovi, E.J., Crawford, P.C. and Levy, J.K. (2007) Effect of vaccination on parvovirus antigen testing in kittens. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 230(3), pp. 359-363.
- Pedersen, N.C., Ho, E.W., Brown, M.L. & Yamamoto, J.K., (1987) Isolation of a T-

- lymphotropic virus from domestic cats with an immunodeficiency-like syndrome. *Science* 235, 790-793.
- Pedersen NC, Laliberte L, Ekman S (1983): A transient febrile "limping" syndrome of kittens caused by two different strains of feline calicivirus. *Feline Practice* 1326-35.
 - Peeters, E., Porters, N., Bols, P.E.J., Nelissen, M., Moons, C.P.H., Rooster de, H. & Polis, I. (2012) Anesthesie van kittens – een literatuuroverzicht met nadruk op de mogelijkheden in België. *Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift*, 81,129-137.
 - Pennisi MG, Niutta PP, Giannetto S (1995): Longwormziekte bij katten veroorzaakt door *Aelurostrongylus abstrusus*. *Diergeneesk* 120, 262-266.
 - Peterson M.N., Hartis B., Rodriguez S., Green M. & Lepczyk C.A. (2012) Opinions from the front lines of cat colony management conflict. *Plos ONE*, 7: <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0044616>.
 - Phillips, M., Jeyaretnam, J., Jones, H. (2000) Disease and injury among veterinarians. *Aust. Vet. J.*; 78 (9): 625 – 629.
 - Platform Verantwoord Huisdierenbezit, geraadpleegd maart 2021, <http://www.huisdieren.nu/katten/voortplanting/vroegcastratie-bij-kittens/>.
 - Polak, K. & Kommedal, A.T. (2018) *Field Manual for Small Animal Medicine*. John Wiley & Sons, Inc.
 - Pollmeier M, et al. Effective treatment and control of biting lice, *Felicola subrostratus* (Nitzsch in Burmeister, 1838), on cats using fipronil formulations. *Veterinary Parasitology volume 121, issues 1-2 May 2004 p. 157-165*.
 - Pollock, R.V.H. and Postorino, N.C. (1994) Feline panleukopenia and other enteric viral diseases. In: R.G. Sherding, ed, *The Cat: Diseases and Clinical Management*. 2th edn. Churchill Livingstone, New York, pp. 479.
 - Porters, N. (2014) Prepubertal gonadectomy in shelter cats: anesthesia, surgery and effect of age at time of gonadectomy on health and behaviour. Dissertation Faculty of Veterinary Medicine, Ghent University.
 - Porters, N. (2014) Anesthesie vroegcastratie katten.
 - Poulet H. Alternative early life vaccination programs for companion animals. *J Comp Pathol* 2007; 137 Suppl 1: S67–71
 - Povey RC, Johnson RH. 1970. Observations on the epidemiology and control of viral respiratory disease in cats. *J Small Anim Pract* 11:485-94.
 - Raad voor Dierenaangelegenheden (2008) *Identificatie & Registratie van honden en katten als instrument bij Zoönosenbestrijding en Fokbeleid in Nederland*.
 - Raad voor Dierenaangelegenheden (2016) *Vat op de Zwerfkatt. Het terugdringen van de gezondheidsrisico's voor mens en dier*. Beschikbaar via http://rda.nl/home/files/RDA_Rapport_Zwerfkatten_2016.pdf.
 - Raad voor Dierenaangelegenheden (2009) Zienswijze 'Verantwoord houden' Wie is verantwoordelijk voor het welzijn en de gezondheid van gehouden dieren in Nederland? Beschikbaar via: <https://www.rda.nl/publicaties/zienswijzen/2010/03/16/verantwoord-houden>
 - Radford AD, Coyne KP, et al. 2007 Feline calicivirus. *Vet res* 38:319-35.
 - Radstake C.J. (2012) Zwerfdieren – Het ontstaan van zwerfdierenpopulaties. Stray Animal Foundation Platform.
 - Radstake, C.J. (2017), *Handboek TNR zwerfkatten*. Productie Boekscout.
 - Radstake, C.J. (2020) *Onderzoek naar chippen katten*, Stichting Zwerfkatten Nederland
 - Reark Research Pty. Ltd. (1994) *The Metropolitan Domestic Cat: A survey of the population characteristics and hunting behavior of the domestic cat in Australia*.

Prepared for the Petcare Information & Advisory Service (www.petnet.com.au/reark/reark.html).

- Reese, M.J., Patterson, E.V., Tucker, S.J., Dubovi, E.J., Davis, R.D., Crawford, P.C. & Levy, J.K. (2008) Effects of anesthesia and surgery on serologic responses to vaccination in kittens. *JAVMA*, Vol 233, No. 1, July 1.
- Regeling Houders van Dieren, geraadpleegd februari 2019, van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0035248/2017-01-01#Hoofdstuk8>.
- Reid, J., Scott, EM., Calvo, G., Nolan, AM. (2017) Definitive Glasgow acute pain scale for cats: validation and intervention level. *Veterinary Record* 180, 449.
- Reiniers, J. (?) Kattenpredatie.
- Remfrey, J. (2001) *Ruth Plant: a Pioneer in Animal Welfare*. Barnet, Herts.: Remfry.
- Reynolds, F. (1991) Placental transfers of drugs. *Curr Anaesth Crit Care*, 2, 108-116.
- Reynolds, F. (2010). The effects of maternal labour analgesia on the fetus. *Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol*, 24: 289-302.
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), geraadpleegd februari 2020, <https://www.rivm.nl/toxoplasmose>.
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), geraadpleegd februari 2020 <https://lci.rivm.nl/richtlijnen/rabies#epidemiologie>, geraadpleegd februari 2020
- Robben SR.et.al. Infections with helminths and/or protozoa in cats in animal shelters in the Netherlands. (2004) *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 129, pp. 2–6
- Robertson, S. Assessment of acute pain in cats. In: Today's Veterinary Practice, Feline acute pain series (2014) p.33-37
- Rochlitz, I. (2005) *The Welfare of Cats* Springer-Verlag New York Inc.
- Rodan, I. (2010) Understanding feline behavior and application for appropriate handling and management. *Elsevier Inc*.
- Root Kustritz M.V., Johnston SD, Johnston GR, et al. (1996) The effect of prepuberal and postpuberal gonadectomy on penile extrusion and urethral diameter in the domestic cat.
- Root Kustritz, M.V. (1999) Early spay-neuter in the dog and cat. *Veterinary Clinics of North America - Small Animal Practice*, Vol. 29, No. 4, p. 935-943.
- Root Kustritz, M.V., (2002) Early Spay-Neuter: clinical considerations. *Clinical Techniques in Small Animal Practice* vol 17, No 3 (August), pp 124-128.
- Root Kustritz, M.V. (2007) Determining the optimal age for gonadectomy of dogs and cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association* 231, 1665-75.
- Root Kustritz, M.V. (2012) Effects of surgical sterilization on canine en feline health and on society. *Reprod. Dom Anim* 47 (Suppl. 4) 214-222, available at doi:10.1111/j.1439-0531.2012.02078x.
- Root, Kustritz, M.V., Johnston, S.D. & Johnston, G.R., et al. (1996) The effect of prepuberal and postpuberal gonadectomy on penile extrusion and urethral diameter in the domestic cat. *Vet Radiol Ultrasound*, 37:363-366.
- Royal Society for the Protection of Birds, <https://www.rspb.org.uk/birds-and-wildlife/advice/gardening-for-wildlife/animal-deterrents/cats-and-garden-birds/are-cats-causing-bird-declines/>
- RVO.nl, Bedrijfsmatig huisdieren houden, beschikbaar via <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden>, geraadpleegd februari 2021
- RVO.nl, Bedrijfsmatig huisdieren houden, geraadpleegd februari 2021, <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden/gezondheid-en-inenting>
- RVO.nl, Besluit houders van dieren, geraadpleegd maart 2021,

- <http://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2017-01-01>.
- RVO.nl, Regels bedrijfsmatig huisdieren houden – Administratie, geraadpleegd februari 2021, <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden/regels/administratie>.
 - RVO.nl, Regels bedrijfsmatig huisdieren houden – Huisvesting en verzorging, geraadpleegd februari 2021, <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden>.
 - RVO.nl, Regels bedrijfsmatig huisdieren houden – Verkoop en aflevering, geraadpleegd februari 2021, <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/dieren-houden/huisdieren-houden-en-fokken/bedrijfsmatig-huisdieren-houden/regels/verkoop-en-aflevering>.
-
- Salman, D., Hutchison, J., Ruch-Gallie, R., Kogan, L., New Jr. J.C., Kass, P.H. & Scarlett, J.M. (2000) Behavioral reasons for relinquishment of Dogs and Cats to 12 shelters. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 3:2, 93-106.
 - Sasikala V. et al. Management of Ear Mites in Cats. *Indian Pet Journal: http://www.indianpetjournal.com April' 11* Vol: 11
 - Sattasathuchana, P; Phuwapattanachart, P; Thengchaisril, N. Comparison of post-operative analgesic efficacy of tolfenamic acid and robenacoxib in ovario-hysterectomized cats. *Journal of Veterinary Medical Science: 80(6): 989–996, 2018.*
 - Schmidt, P.M., B.L. Pierce & R.R. Lopez. (2007) Estimating free-roaming cat densities in urban areas: Comparison of markresight and distance sampling. *Wildlife Biology Practise 3 (1): 18-27.*
 - Schultz, R.D. Duration of immunity for canine and feline vaccines: a review. *Vet Microbiol. 2006 Oct 5;117(1):75-9*
 - Scarlett, J.M 2009. Chapter 8: Feline Upper Respiratory Disease In Infectious disease management in animal shelters, ed. Miller, L, Hurley, K, 125-146. *Wiley-Blackwell.*
 - Scott, F. & Geissinger, C. Long-term immunity in cats vaccinated with an inactivated trivalent vaccine. *Am J Vet Res 1999; 60: 652–658.*
 - Scott K.C., Levy J.K., and Gorman S.P. & Newell Neidhart, S.M. (2002) Body condition of feral cats and the effect of neutering. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 5 (3), 203 – 213. <http://dx.doi.org/10.1207/s15327604jaws050304>.
 - Sellon, R.K. & Hartmann, K. (2006) Feline immunodeficiency virus infection. In: Greene, C. (Ed.), *Infectious Diseases of the Dog and Cat (3rd edn)*.
 - Selman, L.D.A.M. (2018) Betrouwbaarheid canine parvo sneltest bij feline panleukopenie. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde, Februari (Deel 143, afl. 2)*.
 - Sharp, N.J., Davis, B.J., Guy, J.S., Cullen, J.M., Steingold, S.F. & Kornegay, J.N. Hydranencephaly and cerebellar hypoplasia in two kittens attributed to intrauterine parvovirus infection. *J Comp Pathol 1999; 121: 39–53.*
 - Shaw, H. (2019) *Tiny but Mighty – Kitten Lady’s Guide to Saving The Most Vulnerable Felines*. Pinguin Random House LLC.
 - Shelter Medicine, https://www.sheltermedicine.nl/page/over_ons
 - Silva-Rodriguez, E. & K. Sieving. (2011) Influence of care of domestic carnivores on their predation of vertebrates. *Conservation Biology 25 (2011): 808-815.*
 - Slater M. (2004) Understanding issues and solutions for unowned, free-roaming cat populations. *JAVMA, 225 (9), 1350 – 1364.*
 - Slater, M.R., Garrison, L., Miller, K., Weiss, E, Makolinski, K., Drain, N. and Mironshuk, A. (2013) Practical physical and behavioral measures to assess the

- socialization spectrum of cats in a shelter-like setting during a three day period. *Animals* 2013, 3., 1162 – 1193.
- Slater, M.R., Miller, K.A., Weiss, E., Makolinski, K. en Weisbrot, L.A.M. (2010) A survey of the methods used in shelter and rescue programs to identify feral and frightened pet cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery* (2010) 12, 592 – 600.
 - Spain, C.N. & Scarlett, J.M., et al. (2002) When to neuter dogs and cats: a survey of New York state veterinarians' practices and beliefs. *Journal American Anim Hosp Assoc* 38(5); 482-488.
 - Spain, C.V., Scarlett, J.M. & Houpt, K.A. (2004) Long-term risks and benefits of early-age gonadectomy in cats. *Journal American Vet Medical Association*, 224: 372 – 379.
 - Sparkes, A.H., Bessant, C., Cope, K., Ellis, S.L.H. et al., (2013) ISFM guidelines on population management and welfare of unowned domestic cats (*Felis catus*). *Journal of Feline Medicine and Surgery* 15: 811-817.
 - Spehar, D.D. & Wolf, P. (2019) Integrated Return-To-Field and Targeted Trap-Neuter-Vaccinate-Return programs result in reductions of feline intake and euthanasia at six municipal animal Shelters. *Frontiers in Veterinary Science*, march 2019.
 - Spehar, D.D. & Wolf, P.J. (2018) A case study in citizen science: the effectiveness of a Trap-Neuter-Return program in a Chicago neighbourhood. <https://ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5789309/>, geraadpleegd april 2019.
 - Spehar, D.D. & Wolf, P.J. (2017) An examination of an iconic Trap-Neuter-Return program: the Newburyport Massachusetts case study. *Animals* 2017; 7 doi: 10.3390/ani7110081.
 - Steen, A. (2016) Katten in de Nederlandse natuur. Afstudeeropdracht Bos en Natuur, van Hall Larenstein (VHL Hogeschool) o.b.v. Jasja Dekker Dierecologie.
 - Stella, J., Croney, C. & Buffington, T. (2014) Environmental factors that affect the behavior and welfare of domestic cats (*Felis silvestris catus*) housed in cages. *Applied Animal Behaviour Science* 160 (2014) 94 – 105.
 - Stichting Kittenopvang Moederloos, <http://www.kittenopvang-moederloos.nl/>, geraadpleegd april 2019.
 - Stoskopf, M.K., Nutter, F.B. (2004) Analyzing approaches fo feral cat management – One size does not fit all. *J. Am. Vet. Med. Assoc.* 2004; 225: 1361 – 1364.
 - Strunin, L. (1993). How long should patients fast before surgery? Time for new guidelines. *Br. J. Anaesthe.*, 70: 1 – 3.
 - Stubbs, W.P., Bloomberg, M.S., Scruggs, S.L., Shille, V.M. & Lane, T.J. (1996) Effects of prepubertal gonadectomy on physical and behavioral development in cats. *J Am Vet Med Assoc. Dec 1;209* (11):1864-71.
 - Stuetzer, B. and Hartmann, K. (2014) Feline parvovirus infection and associated diseases. *Veterinary Journal*, 201(2), pp. 150-155.
 - Tabor, R. (1983) *The Wild Life of the Domestic Cat*. Pijl, Australië.
 - Tanaka, A., Wagner, D.C., Kass, P.H., Hurley, K.F. (2012) Associations among weight loss, stress, and upper respiratory tract infection in shelter cats. *J. Am. Vet. Med. Assoc.* 240 (5), 570–576
 - Tasker, L. (2007) *An investigation of stray dog and cat population control practices across Europe*. World Society for the Protection of Animals & The Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals International.
 - Teppema, L.J. & Dahan, A. (2010) The ventilatory response to hypoxia in mammals: mechanisms, measurement, and analysis. *Physiol Rev*, 90: 675-754.

- TerWee J, Lauritzen AY, Sabara M, Dreier KJ, Kokjohn K (1997): Comparison of the primary signs induced by experimental exposure to either a pneumotropic or a 'limping' strain of feline calicivirus. *Vet Microbiol* 56(1-2), 33-45.
- TerWee J, SabaraM, et al. 1998. Characterization of the systemic disease and ocular signs induced by experimental infection with *Chlamydia psittaci* in cats. *Vet Microbiol* 59(4):259-81.
- The Cat Group, Policy Statement 1, available at <http://icatcare.org/sites/default/files/PDF/1-timing-of-neutering1.pdf>.
- The Humane Society of the United States. (2014) *Managing Community Cats – a Guide for Municipal Leaders*. <https://www.animalsheltering.org/sites/default/files/documents/rescue-best-practice-guide.pdf>, geraadpleegd februari 2020
- Thomasy SM, Lim CC, Reilly CM, Kass PH, Lappin MR, Maggs DJ. (2011) Evaluation of orally administered famciclovir in cats experimentally infected with feline herpesvirus type-1. *American Journal of Veterinary Research*. 2011;72:85–95.
- Traversa D, Di Cesare A, Di Giulio E, Castagna G, Schaper R, Braun G, et al (2012): Efficacy and safety of imidacloprid 10 %/moxidectin 1 % spot-on formulation in the treatment of feline infection by *Capillaria aerophila*. *Parasitol Res* 111, 1793-1798.
- Traversa D, Di Cesare A, Milillo P, Lohr B, Iorio R, Pampurini F, et al (2009b): Efficacy and safety of Imidacloprid 10 % / Moxidectin 1 % spot-on formulation in the treatment of feline aelurostrongylosis. *Parasitol Res* 105, S55–S62.
- Traversa D, Milillo P, Di Cesare A, Lohr B, Iorio R, Pampurini F, et al (2009c): Efficacy and safety of Emodepside 2.1 % /Praziquantel 8.6 % spot-on formulation in the treatment of feline aelurostrongylosis. *Parasitol Res* 105, S83–S89.
- Traversa D, Veronesi F, Danesi P, Morelli S, Crisi PE, Morganti G, Iorio R, Pampurini F, Schaper R, Santoro A, Paoletti B, Di Cesare A (2019b): Pilot study evaluating the efficacy of a topical formulation containing emodepside and praziquantel in the treatment of natural feline trogostrongylosis. *Parasit Vectors* 12, 97.
- Tree House Humane Society. Socializing Feral Kittens, Chicago, geraadpleegd april 2019 via www.treehouseanimals.org/TNR.
- Trouw, <https://www.trouw.nl/nieuws/belgische-dierenasielen-lopen-leeg-door-verplichte-kattensterilisatie~bd10cef8/>, geraadpleegd juni 2019
- Tschanz, B., Hegglin, D., Gloor, S. & Bontadina, F. (2011) *Hunters and non-hunters: skewed predation rate by domestic cats in a rural village*. *Eur. J. Wildl. Res.* 57, 597–602.
- Turner, D.C., Bateson, P. (1989) *De wereld van de kat*. Cambridge University (reprint 2000).
- Tweede Kamer, <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2018Z01860&did=2018D55350>, geraadpleegd maart 2019
- UNESP-Botucatu Multidimensional Composite Pain Scale for assessing postoperative pain in cats,
- Van Den Berge (2009) Populatieregeling verwilderde katten na 2010: Beknopt literatuuronderzoek met het oog op bepaling van de verdere strategie – Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO A 2009). Instituut van Natuur- en Bosonderzoek. <https://pureportal.inbo.be/portal/files/2208014/INBO.A.2009.72.pdf>

- Vermout, S; Tabart, J; Baldo, A; Mathy, A; Losson, B; Mignon, B. Pathogenesis of Dermatophytosis. (2008) *Mycopathologia* 166:267–275.
- Vinke, C.M. & Schilder, M.B.H. (2015) Deskundigheidsverklaring socialisatie, socialisatie deficiënties en de gevolgen voor dierenwelzijn kat. Universiteit van Utrecht, Diergeneeskundige faculteit.
- Vinke, C.M., Godijn, L.M. en Leij, van der R, (2014). Will a hiding box provide stress reduction for shelter cats? *Applied Behaviour Science*, 2014 (160), 86 – 93.
- Vlaamse Regering, Besluit Vlaamse Overheid van 23 februari 2018, http://www.etaamb.be/nl/besluit-van-de-vlaamse-regering-van-23-februari-2018_n2018011263.html, geraadpleegd juli 2019
- Volin, A. (2015) *Rescue Group Best Practices Guide*. The Humane Society of the United States & PetSmart Charities.
- Vogelbescherming, standpunt predatie en weidevogels, geraadpleegd februari 2020, zie <https://www.vogelbescherming.nl/over-ons/standpunten/standpunt-predatie-weidevogels>.
- Wal, van der, J & Teunissen, W. (2018) Boerenlandvogels en predatie: een update van de huidige kennis in *Sovon rapport 2018/31*.
- Wald D.M., Jacobson S.K. & Levy J.K. (2013) Outdoor Cats: identifying differences between stakeholder beliefs, perceived impacts, risk and management. *Biological Conservation*, 167, 414 – 424. <http://dx.doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2013.07.034>.
- Wallace, J.L. & Levy, J.K. (2006) Population characteristics of feral cats admitted to even trap-neuter-return programs in the United States. *J. Feline Med. Surg.* 8: 279-284
- Wardley RC, Povey RC. 1977. Aerosol transmission of feline caliciviruses: an assessment of its epidemiological importance. *Brit Vet J* 133:504-8.
- Werkgroep Infectie Preventie, Richtlijn Bewaren transport instrumentarium (2011). geraadpleegd op 27 april, 2016, van http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp:260458&type=org&disposition=inline&ns_nc=1
- Werkgroep Infectie Preventie, (2015) Richtlijn Reiniging, Desinfectie en Sterilisatie: Beleid, geraadpleegd april 2016, van http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Professioneel_Praktisch/Richtlijnen/Infectieziekten/WIP_Richtlijnen/Actuele_WIP_Richtlijnen/Ziekenhuizen/WIP_richtlijn_Reiniging_Desinfectie_Sterilisatie_Beleid_ZKH
- Westman, M.E., Paul, A., Malik, R., McDonagh, P., Ward, M.P., Hall, E. & Norris, J.M., (2016) Seroprevalence of feline immunodeficiency virus and feline leukaemia virus in Australia: risk factors for infection and geographical influences (2011-2013). *Journal of Feline Medicine and Surgery*, available at <http://jor.sagepub.com/content/2/1/2055116916646388.full>
- Wetten Overheid, Burgerlijk Wetboek 5, geraadpleegd februari 2021, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005288/2018-09-19>
- Wetten overheid, Besluit Houders van dieren, geraadpleegd februari 2021, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2018-07-01>
- Wetten overheid, Regeling Houders van dieren, geraadpleegd februari 2021, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035248/2020-01-16>
- Wetten Overheid, Wet dieren, geraadpleegd februari 2021, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0030250/2020-01-01>
- Wetten Overheid, Wet natuurbescherming, geraadpleegd februari 2021, zie <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2020-01-01>

- White, S.C. (2020) *High-Quality, High-Volume Spay and Neuter and Other Shelter Surgeries*. Wiley Blackwell
- White, S.C. (2012) Prevention of fetal suffering during ovariohysterectomy of pregnant animals. *JAVMA*, Vol 240, No 10, May 2012. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Kat_\(dier\)#Geschiedenis](https://nl.wikipedia.org/wiki/Kat_(dier)#Geschiedenis), geraadpleegd maart 2019
- Wilhelm S, Truyen U (2006): Real-time reverse transcription polymerase chain reaction assay to detect a broad range of feline calicivirus isolates. *J Virol Methods* 133(1), 105-108.
- Windle, W.F. & Griffin, A.M. (1931) Observations on embryonic and fetal movements of the cat. *J. Comp. Neurol.*, 52; 149-188.
- Windle, W.F., Monnier, M. & Steel, A.G. (1938) Fetal respiratory movements in the cat. *Physiol. Zool.* 11: 425-433.
- Windle, W.F., O'Donnell, J.E. & Glass-Hagle, E.E. (1933) The early development of spontaneous and reflex behavior in cat embryos and fetuses. *J. Comp. Neurol.* 6: 521-541.
- Yang, C., Huang, H.P. Evidence-based veterinary dermatology: a review of published studies of treatments for *Otodectes cynotis* (ear mite) infestation in cats. *Vet Dermatology* 2016; 27: 221-e56.
- Young, J. (2008) The controversion is over: prepubertal neutering is the surgery of choice. Available at: http://www.theanimalproject.org/files/prepubal_neutering.pdf

Beeldmateriaal

- You-tube kanaal van Stichting Zwerfkatten Nederland: <https://www.youtube.com/channel/UCBa18mTLiVVjXg45NRa18YQ>
- Samen voor Dieren, serie reeks over beneficianten van DierenLot met Piet Hellemans. <https://www.dier.nu/samen-voor-dieren-aflevering-4-bij-stichting-zwerfkatten-nederland>
- Dierenpraat.tv – vlog van Floris & Birgit met afleveringen over het werk van Stichting Zwerfkatten Nederland: Floris gaat zwerfkatten redden - <https://www.youtube.com/watch?v=h3HFMIIEEnMw&t=635s>
 - a. Baby kittens voeren oftewel Kittens krijgen de fles - <https://www.youtube.com/watch?v=Z2oxoPTbMNg>
 - b. Floris kijkt mee met een sterilisatie - <https://www.youtube.com/watch?v=uBahXxN8Ycc&t=20s>
 - c. Komt het nog goed met dit zwerfkattje? Oftewel: Waarom chippen belangrijk is - <https://www.youtube.com/watch?v=SN-cYk1OUhl>
 - d. Waarom worden zwerfkatten weer vrijgelaten - <https://www.youtube.com/watch?v=TrdVZb1Gc-4>
- Het gebruik van een valkooi (drop trap): <http://droptrapdesign.blogspot.nl/2005/10/demo-tape-available-vhs.html>
- How to perform a mass trapping (32 minutes) by Neighborhood Cats vimeo.com/43420504#
- Fear Free Shelter cursus voor iedereen die met honden of katten werkt: <https://fearfreeshelters.com/program/>

Stichting Zwerfkatten Nederland

Stichting Zwerfkatten Nederland is dé belangenbehartiger voor alle zwerfkatten en zwerfkattenorganisaties in Nederland. Stichting Zwerfkatten Nederland is opgericht om neutralisatie (sterilisatie- en castratie-) projecten en alles wat daarmee samenhangt te ondersteunen en daar waar noodzakelijk uit te voeren opdat het aantal zwerfkatten in Nederland op een diervriendelijke manier verminderd wordt en zwerfkatten in Nederland een zeldzaamheid worden.

Zonder huiskat is er geen zwerfkat. Er zijn in Nederland naar schatting 2,9 miljoen huiskatten. Het chippen & registreren voorkomt dat de huiskat een zwerfkat wordt. Een chipplicht voor alle huiskatten zorgt ervoor dat de eigenaar van een weggelopen of achtergelaten huiskat te traceren is. Een nationale chipplicht betekent dat 51% meer gevonden zwerfkatten herenigd kunnen worden met hun eigenaar. Het neutraliseren voorkomt het ontstaan van verwilderde en wilde zwerfkattenkolonies. Om te voorkomen dat zwerfkatten ontstaan, is informatievoorziening rondom verantwoord eigenaarschap aan katteneigenaren van belang.

Het ontwikkelen en stimuleren van landelijke samenwerking en een hecht netwerk tussen de zwerfkattenorganisaties onderling maakt dat capaciteit in kennis en kunde elkaar aanvullen en versterken.

Het maken en onderhouden van samenwerkingsafspraken in de lobby en de praktijk met landelijk betrokken organisaties is belangrijk opdat de verwilderde zwerfkat optimaal geholpen wordt met de specifieke expertise van de stakeholders. Stichting Zwerfkatten Nederland lobbyt bij politici en politieke partijen, ambtenaren van ministeries, gemeenten en provincies. Stichting Zwerfkatten Nederland werkt samen met dierenwelzijnsorganisaties zoals Stichting DierenLot en met organisaties zoals de KNMvD, het Fonds Vrienden Diergeneeskunde, de faculteit Diergeneeskunde, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de 12Landschappen, de Koninklijke Nederlandse JagersVereniging en tal van andere landelijke en lokale organisaties. Ook al verschillen motivaties, onder de streep willen we hetzelfde: geen verwilderde zwerfkatten in de natuurgebieden.

Stichting Zwerfkatten Nederland biedt voor de natuurgebieden de katvriendelijke oplossing, door neutralisatieprojecten uit te voeren en de verwilderde zwerfkatten te herplaatsen op geschikte herplaatsinglocaties zoals op boerderijen (buiten beschermde natuurgebieden). Wij nemen schuwe zwerfkatten over die door jagers en/of boswachters gevangen zijn, opdat zij een nieuw thuis (erf) krijgen.

Naam instelling : Stichting Zwerfkatten Nederland (SZN)
Adres : Zuidzijdsedijk 90, 3264 LJ Nieuw-Beijerland
Website: : www.stichtingzwerfkattennederland.nl
KvK / RSIN : 71325980 / 858671025
ANBI/CBF : ja

Voor actuele gegevens van de stichting, zie onze website.

Stichting Zwerfkatten Nederland ziet de Trap-Neuter-Return/Relocate-Care- methode als de enige mogelijkheid om het lot van zwerfkatten te verbeteren en het probleem van kattenoverbevolking op te lossen. De zwerfkat is ontstaan door mensen. Mensen kunnen het zwerfkattenprobleem katvriendelijk oplossen. Ons motto: elke kat verdient een thuis! En ook: zonder huiskat is er geen zwerfkat.

De missie van Stichting Zwerfkatten Nederland is:

Nederland diervriendelijk zwerfkattenvrij!

Om de missie te effectueren is de doelstelling van Stichting Zwerfkatten Nederland: de verwilderde & wilde zwerfkat komt na 2040 in Nederland niet meer voor. Wij werken daartoe vanuit onze kernwaarden en nemen op basis hiervan onze besluiten.

- I. Samenwerken
- I. Passie in realisme
- II. Respect
- III. Voorkomendheid
- IV. Verbinden

De auteur van dit TNRC-handboek Carien Radstake is reeds decennia betrokken bij het lot van zwerfdieren. De informatie in dit handboek is onderbouwd vanuit zowel wetenschappelijke literatuur als praktische kennis en ervaringen van tal van specialisten op het gebied van zwerfkatten. Dit handboek is geen dictaat, maar een handreiking om als organisaties onderbouwde keuzen te kunnen maken in beleid. Dit TNRC-handboek is in intensieve samenwerking geschreven met en had niet kunnen ontstaan zonder Michelle van Leeuwen, dierenarts en expert in schuwe zwerfkatten. Haar wil ik voor haar inspanningen heel hartelijk danken!

9789464031263